

MAKÂMÂT-I MAZHARÎYYE

Hazret-i Gavs-ül-islâm vel-müslimîn
Şâh Gulâm Alî Abdüllah el-Müceddidî
“Rahmetullahi aleyh”

2002
İSTANBUL

Bismillâhirrahmânirrahîm

Elhamdülillâhi Rabbil-âlemîn. Vessalâtü ves-selâmü alâ seyyidinâ Muhammedin ve alâ âlihî ve eshâbihî ecma'în.

Gulâm Alî ismi ile bilinen bu fakîr Abdüllah (Dehlevî) “afâ anhu” bildiririm ki, bu kitâb, kemâlât ve ma’rifetler sâhibi destgâh hazret-i Mevlevî Naîmullahın, mürşidimiz ve seyyidimiz tarîkat nûrlarının kaynağı, hakikat sırlarının menbâi, yakîn ve irfân erbâbının rehberi, Şemsüddîn Habîbullah hazret-i Mirzâ Cân-ı Cânânın “radiyallahü teâlâ anh” hâlleri ve halîfelerinin hâlleri ile alâkalı olarak yazdığı ve muhlîslerin gönüllerine ve gözlerine ih-sânda bulunduğu kıymetli kitâbın bir muhtasârıdır.

Bu fakîr, o kitâbın ba’zı bölümlerini seçerek ve hâtırladığım şeyleri de ilâve ederek yazdım. Böylece bu sermâyesizin se’âdet sermâyesi olsun. Muvaffâkiyet Allahü teâlâdandır.

Bu kitâbı yazarken Mazher-i Cân-ı Cânân hazretleri “kuddise sirruh” bu işe râzı olur mu, olmaz mı diye tereddüd etdim. Bunun üzerine rü’yâmda şöyle gördüm. Hazret-i Îşân (Mazher-i Cân-ı Cânân “kuddise sirruh”) bu fakîrin evine teşrîf etdiler. Yanında Mevlevî Naîmullah da vardı. Sana müsâde etdim, buyurdu ve Fâtiha okudu. Böylece bu kitâbın yazılmasına izn verdiklerini anladım. Tereddüdüm kalkıp, kesin kanâ’at hâsıl oldu. Ümmîd edilir ki, bu iş kabûle nâil olur. Uzun ve meşgûl eden sözden, kısa söz dahâ iyidir.

İÇİNDEKİLER

MEVZÛ'LAR	SAHİFE
Makâmât-ı Mazhariyye (Abdullah-ı Dehlevî)	1
Birinci Bölüm:	
Naşibendiyye-i Müceddidiyye Yolu Hakkındadır	5
İkinci Bölüm:	
Nakşibendiyye Silsilesi	7
Kâdiriyye Silsilesi	8
Çeştiyye Silsilesi	9
Üçüncü Bölüm:	
Mahzer-i Cân-ı Cânân hazretlerinin Nakşibendî, Müceddidî yolundan dört büyük şeyhinin yüksek hâlleri	10
Seyyid Nûr Muhammed Bedevânî	10
Hacı Muhammed Efdâl	12
Hâfız Sa'dullah	13
Şeyhüş-şuyûh Muhammed Âbid	15
Dördüncü Bölüm:	
Mazher-i Cân-ı Cânân hazretlerinin nesebi ve doğumu	18
Beşinci Bölüm:	
Mazher-i Cân-ı Cânân hazretlerinin Seyyid Nûr Muhammed Bedevânîden istifâdesi, ona talebe olması	24
Altıncı Bölüm:	
Mazher-i Cân-ı Cânân hazretlerinin hazret-i Hâce Muhammed Efdâlden istifâdesi	27
Yedinci Bölüm:	
Mazher-i Cân-ı Cânân hazretlerinin hazret-i Hâfız Sa'dullahdan istifâdesi	29
Sekizinci Bölüm:	
Mazher-i Cân-ı Cânân hazretlerinin hazret-i Hâfız Şeyh Muhammed Âbiddeden istifâdesi	32
Dokuzuncu Bölüm:	
Mazher-i Cân-ı Cânân hazretlerinin yüksekliğini ve zemânının bir dânesi olduğunu gösteren üstünlükleri	34
Onuncu Bölüm:	
Mazher-i Cân-ı Cânân hazretlerinin sohbet-i şerîflerinin te'sîrleri ve yüksek teveccühleri	38
Onbirinci Bölüm:	
Mazher-i Cân-ı Cânân hazretlerinin terkî, zühdü ve vasflarının beyânı	41
Onikinci Bölüm:	
Mazher-i Cân-ı Cânân hazretlerinin sözleri	45
Onüçüncü Bölüm:	
Mazher-i Cân-ı Cânân hazretlerinin talebelerine yaptığı aklı arttırıcı nasîhatları	53
Öndördüncü Bölüm:	
Mazher-i Cân-ı Cânân hazretlerinin ba'zı rü'yâları ve Evliyânın sözlerinden nakl ettikleri	62

Onbeşinci Bölüm:	
Mazher-i Cân-ı Cânân hazretlerinin ba'zı kerâmetleri.....	74
Onaltıncı Bölüm:	
Mazher-i Cân-ı Cânân hazretlerinin fânî dünyâdan ebedî âleme intikâli	82
Onyedinci Bölüm:	
Mazher-i Cân-ı Cânân hazretlerinin halîfelerinden ba'zıları	86
(Elliiki halîfenin kısa hâl tercemeleri)	
Onsekizinci Bölüm:	
Mazher-i Cân-ı Cânân hazretlerinin sevenlerinden ba'zılarına yazdığı mektûbları. (26 mektûb tercemesi).....	115
HÜVELGANÎ RİSÂLESİ (Abdülganî bin Ebî Sa'îd el-Ömerî).....	148
Abdullah-i Dehlevî hazretlerinin doğumu	148
Abdullah-i Dehlevî hazretlerinin sözleri	155
Abdullah-i Dehlevî hazretlerinin ilhâmları ve keşfleri.....	160
Abdullah-i Dehlevî hazretlerinin ba'zı kerâmetleri.....	162
Abdullah-i Dehlevî hazretlerinin vefâtı.....	166
Abdullah-i Dehlevî hazretlerinin halîfeleri	168
Ebû Sa'îd-i Fârûkî	168
Ahmed Sa'îd-i Fârûkî.....	172
Mevlânâ Hâlid-i Bağdâdî	175
Mevlânâ Hâlid-i Bağdâdînin, hocası Abdullah-i Dehlevîyi medh için yazdığı arabî kasîdenin tercemesi.....	175
Mevlânâ Hâlid-i Bağdâdînin hocası Abdullah-i Dehlevîyi medh için yazdığı fârisî şi'rin tercemesi	177

BİRİNCİ BÖLÜM

Nakşibendiyye-i Müceddidiyye Yolu Hakkındadır

Nakşibendiyye yüksek yolu, kalb ile Allahü teâlâyâ teveccühden, nâfile ibâdetleri yapmakda ve alışılmış şeyleri terk etmekde orta hâlli olmakdan ve vaktleri sahîh hadîs-i şerîfle sâbit olan zikirler ve virdler ile değerlendirmekden ibâretdir.

Bu yolda tevbe eden, rızâ makâmına kadar bütün sülûk makâmlarını kısaca icrâ eder. Hülâsa bu yol, dâimâ Allahü teâlâ ile berâber olmak, rûhun muhabbetle çekilmesi, zevk, şevk ve kalbin cem'iyeti, ya'nî toparlanmasıdır. **(İhsân, sanki Rabbini görüyormuş gibi ibâdet etmendir.)** hadîs-i şerîfine muvâfık olarak, müşâhede etdiğinde istiğrâk, bu yolda bulunların vasfıdır. Onlardan ba'zıları kalb cezbelerinin galebesi sebebi ile mest olur. Ba'zısına da tevhîd sırları zâhir olur. Kalbleri zikir eder hâle getirmek ve kalblere sükûnet vermek, bir hâlden bir hâle kavuşdurmak ve himmet ile müşkilleri halletmek, bu yolun büyüklerinin çok meşhûr tasarruflarındandır.

Allahü teâlâ, hazret-i Müceddide "radıyallahü anh" inâyeti ile bu yolda dahâ başka makâmlar ve dereceler ihsân buyurdu. Bir makâmdan diğer makâma kadar ayrı ayrı hâller ve ilmler lutf etdi. Bu yolun mensûbları o hâller ve keyfiyetlerle mümtazdırlar. Ancak, hepsi bu yüksek yolun makâmlarının temâmına kavuşmamıştır. Herkes kavuşduğu makâmın vâridât ve hâlleriyle zevklenir. Bu sebeble bu yolun mensûblarının hâlleri birbirinden farklıdır. Fekat bu yolun önce gelmiş olan büyüklerinin bildirdikleri zikirleri ve vazîfeleri aynen yaparlar. Kalb makâmında istigrâk, bîhodluk [kendinden geçme], sekr ve cezbeler sebebiyle muhabbet-i ilâhî ile dolup taşarlar.

Hazret-i Müceddidin vilâyet diye ifâde buyurduğu makâmlarda, bâtına [kalbe ve rûha] çeşid çeşid keyfiyetler nasîb olur. Kemâlât ve hakâyık diye açıkladıkları makâmlar, hâllerinin latîfliği ve belirsizliğinden dolayı idrâk edilemez. Ancak istigrâkı hem vâsf, hem de itmi'nân bakımından bâtınları için lüzûmlu görürler. İstigrâk, kalbe düşüncelerin gelmemesi, tam teveccüh, hattâ maksûda teveccühün bile farkında olmamaktır. İstigrâkda, kavuşulan makâmların, hâllerinin hulâsâsı olan sekr hâlleri de bulunmaz. Her kim kendisine ilm ve keşf ihsân edilmişse, her makâma âid ilâhî tecellîlerde kendi seyrini açıkca görür.

Bu yolda tevhîd sırlarının az tecellî etmesinin sebebi şudur: Hazret-i Hâce-i Ahrâr [Ubeydullah-i Ahrâr] “kuddise sirruh” hazretlerine iki nisbet ulaşmıştır. Biri kendi yüksek babalarından ulaşan nisbetdir. Bu nisbet ile tevhîd sırları zuhûr eder. İkincisi, şerî’at ve kemâl mertebesindeki takvâ nûrlarıyla nûrlanmış olan Nakşibendiyye hânedânından ulaşmıştır. Hazret-i Muhammed Bâkîbillah “rahmetullahi aleyh” bu iki nisbet deryâsını kendinde toplamıştı. Hazret-i Müceddid, Bâkîbillah hazretlerinden bu iki nisbete kavuşduktan sonra, bunlardan Nakşibendiyye nisbetini tercih buyurmuştur. Çünkü, bu nisbetde ayakların sürçmesi vâkî’ olabilir. Fekat kalb makâmına tam kavuşup, bu makâmdan daha ilerisine yükselemeyen kimse, elbette tevhîd bilgilerinden ve sekr hâllerinden bir kısmına kavuşur. Kavuştuğu bu bilgilerin ve hâllerin âlâmetleri, yanmanın ve şevkin artmasıdır. Gönlü Allahü teâlâdan başkasına yönelmekten kurtarmak demek olan tevhîde, Nakşibendiyye nisbetine sâhib olanlar kavuşur. Hârikul’âde hâller şiddetli mücâhedelerle hâsıl olur. Meşakkatli riyâzetler olmadan, kâinâtta tasarruflarda bulunmak nâdir vuku’ bulur. Fekat devâmlı kalb ile zikir yapmadan, Allahü teâlâyâ yönelmeden, ahlâkı güzelleştirmeden ve Resûlullahın “sallallahü aleyhi ve sellem” sünnet-i seniyyesine uymadan, hiçbir kerâmete kavuşulamaz. El-hamdülillah, bu yolun mensûblarına bu se’âdet nasîb olmuştur.

Bu kitâbda, falan kimse vilâyetde şu yüksek makâmlara kavuşmuştur veya sülûkun sonuna ulaşmıştır denmesinden maksad, o makâmların keyfiyetleri, hâlleri ve vâridâtlarıyla müşerref olup, dâimâ Allahü teâlâyı bilmek ve tanımak hâli üzere ve yaratılmışların en üstünü olan Resûlullahın “sallallahü aleyhi ve sellem” sünnetine uymak hâli üzeredir demektir.

Beyt:

***Kurtulurum sanma ey Sâdi hoca,
Muhammed aleyhisselâma uymadıkca.***

Hazret-i İşân Mazher-i Cân-ı Cânân “kuddise sirruh” Nakşibendiyye yolunda hem kendisi kemâle erip, hem de başkalarını kemâle erdirmeye mertebesine kavuşduktan sonra, yine bu yolun zikrleriyle meşgûl olmuşlar, talebelerini de o büyüklerin yüksek nisbeti ve âdâbı üzere yetiştirmiştir. Hazret-i İşân Mazher-i Cân-ı Cânânın, Kâdirî, Çeştî ve Sühreverdî yollarından da icâzeti olup, bu yolların herbirinden feyz almıştır. Talebelerinden ba’zılarını Kâdirî ve Çeştî yollarından bî’at ettirip, o büyüklerin şecerelerini onlara verirdi. Ancak, Sühreverdî yolunda bî’at verdiği bilinmemektedir. Çünkü bu diyârlarda Sühreverdî yolunu talep eden azdır.

Fakîr, şimdi bu üç yolun büyüklerinin isimlerini yazacağım.

İKİNCİ BÖLÜM

Nakşibendiyye silsilesi

Hocamız hazret-i Mazher-i Cân-ı Cânân, Nakşibendiyye yolunu, hazret-i Seyyid Nûr Muhammed Bedevânîden “rahmetullahi aleyh” aldı. O da hazret-i Şeyh Seyfeddînden, o hazret-i Hâfız Muhammed Muhsînden feyz aldı. Bu zât da Urvet-ül-vüskâ Muhammed Ma’sûmdan, bu da imâm-ı tarîkat Müceddid-i elf-i sâni Şeyh Ahmed Fârûkî Serhendî hazretlerinden, o ise, hazret-i Hâce Muhammed Bâkîbillahdan feyz aldı. Bâkîbillah hazretleri Mevlânâ Hâcegi Emkenegî (Türkistanlıdır)den, o, hazret-i Mevlânâ Dervîş Muhammedden, o, Mevlânâ Muhammed Zâhidden, o, hazret-i Hâce-i Ahrârdan (Türkistanlıdır), Hâce-i Ahrâr hazretleri ise, hazret-i Mevlânâ Ya’kûb Çerhîden (Türkistanlıdır), o, Hâce Alâeddîn Attârdan, o da Hâce-i Hâcegân Behâeddîn Nakşibendden, o ise, hazret-i Seyyid Emîr Gilâldan, o, hazret-i Hâce Muhammed Bâbâ Semmâsîden (Türkistanlıdır), o, Hâce Alî Azîzân Râmitenîden, o, Hâce Mahmûd İncirfagnevîden (Türkistanlıdır), o, hazret-i Mevlânâ Ârif Rîvegerîden (Türkistanlıdır), o, Hâce-i cihân hazret-i Abdülhâlık Goncdüvânîden (Türkistanlıdır), o, Hâce Yûsûf Hemedânîden, o, Hâce Ebû Alî Farmedîden (Fârislidir), o, Hâce Ebûl-Hasen Harkânîden, o, Hâce Bâyezîd-i Bistâmîden (Fârislidir), o ise, İmâm hüâm hazret-i İmâm-ı Ca’fer-i Sâdıkdan “radiyallahü teâlâ anh”, o da, İmâm-ı Kâsım bin Muhammed bin Ebû Bekr Sıddîkdan “radiyallahü teâlâ anh”, o ise, Resûlullahın eshâbından olan Selmân-ı Fârisîden “radiyallahü teâlâ anh”, o da Resûlullahın sohbetiyle mümtâz olan hazret-i Emîr-ül-mü’minîn Ebû Bekr Sıddîkdan “radiyallahü anh”, hazret-i Ebû Bekr ise, rahmetenlilâlemîn Şefîul müznibîn Muhammed Resûlullahdan “sallallahü aleyhi ve sellem” feyz aldı.

Diğer bir nisbet de, hazret-i İmâm-ı Ca’fer-i Sâdık vâsıtasıyla hazret-i İmâm-ı Muhammed Bâkîra “radiyallahü anh” ulaşır. Onun nisbeti İmâm-ı Zeynelâbidîne “radiyallahü anh”, onun nisbeti, İmâm-ı hüâm Seyyidişşühedâ İmâm-ı Hüseyne “radiyallahü anh”, onun nisbeti İmâm-ı Hasen-i Müctebâyâ “radiyallahü anh”, onun nisbeti Emîr-ül-mü’minîn Alî Murtazâyâ “kerremallahu vecheh”, onun nisbeti Resûlullah’a “sallallahü aleyhi ve sellem” ulaşır. Bu nisbet, bu yolda Ehl-i Beyt imâmlarının bulunması sebebiyle silsiletüz-zehab (Altın silsile) diye meşhûrdur.

Yine Hâce Ebû Alî Farmedînin intisâbı da Hâce Ebûl-Kâsım Gürgânî hazretlerinedir. Onun nisbeti, Hâce Ebû Osmân Mağribîye, onun nisbeti Seyyidü’t-tâife Hâce Cüneyd-i Bağdâdîye, onun nisbeti, Hâce Sırrı Sekâtîye, onun nisbeti, Hâce Ma’rûf-i Kerhîye, onun nisbeti, İmâm-ı Alî

Rızâya “radiyallahü anh”, onun nisbeti, İmâm-ı Ca’fer-i Sâdık’a ulaşır. Ca’fer-i Sâdık’tan da Resûlullah’a “sallallahü aleyhi ve sellem” meşhûr silsile ile ulaşır.

Hâce Ma’rûf-i Kerhî de Hâce Dâvûd-i Tâîden feyz almıştır. O da Hâce Habîb-i Acemîden, o, Hâce Hasen-i Basrîden, o, Emîr-ül-Mü’minîn hazret-i Alî Mürtezâdan “radiyallahü anh”, o da, Resûlullah’tan “sallallahu aleyhi ve sellem” feyz almıştır.

Kâdiriyye silsilesi

Mubârek hocamız hazret-i Mazher-i Cân-ı Cânân, Kâdiriyye yolu icâzetini hazret-i Şeyh Muhammed Âbiddin “rahmetullahi aleyh” almıştır. O ise, Şeyh Abdül Ehadden, o, hazret-i Hâzinürrahme Muhammed Sa’îdden, o, imâm-ı tarîkat Müceddid-i elf-i sâî Şeyh Ahmed Fârûk-i Serhendîden, o, yüksek babası Abdül Ehadden “rahmetullahi aleyh” o, Şâh Kemâl Kihlî (Pencabda)den, o, Şâh Fudayîden “rahmetullahi aleyh”, o, hazret-i Seyyid Gedây-ı Rahmân-ı Sâîden “rahmetullahi aleyh”, o, Seyyid Şemseddîn Ârifden “rahmetullahi aleyh”, o, Seyyid Gedây-ı Rahmân-ı evvelden “rahmetullahi aleyh”, o, Seyyid Şemseddîn Sahrâsîden “rahmetullahi aleyh”, o, Seyyid Ukayyiden “rahmetullahi aleyh”, o, Seyyid Abdülvehhâbdan “rahmetullahi aleyh”, o, Seyyid Şerefüddînden “rahmetullahi aleyh”, o, Seyyidüsse’âdât Seyyid Abdürrezzâkdan “rahmetullahi aleyh”, o, hazret-i Gavs-üs-sakaleyn mahbûb-ı Sübhânî Seyyid Abdülkâdir Geylânîden “radiyallahü teâlâ anh”, o ise, Hâce Ebû Sa’îd Mahzûmîden “rahmetullahi aleyh”, o, Hâce Ebûl-Hasen Kureşîden “rahmetullahi aleyh”, o, Hâce Ebûl-Ferec Tartûsîden “rahmetullahi aleyh”, o, Hâce Abdülvâhid Temîmîden “rahmetullahi aleyh”, o Hâce Ebû Bekr Şiblîden, o, Seyyidüttâife Cüneyd-i Bağdâdîden “rahmetullahi aleyh”, o, Hâce Sırrî Sekâtîden “rahmetullahi aleyh”, o, Hâce Ma’rûf-i Kerhîden “rahmetullahi aleyh”, o, hazret-i İmâm-ı Alî Rızâdan “radiyallahü teâlâ anh”, o, hazret-i imâm-ı Mûsâ Kâzımdan “radiyallahü teâlâ anh”, o, hazret-i İmâm-ı Ca’fer-i Sâdık’tan “radiyallahü teâlâ anh”, o, hazret-i İmâm-ı Muhammed Bâkîrdan “radiyallahü anh”, o, hazret-i İmâm-ı Zeynel’âbidînden “radiyallahü anh”, o, hazret-i Seyyidüşşühedâ İmâm-ı Hüseyin “radiyallahü anh”, o, hazret-i İmâm-ı hümâm Hasen-i Müçtebâdan “radiyallahü anh”, o, Emîr-ül-mü’minîn hazret-i Alî Mürtezâdan “radiyallahü teâlâ anh”, o da hazret-i risâletpenâh Muhammed Resûlullah’tan “sallallahü aleyhi ve sellem” feyz aldı.

Abdülkâdir Geylânî hazretlerinin babası vâsıtasıyla silsilesi ise şöyledir: Hazret-i Gavs-üs-sakaleyn Seyyid Abdülkâdir “radiyallahü anh” babası Seyyid Ebû Sâlihden “rahmetullahi aleyh”, o da babası Seyyid Yahyâ Zâhîdden “rahmetullahi aleyh”, o da babası Seyyid Mûsâ Mûrisden “rahmetullahi aleyh”, o da babası Seyyid Dâvûd Mûrisden “rahmetullahi aleyh”, o da babası Seyyid Mûsâ Cevnden “rahmetullahi aleyh”, o da babası Seyyid Abdüllah Mahzûdan “rahmetullahi aleyh”, o da babası

Seyyid Hasen Müsennâdan “radiyallahü teâlâ anh”, o da babası Seyyidüs-sâdât Emîr-ül-mü’minîn İmâm-ı Hasen Müctebâdan “radiyallahü anh”, o da babası Emîr-ül-mü’minîn Alî Mürtezâdan “radiyallahü anh”, o ise Şefî’ül-müznibîn rahmetenlil âlemîn Muhammed Resûlullahdan “sallallahü aleyhi ve sellem” feyz aldı.

Çeştiyye yolu silsilesi

Mubârek hocamız Mazher-i Cân-ı Cânân “kuddise sirruh” Çeştiyye yolu icâzetini Şeyhüşşuyûh Muhammed Âbiddin “rahmetullahi aleyh” aldı. O ise hazret-i Şeyh Abdül Ehadden, o, Hazînürrahme Şeyh Muhammed Sa’îdden, o, Müceddid-i elf-i sâni hazret-i Şeyh Ahmed Fârûkiden “rahmetullahi aleyh” aldı. O da yüksek babası Şeyh Abdül Ehadden “rahmetullahi aleyh”, o, Şeyh Rükneddînden “rahmetullahi aleyh”, o, hazret-i Şeyh Abdül’kuddûsden “rahmetullahi aleyh”, o, Şeyh Muhammed Ârifden “rahmetullahi aleyh”, o, Şeyh Abdülhakdan “rahmetullahi aleyh”, o, hazret-i Şeyh Celâlüddîn Pânipûtîden, o, hazret-i Şemsüddîn Türkden “rahmetullahi aleyh”, o, hazret-i Şeyh Alâüddîn Mahdûm Alî Sâbirden “rahmetullahi aleyh”, o, Şeyh-ül-islâm Şeyh Ferîd Şeker Gencden “rahmetullahi aleyh”, o, Hâce Kudbüddîn Bahtiyâr Kâkîden “rahmetullahi aleyh”, o, İmâm-ı tarîkat Hâce Mu’inüddîn Sencerîden “rahmetullahi aleyh”, o, Hâce Osmân Hârûnîden “rahmetullahi aleyh”, o, Hâce Şerîf Zendenîden, o, Hâce Mevdûd Çeştîden “rahmetullahi aleyh”, o, Hâce Yûsûf Çeştîden “rahmetullahi aleyh”, o, Hâce Ebû Ahmed Çeştîden “rahmetullahi aleyh”, o, Hâce Ebû Muhammed Çeştîden “rahmetullahi aleyh”, o, Hâce Ebû İshak Şâmiden, o, Hâce Mimşad-ı Dineverîden “rahmetullahi aleyh”, o, Hâce Hubeyre-i Basrîden “rahmetullahi aleyh”, o, Hâce Huzeyfe Mer’âşîden “rahmetullahi aleyh”, o, Sultân İbrâhîm Edhemden “rahmetullahi aleyh”, o, Hâce Fudayl bin İyâddan “rahmetullahi aleyh”, o, Hâce Abdül Vâhiddin “rahmetullahi aleyh”, o, Hâce Hasen Basrîden “rahmetullahi aleyh”, o ise Emîr-ül-mü’minîn Alî Mürtezâdan “radiyallahü teâlâ anh”, o da Cenâb-ı Resûlullahdan “sallallahü teâlâ aleyhi ve sellem” aldı.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

Mazher-i Cân-ı Cânân hazretlerinin “kuddise sirruh”, Nakşibendî, müceddidî yolundan dört büyük şeyhinin yüksek hâlleri:

Seyyidüs-sâdât hazret-i Seyyid Nûr Muhammed Bedevânî “rahmetullahi aleyh” [Silsile-i aliyyeden.]

Zâhir ve bâtin ilmlerinde âlim idi. Fakîh, kâmil, ârif-i mükemmîl idi. Tesavvufda feyzini, büyük âlim ve mürşid-i kâmil Şeyh Seyfeddîn Fârûkîden aldı. Bu zât Urvet-ül-vüskâ Muhammed Ma’sûm hazretlerinin oğlu ve halîfesi, o ise, İmâm-ı Rabbânî hazretlerinin oğlu ve halîfesidir. Yine Şeyh Abdülhak muhaddis hazretlerinin evlâdından ve Muhammed Ma’sûm hazretlerinin halîfelerinden olan Hâfız Muhammed Muhsin hazretlerinin huzûrunda bulunup, ondan senelerce feyz aldı. Böylece üstün hâllere ve yüksek makâmlara kavuştu. Kuvvetli bir istigrâk hâline sâhib idi. Ya’nî ilâhî aşk ile kendinden geçme hâli pek ziyâde idi. Onbeş sene bu hâl üzere yaşadı. Sadece nemâz vaktlerinde ayıklık hâline döner, sonra yine istigrâk hâli kaplardı. Ömrünün son zemânlarında bu hâlden kurtuldu. Vera’ ve takvâsı ya’nî şübhelî şeylerden ve harâmlardan sakınmaktaki gayreti son dereceye ulaşmıştı. Sünnet-i seniyyeye uymakda, edeb ve âdetlerde Resûlullah’a “sallallahü aleyhi ve sellem” tâbî’ olmakda büyük bir dikkat gösterirdi. Peygamber efendimizin hayâtını ve yüksek ahlâkını anlatan kitâbları devâmlı yanında bulundurur, bunları okuyup, hâllerinde ve işlerinde Resûlullah’a “sallallahü aleyhi ve sellem” uyardı. Bir def’asında helâyâ girerken, yanlışlıkla önce sağ ayağını içeri atmıştı. Bunun üzerine hâllerinde bağlanma oldu. Tazarru’ ile Allahü teâlâyâ çok düâ edip, yalvardı. Sonra hâlleri tekrâr açıldı. Yiyeceklerinin halâlden olması husûsunda son derece dikkat ederdi. Birkaç günlük ekmeğini kendi pişirir, açlığı şiddetlenince o ekmekden bir parça yirdi. Sonra murâkabeye dalarlardı. Dâimâ murâkabe hâlinde bulunmaktan, Allahü teâlâdan başka her şeyi unutup, hep ibâdet ve ta’âtla meşgûl olmakdan beli bükülmüşdü. Buyurdu ki, “Otuz seneden beri kalbimden insanın tabîî gıdâsı olan şeyleri yemek geçmedi. Ne zemân yiyeceğe ihtiyâc duysam, ne varsa yir, onunla iktifâ ederdim.” Günde bir def’a yemek yimeyi bid’at bilerek ve takvâsının çokluğundan, çocuklarından birine yağ, diğerine de şeker verirdi. Ekseriyyetle zulmet şübhesi bulunması sebebiyle zenginlerin yemeğini aslâ yimezdi. Bir def’asında zengin bir kimsenin evinden huzûruna yemek getirilip, takdîm edildi. Nâzik bir tavırla “Bu yemekde bir zulmet gözüktüyor, bunu bir araştırmınız!” buyurdu. Bu yemek halâldendir dediler. Fekat araştırp, gösteriş niyyeti ile hâzırlanmış olduğunu anladılar. Eğer dünyâyâ düşkün birisinin evinden emânet olarak bir kitâb isteseler, üç gün bekletir, sonra okurdu.

Buyururdu ki: “Konuşmaların zulmeti o kitâb üzerini bir kılıf gibi kaplamış.” Sohbetinin bereketi ile o zulmet dağıldıktan sonra o kitâbı okurlardı.

Seyyid Nûr Muhammed Bedevânî hazretlerinin en meşhûr talebesi olan Mazher-i Cân-ı Cânân hazretleri, ondan bahs ederken göz yaşlarını tutamaz ve şöyle derdi: Sizler Seyyid Nûr Muhammed Bedevânî hazretlerinin zemânına yetişemediniz. Eğer onu görmüş olsaydınız, îmânınız tâzelenir ve Allahü teâlâ ne büyük kudret sâhibidir ki, böyle mubârek bir zât yaratmış derdiniz “radıyallahü teâlâ anh”. Onun keşfi son derece kuvvetli ve isâbetli idi. Hattâ denilebilir ki, onun kalb gözüyle gördüğü kadar bizler baş gözümüzle göremeyiz. Kuvvetli tasarruflara sâhibdi. Sevenlerinin ihtiyâçlarını gidermek için himmet ederdi. Himmet ettiği gibi gerçekleşmemesi çok nâdir olurdu.

Bir gün bir kadıncağız, huzûruna gelip; Cinler kızımı kaçırdılar. Ne kadar uğraşdıysak da bir çâresini bulup, kızımı kurtaramadık. Siz bu husûsda lutf edip, teveccüh buyurunuz da kızım kurtulsun, dedi. Bunun üzerine bir müddet murâkabeye daldı. Sonra inşaallah kızın falan zemân kurtulup gelecek, dedi. İşâret ettiği vaktde kız cinlerin elinden kurtulup, geldi. Nasıl kurtuldun diye sorduklarında; Sahrâda idim. Bir büyük zât elimden tutup, beni buraya getirdi, dedi. Bu hâdiseye şahid olan bir kimse, “Efendim, kızın kurtulacağını niçin hemen söylemediniz de, murâkabe ye dalıp, ondan sonra söylediniz diye sorunca; “O kızın kurtulması için himmet gösterip, Allahü teâlâyâ düâ etdim. Bana ilhâm-ı ilâhî ile onun kurtulacağı bildirildi. Bu fakîrin teveccühü ve himmeti bu işe te’sîr etti” buyurdu. Her işi Allahü teâlânın rızâsına uygun idi.

Bir def’asında iki râfizî huzûruna gelip, râfizî olduklarını saklayıp, tâbi’ olmak istediklerini söylediler. Onların sapık i’tikâdda olduklarını anlayıp, “Önce bozuk i’tikâdınızdan vazgeçip, sonra tâbi’ olun” buyurdu. Bu iki râfizîden biri huzûrunda tevbe edip, bozuk inanışlarından vazgeçti ve se’âdete erdi. Diğeri ise, sapıklığından vazgeçmeyip, se’âdetden mahrûm kaldı.

Talebelerinden biri nefsinin hevâsına kapılıp, bir kadınla buluşmak istedi. Hocası Seyyid Nûr Muhammed Bedavânî hazretleri birden bire karşısına çıkıp, engel oldu. Kadın bu hâli görünce dehşete kapıldı, feryâd ederek yere düşüp bayıldı. Talebesi bu hâlden dolayı çok pişmân olup, tevbe etti. Uzun müddet hocasının huzûruna çıkamadı.

Bir kimse onun evinin yakınına bir dükkân açıp, benc otu (uyuşturucu ot) satmaya başladı. Buyurdu ki: “O otun zulmeti bâtın nisbetimizi bulandırıyor.” Bunun üzerine ba’zı talebeleri gidip, o kimsenin dükkânını zorla harâb etdiler. Bu işi duyunca, “bu sefer bâtın hâllerimiz dahâ çok bulandı. Çünkü bizim sebebimizle dîne muhâlif bir hesâblaşma, hâdisе vuku’ buldu. Önce o dükkân sâhibine yumuşaklıkla bu işten vazgeçip tevbe etmesinin anlatılması gerekirdi. Eğer vazgeçmezse o zemân mâni’ olu-

nurdu” buyurdu. Talebeleri o dükkân sâhibini arayıp, güçlûkle iknâ edip huzûruna getirdiler. Talebelerinin yaptığı bu işden dolayı, o kimseden özr diledi. Sonra dînimizde yasaklanmış bir iş ile uğraşmayı bırakıp, o halâl bir san’at ile meşgûl olmak gerekir, buyurarak nasîhat etdi ve ona altın verdi. O kimse tevbe edip, talebelerinden oldu.

Seyyid Nûr Muhammed Bedevânî hazretleri şöyle anlatmıştır: Bir gün hocam Hâfız Muhammed Muhsîn hazretlerinin mezârını ziyârete gitdim. Kabri başında iken murâkabeye daldım. Bu hâlde iken, hocamı kabrinde görüp, konuştum. Kefeni ve bedeni hiç çürümemişti. Sâdece ayaklarının alt tarafına toprak te’sîr edip, hafîf dökülmüştü. Bunun sebebini kendilerine sordum. Buyurdu ki: Sâhibinden iznsiz geri vermek üzere bir taşı alıp abdest aldığı yere koydum. Abdest alırken o taşın üzerine basdım. Ayaklarımda toprağın te’sîri bu sebebledir. Takvâda çok ileri giden, Evliyâlıkda da yükselir. Seyyid Nûr Muhammed Bedevânî hazretleri 1135 [m. 1722] senesinde vefât etmiştir.

Hâcî Muhammed Efdâl “rahmetullahi aleyh”

Fazîlet sâhibi ve ilmde yüksek derecelere ulaşmış olan âlimlerdendir. Ma’rifet sırlardan ve bâtın ilmlerinden büyük pay almıştır. Tarîkatı, Muhammed Ma’sûm Fârûkî hazretlerinin oğlu ve halîfesi olan Huccetullah Nakşibendden aldı. Ondandır on sene istifâde edip, bâtın feyzine kavuştu. Oniki sene de Şeyh Abdül Ehad hazretlerinden feyz aldı. Bu hocası da Hazînürrahme Şeyh Muhammed Sa’îd hazretlerinden feyz aldı. Bu zât ise, imâm-ı Rabbânî hazretlerinin oğlu ve halîfelerindendir. “Rahmetullahi aleyhim.” Bu hocasının sohbetlerinde yüksek makâmlara kavuştu. Aklî ve naklî ilmleri öğrendi. Hadîs isnâdını ilmini de ondan aldı. Ayrıca Şeyh Sâlim Basrîden hadîs-i şerîf isnâdını ilmini aldı.

Huccetullah Nakşibend hazretleri Şeyh Abdül Ehad şöyle buyurmuştur: “Büyük müridlerden bizim sînemize ne ulaşmışsa temâmını aynen sizin kalbinize akıttık.”

Hâcî Muhammed Efdâl hazretleri kuvvetli bir istigrâk sâhibi idi. Fenâ ve kendini yok bilmek hâli kaplamıştı. Sanki kendini aslâ tarîkat ehlinde saymazdı. Hazret-i İşân ona def’alarca şöyle buyurdu: “Size nazâr-ı keşfî ve tahkîk-i makâmât-ı ilâhiyye ihsân edildi. Bir de bizim hâlimize bakınız. İşlerimizin harâblığından başka kendimizde hiçbir şey bulamıyoruz.”

Müellîf der ki: Tarîkatın imâmı hazret-i Müceddid “radıyallahü teâlâ anh” buyurdu ki: Bâtın hâllerinin belirsizlik ve bilinmezliğe ulaşması, tecellî-i zâtının zuhûrunun alâmetidir. Nitekim âyet-i kerîmede meâlen (... **Gözler Onu göremez...**) (En’âm sûresi: 102) buyuruldu. Bu husûsda bu âyet-i kerîme kat’î delîldir.

Hâcî Muhammed Efdâl hazretleri, Hameynî şerîfeyni ziyârete git-

di. Orada ilâhî lütfırlara ve Resûlullahın “sallallahü aleyhi ve sellem” ihsân-larına kavuşdu. Binlerce fütûhat ile döndü ve hakkı taleb edenlerin mer-cî’i oldu. İnsanları zâhir ve bâtin feyzlerine kavuşdurdu. Hazret-i Şâh Ve-liyyullah Muhaddis Dehlevî “rahmetullahi aleyh” ondan hadîs ilmini tah-sîl etdi ve rivâyet için ona isnâd etdi.

Kendisine hediye olarak gelen paralarla her ilmde pekçok kitâb sa-tın alıp, vakf etdi. Bir def’asında onbeş bin rupyde hediye edilmişdi. Bu paranın temâmına kıymetli kitâblar satın alıp vakf etdi. O kadar çok kitâb vakf etdi ki, bu hizmetiyle ilmin yayılmasına vesîle oldu. “Allahü teâlâ hayr-lı karşılıklar ihsân buyursun”.

Buyurdu ki: İnsanın ömründe bir kerecik olsun Resûlullahın “sallal-lahü aleyhi ve sellem” kabr-i şerîfini ziyârete gitmemesine çok şaşılır. Hâl-buki dünyâ ve âhiret maksadlarının Onun vâsıtasıyla hâsıl olduğunu bil-mekdedirler. Yine kısa zemânda öğrenilmesi mümkün olduğu hâlde za-rûrî tecvîd kâidelerine göre Kur’ân-ı kerîmi okumayı öğrenmeyenlere çok şaşılır. Hâlbuki nemâzın doğru kılınması kırâetin doğru olmasına bağlıdır. Nakşibendî büyüklerinden birinin teveccühü ile latîfelerin zikri-ni elde etmeyenlere de çok şaşılır. Bu yolun büyüklerini tanımak öyle bü-yük bir ni’metdir ki, muhabbet-i ilâhînin tohumu ve îmânı korumaya ve-sîledir. Bu ni’met, mihnetsiz ve kısa zemânda elde edilebilir.

Muhammed A’zam, Hâcî Muhammed Efdâl hazretlerinin büyük halîfelerindendir. Keşfi sahîh ve nisbeti kuvvetli idi. Talebelerin çoğu onun sohbetinde tarîkatın vâridâtına kavuşmuşlardır. “Rahmetullahi aleyhim.”

Hâfız Sa’dullah “rahmetullahi aleyh”

Muhammed Ma’sûm hazretlerinin torunu ve halîfesi olan Muhammed Sıddîk hazretlerinin seçkin halîfelerindendir “rahmetullahi aleyhimâ”. Otuz sene bu zâtın sohbetine devâm edip, yüksek makâmlara ve tarîka-i Ahme-diyyenin en üstün derecelerine ulaştı. Onun lakabı, hocasının dergâhın-da iftihâr vesîlesi olarak “Seyyid-üs-sofiyye” idi. Buyurdu ki: “Mürşidimin dergâhına otuz sene başımın üzerinde su çekdim. Bu sebeble başımda saç kalmadı. Hattâ Mevlâ yolunda gözümün nûru kayboldu. Şöyle ki: Hocam beni sıcağı şiddetli bir zemânda Ahmedâbâd şehrine gönderdi. Güneşin şiddetli sıcağından, gözlerim görmez oldu. Fekat bu yüksek dergâha hiz-met etmenin bereketiyle, dahâ sonra benim kapımda pekçok hizmetci top-landı. O kadar ki, hepsine hizmet sırası gelmedi. Kalb gözüm ma’rifet nû-ruyla görür oldu. Baş gözüm mâsivâyı görmeye ihtiyâc duymadı. Devâm-lı murâkabe hâli hâsıl oldu. Göz ile gönüle ulaşan gayrın [başka şeylerin] nâkışları bâtin aynama ulaşmaya yol bulamaz oldu. Elhamdülillahi alâ nevâlihî vessalâtü vesselâmü alâ Resûlihî ve âlihî.”

Hâfız Sa’dullah “rahmetullahi aleyh” tarîkata intisâbının ilk sırala-rında, rü’yâsında büyük bir şehir gördü. Bu şehrin her mahallesi vilâye-

tin bereketleri ve nûrlarıyla ma'mûr bir hâlde idi. Orada Evliyâdan bir cemâ'at ikâmet ediyordu. Bir def'asında evliyâdan büyük bir cemâ'atin o şehre teşrîfiyle şehir büyük bir şöhrete kavuştu. O şehirde bulunanlar o Evliyâ cemâ'atini karşıladılar. O azîzlerin büyüklüğü ve üstünlüğü ile nûrlara gark oldular. Bu gelen zâtlar kimlerdir, diye sordular. Bir zât şöyle cevâb verdi. Allahü teâlâ bu zemânda yeni bir kemâlâtın zuhûrunu irâde buyurdu. Bu büyükler, seçilmişlerin kavuştuğu yoldan Allahü teâlâyâ kavuşmuşlardır. Bu halkanın başındaki zât, Müceddid-i elf-i sâni lakabına sâhib olan Şeyh imâm-ı Rabbânî Ahmed Fârûkî Serhendî hazretleridir. Bu büyüklerin bereketlerini müşâhede için çıkdık.

Hâfız Sa'dullah "rahmetullahi aleyh" müceddidiyye yoluna tam bir bağlılıkla bağlandı. Tam bir gayret ile bu yolun sülûkunu yapıp temâmladı. Allahü teâlânın seçkin kullarından oldu. Mazher-i Cân-ı Cânân hazretleri onun için buyurdu ki: Tevâzu' hâli kendisinde son derecede idi. Eğer talebelerinden biri bir şahsı incitse, o şahsa kendisi gidip özr dilerdi. Bu noksanlık benden kaynaklanmaktadır, benim için onu afv eyle derdi. Hat-tâ ayaklarına kapanırdı "rahmetullahi aleyh".

Nevvâb Hân Fîrûz onun talebelerinden idi. Huzûrunda şöyle dedi: Seyyid Hasen Nümâ "rahmetullahi aleyh" her kim için isterse onun rû'yâsında Resûlullahı "sallallahü aleyhi ve sellem" görmesini sağlıyor. Bunun üzerine Hâfız Sa'dullah hazretleri buyurdu ki: Biz her kim için istersek, iki def'a Resûlullahı "sallallahü aleyhi ve sellem" rû'yâsında görmekle şeref lenmesini sağlarız. Bu gece Fâtiha okuyup, Resûlullahın mubârek rûhâniyyetine müteveccih olarak uyu. Söylediğini yaptı. Resûlullahı rû'yâda görmekle şerefendi. Yüz रुपये hediye etmeye niyyet etti. Bir Fâtiha daha okuyup tekrâr uyudu. İkinci def'a Resûlullahı rû'yâda görmekle şerefendi. Yüz रुपये daha hediye etmeye niyyet etti. Sabâhleyin Hâfız Sa'dullah hazretlerinin huzûruna gidip, yüz रुपये takdîm edip, Elhamdülillah yüksek teveccühünüzle ni'mete kavuşdum, dedi. Bunun üzerine yüksek firâsetleriyle anlayıp, ikinci yüz रुपये nerede buyurdu. Mahcûb olup, onu da takdîm etti.

Mazher-i Cân-ı Cânân hazretleri onun için buyurdu ki: İlm-i zâhirde derin değildi. Sohbetlerinde keşflerden ve vâkı'âtdan bahs etmezdi. O sâdece hocasının dergâhında hizmetleri sebebiyle gönüle girmişdi. Fakat bâtın nisbeti çok yüksek ve kuvvetli idi.

Dergâhında büyük bir kedi vardı. Hâfız Sa'dullah hazretlerinin tesarrufu ile kedi serçelere acıyarak ağzını açar ve kuşlar etrâfına toplanırlar, getirdikleri buğday dânelerini onun ağzına atarak oynaşırlardı.

Onun tasarrufu ile pekçok kimse kurb makâmına ulaşmıştır. Hicrî binyüzelli senesi oniki şevvâlde vefât etti. Şeyh Sıbgatullah onun halîfelerinden olup, mubârek bir zât idi. Bu fakîr onu ziyâret etti "rahmetullahi aleyh".

Şeyhüş-şuyûh Muhammed Âbid “rahmetullahi aleyh”

Şeyh Abdül Ehad hazretlerinin Serhenddeki halîfelerinin büyükelinden idi. İlmde, amelde, vera’ ve takvâda yüksek bir şâna sâhib idi. Nisbeti hazret-i Ebû Bekr-i Sıddîka ulaşır. Çok ibâdet ve zikr yapardı. Teheccüd nemâzında Yâsin-i şerîf sûresini altmış def’a okurdu ve her iki rek’atden sonra zikr ve murâkabe yapardı. Geceyi seher vaktine kadar ibâdet ve ta’atla geçirirdi. Vefâtından önce altı ay ishâle yakalandı. Bu hastalığı sırasında, her gece teheccüd nemâzı kılmaya kalkar ve otuzbeş Yâsin-i şerîf okurdu. Yirmi bin kelime-i tevhîd söyler. Nefesini tutarak da bin nefy ve isbât zikri yapardı. [Lâ ilâhe illallah söylerdi.] Kur’ân-ı kerîm ve salevât-i şerîfe okurdu. Bunları kendine vazîfe edinmişti.

Bir def’asında, Serhend şehri hâkimi baskın yaparak, hayvanları toplayıp götürmüştü. Bu sebeble Şeyh Muhammed Âbid hazretleri yirmi sene et ve ondan yapılan yiyecekleri yimedi.

Dehlîye yolculuğu esnâsında halâlinden te’mîn ettiği basit bir azıktan başka birşey yimezdi. Her işinde azîmetle amel etmeyi gözetirdi. Herkes tarafından tam bir hürmet görmüştü ve herkes ona mürâce’at ederdi. Dergâhı, Allah adamlarının barınağı idi. Âlimlerden ve sâlihlerden ikiyüze yakın kimse, onun zikr ve sohbet halkasında bulunurdu. Pekçok tâlib onun teveccühleriyle Makâmât-ı Ahmediyyenin nihâyetine kavuştu. Onun mubârek sohbetinde, benliğinden kurtulup, yüksek ahlâka, fenâ ve bekâya kavuşan kimseler sayılamayacak kadar çoktur.

Hadîs-i şerîf ve fıkıh dersinden sonra, kibleye doğru oturarak, murâkabe yapardı. Her kim huzûruna giderse, onun kalbine zikri ve cem’iyyet nûrlarını yerleştirdi. Cum’a günleri huzûrunda pekçok kimse toplanırdı. Mubârek nazârına muhâtab olan herkesin kalbine teveccüh ederek zikr eder hâle getirirdi. Birisi ona, bu kimseler zikr-i kalbîyi aslâ bilmezler. Kalbin tabîî hareketini ve zikr etme hareketini birbirinden ayıramazlar diye söyleyince, buyurdu ki: İşler Allahü teâlânın kudretindedir. Bir kimsenin bildirmesi ile olmaz. Bir büyüğün nazârıyla zikr-i kalbîye kavuşan kimse, bunun netîcesini ve fâidesini kabrde görecektir ve bilecektir. Çünkü, zikr-i kalbînin nûrunun bereketiyle îmânını kurtaracaktır.

Tarîka-i Ahmediyyenin nûrları, Şeyh Muhammed Âbid hazretlerinin bereketi ile her tarafa yayıldı. Bu yola bağlılık, revâç buldu. Bu sebeble, gayb âleminde onun lakabı “El-Kâsım li hazâinillah: Allahü teâlânın hazînelerini taksîm eden”dir.

Bir gün bir mescide gitmişlerdi. Orada bir şahs kendine mürîd edindiği bir cemâ’at ile bulunuyordu. Oraya gelenleri de mürîd ediniyordu. Hâlbuki bu şahsın bâtınında, sofîyye-i aliyye arasında meşhûr olan nisbet ve Allahü teâlâ ile berâber olma nûru yokdu. Bu işe ehil değildi. Tesavvuf büyüklerine göre, kalbin fenâsı hâsıl olmadan, evliyâlîğe âid vâridâta ve güzel ahlâka kavuşmadan, mürîd edinmek harâmdır. Muham-

med Âbid hazretleri, o şahsın hâline acıdı. Ona bir müddet teveccüh etdi ve vilâyet-i kalbî mertebesine kavuşdurdu. O sırada huzûrunda bulunan yüksek hocamıza, ya'nî Mazher-i Cân-ı Cânân hazretlerine iltifât ederek, onun hâlini tasdîk etmesini istediler. Sâdece bir teveccühünüz ile onun kalbi zikr eder hâle geldi. Onun kalb latîfesi nûrlandı. Sıcak bir hava gibi kendi aslına doğru uçdu. Kalbin fenâsından çok şeye kavuşup, âlem-i emrin seyrine yöneldi. Tecelli-i ef'ale erişip, fenâ hâsıl oldu. Böylece tarîkat icâzeti alacak hâle geldi diye, arz etdi. Bunun üzerine söylediğiniz doğrudur, bize de aynı hâller ma'lûm oldu, buyurdu.

Bir gün bir kabristanın yanından geçiyorlardı. Kısa bir müddet orada yatan mevtânın hâllerine teveccüh edip, murâkabe bulundu. Sonra buyurdu ki: Bu biçâreler, feyz istiyorlar. Onlara teveccüh etdiler. Bu fakîr, hocam Mazher-i Cân-ı Cânân hazretlerinden bizzat işitdim. Buyurdu ki, o sırada ben de orada idim. Kabrdekilere teveccüh ettiği sırada hakikat-ı Muhammedî "sallallahü aleyhi ve sellem" zuhûr etdi. Onun teveccühü ile o kabristandaki bütün ölümler bu makâmın bereketlerine ve nûrlarına kavuşdular.

Muhammed Âbid hazretleri, Hameyn-i şerîfeyni ziyârete yürüyerek gitdi. Server-i kâinâtın "sallallahü aleyhi ve sellem" iltifâtlarıyla şeref lendi. Buyurdular ki: Öteden beri kavuşma arzûsu, içimde yanan bir ateşdi. Aslâ sönmüyordu. Nihâyet Resûlullahın "sallallahü aleyhi ve sellem" inâyeti ile sükûn buldu ve maksad hâsıl oldu.

Pekçok talebe orada sohbetinden feyz aldılar. Bir şahs Medîne-i münevverede pekçok riyâzet, mücâhede ve nâfile ibâdetlerle meşgûl olurdu. Server-i âlem "sallallahü aleyhi ve sellem", [rü'yâda] o şahsın Muhammed Âbid hazretlerinin huzûruna gidip, feyz almasını emr buyurdu. Bunun üzerine onun huzûruna gitdi. Onu mücâhedelerden men' edip, ibâdetde orta bir yol tutmasını emr etdi. Fekat o şahs ağır riyâzetleri âdet edindiğinden söylediklerine uymadı. Resûlullah "sallallahü aleyhi ve sellem" o şahsa, Muhammed Âbid hazretlerine tâbî olmasını ve sohbetlerine devâm etmesini tekrâr emr, buyurdu. Nihâyet onun sohbetinden istifâde edip, güzel bir şekilde yetiştirmesiyle yüksek makâmlara ulaştı.

Muhammed Âbid hazretleri hicrî binyüzaltmış senesi onsekiz Ramezânda vefât etdi. Pekçok halîfesi vardır. Hâce Mûsâ Hân Mahdûm-i A'zamî Dihbîdî, vera' sâhibi, muttekî, keşf, kerâmet ve tasarruf sâhibi bir halîfesi idi. Mâverâünnehr bölgesinde, insanları irşâd husûsunda zemânının bir tânesi idi. Çeşidli beldelere oniki halîfe göndermiştir. Birgün talebelerinden birine buyurdu ki: Senin bâtınında bir bulanıklık görüyorum. Bunun sebebi nedir? Meğer o dervîş şübheli birşey yemiş. Dergâhın yemeğinden başka birşey yimedim dedi. Nihâyet bir boyacının evinde hazret-i Gavs-üs-sakaleynin "radiyallahü anh" rûhu için verilen yemekten yidim, diye i'tirâf etdi. Herkesin yemeğini yimemeli demişdim. Bir dahâ kimsenin yemeğini yime diye îkâz etdi.

Muhammed Âbidin bir talebesi Mirzâ Muzafferdir. Mirzâ Muzaffer “rahmetullahi aleyh”, vaktlerini ibâdet ve ta’atla ma’mûr etmekde, bâtın nisbetinin kuvvetliliğinde hâllerinin ve vâridâtlarının çokluğu eşsiz idi. Onun talebelerini gördüm. Bu yolun erbâbında bulunması zarûrî olan şeyler onların gönüllerinde mevcûddu. Onun vefâtından sonra, talebelerinden birinde kuvvetli bir kabz hâli meydâna geldi. İki sene bu hâl devâm etdi. Nihâyet hocasının mezâr-ı şerîfine gitdi. Dahâ hocasının mezârının temîz toprağını görür görmez hâlleri düzeldi. Derhâl kendi nisbetine kavuştu.

Muhammed Âbidin bir talebesi Muhammed Mîrdir. Muhammed Mîr “rahmetullahi aleyh” bâtın nisbetinin yüksekliği, unutulmuşluk, inzivâ ve insanları irşâd husûsunda mümtâz idi. Sâlih bir kimseden işitdim, dedi ki: Yirmi kimse onun sohbetinde vilâyetin fenâ ve bekâ mertebesine ulaştı. Bir cin ona talebe olmak istedi ve günlük ne kadar masrafınız olursa getiririm diye arz etdi. Başkasının malını getirir düşüncesiyle kabûl etmedi.

Muhammed Âbidin talebelerinden biri de Şâh Abdülhafîzdir. Sofî Abdürrahmân, Mîr Behâdîr, Dervîş Muhammed, Muhammed Hasen gibi kıymetli halîfeleri “rahmetullahi aleyhim” kurb-ı ilâhî makâmlarıyla mümtâz idiler. Hak tâliblerini irşâdıyla meşgûl olurdu. Bu halîfelerden birini ziyâret etdim. Şeyh Muhammed Mîrin kız kardeşi “rahmetullahi aleyhâ” asrının hanım evliyâsındandır. Resûlullah’a “sallallahü aleyhi ve sellem” çok yakınlığı ve yardımlarına çok kavuşmakla mümtâz idi. Ondan şaşılacak rû’yâlar nakl edilir. İsteddiği her kimsenin hâlini Resûlullah’a arz eder ve cevâbını alırdı. Vilâyet ve nübüvvet nûrunda sahîh keşf ile mümtâz olan büyüklerden biri buyuruyor ki, o sâlihâ hanımın evi Resûlullahın “sallallahü aleyhi ve sellem” nûrlarıyla dolu idi. Resûlullah’a muhabbetinin çokluğundan fakîrlik ve ihtiyâç hâline düçâr oldu. Nitekim hadîs-i şerîfde şöyle buyurulmaktadır: **(Fakîrlik beni sevene selden dahâ çok hızıdır...)** Fakîrliğin sıkıntısına tahammül edemeyip, Afganistana gitmek istedi. Fekat Resûlullah “sallallahü aleyhi ve sellem” onu bundan men’ edip, fakîrliğe sabr etmesini emr buyurdu. Çünkü fakîrlik, Allahü teâlâyâ yakınlığa ve Onunla berâber olmaya vesîledir. **(Allahü teâlâ sabr edenlerle berâberdir)** (Bakara sûresi 153).

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

Mazher-i Cân-ı Cânân hazretlerinin nesebi ve doğumu

İlâhî nûrların kendisinde zuhûr etdiği, âsâr ve huzûr kaynağı ve agâhî olan, tarîka-i Ahmedîyyeyi devâm etdiren, sünnet-i nebeviyyeyi ih-yâ eden, asrının bir dânesi, Şemseddîn Habîbullah hazret-i Mirzâ Cân-ı Cânân “radiyallahü teâlâ anh” seyyidlerdendir. Neseb-i şerîfi yirmisekiz göbek sonra Muhammed bin Hanefiyye vâsıtasıyla Emîr-ül-mü'minîn hazret-i Alî Mürtezâyâ “kerremallahü vecheh” ulaşır. Kıymetli dedeleri bü-yük ümerâdan idiler. Timûriyye Sultânlarının yakınlarından olup, üstün vasflar ve beğenilen hasletlere sâhib idiler. Mürüvvet, adâlet, şeceât, cömertlik ve dîne tam bağlılıklarıyla tanınmış kimseler idiler. Dedesi Emîr Abdüssübhân, mevki' ve makâm sâhibi olmasına rağmen, Çeştiyye tarîkatında yüksek hâller sâhibi idi. Seher vaktlerinde kalkar, muhabbet göz-yaşları dökerdi. İnsanları irşâd ile meşgûl olurdu. Talebelerinin hepsi zikre meşgûl idiler. Teheccüde kalkarlardı.

Mazher-i Cân-ı Cânân hazretlerinin ninesi, vezîr Esed hânın kızkardeşi idi. Üstün vasflar sâhibi eşsiz bir hanımdı. Onun sohbetinin bereketiyle Esed hân, Ehl-i sünnet vel cemâ'at yolunu tanıyıp, mânevî yönden çok şeylere kavuştu. Cansız varlıkların tesbîhini işitirdi. Zevk ve şevk hâlinde olup, muhabbeti ilâhiyye ile dolu idi. Zâhirî ilmleri de öğrenmişti. Mevlânâ Celâleddîn-i Rûmî hazretlerinin (**Mesnevî**)sini okuturdu “rahmetullahi aleyhimâ”. Babası Mirzâ Cân mevki' ve makâmı terk edip, fakîrliği ve kanâ'ati tercîh etdi. Servetini Allah için fakîrlere dağıttı. Kızını evlendirmek için ayırdığı yirmibeşbin rüpye mikdârındaki altını, bir dostunun şiddetli sıkıntıda olduğunu işitince, temâmen ona hediye etti. Güzel ahlâkda ve üstün vasflarda zemânın en seçkini idi. Vefâkârlık, hayâ, şükr etmek, sabr, onun tabî'ati hâline gelmişti. Bir def'asında evinin önüne kabak dikmişti. Hizmetcisi; hem tevekkül da'vâsındasınız, hem de kabak mı yetiştiriyorsunuz. Yokluk vaktinde onun yaprağını yerim diye düşünüp, sebeblere i'timâd etmiş olmayasın dedi. Hizmetciye bu sözü Allahü teâlânın söylediğini kabûl edip, kabak fidesini kökünden sökdü. Uzlet ve inzivâyı tercîh edip, iki cihân şerefini Allahü teâlâyı anmakda gördü. Tesavvufa yöneldi. O zemânda kuvvetli cezbeler ve açık tasarruflarıyla meşhûr olan hazret-i Şâh Abdürrahmândan Kâdiriyye tarîkatını aldı. O zâtın sohbetinin bereketiyle yüksek hâllere kavuştu. Vaktlerini zikir, tâ'at ve Kur'ân-ı kerîm okumakla ma'mûr etdi. Bir def'asında hocası enbe denilen meyveyi yiyordu. Ekşi olduğu için meyvenin suyunu ağzından yere dökdü. Hocasına son derece bağlılığı sebebiyle nezâket ve makâmını bir tarafa bırakarak hocasının ağzından yere dökdüğü suyu di-

li ile yalayıp, yutdu. Bu hareketinin ve kendini hiç saymasının bereketiyle yüksek bir hâle kavuştu “rahmetullahi aleyhimâ”.

Mazher-i Cân-ı Cânân hazretleri 1111 [m. 1699] veyâ 1112 [m. 1700] yâhud 1113 [m. 1701] senesinde Ramezân-ı şerîfin onbirinde Cum’a gününü fecr vaktinde doğdu. O güneş doğup cihânı aydınlatdı. Ebced hesâbına göre “Tulû’u şems-il-mille ve’ddîn tevellüddü sâhib-i şer” sözü onun doğum târihini gösterir. Onun doğumunda iki fark dışında diğer husûslar, Resûlullah “sallallahü aleyhi ve sellem” ile aynıdır. Bu sebeble rüşd ve hidâyet eserleri kendisinde zuhûr etdi. Dahâ küçük yaşda iken, rüşd ve hidâyet alâmetleri görölüyordu. Alnında anlayış ve zekâ nûrları parlıyordu. Firâset sâhibleri onun yaratılışındaki üstünlüğü görüp, bu çocuk kemâl sâhiblerinin rehberi olur, zemânında herkesden önde olur derlerdi.

Bu sebeble babası onun ilm öğrenmesine, ta’lîm ve terbiyesine çok önem verdi. Dahâ küçük yaşda iken, olgunlaşması için, ona zemânın kıymetini anlatırdı. Vakt ve ömr pahâ biçilemeyecek derecede kıymetlidir. Boş yere geçirilmemeli derdi. Ona pâdişâhlık âdâbını, askerlik bilgilerini ve çeşidli mahâretleri öğretti. Kendisine, eğer sen emîr olsan, hüner sâhiblerinin kadrini bilirsin derlerdi. Eğer gönlümüz istediği şeklide fakr ve terki tercîh etsen, san’at ve hüner erbâbına ihtiyâç kalmaz. Sonra ona her fende mahâret nasîb oldu. Her san’atın mâhirleri san’atlarının inceliklerini ondan sorup öğrenirlerdi. Onunla görüşen her san’at erbâbı, o san’atda onun mütehassıslığını kabûl ederdi.

Güvenilir bir kimseden, onun elbiseyi elli dürlü biçtiğini işitdim.

Buyurdu ki: Silâhları kullanmakda o kadar mahâret kazandım ki, yirmi kişi kılıçlarını çekip bana hücûm etseler, benim elimde de sâdece ağaçdan bir sopa olsa, onlardan birisi bile beni yaralayamaz.

Bir def’asında, birisi, akşâm nemâzının selâmını verdiğim sırada, karanlıkta bana hançerle saldırdı. Hançeri onun elinden aldım. Tekrâr eline verdim. Yine saldırdı. Elinden alıp, geri verdim. Yedi def’a alıp verdim. Nihâyet özr dileyip ayaklarıma kapandı.

Yine bir def’asında yolda azgın bir fil geliyordu. Ben de at üzerinde karşıdan geliyordum. Filin sâhibi bana, yaklaşma, kenâra çekil diye bağırdı. Böyle bir hayvândan kaçmaya gönlüm râzı olmadı. Fil tam bir kırgınlıkla, beni hortumuyla sarıp kaldırdı. Belimden hançeri çekip, filin hortumuna vurdum. Fil feryâd ederek beni bıraktı. Allahü teâlânın lütfu ile kurtuldum.

Bir def’a bir savaşda idik. Savaş o kadar şiddetli idi ki, iş ok ve mızrak kullanmaya düşdü. Bindiğim filde kumandan benimle birlikde idi. Benim korkduğumu zan ediyordu. O sırada ben bir şi’r okumaya başladım. Kumandan benim bu hâlîme çok şaşdı.

Yine kendileri şöyle anlatmışdır: Dokuz yaşında iken hazret-i İbrâhîmi “aleyhisselâm” rû’yâda gördüm. Çok iltifât ve ihsânlarına kavuşdum. O yaşlarımda her ne zemân hazret-i Ebû Bekrden “radiyallahü anh”

bahs edilse, mubârek sûreti bana görünürdü. Onu def’alarca baş gözümle gördüm. İltifâtlarına kavuşdum.

Buyurdu ki: Bir gün bir şahs, babamın huzûrunda, önceki sûfler vahdet-i vücûd ehli idiler. Hazret-i Müceddid “radiyallahü anh” ise vahdet-i şühûdu tercîh etdiler, dedi. Bunlar konuşulurken, o sırada güneş ışığı gibi bir nûrun parladığını ve hazret-i Müceddidin o nûrlar arasında görünüp, bana oradan kalkmamı işâret buyurduğunu gördüm. Bunu babama anlattım. Anlaşıldı ki sen, imâm-ı Rabbânî hazretlerinin yolundan istifâde edeceksin, dedi.

Buyurdu ki: Allahü teâlâ benim tabî’atımı son derece mu’tedîl yaratmış. Benim yapıma Resûlullahın “sallallahü aleyhi ve sellem” sünnet-i seniyyesine uyma hasletini yerleştirmiştir.

Buyurdu ki: Çocukken babamla berâber, hocası hazret-i Şâh Abdürrahmânı “rahmetullahi aleyh” ziyârete gidiyordum. Şâh Abdürrahmân kerâmet sâhibi birisiydi. Ancak, nemâz kılarken pek dikkat etmezdi. Resûlullahın “sallallahü aleyhi ve sellem” sünnetine ri’âyet etmiyen kimse rehberliğe lâyık değildir, diye gönlümde ona karşı bir soğukluk vardı. Babamın bana, ona bî’at etmemi teklîf etmesinden de korkuyordum. Bir gün babama hazret-i Şâh Abdürrahmân nemâz kılarken niçin dikkatli değildir diye sordum. Onda sekr hâli gâlibdir. O ma’zûrdur, dedi. Nemâzda sekr hâli gâlib, diğer işlerde ise uyanık hâldedir, dedim. Babam hayret ederek, Allahü teâlâ sana akl ve zekâyı pîrimize i’tirâz edesin diye mi verdi, dedi. Bu söz onun şeyh Abdürrahmân hakkındaki düşüncelerinden vaz geçmesine sebep oldu.

Buyurdu ki, aşk ve muhabbet heyecânı benim hamurumun mayasıdır. Çocukluğumdan beri bende güzel şeylere karşı tam bir meyl vardır. Şöyle hâtırlıyorum, altı aylık çocuk iken, güzel biri beni kucağına alıp, bir köşede emziriyordu. Onun güzelliği bana çok te’sîr etdi. Gönlüm ona tutuldu. Onu görmeden edemiyordum. O ayrılınca ağlıyordum. Beş yaşına girince, benim âşıklığım dillere düştü. Halk arasında bu çocuk âşık bir mizâca sâhibdir diye yayıldı.

Buyurdu ki, bendeki muhabbet hâli o dereceye ulaştı ki, güzel kimselerin cismlerine âid özellikler benim tabî’atımda görölüyordu. Bir gün sıtmal bir genci gördüm. Ben de sıtma oldum. O genç ilâç içdi iyileşti. Ben de iyileşdim. Mehtâblı bir gece yarısı idi. Evin kapısı da kapalı idi. O genç ansızın evde görünüyordu. Yâsemin ağacının çiçeklerini toplamıştı. O çiçekleri benim başıma koydu ve gözden kayboldu. O çiçekler sabâha kadar yatağımın üzerinde kaldı.

Buyurdu ki, her kimin gözü ve yüzü aşk zevallılığı toprağında eskimemişse, hadîs-i şerîfe muvâfık olarak, Allahü teâlâyâ secde eden kimsenin secdesinin şevkinin lezzetini ne bilir. Ba’zı ilâhî tecellîler, gözü cezbeder. Ba’zıları ise, zülûf kemendi ile yakalar. Tecellîlerde yanak ve benin görünmesinin te’sîrinin zevki ayrı ayrı muhabbetle anlaşılır.

Hâce Hâfız Şîrâzî, Şeyh Fahreddîn Irâkî ve Şeyh Evhâd Kirmânînin “rahmetullahi aleyhim” şi’rlerinde tecellîlere işâret olarak söyledikleri ta’bîrler doğrudur. Şi’rlerinde güzel dilber, aşk bîtablığı ma’nâsında kullanılmış olup, hakîkî güzelin cemâlinin cezbésidir. Çünkü, dilberde zuhûr eden güzellik, hakîkî güzelin parıltısıdır.

Evhâd Kirmânînin dîvânında şöyle denilmektedir.

Nazm:

**Körün gözü olsa da görünme boşanadır,
Bu cihân cemâlin aynasının aynasıdır.
Güneş, ay, erd ve semânın hepsi şeklin aynasıdır,
Kendi perdesinde âşık için bir süs vardır.**

Bu husûsda Ârif-i Câmî “rahmetullahi aleyh” şöyle buyurmuştur:

**Mukaddes iklimin dışına mahbûb çadır kurdu,
Âfak ve enfüse tecellî etdi.
Onun ışığından bir parıltı güle düşdü,
Gülden bülbülün cânına bir ateş düşdü.
Yanağı o ateşin ışığıyla aydınlandı,
Her kâşâne yüz pervâneyi yakdı.**

Aşk-ı mecâzî, katı, donmuş gönüllerin yanması için ilâhî bir ateştir. Ancak, bu ateş kavuşma olmamak şartıyladır. Çünkü, kavuşma gönüldeki ateşi soğutur. Bundan dolayı aşk ateşi bulunmayan kimse, tarîkâta lâ-yık değildir.

Buyurdular ki, güzel, islâm dîninin güzel gördüğü şeydir. Çirkin de, islâm dîninin çirkin gördüğü şeydir. Vera’ ve takvâ yolunda nûr ve sa-fâ varsa da, muhabbet yolunda yanma ve erimeden zevk alma vardır. Nakl edildi ki, Mugîs adında bir şahs, hazret-i Âişe-i Sıddîkanın “radiyallahü an-hâ” câriyesi Berîreye âşık olmuşdu. Berîre her ne zemân pazara çıksa, onun peşini ta’kîb eder ve göz yaşı döker, hep âh çekerdi. Sakalı göz yaşıyla devâmlı ıslanırdı. Resûlullah “sallallahü aleyhi ve sellem” onun bu hâline acıdı. Berîreye onunla nikâhlanmasını tavsiye buyurdu. Berîre, yâ Resûlallah, bu husûsda vahy gelirse o zemân kabûl ederim, yoksa kabûl etmem. Çünkü ben onu görünce râhatsız oluyorum, dedi. Bu söz üzerine Mugîs aşk derdiyle oradan sür’atle uzaklaştı. Bunun üzerine Resûlullah “sallallahü aleyhi ve sellem”, **(Kim âşık olur, aşkını gizler, if-fetini muhâfaza eder, sonra ölürse, şehîd olarak ölür)** buyurdu. Bu hadîs-i şerîfi Dârimî rivâyet etdi.

Muhabbetin te’sîrine dâir nâdir haberlerden birini şöyle anlatdılar. Bir âşık ayrılık ateşine dayanamayıp, kendini denize atdı ve boğuldu. Sevgilisi onun ölüm haberini işitip, onun üzüntüsünden o da kendini denize atdı. Her ikisini de arayıp, bularak denizden çıkardılar. Muhabbetleri sebebiyle birbirine sarılmış olduklarını gördüler. Beyt:

**Bir kimseyi kılıcın ikiye böldüğünü çok gördüm,
Aşk kılıcını gör ki, iki kimseyi bir yaptı.**

Buyurdular ki: Zevallı âşık gözetleyiciler karşısında tâkad getiremeyip, sevdâ ile o kadar dîvâne oldu ki, sevgilisini yaralamak istiyordu. Biri kusûru nedir dedi. Onun kusûru gönlümü darmadağınık yapmasıdır, dedi. Göğsünü yarıp, kalbini çıkardı, hançerle parça parça yaptı.

Buyurdular ki: Bir âşık, sevgilisini başkalarının meclisine gitmekten men' etdi. Sevgilisi, güzelliğinin gurûrundan onun sözünü dinlemedi. İstedığı yere gitdi. Bîcâre âşık, bir müddet gayretinden gamlandı. Gayret ateşi zevallı cânını yakdı ve öldü. Onun ölümünü sevgilisine bildirdiler. Sevgilisi yaptığına çok pişmân oldu. Çok kısa bir süre sonra rûhu sevgilisinin rûhunun peşine takılıp o da öldü. İkisini birlikte defn etdiler. Beyt:

***Cehennemde yanayım eğer Cennetde hevesim varsa,
Senin bulunduğun mahâlleden bir karış bana yeter.***

Buyurdular ki: Bir tavus kuşu güzel bir kadına âşık oldu. Başı etrâfında dolaşüyor. Kadın hayvanların âşık olduğu kimse diye insanların diline düşdü. Kadın insanların bu kınamasından gayrete gelip, tavus kuşunu çağırdı. Tavus kuşu oynayarak yanına geldi. Kuşa gözünü bana çevir, dedi. Canıyla oynayan âşık tavus, gözünü çevirdi. Kadın tavusun gözüne mil çekip, kör etdi. Diğer gözünü de çevir, dedi. Çevirince ona da mil çekti. Tavus, toprak üzerinde çırpınıp bir müddet sonra âşık olduğu kadının ayakları dibinde öldü. Böyle bir zulmün pişmanlığından birkaç gün sonra o kadın da öldü.

Buyurdular ki: Merhametsiz bir genç, üveyk kuşu çiftinden birini avladı. Diğer ondan ayrı kalmak ve yalnızlık acısına tehammül edemeyip, kendini helâk etmek istedi. Çer-çöp toplayıp, kanatları üzerine yığı. Bir ateş parçasını gagasıyla alıp, o çer-çöp üzerine koydu. Kendini ateşe verip, şöyle dedi: Beyt:

***Halîlullah gibi benim gönlümde bir ateş var,
Bu ateşi kendimde gül sayıyorum.***

Buyurdular ki: İlkbehârda bir bülbülün kafesine gül asdılar. Bülbül, yüzünü o gülün yaprağına sürüp, veznli iniltieler yapmağa başladı. Uzun bir müddet feryâdlar etdi. Ansızın sesi kesildi. Bir müddet sonra öldüğünü görmüşler. Beyt:

***Dostun çadırında ölmeğe şaşılmaz,
Can çıkdıktan sonra yaşamaya şaşılır.***

Bu kitâbın yazarı fakîr (Abdullah-i Dehlevî) der ki: Muhabbet yolunun nice koşan yolcuları vardır ki, dostun muhabbetinin îcâbı alevlenip tutuşarak can vermişlerdir. İki cihândan ellerini çekmişler. Mahbûbun (sevgilinin) müşâhedesine dalmışlardır. Allahım! Beni, Senin muhabbetinle dirlt. Muhabbetinle rûhumu al. Muhabbetinle beni haşr eyle.

Buyurdular ki: Babam şöyle derdi: “Senin ayağın bize bereketli geldi. Senin doğduğun sene, elimi dünyâyâ âid bağlardan çekdim. Fakr ve kanâ'at devletini seçtim.” Babamın sohbeti bereketi ile tabî'atımda terk

ve tecrîde rağbet meydâna geldi. Fakrı, zenginliğe tercîh hâsıl oldu.

Buyurdular ki: Onaltı yaşındayken babam vefât etdi. Vefât ederken şöyle vasiyyet etdi: Ömrünü fâidesiz meşgûliyetlere sarfetme. Babanı, başında, hayâtda say. Babanın varlığından maksad, hüner sâhibi olmanı ve kemâle ermeni te'mîn etmektir.

Buyurdular ki: Babamın vasiyyetinin bereketiyle, vaktlerimi, ilm, amel ve dostların, sevdiklerimizin sohbetine ayırdım. Bu husûslarda ömrümden ve hayâtımdan büyük pay aldım.

Buyurdular ki: Babamın vefâtından sonra, benim iyiliğimi isteyenler, dedelerime pâdişâhlıktan mîrâs kalan makâmı edinmeye teşvîk etdiler. Pâdişâhın mubârek gidişâtına yapışmamı söylediler. Her nasılsa, pâdişâh nezele hastalığına yakalandı. Serâyâ çıkmadı. O gece, bir rû'yâ gördüm. Bir büyük zât, mezârından çıkıp, kûlâhını başıma koydu. O zât, Hâce Kutbüddîn "kuddise sirruh" idi. Bundan sonra, gönlümde hiç, makâm ve mevki' arzûsu kalmadı. Gönlümü dervîşleri ziyâret arzûsu kapladı. Nerede kemâl sâhibi birini işitsem, onun ziyâretine giderdim. Bir def'asında zemânın meşâyihinden olan Şeyh Kelîmullah Çeştîyi "rahmetullahi aleyh" görmek için gitdim. Hadîs-i şerîf dersi yapıyordu. Hadîs-i şerîfde şunlar anlatılıyordu: Cinnîlerden bir ifrit Resûlullah'a "sallallahü aleyhi ve sellem" hücum etti. Resûlullah "sallallahü aleyhi ve sellem" onu yakalamak istedi. Süleymân aleyhisselâmın düâsıyla tasarrufda bulunmadı. Hâtırıma, acabâ şeyh hadîsi nasıl açıklayacak diye geldi. Bunun üzerine Kelîmullah Çeştî şöyle buyurdu: Bu hadîs-i şerîfden, şeyhinin izni olmadan yabancı mürîde tasarrûfda bulunmamak lâzım olduğu anlaşılmaktadır.

Buyurdular ki: Şâh Muzaffer Kâdirînin ziyâretine gitmişdim. Birisi ona, "Zemânımızda ebdâl ve evtâd var mıdır?" diye sordu. Cevâben şöyle buyurdular: Hiçbir zemân dünyâ, Allah dostlarından boş değildir. Ebdâli ziyâret etmek isteyen, bu gence baksın diyerek, beni gösterdi. Hâlbuki o sırada tarîkâta girmemişdim. Fekat şeyh benim hakkımda bu söz zü firâsetiyle söyledi.

Buyurdular ki: Şâh Gulâm Muhammed Muvahhidi ziyâret etmişdim. Onun dergâhı, sabr, kanâ'at, zühd ve tevekkül bakımından hazret-i Cüneydin "rahmetullahi aleyh" dergâhına benziyordu.

Buyurdular ki: Mîr Hâşim Câliserîyi ziyâret etmişdim. Sohbet sırasında hocalarının Kur'ân-ı kerîmi beş bin kerre hatm ettiğini söylediler.

Mîr Hâşime buyurdular ki: Ölümün yakındır. Keşmîrde bir yere defn olunacaksınız, diye ilhâm olundu. Mîr Hâşim "rahmetullahi aleyh" Keşmîrdeki o yere gitdiler.

İşte Mazher-i Cân-ı Cânân hazretleri, böyle birçok büyüğü ziyâret edip, onların sohbetlerine, nazâr ve teveccühlerine kavuştu.

BEŞİNCİ BÖLÜM

Mazher-i Cân-ı Cânân hazretlerinin Seyyid Nûr Muhammed Bedevânîden “rahmetullahi aleyh” istifâdesi, ona talebe olması:

Buyurdular ki: Onsekiz yaşında idim. Bir zât bana Seyyid Nûr Muhammed Bedevânî hazretlerinin büyüklüğünden, kemâlâtından bahsetti. Onun üstün vasflarını işitince, gayrı ihtiyârî kalbim ona tutuldu. Huzûruna erişmek se’âdetine kavuşmak arzûsu peydâ oldu. Huzûruna gidip, o hazretin ma’rifet yağdıran mubârek yüzünü görmekle şereflendim. Dînin emrlerine ri’âyet eden, sünnet-i seniyyeye uyan, Allahü teâlânın ahlâkıyla ahlâklanmış bir zât olduğunu gördüm. Mubârek sohbeti kalbe safâ veriyor, câna can katıyordu. İyice anlamışdım ki, arayanlar maksâda onun huzûrunda kavuşuyor. Ölmüş kalbler onun huzûrunda dirilip, itminâna eriyor. Hakka kavuşmak orada müyesser oluyordu.

Bana niçin geldiniz buyurdular. İstifâde için geldim, diye arz etdim. İstihâresiz talebe kabûl etmezler, tarîkatı telkîn buyurmazlardı. Fekat Allahü teâlânın lutf ve ihsânıyla hiç duraklama göstermeden, bu fakîre teveccüh buyurdular. Beş latîfem Allah mubârek ismini zikir etmeye başladı. Bir teveccühle beş latîfenin Allahü teâlâyı zikir etmesi, sâlikin tecellî-i sıfata mazhâr olması, o büyüklerin husûsiyetlerindendir. Teveccühü bâtınıma öyle te’sîr etdi ki, kendimi aynada onun sûretinde buldum. Gön-lümde ona karşı tam bir muhabbet ve derin bir bağılılık hâsıl oldu.

Talebelerin hâllerine son derece dikkat eder, harâmlardan sakınmayı tenbîh ederdi. Bir gün yolda giderken, her nasılsa bir nâmahreme gözümlü takıldı. Huzûrlarına varınca, buyurdu ki, sende zinâ zulmeti görülüyor. Herhâlde gözün bir nâmahreme değmiş, buyurdu. O sırada bana teveccüh etdiler. O yersiz bakışın zulmetini kalbimde buldum.

Bir gün de yolda bir serhoşa rastladım. Huzûruna vardığımda: “Bu gün sizin bâtınıızda içki zulmeti görülüyor. Her hâlde içki içen birine rastlamışsınız” buyurdu ve bana nazâr etdiler. İçki zulmetini kendimde gördüm.

Buyurdular ki: Fâsıklarla karşılaşmak bu bâtın nûrunu hep bulandırır. Mâzallah! Bir kimse günâh işlese, hocam onu fark ederdi. Aynı şekilde talebelerinin yaptığı işlerin nûrlarını onların bâtınlarında görürdü. Eğer kelime-i tehlîl okuyup, huzûruna gitsem, bugün kelime-i tayyîbeyi tekrâr etmişsiniz, buyururdu. Salevât-ı şerîfe okuyup, gidince de, bu gün sizde salevât-ı şerîfe nûrları görünüyor, buyururdu.

Bir gün, salevât-ı şerîfede adede ri’âyet edilmedi, buyurdu. Fakîr,

evet, fekat adedi nasıl anlaşılır diye arz etdim. Nûrlar gül gibi yüz parça yaprak şeklinde görülür, buyurdular.

Buyurdular ki: Bir gün hocamın emriyle susam kökünü ilâç yapmak için dövüyordum. İnceldi mi buyurdular. Evet dedim. Sonra mubârek eliyle bakıp, henüz incelmemiş. Bir şey hakkında araştırmadan konuşmamalı, yoksa söz yalan olur, buyurdular.

Buyurdular ki: Hocam Seyyid Nûr Muhammed Bedevânî hazretlerinin sohbeti bereketiyle kısa zemânda tarîkat hâlleri ve keyfiyetleri bâtını mı kapladı. Peşpeşe gelen cezbeler kalbimden mâsivâ sevgisini boşalttı. Allahü teâlâyâ yakınlık hâli beni kapladı. Kimseye ülfet ve yakınlık bırakmadı. Şevkin verdiği bîtablıklardan bende uyku, yime, içme kalmadı. Başım açık, ayağım yalın vîrânelerde dolaşıyordum. Şiddetli açlıktan biraz ağaç yaprağı yiyordum. Zemânımın çoğu murâkabeye dalmakla geçiyordu. Teveccüh ve bekleyiş gönlümü hakikatlerin hakikatine çeviriyordu. Nihâyet kalb latifesi gereğince huzûr ve ihsân hâli ele geçti. **(Allahü teâlâyâ Onu görür gibi ibâdet etmek)** hâli hâsıl oldu. Mahviyyet, fenâ, bekâ, kalb erbâbı arasında bilinen maksûda kavuşmak nasîb oldu. Düşüncelerin gönülde dolaşması durumu kalmadı. Tevhîdin sırrı açıldı. Artık taşlar, kerpiçler bana mahbûbun sûretinde görünüyordu. Ba'zan da gayriyet önümde kaybolan bir hayâl oluyordu. Ve ağlamak benim sermâyem oldu. Âh ve inleme gönlümdeki bîtablığı artırdı. Ya Allahü teâlânın korkusundan ve günâh işlemek pişmânlığından, yâhud içimdeki yanma ve erimeden dolayı açıktan yaptığım zikir, kalbimdeki inceliği artırıyordu. Veyâ vecd ve hâl erbâbının keyfiyetlerinin aksetmesinden gözlerimden yaşlar akıyor veyâ cezbe makâmının harâret ve bîtablığından gözyaşı cevheri sermâyem oluyordu.

Şi'r:

***Bir bülbül hoş renkli bir gülün yaprağını gagasında tutdu,
O yaprak için inleme dolu hoş na'meler yaptı.
Ona bu kavuşma için böyle inleme nedir dedim,
Sevgili bize böyle yapınca görünmekdedir, dedi.***

Kalb latîfesinin aslıyla olan vuslat, şevk bîtablıklarına sebep olup, güzellerin cemâlini görmeğe, zevk na'melerini ve ağlamalarını dinlemeye vesîledir. Hülâsa bir müddet zevk ve şevk ile geçti. Sekr ve mestlik mâsivâyı unutturdu. Nihâyet kalb latîfesinin saltanâtı sona erdi. İş dimâğ latîfesine düştü. Şevk ateşi söndü. Âh ve inlemeye tâkat kalmadı. İtminân ve zevksizlik el verdi. Bu durumdan hocama şikâyet etdim. Son derece teessüfle, şimdi o keyfiyetler nerede, bu tatsızlıklar mubârek olsun, buyurdu. Bu makâmda başka hâller hâsıl oldu. Cezbeler, teveccüh ve intizâr kalb latîfesini benden kapdığı gibi, dört latîfe ve nefis latîfesinde hâsıl oldu. Nefsin fenâsı, ahlâkı güzelleştirme, istihlâk (kendini yok görme), izmihlâl (yok olma), ayn ve eserinin zevâli (cismin ve eserinin yok olması), enenin yok olması hâllerinin hepsi hâsıl oldu. Sıfat ve kemâlâtı aslâ âid ve ken-

dimi tam yok olarak gördüm. İlmeler ve ma'rifetler bu makâma uygun olarak el verdi. Nisbet nûrlarında genişlik peydâ olup, bedenimi kuşatdı. Dimâğ latîfesinden kalbe akan düşünceler de gitdi, yok oldu. Hazret-i Müceddid “radiyallahü anh” her latîfenin sülûkunu ayrı ayrı yaptırdılar. Onlardan sonra kalb latîfesi ve nefis latîfesinin sülûkunu yaptırmak ve bunların tehzîbi yerleşdi. Çünkü, bu iki latîfenin içinde, rûh latîfesi, sır latîfesi, hâfî ve ahfâ latîfeleri de nûrdur ve safâdır. Kendi aslında fenâ ve bekâ bulur.

Buyurdular ki: Dört yıl Seyyid Nûr Muhammed Bedevânî hazretlerinden istifâde etdim. Tarîkat ta'limi için bana izn verdiler. Teberrûken hırka-ı şerîf ihsân etdiler. Ehl-i sünnet ve cemâ'at i'tikâdına sarılmayı, sünnete uymayı ve bid'atden sakınmayı tavsiye buyurdular.

Buyurdular ki: Hazret-i Şeyh Abdül Ehadin halîfesi Şâh Gülşen “rahmetullahi aleyhimâ” bize sordu ki: Pîriniz size hangi makâmın müjdesini verdiler. Bâtînî seyr ve sülûkunuz nereye ulaştı. O bu fakîre bunları söylerken, o makâmın hâllerini ve vâridâtlarını kendimde görüyor ve onları izhâr ediyordum. O da bunları görerek hayret ve inkârla, sizin pîriniz yüksek da'vâlarda bulunuyor. Bu nisbet meşhûr kabirlerde bile yok, dedi. Fakîr, hocam Seyyid Nûr Muhammed Bedevânî hazretlerinin huzûruna varıp, Şâh Gülşen zât-ı âlinizi inkâr ediyor ve şöyle şöyle diyor diye şikâyetde bulundum. Buyurdu ki, siz niçin ona gitdiniz. Onun ilmi Allahü teâlânın ilmi değildir ki, bir şeyi ihâta etsin. Biz peygamber değiliz ki, bizi inkâr küfrü îcâb etdirdi. Evliyâlık da'vâsında değiliz ki, bizi inkâr fıskâ götürsün. Lâkin Şâh Gülşen ile görüşen ile görüşmemeli. Çünkü bir kimse senin pîrini inkâr ederse ve sen o kimseyle iyi olursan köpek senden dahâ iyidir. [Bu söz Şeyhülislâm Abdüllah-i Ensârînin “rahmetullahi aleyh” sözüdür.]

Aradan bir sene geçmişti. Şâh Gülşenle karşılaştığımızda bana, Pîrini inkâr ettiğim için bana kırgın mısın, dedi. Ben de evet dedim. Bunun üzerine şöyle dedi. Allahü teâlâ sizin pîrinizin kemâlini bana gösterdi. Bir gün pazarda oturmuşdum. Oraya at üzerinde bir zât geldi. Bütün pazar aydınlandı. Birisi bu zât Mirzâ Cân-ı Cânânın mürşididir, dedi. Peşinden gidip, girdiği eve girdim. Evi Beytullah gibi, nûrlar ve safâ dolu gördüm. Her taş ve kerpiçten Evliyânın ekserîsinin kabrinde görüldüğü gibi ilâhî keyfiyetler kaynıyordu. Fakîr [Mirzâ Cân-ı Cânân] hazret-i Seyyidin [Muhammed Bedevânînin] huzûruna gidip, Şâh Gülşen bu gün zât-ı âlinizi çok anlattılar, dedim. Dahâ önce onun inkârının kendisinde hiç te'sîri görülmediği gibi, onun şimdi medh ve kabûlü ile de kendisinde aslâ sevinç ve neş'e hâli görülmedi. Çünkü, onun insanların medh ve zemmîne ihtiyâcı yokdu. Rızâ ve teslîmiyyet onun tabî'î hâli idi.

Buyurdular ki: Mubârek hocam Seyyid Nûr Bedevânî hazretleri vefât etdikden sonra, kabirlerinin nûrlarından istifâde etmeye çalıştım. Altı yıl ziyâret etdim. O hazretin rûhânî teveccühleriyle bâtınımda terakkîlere kavuşdum. Bâtın sülûkum, sıfatların, şü'ûnâtın ve aslların seyrini geç-

di. İsbâtın ism-i şerîfinin tecellîlerine kaldı. Bâtın nisbetimde açık değişiklikler ve şaşılacak hâller gördüm. Nitekim Muhammed Sıddîkın halîfesi Alî Keşmirî “rahmetullahi aleyhimâ” bu fakîr hakkında şöyle buyurdu: Hazret-i Seyyidin mezârını çok ziyâret etmeniz sebebiyle sizin nisbetinizde başka bir parlaklık ve yükseklik hâsıl oldu. Dedim ki, fakîr de hâllerimde terakkî görüyorum.

Buyurdular ki: Hazret-i Seyyid rû'yâda şöyle buyurdu: Kemâlât-ı ilâhî sonsuzdur. Sınırlı ve sonlu olan ömrünüzü taleb yolunda harcamalısınız. Kabirlerden istifâdeye izin yok. Hayâtta olan bir büyüğün huzûruna gidip, yakınlık makâmларını elde etmelisiniz. Bu husûsda def'alarca emri şerîfleri oldu. Bunun üzerine fakîr emr gereğince zemânın büyüklerine mürâce'at etdim.

ALTINCI BÖLÜM

Mazher-i Cân-ı Cânân hazretlerinin hazret-i Hâce Muhammed Efdâlden “rahmetullahi aleyh” istifâdesi:

Buyurdular ki: Hazret-i Şâh Gülşene “rahmetullahi aleyh” kendisine talebe olmak istediğimi arz etdim. Siz zemânın şeyhi olacaksınız. Fakîr, o kadar, tarîkat âdâbına dikkatli değilim. Ba'zan simâ' dinlemek deyim. Ba'zan cemâ'atsiz nemâz kılmakdayım. Siz başka bir yere gidi- nize, buyurdu. Sonra hazret-i Hüccetullah Nakşibend “rahmetullahi aleyhimâ” torunu ve halîfesi olan hazret-i Muhammed Zübeyre gitdim. Fakîre çok iltifât etdi. Oğluna dedi ki: Zâhir âdâbıyla ve bâtın nûrlarıyla süslü olan böyle azîzlerle görüşmek lâzım. Fakîr, ayaklarını öpdüm. Buyurdular ki: Siz bizdensiniz. Bu yolda sohbet şarttır. Sizin kaldığınız yer uzak. Her gün gelemesiniz. Hazretiden size ulaşan nisbet asıldır. Onu iyi muhâfaza ediniz. O size yeter. Ondan sonra Hâce Muhammed Efdâlden teveccüh istedim. Buyurdu ki: Siz basîretle sülûk yapmışsınız. Makâmларını keşf etmişsiniz. Makâmларın keşfi ve ilmi bizde o kadar yok. Onun için bizden fazla istifâdeniz olmaz.

Buyurdular ki: Gerçi o hazretiden görünüşde istifâde olmadı. Lâkin hadîs-i şerîf dersi vesîlesiyle bâtın-ı şerîflerinden feyzler akıyordu. Arz sırasında nisbet kuvvetleniyordu. Hadîs-i şerîf okurken Resûlullahın “sallallahü aleyhi ve sellem” nisbetine dalmak ele geçiyordu. Nûrlar ve bereketler çok görülüyordu. Bu esnâda Resûlullahın “sallallahü aleyhi ve sellem” teveccüh iltifâtına şâhid olunuyordu. Nübüvvet kemâlâtına nisbeti gâyet geniş ve nûrların çokluğu gâyet âşikâr oluyordu. **(Âlimler peygamberlerin vârisleridir)** hadîs-i şerîfinin ma'nâsı âşikâr oluyordu. Hâce Muhammed Efdâl “rahmetullahi aleyh” Şeyhül hadîs idi. Fakîrin sohbet pîri idi. Yirmi yıl ondan zâhirî ve bâtınî fâideler elde etdim. Kutbu irşâd olan Muhammed Zübeyrin vefâtından sonra hazret-i Hacı Sâhibin halîfesi olan Şeyh Muhammed A'zam şöyle dedi: Kutbluk mertebesi bana intikâl

etdi. Hazret-i Muhammed Zübeyrin sînesinde akan irşâd nehri benim bâ-tınımda akmaktadır. Bunun üzerine Hâce Muhammed Efdâl dedi ki: Onun yüzüne bak, o mertebeyi Mirzâ Cân-ı Cânâna verdiler. Bu zemân-da tarîkat medârı onun zâtıdır. Tâliblerin ona mürâce'atının çokluğu bu sözümüzün delîlidir. Görmüyor musun, onun talebeleri yüksek makâm-lara ulaşmışlardır. Onun feyz vermesi hergün artmaktadır.

Buyurdular ki: Bir gün bir şahs Hâce Muhammed Efdâlin “rahme-tullahi aleyh” huzûrunda şunları anlattı: Rü'yâda ateş dolu bir sahrâ gördüm. Hindlilerin ilâhımız dedikleri (kerşen) ateşin içinde, (ram çender) ise ateşin kenârında idi. Bir şahs bu rü'yâyı şöyle ta'bîr etdi. Kerşen ve ram çender kâfirlerin ileri gelenlerindendir. Cehennem ateşinde azâb gör-mekdedirler. Fakîr (Mazher-i Cân-ı Cânân) dedim ki: Bu rü'yânın başka bir ta'bîri de vardır. Dîn-i islâma göre, küfrü sâbit olmadan, geçmişde ya-şamış belli bir kimsenin küfrüne hükm etmek câiz değildir. Bu ikisinin du-rumları hakkında kitâb ve sünnetde bir şey bildirilmemiştir. Fâtır sûresi yirmidördüncü âyet-i kerîmesinde meâlen: (... **Hiçbir ümmet yoktur ki, içlerinde Cehennem ile korkutucu bir peygamber geçmiş olmasın**) bu-yurulan âyet-i kerîmeye göre, bu topluluğa da müjdeleyici ve korkutucu gelmiştir. Bu durumda bunların velî veyâ nebî olması muhtemeldir. Cin-nîlerin yaratılışının başlangıcında ortaya çıkan ram çenderin o vakt ömrü uzun ve kuvveti çok idi. Zemânındaki insanları bir çeşid sülûk ile terbiye ediyordu. Kerşen bunların büyüklerinin sonuncusudur. O zemân önceki-ne göre ömrü kısa ve kuvveti za'îf idi. Zemânındaki insanları bir çeşid cezbe ile irşâd ederdi. Ondan nakl edilen gınâ ve simâ' cezbeyle göre zevk ve şevkin olduğuna delîldir. Sonra aşk ve muhabbete göre harâretler ateş sahrâsı sûretinde göründü. Muhabbet keyfiyetlerine dalmış olan kerşen ateşin içinde göründü. Sülûk yolunu tutan ram çender o ateşin kenârın-da göründü. Doğrusunu Allahü teâlâ bilir. Hazret-i Hâcî Sâhib “rahmetul-lahi aleyh” bu ta'bîri beğendiler ve çok hoşlarına gitdi.

Bu kitâbın muellîfi fakîr (Abdullah-i Dehlevî hazretleri) dedi ki, haz-ret-i Hâcî Sâhibin “rahmetullahi aleyh” halîfelerinden Ebû Sâlih Hân, Muntehrâ denilen yere gitmişti. Yedi rupyelik bir ihtiyâcı olmuşdu. Bir ge-ce teheccüd nemâzı kılıyordu. Hindlilerin bahs etdikleri kerşen sûretin-de bir şahs görünüp selâm verdi ve ihtiyâcı olan meblâğı ortaya koydu. O, nemâzı bitirinceye kadar bekle dedi. Nemâz bitdikden sonra ona is-min ne diye sordu. O, adım kerşen, bizim memleketimize gelmişsin. Bu yedi rüpye sana ikrâmımız olsun dedi. Ebû Sâlih Hân: Ben Muhammedî-yim, Muhammed Mustafâ “sallallahü aleyhi ve sellem” bizim peygambe-rimizdir. İhtiyâçlarımızın giderilmesinde vâsita olarak o bize yeter. Biz ya-bancı birisinin hediyesini almayız dedi. Kerşen bunları duyunca ağladı. Biz âhir zemân Nebîsinin vasfını ve Ona “sallallahü aleyhi ve sellem” tâ-bî' olanların ihlâsını işitmiştik. Şimdi işitdiğimizden fazlasını gördük. **[(Mektûbât-ı İmâm-ı Rabbânî)]**de, Ram ve Kerşen hindlilerin iki putu di-ye anlatılıyor. Bu iki şahsı sonradan hindliler de putlaştırmış olabilir.]

Hazret-i İşân buyurdu ki: Hâce Muhammed Efdalın “rahmetullahi aleyh” nisbeti son derece belirsiz ve latîf idi. Erbâb-ı vilâyet onu idrâkten âcizdir.

Bir gün onların huzûrunda bulunuyordum. Buyurdu ki: Bugün hazret-i Muhammed Zübeyrin eshâbından biri yanımızda oturmuşdu. Sonra yine onun eshâbından başka biri geldi. Her ikisi de murâkabeye varıp, birlikde: “Bizim ve sizin bâtınıızda onun (hocamız Muhammed Zübeyrin) nisbet ve keyfiyetleri görünüyor. Hazret-i Hâcî Sâhibin nisbetine o kadar daldık ki, onun nisbet ve keyfiyetleri hiç görünmedi. Bu fakîr zât-ı âliniz pîr hazret-i Muhammed Zübeyrden ve hazret-i Şeyh Abdül Ehadden senelerce bâtın nisbetini aldınız. Sonsuz, yüksek ve latîf bir nisbete kavuşdunuz. Aşağıdaki nisbet sâhibleri yüksek makâmlara nasıl kavuşurlar. Mu’âmenin hakîkatine nasıl erişirler. Bu insanlar zevk ve şevk nisbetinin harâretlerini anlatabilirler. Fekat hânedân-ı Ahmediyyenin nisbet kârhânesi, sofiyyenin bilinen tavrından ötededir. Kemâlât-ı ilâhiyye çeşidli yerlerde zuhûr etmektedir. Akl onu anlayamaz. Nitekim Tâhâ sûresinin yüzonuncu âyet-i kerîmesinde meâlen, (**... Kulların ilmi ise aslâ bunu kavrayamaz**) buyrulmuşdur, dedim. Bu sözlerim çok hoşlarına gitdi. Buyurdular ki: Ona (Hâce Muhammed Efdâle) fenâ ve yokluk hâli gâlib geldi. İnsanların sürçmelerini, ma’kûl bir te’vîl ile gösterip ma’zûr tutardı. Bu fakîr bu nasîhatı ondan alıp, kendilerinden çok fâideler gördüm.

YEDİNCİ BÖLÜM

Mazher-i Cân-ı Cânân hazretlerinin hazret-i Hâfız Sa’dullahdan “rahmetullahi aleyh” istifâdesi:

Buyurdular ki: Hazret-i Hâfız Sa’dullaha “rahmetullahi aleyh” tarîkat feyzi almak istediğimi arz etdim. İstihâre yapmamı emr etdiler. İstihârede murâd hâsıl oldu. Sonra sohbet-i şerîfine devâm edip, ayakkabılarını tutmak hizmetini seçtim. Hizmetin bereketiyle çok fâideler hâsıl oldu. Her gün bâtın nûrlarında terakkî ediyordum. Nisbetin genişliği artıyordu. Hâfız Sa’dullah hazretleri yaşlı olduğu için, zâfiyetden tâiblere teveccüh edemiyordu. O zemân yaşı sekseni geçmişti. Sabâhleyin Kur’ân-ı kerîmden bir cüz’ dinliyordu. Talebeler onun etrâfında halka oluyorlardı. Kur’ân-ı kerîmi dinlerken, kendisinde terakkîler hâsıl olurdu. Oniki sene onun mubârek sohbetinden feyz aldım. Kendi hâlinde pek çok inâyetler görüp, talebelerinin hâllerini bu fakîrden sordu. Arz etdiklerimi tasdik buyurdu. Talebelerini yetiştirmem, ahkâm-ı islâmiyye ve tarîkat mes’elelerini onlara telkîn etmem için bu fakîre emr buyurdu.

Bir gün huzûrlarında, sâlihlerden bir cemâ’at vardı. Hazret-i Hâce Muhammed Nâsır “rahmetullahi aleyh” de gelmişti. Nisbetinin ahvâlini anlamak için ona teveccüh buyurdu. Fakîr, Hâce Hâfızın “rahmetullahi aleyh” şu şi’rini okudum:

***Herkes senin yüzünü gördü, benim gözüm kapalı,
Hiç bir iş bizim gözümüzü görmez etmedi.***

Buyurdular ki: Hazret-i İşânın nisbeti gâyet latîf ve kuvvetli olarak zuhûr etdi. Onun kemâlâtının nûrları güneş gibi zulmeti giderdiğini beyâna hâcet yokdur.

Buyurdular ki: Onlar bir kerre bu fakîri, kendisine talebe olmak isteyen ve harbe giden bir kumandanın ordusunu korumak için gönderdi. Fakîr, askerlerin korunması için Hızbül-bahri okudum. Himmet onların muzaffer olması içindi. Fakîr, hazret-i Hâfız Sa’dullahın bâtınından ve pîrân-ı kibârdan “rahmetullahi aleyhim” yardım istedim. Elhamdülillah ki, o kumandanın ordusu mansûr ve muzaffer oldu. Düşman korkup kaçdı.

Buyurdular ki: Fakîr, ondan istifâde etdikden sonra, çok kimse onlara mürâce’at etdi. Pekçok devlet adamı ve zengin ona geldiler. Nevvâb Hân Firûzcenk ona bî’at etdiler. İşân ya’nî Hâfız Sa’dullah hazretleri hergün cem’iyyet feyzi kazanmak için halkada bulunurdu. Onun dergâhında pekçok dervîş toplanırdı. Hergün seksen kişi onun mutfağından yemek yirdi.

Buyurdular ki: Hâfız Sa’dullah “rahmetullahi aleyh” hayr ve yardım işleriyle çok meşgûl olurdu. Ümerânın hânesine, ihtiyâç sâhiblerinin işlerini halletmek için giderlerdi.

Buyurdular ki: Onlar son derece gayret sâhibi idiler. Eğer bir kimse iznsiz bir ziyâretgâha gitse, bâtınında gevşeklik bulurdu. Kendini afv etdirmedikce bâtın nisbeti iyileşmezdi.

Buyurdular ki: Bir gün fakîr, huzûrlarında şu’ûrları arz etdim. Bu tarîkatda, terakkî mürşidin teveccühüne bağlıdır. Bu müddet içinde senelerce bu bendeyi bir teveccühle şereflendirmediler. Bu se’âdete kavuşma arzûsu dâimâ hâtırıma gelirdi. Bu cür’etimden dolayı çok değışdiler. Fakîrin zâhir ve bâtınında gevşeklik hâsıl oldu. Üç ay hasta oldum. Nihâyet onlar ziyâretime gelince, sıhhate kavuşdum. Bâtın nisbetim eski hâline geldi.

Buyurdular ki: Hâfız Sa’dullah hazretleri yaşlılık zâfiyetinden talebeleriyle meşgûl olamayınca, fakîr, Şeyhuşşuyûh hazret-i Muhammed Âbide “kuddise sirruh” mürâce’at etdim. Bu arada yine Hâfız Sa’dullah hazretlerine gidiyordum. Halîfesi Şeyh Sibgatullah, benim Muhammed Âbid hazretlerine gitdiğimi kendisine haber verince, bundan râhatsız oldu. Siz burada feyz ve bereket husûsunda ne kusûr gördünüz de, başka bir yere mürâce’at etdiniz buyurdu. Bunun üzerine, fakîrin, Allahü teâlânın zâtından ve en yüksek nisbetden başka maksadım yokdur. Bunun hâsıl olması yüksek teveccühlere bağlıdır. Bu maksâd zât-ı âlinizin bendelerinin zâfiyeti ve güçsüzlüğü sebebiyle hâsıl olmuyor. Onun için

zât-ı âlinizin akrânlarından birine mürâce'at etdim. Bununla berâber size olan ihlâs ve bağlılığım aynen devâm etmektedir diye arz etdim. Buna rağmen ondaki memnûniyyetsizlik gitmedi. O vefât etdikden sonra, kabr-i şerîfini ziyârete giderdim. Vefâtından sonra bile memnûniyyetsizliğinin devâm ettiğini görürdüm ve yüzünü benden çevirirdi. Seneler sonra Şeyh Sibgatullah bana rü'yâda: Biz Mirzâ sâhibden râzıyız. Onun seçtiğinden Allahü teâlâ râzıdır diye müjde verdi. Bunun üzerine fakîr de, hak sâhiblerinin râzı olması Allahü teâlânın en büyük ni'metlerindendir diye, şükr secdesi yaptım.

Bu satırları yazan fakîr (Abdullah-i Dehlevî "kuddise sirruh") derim ki: Muhammed Zübeyr hazretlerinin talebelerinden biri hocasının vefâtından sonra, Şeyh Muhammed Âbid hazretlerine "rahmetullahi aleyh" mürâce'at etti. Hocasının buna râzı olmadığını, hattâ kendisine kılıç çektiğini gördü. O da Muhammed Âbid hazretlerine sığındı. Muhammed Âbid hazretleri, bu kadar memnûniyyetsizlik nedir. Allah için bu kimse sizin hânedânınızdan birine mürâce'at etmiştir. Ma'zûr görmek gerek buyurdu.

Şeyh Celâl Pân-i Pûtînin "rahmetullahi aleyh" çocuklarından biri, tarîkatı bu fakîrden almıştı. Rü'yâsında Şeyh Celâl kendisine, Sen niçin Nakşibendî oldun da bizim tarîkatımızı bıraktın, dedi. Bunlar tabî'atdan, mîzâcdan kaynaklanan kırılmalar ve memnûniyyetsizliklerdir. Yoksa ba'zı mürşidler talebelerini büyüklerin huzûruna göndermişlerdir. Nitekim bizim hocamız Mazher-i Cân-ı Cânân hazretleri, hocasının emri ile büyüklerden istifâde etmişlerdir. Başka bir büyüğün yanında fâidesinin artacağını gören veyâ tarîkatle meşgûl olması güçlenip, bu husûsda gayreti artmış ise, mevcûd hocasının verdiği vazîfeleri yerine getirmiş, fekat maksada hiç kavuşamamış ise, yâhud bulunduğu yer uzak olup, zarûrî olan istifâde sanki imkânsız olmuş ise, başka bir yere mürâce'at etmesi ve feyz-i ilâhîden mahrûm kalmaması zarûrîdir.

Buyurdular ki: Bir gece rü'yâda Cenneti gördüm. O sırada ansızın Peygamberler cemâ'ati "aleyhimüsselâm" göründü. Hazret-i Hâfız Sâhib o büyüklerin önünde gidiyordu. O büyüklerin önünde niçin gidiyor diye teaccüb etdim. Bunun üzerine Nûh "aleyhisselâm", Hâfız Sâhibe inâbet veren Muhammed aleyhisselâm ileride oturmakdadır. Bunlar o mubârek zâtın ziyâretine gidiyorlar, buyurdu.

SEKİZİNCİ BÖLÜM

Mazher-i Cân-ı Cânân hazretlerinin, hazret-i Hâfız Şeyh Muhammed Âbiddin “rahmetullahi aleyh” istifâdesi:

Buyurdular ki: Üç vilâyet ve bunların keyfiyyetlerini ve vâridâtlarını hazret-i Seyyidden “kuddise sirruh” aldım. Üç kemâlâtı, hakâyık-ı seb’âyı ve diğerlerini hazret-i Şeyhin teveccühleriyle yedi yılda elde etdim. Ondan sonra başdan sona kadar bir sene seyr-i murâdî ile bütün makâmlardan geçirildim. Her makâmın keyfiyyetlerinde ve hâllerinde başka bir kuvvet hâsıl oldu.

Müceddidiyyenin yüksek makâmlarında ele geçen keyfiyyetlerinden şöyle buyururlardı: Tevhîd zevkleri, şevkleri ve vâridâtlarının zuhûru vilâyâtında oldu. Bu makâmlarda bütün hâller ve mevâcid kayboldu. Tecelliyât-ı sıfatın icâbı olan aşk ve muhabbet coşkunluğu ve hurûşu, tecelliyât-ı zâtînin satvetinde yok oldu. İftikâr ve ubûdiyyetden başka hiçbirşey ele geçmedi. Allahü teâlânın yüce zâtını son derece tenzîhden dolayı, âlem ile onun sâni hakkında söylenilen zılliyet sâninin gölgesi olduğu münâsebeti kurularak, ortaya atılan ayniyyet ve ittihât nisbeti (âlem ile sâninin aynı olduğu inancı) meslûb oldu. (Benden soyuldu, alındı). Burada hakâyık ve ma’rifetler, islâmiyyetdeki doğru akîdeler, şerî’at ve ahkâmıdır. Bunlara yakînin olması, keyfiyyetsize, belirsiz hâllere ve nisbetin latîfliğine kavuşmak sermâyedir. Nitekim imâm-ı Rabbânî Müceddid-i elf-i sâni “radiyallahü anh” Mektûbâtında şöyle buyurmaktadır: Bu makâmlarda, her mertebede, keyfiyyetsizlik ve belirsizlik ele geçer. Aşağı makâmlarda iri damlalı yağmur gibi olan feyzlerin gelişi burada latîfelere çekilir. Sonunda şebnem (çiy) olur. Belirsizliğin çokluğundan o hazretin teveccühlerinin bereketleri çok az anlaşılıyor. Hattâ hâllerin sonunda İshânın kıymetli sohbetlerinde bir çeşid safâ hâsıl oldu ve hiç zevk ve keyfiyyet kalmadı. Fakîr, keyfiyyetleri anlamadığımı onlara (hocama) arz etdim. Bu yolda endîşe hâtıra getirilmemeli. Gerçi belirsizliğin çokluğundan anlaşılmasa da. Feyz-i ilâhi devâmlı hâtıra gelir. Olukdan dolan havuz bir müddet boş kalınca, su sesinden, suyun geldiği anlaşılır. Havuz dolup olukluğa bitişince, su oluğa gider ve artık ses ve su sesinin çalkantısı ve hareketliliği kalmaz.

Buyurdular ki: Muhammed Âbid hazretlerinin teveccühleriyle bâtin nisbetinde derinlik ve genişlik hâsıl oldu. Keşf yoluyla onu anlamak ve görmek mümkün değildir. Yine onların teveccühüyle tarîkat makâmlarında, sülûkde öyle bir kuvvet hâsıl oldu ki, onu açıklamak ucub ve övünme olur.

Buyurdular ki: Hazret-i Şeyh, bu bendenin hâline çok inâyet buyurdular. Talebeleri arasında hiç kimse bu imtiyâza kavuşmadı. Fakîri kendi zimmiyyeti ile şereflendirdi. Kendi feyz ve bereketlerine ortak etdi. Bir gün şöyle buyurdular: Allahü teâlâ dün gece bize yeni kemâller ve tâze feyzler ihsân eyledi. Öyle ki, önceki kemâllerin bu kemâller ve vâridâtlar yanında hiç kıymeti yokdur. Bu fakîr o gece epeyce zemân kaldı. Zât-ı âlinizin bâtınında bu ilâhî lütfîl zuhûr etdi. Zât-ı âlinize olan muhabbet ve ma'nevî berâberlikden bu fakîr de bâtınımda şaşılacak hâllere kavuşdum, diye arz etdim. Doğru söylediniz, size de ondan tam bir pay hâsıl oldu, buyurdu.

Buyurdular ki: Allahü teâlâ Muhammed Âbid hazretlerini birkaç kerâmetle, (lütuf ve ihsânla) mümtâz kıldı. Biri, Zimmiyyet-i kübrâdır. Bu çok büyük bir makâmıdır ki, hazret-i Sıddîk-ı Ekber "radiyallahü anh" mahsûsdur. Hadîs-i şerîfde şöyle buyruldu: **(Allahü teâlâ benim göğsüme ne akıtdıysa onu Ebû Bekrin göğsüne akıtdım.)** Bu hadîs-i şerîf bu ma'nâyı bildirmekdedir.

Muhammed Âbid hazretlerinin mümtâz kılındığı ikinci husûs ise, onun kabrinin civârında gözün görebildiği yere kadar defn olunanlar afv olur. Üçüncüsü onu gören afv olur. Dördüncüsü, onun seyri, murâdî yapılmıştır. Beşincisi, bu zemânda onun halkasında tecelli-i zâtîye kavuşulur.

Bu fakîr, Elhamdülillah ki, bu halkada bulunmaktadırlar diye arz etdim. Buyurdular ki, sizin seyriniz murâdî yapıldı. Sizin halkanızda da tecelli-i zâtî vâridir. Bu ihsânın şükrünü yerine getirmek gerekir.

Buyurdular ki: Bu fakîr Kâdirî hânedânının icâzetini almak için Muhammed Âbid hazretlerine arzda bulundum. Sizin için bu hânedânın icâzeti olur. Biz bu hânedânın icâzetini Resûlullahdan "sallallahü aleyhi ve sellem" almakla müşerref oluruz, buyurdular. Server-i âleme mütevecçih olarak oturdular. Bu fakîr de onların emriyle murâkabe de bulundum. Bu esnâda Habîb-i Hüdâyı "sallallahü aleyhi ve sellem" yüksek bir makâmda eshâb-ı izâm ve evliyâyı kirâmla "radiyallahü anhüm ecma'in" otururken gördüm. Hazret-i Gavsüs-sakaleyn, huzûr-ı pürnûrda ayakda duruyordu. Hazret-i Şeyh Muhammed Âbid hazretleri, Resûlullah "sallallahü aleyhi ve sellem" Mirzâ Cân-ı Cânân Kâdirîye hânedânından icâzet için ümîdvâr diye arz etdi. Resûlullah "sallallahü aleyhi ve sellem", bu husûsda Seyyid Abdülkâdire söyleyiniz buyurdu. Seyyid Abdülkâdir Geylânî hazretleri, Muhammed Âbid hazretlerinin bu talebini kabûl edip, icâzet hırkasını teberrüken vermekle bu bendeyi mümtâz kıldı, şereflendirdi. Bâtınımda Kâdirîye nisbet-i şerîfesini, hâllerini ve bereketlerini hissedip, göğsüm o nisbetin nûrlarıyla doldu. Nakşibendiyye nisbetinde izmihlâl ve kendinden alınıp götürülmek, Kâdirîye nisbetinde ise safâ ve nûrların parlaması vardır.

Buyurdular ki: Hazret-i Şeyh Muhammed Âbid, fakîri, Kâdirîye, Çeş-

tîyye ve Sühreverdiyye tarikatlarının icâzetleriyle şereflendirdi. Hâce Kutbüddîn'in "kuddise sirruh" rûhundan Çeştîyye nisbeti bize ulaştı.

Buyurdular ki: Çeştîyye hânedânının nisbeti zuhûr etdiğinde o zeman bize, simâ' hoş geliyor. O büyüklerin nisbetinin temel özelliği olan aşk ve muhabbet erimesi bâtınımı aynı şekilde yapıyor.

Bu satırları yazan fakîr (Abdüllah-i Dehlevî "kuddise sirruh") yatsıdan sonra, Muhammed Âbid hazretlerinin huzûruna vardım. Başbaşa kaldık. Keyfiyetlerin ve hâllerin çokluğundan o hazret yalnız tegannî yapıyorlardı (kasîde okuyorlardı). Kendisini ağlama kaplamışdı. Bu hâl üzerinden geçince, buyurdu ki: Şu ânda Çeştîyye büyüklerinin nisbeti zuhûr etmişti "rahmetullahi aleyhim".

Buyurdular ki: Hazret-i Hâfız Sa'dullahın "rahmetullahi aleyh" ve fâtından sonra, Nevvâb Hân Firûzcenk istifâde için, Muhammed Âbid hazretlerinin sohbetlerine gelmek istedi. Bu fakîr durumu kendilerine arz etdim. Bundan râhatsız olup: Bizim dergâhımızın, hazret-i Hâfız Sa'dullahın gibi bereketsiz olmasını mı ister. Ehl-i dünyânın ayağı uğursuzdur. Bâtının bereketsizliğine sebep olur, buyurdu.

Buyurdular ki: Bir gün Muhammed Âbid hazretlerinin huzûrunda bir kimse, falan kimse çok dünyâlığa sâhib ve son derece bahtiyârdır dedi. Bunun üzerine buyurdu ki: Böyle kimseler aslından muhtâc kimselerdir. Bahtiyârlığa, ni'mete ve se'âdete erbâb-ı nisbet-i mâallah olanlar sahîhdir. **(Zenginlik gönül zenginliğidir)** hadîs-i şerîfdir "sallallahü aleyhi ve sellem".

DOKUZUNCU BÖLÜM

Mazher-i Cân-ı Cânân hazretlerinin yüksekliğini ve zemânının bir dânesi olduğunu gösteren üstünlükleri:

Buyurdular ki: Yüksek babamdan fârisî ve diğer dillerdeki muhâverre (konuşma) ile alâkalı küçük risâleleri okudum. Kırâ'at ve tecvîd ilmini Abdürresûlden öğrendim. Aklî ve naklî ilmlere âid muhtasâr kitâbları zemânın büyük âlimlerinden okudum. Muhterem babamın kaçış olmayan vefâtından sonra, çeşidli ilmlere dâir geniş kitâbları hazret-i Hâcî Muhammed Efdâlden "rahmetullahi aleyh" okudum. Tefsîr ve hadîs ilmlerini ondan öğrendim. Okunacak ilmleri tahsîl etdikden sonra, Hâcî Muhammed Efdâl, onbeş seneden beri başına giydiği sarığını bana verdi. Ben de geceleyin o mubârek sarığı çok sıcak suya koydum. Su küçük siyâh kestâne içinin şerbetine benzeyen bir renk aldı. O suyu içdim. O suyun bereketiyle zihnim açıldı. Her zor kitâb bana kolay geldi. Bir müddet talebelere ders okutdum. Nihâyet bâtınî nisbet ağır basınca kitâblarla meşgûliyeti bıraktım.

Buyurdular ki: Bir gün şöyle bir rü'yâ gördüm. Gaybdan birisi bana şöyle dedi. Bizim seninle işlerimiz var. İnsanların hidâyeti ve tarîkatı yaymak senin varlığına bağlıdır. Bu sebeble bâtinî nisbet nûrlarını başkalarına ulaştırırken, bu husûsda gaybdan ma'nevî kuvvet ve destek geldiğini açıkca fark ediyordum. Fekat bu sırada bu fakîr sanki arada bulunmuyorum.

Beyt:

***İki ağzım var sanki ney gibi idi,
Biri onun dudaklarında gizli idi.***

Buyurdular ki: Fakîr, İbrâhîm aleyhisselâmın meşrebindeyim. Hazret-i Şeyh ma'nevî tasarrufla bu fakîri Muhammediyyül meşreb "aleyhisselâm" yaptı.

Buyurdular ki: Hocam bu fakîre Muhammediyyül meşreb müjdesi "aleyhisselâm" verdiği ve o yüksek makâmın nûrlarında fenâ ele geçtiği günlerde, Server-i âlemin "sallallahü aleyhi ve sellem" bu fakîrin yerine teşrîf ettiğini, kendimin de habîb-i Hüdânın yerine oturduğumu görürdüm. Ba'zan da her iki yere de Resûlullahın "sallallahü aleyhi ve sellem" teşrîf ettiğini, başka bir def'a da ise, her iki yere de bu fakîrin oturduğunu görürdüm.

Mazher-i Cân-ı Cânân hazretlerinin kavuştuğu bu fenâ ve bekâ mertebesinden, derecesinin yüksekliğini anlamalıdır.

Buyurdular ki: Bir gün hazret-i Şeyhin huzûrunda bulunuyordum. Bu fakîr hakkında buyurdular ki: İki güneş karşılıklı oturmuşlar. Nûrlarının çok parlaklığından, birini diğerinden ayırmak mümkün değildir. Eğer Hakka tâlib olanları terbiyeye teveccüh etseler, âlemi aydınlatırlardı.

Buyurdular ki: Bir gün son derece tevâzu'larından bu fakîri öpüp şöyle buyurdular: Talebelerim arasında bunun gibisi yoktur.

Bir gün buyurdular ki: Allahü teâlâya ve Resûlüne olan muhabbetinizin çokluğundan, tarîkata rağbeti arttırmak sizin teveccühünüzle olacak. Allahü teâlâ tarafından sizin lakâbınız Şemsüddîn Habîbullah olarak ihsân edilmiş.

Buyurdular ki: Hocam talebelerinden ba'zısının yetiştirilmesini bu fakîre havâle buyurdular. Fakîr de onları tarîkatın makâmlarının en sonlarına ulaştırıp, hocamın huzûruna gönderdim.

Buyurdular ki: Sizin kavuştuğunuz her makâma âid hâller ve keyfiyetler doğrudur ve tarîkatın imâmı Müceddid-i elf-i sâninin "radiyallahü anh" yazdıklarına uygundur. Elhamdülillah, Allahü teâlâ size selâmet versin!

Buyurdular ki: Allahü teâlâ bu fakîre çok büyük ni'metler ihsân buyurdu. Bunlardan biri, bu fakîre, kendi yüksek hocalarıma "rahmetullahi

aleyhim”, bilhâssa hazret-i Seyyid ve hazret-i Şeyhe karşı tam bir muhabbet ve derin bir bağılık ihsân etdi. Gerçi Resûlullahın “sallallahü aleyhi ve sellem” ziyâretleri ile şereflenemedim. Fekat şükürler olsun ki, Resûlullahın “sallallahü aleyhi ve sellem” böyle vârislerinin sohbeti ile şereflenme se’âdetine kavuşdum. Gönlümün arzû ettiği hayât meyvesi ele geçdi. Aynı şekilde bu büyükler bu fakîri okşamak için lââyık olduğumdan fazla bana ikrâm, iltifât ve hürmetde bulundular.

Bir gün hazret-i Seyyid (Seyyid Nûr Bedevânî hazretleri) bu fakîrin ayakkabısını düzeltip koydular ve şöyle buyurdular: Siz Allahü teâlâ tarafından tam olarak kabûl edilmişsiniz.

Hazret-i Hâcî Muhammed Efdâl fakîrin yanında ta’zîm ve hurmetle durur ve buyururdu ki: Sizdeki nisbetin yüksekliğine saygı gösteriyorum. Allahü teâlâ sizin gibileri çoğaltsın.

Hazret-i Hâfız Sa’dullah, bu fakîre çok hurmet gösterir: “Siz bizim kiblegâhımız yerindesiniz” buyururdu.

Buyurdular ki: Bir def’asında, Serhende giden sâhibzâdelerden [imâm-ı Rabbânî hazretlerinin torunlarından] biriyle Cenâb-ı hazret-i Müceddide selâm gönderdim. Bu zât şunları anlattı: Selâmını imâm-ı Rabbânî hazretlerinin mubârek mezârına ulaştırdığımda, hazret-i Müceddid “radiyallahü anh” mubârek başını göğsüne kadar mezârdan çıkarıp, tam bir sevinç ve iştiyâkla şöyle buyurdular: “Hangi Mirzâ, şu bizim âşığımız mı? Aleyke ve aleyhisselâm ve rahmetullahi ve berekâtüh” buyurdular. Ben hazret-i Müceddidi ziyâretle (görmekle) hiç şereflenmemişdim. Sizin vâsitanızla bu se’âdete kavuşdum. Sâhibzâdelerden bu zât, sizin, yüksek babamıza (hazret-i Müceddide) yakınlığınız çok diye bu fakîre öncekinden dahâ fazla hurmetde bulunurdu.

Hadîs-i şerîf âlimi olan Şâh Veliyyullah buyurdu ki: Allahü teâlâ bize sahîh keşf ihsân etdi. Yeryüzünün hiçbir hâli bize gizli değildir. Yeryüzündeki bütün hâller avucumuzun içindeki çizgiler gibi bize açıktır. Bu zemânda hazret-i Mirzâ Cân-ı Cânân gibisi hiçbir iklimde, hiçbir şehirde yoktur. Her kimde tesavvuf makâmlarına sülûk arzûsu varsa, onun huzûruna gitsin.” Nitekim hazret-i Şâh Veliyyullahın talebeleri onun emri ile Mazher-i Cân-ı Cânân hazretlerinin huzûruna gider, istifâde için mürâce’at ederdi.

Şâh Veliyyullah hazretleri (**Mekâtib-i şerîfe**)sinde Mazher-i Cân-ı Cânân hazretleri için şunları yazmaktadır: (Allahü teâlâ, tarîkat-ı Ahmediyyenin zemânımızdaki sâhibinin fâideli sözleriyle müslimânları fâidelen-dirsin. Tarîkat bağçelerini onun temiz zâtının teveccühleriyle doyursun. Âmin. Allahü teâlâ, tarîkat-ı Ahmediyyenin sâhibi, sünnet-i seniyyenin da’vetcisinin ömrünü uzun eyleyip, müslimânları ondan fâidelen-dirsin. Allahü teâlâ husûsan kayyım-ı tarîkat-ı Ahmediyyeye, umûmî olarak tarîka-i âliyye ve zâhirî ve bâtınî fazîletlerin sâhibine selâmetler ihsân eylesin, be-

reket kapılarını bütün insanlara açsın.)

Hadîs-i şerîf âlimlerinin büyüklerinden olan Hacı Muhammed Fâhir şöyle derlerdi: Mazher-i Cân-ı Cânân hazretleri Resûlullah'a "sallallahü aleyhi ve sellem" uymakda yüksek dereceye sâhibdir. Nitekim bir gece şöyle bir rü'yâ gördüm. Resûlullah'ın "sallallahü aleyhi ve sellem" hâne-i se'âdetlerinin kapısında eğri ve dizgini ağzında bir at vardı. Bu at kimindir diye sordum. Bir zât, Resûlullah'ındır "sallallahü aleyhi ve sellem" dedi. İçeri girince, bir başka zât, o at, Mirzâ Cân-ı Cânânındır "kuddise sirruh" dedi. Bu rü'yâyı, Mirzâ Cân-ı Cânânın yolu, Habîb-i Hüdânın sünnetine ittibâdır diye ta'bîr etdim.

Mazher-i Cân-ı Cânân hazretleri tam olarak sırât-ı müstakîm üzere idiler. Mevlevî Senâullah Senbehî bir rü'yâda Resûlullah'a "sallallahü aleyhi ve sellem" şöyle sordu: Pîrim ve mürşidim hazret-i Mirzâ Sâhibin tarîkatını yaymak ve ahkâm-ı islâmiyyeyi teblîgde makbûl ve medhe lâ-yık mıdır? Resûlullah "sallallahü aleyhi ve sellem" buyurdu ki: Evet, Hazret-i Sıddîk-ı Ekber "radiyallahü teâlâ anh" de bunu tasdîk etdiler. Hazret-i Hacı Muhammed Efdalın halîfesi Şeyh Muhammed Efdal "rahmetullahi aleyhimâ" buyurdular ki: Hazret-i Mirza Sâhib hakkında bana şöyle ilhâm olundu: "Bu şânı büyük bir zâtdır. Ona başka kimse kıyâs edilemez."

Hazret-i Hâce Mîr Derd buyurdular ki: Mazher-i Cân-ı Cânânın talebelerinden kime rastladiysam, azîzânın nisbetinden nasîbini almış olduğunu görmüşümdür. Yalnız dereceler, hâlleri ve makâmları birbirinden farklıdır.

Hazret-i Şeyh Abdül Adl Zübeyrî "rahmetullahi aleyhimâ" buyurdular ki: Zemânımızda Mazher-i Cân-ı Cânânın "kuddise sirruh" sohbetindeki kadar talebelerin toplandığı hiçbir yer yoktur. Bu zemânda o, imâm-ı Rabbânî Müceddid-i elf-i sâninin "rahmetullahi aleyh" nâibidir.

ONUNCU BÖLÜM

Mazher-i Cân-ı Cânân hazretlerinin sohbet-i şerîfinin te'sîrleri ve yüksek teveccühleri:

Mazher-i Cân-ı Cânân hazretlerinin “radiyallahü teâlâ anh” meclisini envâr-ı Hüdâ kaplar ve o meclisde füyûz-i Mustafâ “sallallahü aleyhi ve sellem” toplanırdı. Nakşibendiyye nisbetinin huzûr ve istigrâkı orada gönülleri, kendinden kapıp götürürdü. Kâdiriyye hâllerinin safâsı ve parlaklığı o kudsî meclisde zuhûr ederdi. Çeştiyye zevkleri ve şevkleri o yüksek meclisde Hüdânın muhabbetini arttırırdı.

Ahmediyye yolunun yeni nisbetlerinin latîfliği ve belirsizliği o kudsî meclisde hâllere tâzelik ve safâ bahş ediyordu. Hazret-i İşânın sükût ve murâkabesi, düşünce sahîfelerinden mâsivâ nakışlarını yok ediyordu. Ahkâm-ı islâmiyye, tarîkat ve bâtinî nisbet keyfiyyetleri, hâllerin sermayesi olur, hâller hâsıl eder. Hadîs-i şerîf ve tefsîrden bahs etmek safâ ve tumânineti ayrıca arttırır. Bütün bunlarla tecelliy-i zâtî nisbetleri ele geçmeye başlar. İnşâ ve şi'r zevkler hâsıl eder. Bu bâbda zikr edilenlerin hepsi, zevk ve hâl içindir. Bâtının değişmesini sağlayan muhabbete dâir söylenenler mubârek olup, gözlerden şevk yaşlarını akıtır. Solgunluklar harârete dönüşür. Sâlihlerin menkîbelerini anlatarak, gönülleri ilâhî keyfiyyetlerle (ma'nevî hâllerle) doldururdu. İlmî mes'eleleri açıklarken, açık ve berrak tahkîkler yaparak, herkesin gönlünü râhatlatırdı. Sofiyye-i aliyeye âid hakikat ve ma'rifetleri açık bir şekilde anlatır, esrâra dâir kapalı konuları gönüllere iyice yerleşdirirdi. Her ince bilgiyi açıklar, çözülmeyen her mes'eleyi kâfî derecede çözerdi.

Bütün bu hâller ve yüksek sıfatlara sâhib olmakla berâber, ilâhî kabûle kavuşmuş olması onu cihânın rehberi yaptı. Dört meşâyihın “rahmetullahi aleyhim” âhirete intikâlinden sonra, büyüklerin halîfelik makamı Mazher-i Cân-ı Cânânın “kuddise sirruh” se'âdetli varlığıyla süslendi. Tarîka-i aliyenin yayılması, onun mubârek zâtı ile ayakda kaldı. Allahü teâlâyı taleb edenler, her taraftan onun huzûruna koşdular. Hazret-i Şeyhin talebelerinin en büyükleri ve asrın meşâyihı, bereketlerinden istifâde etdiler. Âlimler ve sâlihler ilâhî feyzlere kavuşmak için onun dergâhında toplandılar. Onun kemâlâtının yüksekliği bütün insanlar arasında konuşulur oldu. İnsanlar dahâ başlangıçta, onun şerefli teveccühünün te'sîriyle kendilerinden geçerler, kemâl-i istigrâktan bihodluk şerâbının serhoşu olarak düşerlerdi. Şevk harâreti gönüllere sülûk yolunun harâretini verirdi. Muhabbet câzibesıyla makâmları geçerlerdi.

Hazret-i İşânın bâtınında latîflik ve belirsizliğin fazlalaşdığı son ze-

mânlarında, talebeler bâtınlarında cem'iyet ve itminân bulup, ma'nevî yakınlık derecelerine ilerlerlerdi. Tarîkat esrârına kavuşmakla mümtâz olurlardı. Ba'zısına âlem-i misâl zâhir olurdu ve görünürdü. Ba'zısına ervâh ile münâsebet nasîb olurdu. Ba'zısı, nûrları seyretmeye dalarlardı. Ba'zısına tevhid ve ma'rifet sırları zâhir olurdu. Ba'zısının bütün bu mertebelerle münâsebeti olurdu. Bir kimse de vardı ki, ilâhî makâmlara seyrini ve tarîkat-i Ahmediyyede yaygın olan şeyleri açıkca görürdü. Her makâmın ilmlerini, ma'rifetlerini, hâllerini ve vâridâtını ayrı ayrı açıklardı.

Gerçi o hazretin talebelerinin ekserîsi, tarîkatın makâmlarını keşfedemezlerdi. Ancak hepsi her makâmda, o makâmın hâlleri, keyfiyetleri ve vâridâtını bâtınlarında tadarak ve vicdânî olarak bulurlardı. Fenâ ve bekâ ile şereflenip, Hakkı müşâhedeye dalarlardı. Bâtın nisbetinin genişlemesinde ve artmasında, gönülden ve dimâgdan düşüncelerin giderilmesinde terakkî gösterirlerdi. Kötü ve çirkin şeylerden tasfiye ve tezkiye, Mazher-i Cân-ı Cânân hazretlerinin hâlinin sermâyesi oldu. Ta'âtlardan lezzet ve tad alırlar, bid'at ve günâhdan nefret ederlerdi. Sohbetlerinde ri'âyet olunan zâhir ve bâtın edebler ve görülen nûrlar ve bereketler, sâliklerin nefslerinde yaptığı islâh, önceki büyüklerin zemânında tâliblere elvermesi nâdir olurdu.

Meşâyih-ı kirâm, Mazher-i Cân-ı Cânân hazretleri hakkında şöyle buyururlardı. Yalnızca sizin sohbetinizde bulunmakla Hak tâliblerine feyz, başkalarının himmet ve teveccühlerinde hâsıl olmamaktadır. Nitekim bir şahs onun huzûrunda bulursa, mevrîd-i eltaf olurdu, ma'nevî hâllere kavuşurdu. Mazher-i Cân-ı Cânân hazretleri hazret-i Hâce Mebrûru "rahmetullahi aleyh" görmeye gitmişti. İnsanlar ona, meğer sen onların tarîkatını almışsın. Senin bâtınını bu tarîkatın nisbetleri kaplamış dediler. O da cevâben dedi ki: Hâyır, o tarîkata girmedim. Yalnız Îşânın huzûruna gidiyorum.

Buyurdular ki: Beyt:

***Pâris (Sûfî) ile âşinâ olan demir,
Hemen altın sûretinde olmuş.***

Bunun gibi, o hazretin hizmetcisi zikr halkasında bulunmazdı. Hazret-i Şeyhin "kuddise sirruh" huzûruna gitmişti. İnsanlar ona, hazret-i Îşânın sohbetinin eserleri ve nûrları sana da ulaşmış. Allahü teâlâyâ şükr et dediler.

Allahü teâlâ, Mazher-i Cân-ı Cânân hazretlerine irşâd ve bâtınî nisbete kavuşturmada büyük bir kuvvet ihsân etdi. Hazret-i Îşânın gıyâben yaptığı teveccühlerle de uzak beldelerde bulunan bu yolun sâlikleri terakkî ederlerdi. Huzûrunda bulunanların bir nûr parıltısı olarak kavuşukları hâller, uzak mesâfelerde bulundukları zemân da onlara hâsıl olurdu. Hazret-i Şeyh Abdül Ehadın "rahmetullahi aleyh" torunlarından olan Şâh Behîk, Kâbil beldesinde idi. Hazret-i Îşânın Delhîden gıyâben yap-

diğı teveccühlerle yüksek makâmlara ve vâridâtlara kavuşdu.

Bunun gibi, diğer azîzler kendi maksadlarına ulaşıdılar. O hazret, ih-sân ve ikrâmları bol olduğu için, sâlik henüz sonuna kavuşamadığı ma-kâmdan sıçratarak, dahâ yüksek makâma ulaştırıp, azıcık bir iltifât ve te-veccühle o makâmın hâllerini ve keyfiyetlerini ona verirlerdi. Hattâ her makâmı münâsebet kurup, çok zikir ve murâkabe ile işi nihâyete ulaşırdı. Yüksek makâmın nûrlarından ve bereketlerinden nasîbdâr olurdu. Nitekim halîfesi Muhammed İhsân cezbe makâmının bitkinliğinden ve aşk ve heyecânından halkada bulunan ve zikir sâhiblerinin ma'iyet ve it-minânına karışıklık verirdi. Onları husûsiyeti, bânının itminân ve teskîni olan dahâ yüksek makâmlara sıçratır. O heyecân ve ızdırâb hemen gider, onların bân nisbeti başka bir tarzda hâllerin geldiği yer olurdu. Yüksek himmetini bütün vaktlerinde, tarîka-i Ahmediyyenin dünyâda revâc bul-masına ve tarîka-i müceddidiyyenin husûsiyyetlerinden olan yeni nisbet-lerle cihânı aydınlatmaya sarf ederdi. Gerçekten o hâller ve makâmı, hazret-i İshânın yüksek teveccühleriyle sâliklerin ekserisine elverdi. Bili-nen vâridâtı ve hâlleri geçip, yüksek makâmlara ilerlediler. İshâna olan ihlâsları kadar azîzân onların muhabbetine ve Resûlullahın “sallallahü aley-hi ve sellem” ziyâretine (görmeğe) kavuşuyorlardı. O ihlâs ve muhabbet-le, cezbe ve istifâ makâmı terakkî ediyorlardı. Binlerce insan, haz-ret-i İshândan tarîkat almış, devâmlı zikir-i Hüdâ ile meşgûl olmuşlardır. İki-yüze yakın kimse tarîkat ta'lîmi icâzetine kavuşmuş, Allahü teâlânın rızâ-sını kazandıran yolu göstermekle meşgûl olmuşlardır.

Enbâleden elli kişi, makâmât-ı Ahmediyyenin nihâyetine erişip, er-bâb-ı tarîkata rehber olmuşlardır. Bu tarîkatda devâmlı huzûr, fenây-ı kalb, tehzîb-i ahlâk, sünnete ittibâda istikâmet mertebesi hâsıl olmadan icâ-zet verilmez. Bu, icâzet makâmı mertebesinin en aşağısıdır. Bunun en or-tası nefis latîfesinin fenâsının ele geçmesi, sâlikin varlığına “ene, ben” laf-zının itlâkının, söylenmesinin yok olması ve nisbet nûrlarının dalga dal-ga olmasıdır. Bunun en yükseği, kalb ve nefis latîfesinin fenâ ve bekâ şe-refi hâsıl olduktan sonra, âlem-i halk latîfelerinin tehzîbidir. Çünkü bu mer-tebede talebin karârsızlığı sükûnet bulur. Bânının itminânının kemâli ve he-vâyı bırakıp, Resûlullahın “sallallahü aleyhi ve sellem” getirdiklerine tâ-bi' olmak hâsıl olur. Bu mertebelerden biri hâsıl olmadan icâzet alacak olana icâzet vermek, aldatmak ve kendinden istifâde edecek olanı mah-rûm etmektir. Bundan Allahü teâlâ korusun! Hazret-i İshânın halîfeleri, her tarafda, bu tarîkata irşâd ederlerdi. İlerde bu büyüklerden ba'zısı zikir edi-lecektir. Allahü teâlânın lütfu ile hazret-i İshânın zât-ı şerîfini bu yolun ma-kâmı yükseltmekle ile şereflendirdi. Otuz sene hocalarının huzûrun-da tarîkat ve hakîkatın nûrlarını ve bereketlerini kazanıp, kemâl ve kemâl-le erdirmenin en yüksek mertebesine ulaştı. Otuz seneden çok mevlâ-nın yolunun sâliklerini terbiye ile meşgûl olup, zemân sahîfesine güzel eser-ler (izler) bıraktılar “radıyallahü anh”.

ONBİRİNCİ BÖLÜM

Mazher-i Cân-ı Cânân hazretlerinin terki, zühdü ve vasflarının beyânı:

Mazher-i Cân-ı Cânân hazretleri buyurdular ki: Allahü teâlâ bize kâmil akl ve saltanât işleri ve memleket intizâmıyla ilgili geniş ve isâbetli görüş ihsân etmiştir. Herkesin hâline uygun olanı en güzel bir sûretde öğretebiliriz. Bu sebeble zemânın emîrleri mühîm işlerinde bizimle meşveret ederlerdi. Mühîm işlerinin nasıl iyi olacağını bize sorarlar ve aldıkları cevâba göre davranırlardı.

Buyurdular ki: Yüksek babamın verdiği terbiyenin bereketiyle, herkesin bakışından, onun insanlık cevherinin ve hâlinin ne olduğunu bilirim. İnsanların alnındaki tarîkat nûrundan, Cennetlik ve Cehennemlik kimdir diye se'âdet ve şekâvetini okurum.

Mubârek, kâmil bir zât olup, zühd ve tevekkül sâhibi idi. Dünyâdan ve dünyâ ehlinin son derece istignâ gösterirdi (uzak dururdu). Onların hediyeelerini az kabûl buyururlardı.

Zemânın pâdişâhı Muhammed Şâh, vezîr Kamerüddîn Hânı Mazher-i Cân-ı Cânâna gönderip, Allahü teâlâ bize mülk ve saltanat vermiştir. Her ne isterlerse hediye olarak kabûl buyursunlar diye söyletti. Cevâben buyurdular ki: Allahü teâlâ şöyle buyuruyor: **(De ki dünyâ metâi azdır)** (Nisâ sûresi: 77). Allahü teâlâ yedi iklimin metâna az buyurmuş. Sizin yanınızda bulunan o, az olanın yedincisi olan Hindistân iklimidir. Sizin önünüzde tesavvuf ehlinin başı nasıl eğilir. Umerâdan biri dergâha bir şeyler hâzırlatdı, dervîşlerin mâaşını ta'yîn edip, hazret-i Îşâna arz etdi. Fekat hazret-i Îşân kabul etmedi. Herkesin rızkı ilm-i ilâhîde takdîr edilmiştir. Vakti gelince mutlaka ulaşır. Fukarânın hazînesi olarak sabr ve kanâ'at yeter.

Bir gün şiddetli bir soğukda, eski bir ridâyı sırtına almışdı. Nevvâb Hân Fîrûzcenk de oradaydı. Bu durumu görünce gözü yaşardı. Yanındakilerden birine dedi ki: Biz âsîlerin bedbahtlığı nedir böyle? Huzûrlarında talebelik ve hizmetcilik yapmamız gereken büyükler hediyemizi kabûl buyurmuyorlar. Hazret-i Îşân buyurdu ki: Beyt:

***Bizim fakîrliğimiz gül yapıldı,
Nâdân yalın ayağımıza geldi.***

Bu fakîr, zenginlerden bir şey kabûl etmemek için oruc tutmaktayım. Şimdi güneş gurûba yaklaşmıştır. Eğer orucumu bozarsam on leh-

ke रुपये vermek gerekir. Tâ ki komşu kadınların tenceresi kaynasın. Nevvâb Nizâmülmülk otuzbin रुपये getirdi. Fekat kabûl edilmedi. İhtiyâc sâhiblerine Allah için dağıtın dedi. Buyurdular ki: Biz sizin malınızın evi değiliz. Bu işi burada değil evinizde yapın.

Afganistân kumandânlarından biri üçyüz altın lira gönderdi. Kabûl etmediler ve şöyle buyurdular: Gerçi hediyeği geri çevirmek men' olunmuşdur. Fekat onu almanın vâcib olduğuna dâir emr yokdur. Halâl olduğu kesin bilinen şeyleri almakda bereket vardır. Fakîr talebelerimden ihlâs ve ihtiyât ile hediyeği getirenlerin hediyeğerini kabûl ediyorum. Umerâ ve zenginlerin altınları ekseriyâ şübheli olur. Onlarda insanların hakları bulunur. Hesâb günü hesâbından kurtulmak zor olur. Tirmüzînin “rahmetullahi aleyh” bildirdiği hadîs-i şerîfde şöyle buyrulmaktadır: **(Kı-yâmet günü herkes, dört sûâle cevâb vermedikce hesâbdan kurtulamiyacaktır. Ömrünü nasıl geçirdi. İlmi ile nasıl amel etdi. Malını nereden, nasıl kazandı ve nerelere harc etdi. Cismini, bedenini nerede yordu, hırpaladı?)** O hâlde hediyeği alırken düşünmek zarûrîdir.

Ümerâdan biri hazret-i Îşâna hediyeği gönderdi. O hediyeğeri kabûl etmedi. O zât isrârla hediyeğeri tekrâr gönderdi. Hazret-i Îşân onlardan iki enbehi alıp, diğerlerini geri gönderdi. Fakîrin gönlü bu hediyeği almak istemiyor buyurdu. Tam o sırada bir bahçivân huzûrlarına gelip, falanca emîr enbehlerimi zulm ile aldı ve onun bir kısmını size gönderdi. Zulme ma'rûz kaldım. Bana yardım ediniz, dedi. Hazret-i Îşân buyurdu ki: Sübhânallah! İşin sonunu görmeyenler, gasb edilmiş hediyeğerlerle fakîrin bâtınını karartmak istiyorlar. Allahü teâlâ onları afv etsin.

Mazher-i Cân-ı Cânân hazretleri zenginlerin yemeklerini az yirdi. Buyururdu ki: Bu insanların yemekleri bâtın nisbetini bulandırıyor. Bundan dolayı, yemeğin şerlisi zenginlerin yemeğidir, demişlerdir. Hattâ garîb kimselerin verdikleri ziyâfeti kabûl etmekde de, râhatsızlık duyarlardı. Çünkü, bunların imkânları olmadığı için borç alıp, ziyâfet veriyorlardı.

Bir def'asında, iftâr vaktinde yabancı birinin yemeğinden bir ekmeği yârâna taksîm etdi. Kendileri de bir parça alıp, yidiler. Terâvîh nemâzından sonra şöyle buyurdular: Kıymetli kardeşlerim, o ekmeğin parçaları bâtın nisbetine te'sîr ettiğinden, herkes kendi bâtının hâlini söylesin. Bu fakîr (Abdullah-i Dehlevî hazretleri) şöyle arz etdim. Zât-ı âliniz de yidiniz. Önce siz irşâd buyursanız. Buyurdular ki: Fakîrin bâtını bozuldu ve siyâhlaştı. Nemâzın ve Kur'ân-ı Kerîm dinlemenin bereketiyle eski hâline döndü. Ben de hâlimi şöyle arz etdim: Şübheli lokma zât-ı âlinizin bâtınını bulandırır, nûr deryâsı olan gönlünüzü değışdirirse, bizim dar gönüllerimizin harâblığı nasıl anlatılabilir. Buyurdular ki: Lokma, bu yolda gideni muvaffak eder, tâ'at nûrunu arttırır.

Hazret-i Îşân fakîrliği zenginliğe tercîh etmişlerdi. Sabr ve kanâ'atı benimseyip, teslim ve rızâyı tabî'at edinmişdi. Acı tatlı başına gelen her-

şeyi Allahü teâlâdan bilir, hepsini hoş karşılardı. Resûlullahın “sallallahü aleyhi ve sellem”, **(Allahım! Muhammedin “aleyhisselâm” âlinin rızkını yeterli kıl)** diye düâ etmesine uygun olarak, insanın ihtiyâc duyduğu şeylerden en zarûrî olanla kifâyet ederdi. Eshâbı hakkında da aynı düâyı yapardı. Çünkü onların **isrâfa düşecek kadar zengin, borç isteyecek kadar da fakîr** olmasını istemiyordu.

Hazret-i İşân halkın serveti en az olanı idi. Ölüm gelmeden önce ona hâzırlık yapardı. Buyururdu ki: Kulluk vazîfelerini yerine getirdikten ve zikir halkasından sonra, ölümü beklemede olmalı. Gönülde hiç bir arzû kalmayıp, hiçbir düşünceye bağlılık bulunmayınca, ölüm ilâhî bir hediyedir. Allahü teâlâyâ ve dîdâr-ı Mustafâyâ “sallallahü aleyhi ve sellem” kavuşmaya vesîledir.

Her işinin hadîs-i şerîfe uygun olmasına dikkat ederdi. Buyurdu ki: İşlerimi ve hâllerimi, Habîb-i Hüdânın sünnetine “sallallahü aleyhi ve sellem” muvâfık ve fıkha uygun yaparım. Bizden ahkâm-ı islâmiyyeye uygun olmayan bir iş meydâna geldiğini gören bizi uyarır.

Hazret-i İşân, insanları Resûlullahın “sallallahü aleyhi ve sellem” sünnetine uygun olarak, islâm âdâbını yerine getirmekte yardımcı olurdu. Selâm verirken eli başa kaldırmayı ve eğilmeyi men’ ederdi. Dâimâ dostun hasretinde idiler. Kendi meşâyihına (hocalarına) bilhâssa, hazret-i Müceddide ihlâsı ve muhabbeti son derecede idi.

Buyurdular ki: Fakîr neye kavuşmuş isem hocalarıma muhabbetimin çokluğundan kavuşdum. Fakîrin amelleri nedir ki, kurb-i ilâhîye vesîle olsun. Makbûlleri ve yakınları sevmek, Allahü teâlânın kabûlüne en kuvvetli sebeptir. Sübhânallah! Çok yüksek ahlâk sâhibi idiler. Tevâzu’yu ve güler yüzlülüğü hiç kimseden esirgemezlerdi. Fazîlet ve takvâ sâhiblerine, mertebelerine göre ta’zîm ve hurmete ihtimâm gösterirlerdi. Emîr olsun fakîr olsun, hiçbir kâfire ta’zîmle kalkmamışlardır. Bir kerre kâfirlerin kumandânı Murahtânın kendisini ziyârete geleceğini duymuşdu. Mecdîsden kalkıp, meşgûl olmak için odanın içerisine gitdi. Murehtâ geldi ve biraz oturup, bekledikten sonra gitdi. Hazret-i İşân onun gitmek için hâzırlanmış olduğunu anlayınca odaya teşrîf etdiler. Eğer Murahtâyâ alâka göstermeseydi o incinirdi. Ta’zîmde bulunsaydı, ehl-i dünyâyâ ta’zîm, dinde noksanlığa sebep olacağından, ona ta’zîm etmedi.

Hazret-i İşân, tarîkat nûrlarını yaymakda ve talebelere teveccühde çok gayret sâhibiydiler. Talebelerine şu husûsları çokca hâtırlatırdı. Tarîkatın bereketiyle gönülde bir nûr, tâ’atda bir huzûr hâsıl olur. Huzûr ve âgâhlıkla yapılan bir tâ’atin kabûl edilmesi ümmîdi çokdur. Kalbe düşünce gelmeden kılınan nemâz, bu tarîkatın nûrlarını hâsıl eder.

Hazret-i İşân Mazher-i Cân-ı Cânân, bir keresinde çok hastalanmışlardı. Sedirden kalkmaya güçleri yokdu. Talebeleri sedirin etrâfında murâkabe halkası yapıyorlardı. Âniden şu şi’ri okudular.

Beyt:

***Hızır gıbtadan ölür yârin yüzüne,
Son def'a bakar ve yoluna gider.***

Bu şi'r, hazret-i İshâna çok te'sir etdi. Sedirden aşağıya inip, sohbet etdiler. Sanki onda za'fiyet ve hastalık kalmamışdı.

Bir büyük, sevgi ve buğz işlerine, tayyî mekân, gaybdan bahs etmeye, zekâtın edâ şartları olmadan sultânlara boyun eğdirmeğe izn veriyordu. Bu zât hazret-i İshâna hâlis altın elde etmek için bir iksir verdi. Hazret-i İshân bâtin nisbetinin riyâ ile kirlenmesi ve dünyâ ehline yapışma ihtimâli vardır diye, kabûl etmediler. Böyle işlere rağbet eden ve kimyâ öğrenen tâliblerden hiç hoşnûd olmazdı. Buyururdu ki: Bunlar nasıl bir belâ ile karşılaşmış ki, tevekkûlden ve mâsivâdan temâmen uzaklaşma derecesinden aşağı inip, fânî süslere meyl ediyorlar. Dünyâ ehli ile olanın, sohbetin bereketleri ve tarîkatin nûrlarına kavuşmasından ümmîdsiz olurdu. Buyururdu ki: Dünyâ ehli ile ihtiyâc ve zarûret mikdârı berâber olmakda zarar yokdur. Fekat niyyetin iyi olması ve bâtin nisbetini muhâfaza şartdır.

Buyurdular ki: Allahü teâlâ dünyâyı buğz eder. Hadîs-i şerîfde şöyle buyrulduğu gibi: **(Dikkat ediniz! Dünyâ ve içindekiler mel'ündür. Ancak şunlar hâriç, Allahü teâlânın zikri, sevdikleri, âlimler ve ilm öğrenenler.)** Bu hadîs-i şerîfi Tirmüzî rivâyet etmiştir.

Sâlikin gönlünde, Allahü teâlâyı taleb ile dünyâyı taleb bir arada bulunmaz. Mâsivâyı terk etmek, boş maksadlardan ve benlikden yüz çevirmek îcâb eder. Böylece kabûl kapısı açılır.

Beyt:

***Arzûyu bırak ki, ona merhamet gelsin,
Böyle yapmak gerektiğini iyi anladım, bilesin.***

Beyt:

***Vahdetin hâlis mey'ini içse bir kimse,
Dünyâyı da ukbayı da unuttur, o kimse.***

ONİKİNCİ BÖLÜM

Mazher-i Cân-ı Cânân hazretlerinin sözleri:

Buyurdular ki: İmân-ı mücmel, Allahü teâlâyâ, Resûlüne, Onun Allahü teâlâdan getirdiklerine inandım. Allahü teâlânın ve Resûlünün sevdiklerini severim, düşmanlarını sevmem, demektir. Âhiretde kurtuluş için İmân-ı mücmel kâfidir. Her hükmü delîl ile isbât etmekden derin âlimler mes'ûldür. Müslimânların avâmı bununla mükellef değildir.

Buyurdular ki: Ehl-i beyt-i etharın imâmlarını sevmek, eshâb-ı kirâma ta'zîm ve hurmet etmek "radiyallahü anhüm" zarûrîdir. Doğru yol budur. Âhiretde sırât-ı müstekîm, köprü sûretinde zuhûr edecektir. Dûnyâda doğru yoldan ayrılmayanlar, âhiretde sırâtı dosdoğru geçeceklerdir.

Buyurdular ki: Bir keresinde edebsiz bir râfizî, hazret-i Ömer Fârûka "radiyallahü anh" dil uzatdı. Din gayreti ve seyyid-il-mürselînin eshâbına olan hurmetimiz, bizi o râfizîye karşı gazâba getirdi. O edebsizin başını hançerle yardım. Cânı yanarak hazret-i İmâm-ı Hasenin hurmetine, benim başımı bırakınız diye feryâd etdi. Hazret-i İmâmın ismini işitince gazâbım ve öfkem geçti. O edebsizi afv etdim.

Buyurdular ki: Bütün evliyâyâ ta'zîm ve bütün meşâyıha muhabbet "rahmetullahi aleyhim" lâzımdır. Kendi pîri hakkında, fâide ve istifâde için en üstün olduğuna inanırsa, muhabbetin fazlalılığından dolayı İmâm-ı Rabbânî hazretlerinin üstünlüğüne inanmak çok görülmez. Çünkü, hazret-i Müceddid "radiyallahü anh" yeni bir tarîkat bildirdiler. Kendi tarîkatının makâmlarını ve kemâlâtını çok yazdılar. Bu tarîkatın mensûblarından o makâmlara ve vâridâtlara kavuşan seçkin zâtlar binlerden fazladır. O makâmlarda hiç şübhe yoktur. Çünkü binlerce âlim ve akllı kimselerin ikrârıyla tevâtür mertebesine ulaşmıştır. Hazret-i Müceddidin diğer evliyâyâ müsâvî olduğuna veyâ onun "radiyallahü anh" o büyüklerden "rahmetullahi aleyhim" üstün olduğuna i'tikâd etmemelidir. Çünkü o büyükler İmâm-ı Rabbânî hazretlerinin hocalarıdır.

Buyurdular ki: Bu zemânda azîmet ile amel etmek, takvâyı seçmek çok zordur. Çünkü, mu'amelât yok olmuş, ahkâm-ı islâmiyyeye uygun amel sanki durmuştur. Eğer fıkha ve fetvânın zâhirine uygun amel edilir, bid'atlerden sakınılırsa, büyük bir ganîmetdir.

Buyurdular ki: Simâ' rikkat hâsıl eder. Rikkat ise rahmet-i ilâhiyyeyi çeker. O hâlde rahmet-i ilâhiye sebep olan şey niçin harâm olsun. Müzik âletlerinin harâm olduğunda ihtilâf yoktur. Ancak düğünlerde def mu-

bâhdir. Ney için ise, mekrûh denilmiştir. Bir gün Resûlullah “sallallahü aleyhi ve sellem” yolda giderken, mubârek kulaklarına bir ses geldi. Kulaklarını kapatdılar. Abdüllah bin Ömer “radiyallahü anhümâ” berâberinde idi. Ona dinlememesini emr etmediler. O hâlde ma'lûm oldu ki, takvânın kemâli böyle seslerden sakınmaktadır. Azîmet ile ameli ve rûhsatdan sakınmayı âdet edinmiş olan Nakşibendiyye büyükleri, simâ'dan sakınırlardı. Çünkü ülemâ gınânın cevâzında ihtilâf etmişlerdir. Bunun gibi yine, takvâlarının kemâlinden zikr-i hâfiyi tercîh edip, zikr-i cehrîyi yapmamışlardır.

Buyurdular ki: Tevhîd-i vücûdî mes'elesi dinde herkese lâzım olan bilgilerden değildir. Ahkâm-ı islâmiyye ondan bahs etmemiştir. Sofiyye-i aliyeye, onu keşf yoluyla bildirmişlerdir. Muhabbet hâllerinin çokluğundan dolayı ma'zûrdurlar. Tevhîd risâleleriyle meşgûl olmak ve (lâ mevcûde illallah) sözünün ma'nâsını düşünmekle tevhîd-i vücûdîye kavuşmanın ma'rifet ehli katında hiçbir kıymeti yoktur.

Ülemâdan biri, rû'yâsında şöyle gördü. Ülemâ ve sofîyye Server-i âlemin “sallallahü aleyhi ve sellem” huzûr-u se'âdetlerinde bulunuyordu. Ülemâ sofîyyeyi şikâyet etdi. Resûlallah “sallallahü aleyhi ve sellem” o büyükleri, Allahü teâlâyâ olan muhabbetlerinin çokluğundan ma'zûr görüp, sükût buyurdular.

Buyurdular ki: Bir kerre fakîre urûc vâki' oldu. Açık bir nûr göründü. Kâinâtın bütün şekilleri o nûrda şekillendi. Hazret-i Şeyh-i Ekberin şu sözü hâtırıma geldi: Eşyâyı, tek bir maddede toplanmış a'râz olarak buldum. Esmâ ve sıfatlarının varlığın bâtını olan ilm mertebesinde ayrı ayrı zuhûr edip, varlığın zâhirine aks etdi ve maksûd olan eserlerin kaynağı oldu. Hakikatde, o aynı birde gerçekleşmiştir. Âniden beni bu mertebenin üstünde başka bir mertebe vardır diye uyardılar. Nitekim, sofîyyenin büyükleri şöyle buyurmuşdur. Varlık âleminin üstünde, melîk-i vedûd âlemi vardır. O hâlde sülûk esnâsında tevhîd ma'rifetleriyle karşılaşılır. Bundan sonra, telvînsiz islâmiyyetin zâhirine uygun olan bilgiler zâhir olur. Bu ilmler Evliyânın büyüklerinden nakl edilmiş olup, onların bunlardan terakî ettikleri kesindir.

Buyurdular ki: Allahü teâlâ dilediği vakt, muhlîsleri ihlâsda sâbit kılar. Lütuf ve ihsânlarını arttırır. Feyzlerin akması ve müşkillerin halli mürşidin sûretinde rû'yâlarda görünür. Ba'zan o büyüğün latîfelerinden bir kısmı o büyüğün sûretinde görünüp, işlerin halline vâsıta olur. O büyüğün ba'zan bu durumdan haberi olur. Birisi fakîrin yanında siz Kâ'be-i mu'azzamadan nasıl geldiniz dedi. Ben Kâ'be-i mu'azzamaya gitmedim, dedim. Bana sizinle Mekke-i mükerrermede görüşdüm. Şu ânda hâtırlayamadığım bir mısrayı okuyarak beni irşâd etmişdiniz, dedi. Böyle hâdiseler ucba ve iftihâra sebep olmamalıdır. Çünkü bizi ve sizi behâne yaptılar. Hakikatde işlerin vekîli Allahü teâlâdır.

Beyt:

***O gönüllerde kendini gösterir,
Bu ise dervîş hırkası diler.***

Buyurdular ki: Bu yolda pîrlik ve mürîdlik sâdece bî'at, şecere ve kü-lâhla olmaz. Mürşidin sohbetinde zikr-i kalbîyi öğrenmek, cem'iyet ve Allahü teâlâyâ teveccühün hâsıl olması zarûrîdir.

Buyurdular ki: Tarîkatla meşgûl olmayı tercîh etmek muhabbet-i ilâhiyyenin çoğalmasında içindir. Ba'zan muhabbetin çokluğu, yalnız Allahü teâlânın ihsânı ve ikrâmı ile olur. Yoksa şartlarına uygun olarak devâmlı zikir etmelidir. Çünkü, zikir olmadan gönül açılmaz. Zikir ederken keyfiyyet ve bîhodluk (kendinden geçmek) ele geçince, onu muhâfaza etmeye çalışmalıdır. Eğer bu keyfiyyet ve bîhodluk kaybolursa, tekrâr tam bir yalvarma ve acziyyetle zikir etmelidir. Bu şekilde meşgûl olmalıdır. Tâ ki keyfiyyet devâmlı olsun.

Buyurdular ki: Vaktleri zikir ve ibâdet ile me'mûr edip, müdrîkesini (aklını, gönlünü) mâsivâyâ yöneltmekden temizlemelidir. İmân ettiğimiz Allahü teâlânın mubârek isminin ma'nâsından başkasına hiç teveccüh ve himmet etmemelidir. Tâ ki huzûr meleke olsun. İslâm, imân ve ihsândan ibâret olan kâmil din hâsıl olsun. Gönle gelince, gönlü Allahü teâlâ ile be-râber eylemelidir. Bu esnâda eğer, zevk, şevk ve başka keyfiyyetler ele geçerse, bu, inâyet-i ilâhiyyenin artmasındandır. Yoksa, işin aslı huzûr ve âgâhlık mertebesinin hâsıl olmasıdır.

Buyurdular ki: Gönül, Allahü teâlâdan başkasına yönelmekden kurtulmalıdır. Vâkı'alar ve rû'yâların o kadar kıymeti yoktur. Bu husûs-da müphemlik, karışıklık çok olur. Ba'zan sünnet-i seniyyeye tâbî' olma nûru, ba'zan zikir nûru, ba'zan mürşidin nisbeti, ba'zan salevâtın çokluğu, ba'zan sadâta (büyüklerle) hizmet, ba'zan hadîs-i şerîf dersi, ba'zan tasdik ve ihlâs, Resûlullahın "sallallahü aleyhi ve sellem" sûretinde vâkı'alarda görünür. Böylece râbitalar evliyâ ile münâsebetdir. O büyüklerin sûretleri ile tasavvur olunur. Ba'zan meşhûr haberler ve sûreti görenin söyledikleri vâkı'a hâsıl eder. Bütün bu şa'bedeler gönle sürûr verir. Hakikatde öyle bir şey yoktur. Ancak, Resûlullahı "sallallahü aleyhi ve sellem" ve evliyâyı görmekle bâtin hâlleri ve nûrları ve tâ'ate muvaffâkiyyet artar. Rû'yâlar gerçeğe uygun olursa, bu elbette büyük bir ni'mettir.

Buyurdular ki: Resûlullahı "sallallahü aleyhi ve sellem" görmek, tecelli-i sûrî denen rû'yet-i ilâhî, Allahü teâlânın ni'metidir. Derin münâsebet sebebiyle olan her kısmıyla müjdedir. Ni'met sâhiblerine ni'metleri âfiyet olsun.

Buyurdular ki: Düşünceler çoğaldığı vakt Allahü teâlâyâ ilticâ ve tazarrû etmelidir. Mürşidin sûretini, gözünün önünde tutup, onun vâsıtasıyla bâtinî hastalıkları izâle etmeli, gidermelidir.

Buyurdular ki: İhtiyâç ve kırıklık hâlini lâzım bilmelidir. İnsanlardan gelen eziyyet ve sıkıntılara tahammül etmeli ve sabrı âdet edinmelidir.

Beyt:

***Fenâ mi'râcı nedir, bu yoklukdur?
Âşıkların mezhebi ve dîni yoklukdur.***

Nazarı, bakışı yüksek tutmalıdır. İşlerin akışı Allahü teâlânın takdîriyle olduğunu bilip, niçin ve nasıl dememelidir. Resûlullahın “sallallahü aleyhi ve sellem” hizmetcisi hazret-i Enes “radiyallahü anh” bir hizmetde kusûr yapsa ve ehl-i beyt onu kınasa, Resûlullah “sallallahü aleyhi ve sellem” şöyle buyururdu: **(Ona hiçbir şey söylemeyiniz. Eğer mukadder olsaydı öyle olurdu.)**

Buyurdular ki: Bütün bu çalışmaların, uğraşmaların hülâsâsı, Resûlullahın “sallallahü aleyhi ve sellem” yüksek ahlâkına uygun olarak ahlâkı güzelleştirmekdir. Çünkü, Resûlullah “sallallahü aleyhi ve sellem” büyük bir ahlâk üzeredir. Hadîs-i şerîfde buyruldu ki: **(Güzel ahlâkı temâmlamak için gönderildim.)** Nefy ve isbât zikriyle beşeriyet sıfatları azalır. Bunun usûlü şöyledir. Kelime-i tayyîbeyi tekrâr ederken, lâ kelimesi ile her zemm olunan, ya'nî kötülen huyu, ayrı ayrı yok etmeli. Onun yerine Allahü teâlânın muhabbetini sâbit kılmalı. Tâ ki o kötü sıfat yok olsun. Nefsin arzû ve isteklerinin aksine sülûk makâmını kazanmaya çalışmalıdır. Böylece kötü sıfatların beğenilen sıfatlara dönüşeceği kuvvetle ümîd edilir.

Buyurdular ki: Gerçek şu ki kötü sıfatlar tasfiye ve tezkiyeden sonra kırılır. Kötü sıfatların kökünü kazımak mümkün değildir. Nitekim hadîs-i şerîfde şöyle bildirilmiştir. **(Eğer dağın yerinden kopduğunu duysanız ona inanın. Bir kimsenin kendi huyundan vazgeçtiğini işitirseniz ona inanmayın.)** Âyet-i kerîmede meâlen buyruldu ki: **(Allahü teâlânın yarattığı değişmez.)** (Rûm sûresi: 30) [Kötü huylar, islâmiyete uydukca gizlenir. Dinden ayrılırsa, tekrar meydâna çıkar.]

Emîr-ül-mü'minîn Ömer-ül-Fârûk “radiyallahü anh” buyurdu ki: Benim gadâbım (öfkem) gitmedi. Ancak bundan önce küfür için sarf olurdu. Şimdi islâmiyeti koruma yolunda zuhûr etmektedir.

Buyurdular ki: Nefsin fenâsı ve itminânından sonra teslim ve rızâ, sâlikin vasfı olur. Kalbin fenâsında muhabbetin çokluğundan, işleri kul-lara nisbet etme hâli alınır. Sâlik, hakîkî fâilden başkasını görmez.

Buyurdular ki: Yimekte, içmekte, uyumakta, uyanıklıkta, amellerde ve ibâdetde i'tidâl, orta yol üzere olmak çok zor bir işdir. Vaktleri hayr-ül-beşerin “sallallahü aleyhi ve sellem” sünnetine uygun olarak geçirmek için çok çalışmalıdır. Peygamberlere tâbi' olmak her işde i'tidâl sınırını elde etmek içindir. Hadîd sûresi 25.ci âyetinde meâlen, **(... Onlara kitâb ve terâzî gönderdik ki, bunlarla adâleti yerine getirsinsinler)** buyruldu.

Bu âyet-i kerîme, kat’î bir nassdır. Bu husûsda buyurdular ki: Mebde-i fey-yâza teveccûhe devâm ile feyzler ve bereketler öyle akar ki, bâtin muhabbet nûrları ve keyfiyyetleri ile dolar ve taşar.

Buyurdular ki: Kendi amellerinin kusûrlarını gözünün önüne getirmek, illetsiz bağılı olmak, ezeli inâyeti görmek, bu yolun yolcularının alâmetidir. Bu yolda bulunanlar, çok amel yapsa da, ihtiyâçsızlık ve büyülenme sıfatlarının kendilerinde bulunmasından korkarlar. Kendini kusûrlu görmekten dolayı özr dilemeyi, sağlam ve kuvvetli ümmîdini kabûle ve-sîle yapar. Az günâhı çok, az ni’meti sayısız görür. Devâmlı şükre ve rızâyâ yapışır.

Buyurdular ki: Bin kerre salevât okumak ve istigfâr okumak bu yolda bulunanların her zemânki hâlleridir. Hazret-i Müceddidin “radiyallahü anh” (**Mektûbât**)’ından derse ikindiden sonraları devâm etmelidir. Böyle yapılırsa, se’âdet kapısı açılır.

İmâm-ı Rabbânî hazretlerinin “radiyallahü an” (**Mektûbât**) kitâbı, şerî’at mes’elelerini, tarîkat sırlarını, hakikat ma’rifetlerini, sülûkun nüktelerini, tesavvufun inceliklerini ve Allahü teâlâ ile berâber olma nûrlarını açıklamaktadır. Hizbü’l-bahr düâsı, sabâh akşam vazîfesi, hazret-i Hâcegânın hatmini, hergün müşkillerin halli için okumalıdır. Oniki rek’atlık tehec-cüd nemâzından ne kadarını kılmak mümkün olursa, İhlâs sûresini veyâ Yâsin-i şerîf sûresini okuyarak kılmalıdır. Dört rek’at işrâk nemâzı ve dört veyâ altı rek’at kuşluk nemâzı, zevâlde bir selâm ile dört rek’at nemâz kılmalıdır. Akşam nemâzının sünnetinden sonra altı veyâ yirmi rek’at, yatsının sünnetinden sonra dört rek’at nemâz kılmaya, ikindinin sünnetine ve abdest aldıktan sonra kılınan nemâza (abdest tehiyyesine) devâm etmelidir. Bir iki cüz’ Kur’ân-ı kerîm okumak, yüz def’a kelime-i temcîd (Lâ havle...), yüz def’a kelime-i tevhîd, sabâhleyin ve yatarken yüz kerre (**Sübhânellahi ve bi hamdihî**) demek, sahîh hadîs-i şerîflerde belli vaktlerde okunması bildirilen düâları okumayı vazîfe edinmelidir. Fekat bunları yaparken kalb huzûru mutlakâ lâzımdır.

Buyurdular ki: Alâmeti, mâsivâyı unutmak ve Allahü teâlâyâ devâm-lı teveccüh olan fenânın hâsıl olması, bu yolda her ne kadar çabuk olsa da, o yüksek mertebe uzun müddet sonra ele geçer. Meşâyih-ı kirâmın “rahmetullahi aleyhim” huzûrunda, otuz yıl tarîkat makâmlarını edindim. Otuz yıldan fazla da Allahü teâlâyı taleb edenlere, tarîkat telkîn etmekteyim. Altmış senedir hazret-i Seyyidin “radiyallahü anh” teveccühleriyle, fenâ-yı kalb ile müşerref oldum. Bu müddet içerisinde tam bir gayret ile bâtin vazîfeleriyle meşgûl oldum. Şimdi fenâ-yı kalbî eserleri gerektiği şekilde zâhir oluyor.

Buyurdular ki: Def’alarca kâmil fenânın zuhûrundan, bizim bu cihândan göçdüğümüz kesindir. O sırada bir kimse gelip, selâm verse, sanki kabre gelip, selâm vermiş gibi oluyor. Bir ân o hâlden uyanıyorum, he-

nüz diri olduğumu ve bu dünyâdan ayrıldığımı zannediyorum.

Buyurdular ki: Fenâ hâli zuhûr etdiğinde, kendi kusûrumu görmem o kadar çoğalıyor ki, insanlara hizmet ve hürmetim te'accüb edilecek derecede oluyor. Nitekim fakîr (Abdullah-i Dehlevî hazretleri) hazret-i şeyhin huzûrunda yelpâze sallıyordum. Beni son derece sert bir şekilde bundan men' etdiler. İkinci gün kalk yelpâzeyi salla diye emr etdiler ve buyurdular ki, dün nisbet-i fenâ zuhûr etmişdi. Bundan dolayı sizin istihzâ için yelpâze salladığınızı zannetmişdim. Onun için sert bir şekilde men' etdim. Bu sırada nisbet-i bekâiyye zâhir oldu. Azamet-i ilâhî ve kibriyâ ilâhî bâtında zuhûr etdi. Eğer bütün âlem, ta'zîmle kalksa, bu mertebenin hakkını edâ edemez.

Buyurdular ki: Muhabbet ve ma'rifet erbâbının bâtınlarına devâmlı gelen ilâhî tecellîleri tanımak çok zordur. Basîret nazarı keskin olmalı ki, tecelliyât keyfiyyetleri ayrı ayrı bilinsin.

Buyurdular ki: Tarîkat makâmları hâsıl olduktan sonra, sâlikin ahvâlî murakka' [birbirine eklenmiş yamalı] gibi muhtelif tasvîrler olur. Ba'zan bir makâmın nisbeti zuhûr edip, kendini keyfiyyetler içerisinde nasîbli tutar. Ba'zan başka bir makâmın nisbeti parıltısını atıp, başka bir hâli ortaya çıkarır. Ahmedîyye hânedânının mensûblarının nisbeti ona uygun kemâlâta ulaşır. Tecellîyi zâtının belirsizlik ve latîfliğinden hâlleri idrâk etmesi çok zor olur. Çünkü, letâfet ve safâ bütün aşağı makâmlarda müessir olup, keyfiyyetleri örter. Tarîkat çocuklarının gönlünü hoş eden vâkı'alar ve rû'yâlar da az olur. Orada cehâlet üstüne cehâlet ve sâdece bilinmezlik vardır.

Buyurdular ki: Hâlvette bâtinî nisbeti muhâfaza etmek ve mebde-i feyyâza (Allahü teâlâyâ) devâmlı teveccüh etmekle meşgûl olmalıdır. Vaktleri zâhîrî amelleri yerine getirmekle ma'mûr etmelidir. Çünkü, amellerin nûru cem'iyyete, nisbetin safâsına, huzûr ve âgâhlığa sebebedir.

Buyurdular ki: Devâmlı murâkabe ile bâtin nisbetinde kuvvet ihsân olunan gözle, melek ve melekûtu görmekle gönüllerin okşanması ele geçer. Tehlîl zikrini çok yapmakla, fenây-ı sıfat-ı beşerîyyet, çok salevât okumakla güzel vâkı'alar, çok nâfile ile gönül kırıklığı, çok Kur'ân-ı kerîm okumakla nûr ve safâ hâsıl olur. Ma'nâsını düşünerek yapılan tehlîl zikri, tarîkatda fâidelidir. Kelime-i tehlîlin sâdece lafzını söylemek, âhiret sevâbının sermâyesi ve günâhlara keffâretidir.

Buyurdular ki: Nefy ve isbât zikrini nefes hapsiyle birlikde üçden az söylemek fâide vermez. Ne kadar fazla olursa o kadar fâideli olur. Hazret-i Hâce Nakşibend "radıyallahü anh", nefesin hapsini zikrin şartı olarak buyurmamışlardır. Fekat fâideli olduğunu söylemişlerdir. Devâmlı zikri, vukûf-i kalbîyi mebde-i feyyâza teveccühü kendi tarîkatının rûhu olarak bildirmiştir.

Buyurdular ki: Hoş derdemin önce gönül zikri ile olması zarûrîdir. Zikr kuvvetlenip, ism-i zâtın sesi hayâl kulağına ulaşınca, sonra her nefesde teveccüh ve zât-ı ilâhîye âgâhlık gerekir. Düşünceleri bâtından men' etmek için dahâ düşünce gelir gelmez gönlü tutmak gerekir. Tâ ki ves-veseler ve hadîs-i nefis, vukûat çıkarmasın. Gönüle düşüncelerin hücum etmesi feyzin gelmesine mâni' olur.

Buyurdular ki: İsm-i zâtı çok söylemek, nisbeti cezbe-i ilâhîyi hâsıl eder. Nefy ve isbât (zikri) sülûk için ve yolu kat' etmek için fâidelidir.

Buyurdular ki: Bâtınî hâllerin keyfiyetlerini idrâk etmek, vilâyet mertebesinden nasîbdâr olmayı sağlar. Nübüvvet kemâlâtında bâtının vasfı olarak nekâret ve cehâletden başkası bulunmaz. Gerçi makâmât-ı fevkde latîflik ve belirsizlik lâzım ise de ba'zan idrâk eli ulaşır.

Buyurdular ki: Müceddidiyye nisbetinin latîflik ve belirsizliği insanların inkârına sebep oluyor. Bundan dolayı, sâlikin seyri kemâlâta ulaşınca, hâtırına tarîkatı terk etmesin diye tereddüd geliyor. İnşâallahü teâlâ eğer ömrüm vefâ ederse, sâlikleri aşağı makâmlardan yüksek makâmlara ulaştıracağım. Maksud Allahü teâlâ ile olmaktır. Bu her makâmda hâsıl olur.

Buyurdular ki: Bürd-i yakîn ve tumânînet ateşden talebdir ki, Müceddidiyyenin yüksek makâmlarında ele geçer. Maksûdla nasıl olduğu bilinmeyen berâberlik peydâ olur.

Beyt:

***Rabbin insanla nasıl olduğu bilinmeyen berâberliği var,
Hiçbir zevk, şevk ve huzûr buna ulaşamaz.***

Buyurdular ki: Vüsûl yolu, nübüvvet kemâlâtına yakın olduğu için kapandı. Vilâyet yolu ise açık kaldı.

Bu âhır zemânda, istidâtlar makâmlara sülûkdan âciz kalmış, bunların maksûda ulaşması sanki imkânsız olmuşdur. Bundan otuz sene önce, tâliblerin seyri sür'atli olurdu. O zemân tâlibler iyi bir keşf ve vicdân sâhibiydiler. Şimdi ise fakîrin eshâbından sâdık bir talebe, ihlâsla ve iyi bir gayretle tarîkat feyzlerini elde ederse, uzun bir müddet sonra vilâyet-i kalbîye yâhud onun feyzine ulaşır. Müceddidiyyenin yüksek makâmlarına ulaşmak çok zor olmuşdur.

Buyurdular ki: Sâlikin makâmlara vâkı'a (gerçeğe) muvâfık olarak seyri demek olan keşf-i sahîh çok nâdirdir. Müjdeler vererek, Allahü teâlâyâ iftirâ etmemeli ve sâliki aldatmamalıdır. Hâllerin değişmesi vâridâtların gelmesi, devâmlı Allahü teâlâyâ teveccüh düşüncesinin dağınık olmaması ve vaktleri ibâdetle ma'mûr etmek ilâhî ni'metlerin temelidir.

Buyurdular ki: Şevk ve zevk erbâbının nisbetinin, sıcak ve tiz te'sîri vardır. Ehl-i kalbi çok mahzûz (nasîbli) yapar. Ehlûllahın yollarının hep-

sinde, taleb sâhiblerini cezbeden o nisbet-i şerîfenin keyfiyyetleri ve tasarrufları vardır. Nübüvvet kemâlâtına ve onun fevkine ulaşmak müceddidiyye yolunun hassâsıdır. Nübüvvet kemâlâtına ve onun fevkine ulaşmış olan itminân ve cem'iyet ehlinin nisbetinden çok nûrlar gelir. Sâlik dahâ çok terakkî eder. Şevkin bîtablığıнын verdiği sıcak te'sîr, çok fâidelidir. Lâkin birinci asrda bilindiği gibi, cem'iyet ve tumânînetin zuhûru olmuyordu. Bunun için Resûlullah "sallallahü aleyhi ve sellem" eshâbını bîtabhâne hareketlerden men' ederdi. Çünkü sayha ve nâra Resûlullahın "sallallahü aleyhi ve sellem" asr-ı se'âdetlerinden sonra ortaya çıkmışdır.

Buyurdular ki: Zarûrî mes'eleleri bilmek, yâhud âlimlerin sohbetinde dinleyerek öğrenmek, amelin doğru olması için lâzımdır.

Buyurdular ki: Hadîs ilmi, tefsîr, fıkıh ve sülûkun (tesavvufun) inceliklerini ihtivâ eder. Bu ilmin bereketleriyle îmân nûru artar. İyi amel yapmak ve güzel ahlâk hâsıl olur. Şuna şaşılır; muhaddislerin bildirdiği mensûh olmamış sahîh bir hadîs-i şerîf var. Râvîlerinin hâlleri biliniyor. Birkaç vâsıta ile Resûlullah "sallallahü aleyhi ve sellem" ulaşıyor. Hatâlı olması mümkün değil. Böyle bir hadîs-i şerîfle amel edilmiyor. Buna karşılık bir fıkıh rivâyeti var. Onu kâdîler ve müftîler nakl etmiş. Onların âdil ve mazbut oldukları belli değil. Bu rivâyet ondan fazla vâsıta ile müctehîde ulaşıyor. Yanlış da doğru da olabilir. Böyle bir fıkıh rivâyeti ile amel ediliyor. **(Rabbimiz! Eğer unuttuk, yâhud kasdımız olmayarak hatâ etdikse bizi hesâba çekme ...)** (Bekara sûresi: 286)

Buyurdular ki: Nikâh peygamberlerin "aleyhimüsselâm" sünnetidir. Lâkin zemânımızda halâl kaybolmuş, cehâlet yayılmış. Evlâdın çoğu ilm ve edebden uzak olmuş. Bid'atin revâç bulması sebebiyle nikâh akdinde bozukluklar oluyor. Sâlikler için evlâ olan bekârlık ve tecridir [halkdan uzak durmaktır]. Az bir rızık ile idâre etmek, Mevlâyâ ibâdetle meşgûl olmak, şehirde meşhûr olmamak, hiç mîrâs ve vâris bırakmamak, çok büyük ve şerefli bir ni'metdir.

Resûlullah "sallallahü aleyhi ve sellem" hadîs-i şerîflerinde buyurdu ki: **(Katımda en gıbdâ edilen evliyâ, hafîfûl-haz olan, nemâzdan nasîbi olan, Rabbine ibâdeti güzel yapan, gizlide ve insanlar arasında Rabbine itâ'at eden, parmakla gösterilmeyen, rızıkı yetecek kadar olan ve buna sabr eden mü'mindir.)** Sonra eliyle iter gibi yaptı ve buyurdu ki **(Ölümü çabuk olup, ağlayanları ve mîrâsı az),** Bunu İmâm-ı Ahmed, Tirmüzî ve İbn-i Mâce rivâyet etdi.

ONÜÇÜNCÜ BÖLÜM

Mazher-i Cân-ı Cânân hazretlerinin talebelerine yaptığı akli art-dırıcı nasihatleri:

Buyurdular ki: Verâ ve takvâ yolunu önde tut. Resûlullahı “sallallahü aleyhi ve sellem” tâbi’ olmayı candan kabûl et. Hâlini Kitâb ve sünnete göre ölç, eğer bunlara uygun ise, kabûle lâyık, muhâlifse merdûddur. Ehl-i sünnet ve cemâ’at i’tikâdına sarılarak, hadîs ve fıkıh öğren. Ülemânın sohbetinde uhrevî sevâb kazan. Gücün yeterse hadîs-i şerîf ile amelle devâm et. Yoksa ba’zan onunla amel et. Tâ ki onun nûrundan mahrûm kalmayasın. Habîb-i Hüdâyâ tâbi’ olmak niyyetiyle ve Allahü teâlânın rızâsını kazanmak niyyeti ile ameli tercîh et. Gönlü iki cihâna âid maksadlardan, düşüncelerden uzak tut. Amelin nedir ki, onu satışı arz ediyorsun. Gücün kimdendir ki, o gücü kendine âid zannediyorsun. Halvete yapış da, safâ hâlini ele geçir. Zîrâ dervîşin sermâyesi safâdır. Dünyâlıklardan elinde bulunanları elden çıkarmak üzere tut. Çünkü dünyâlıklar âhiretde geri bırakılacaktır. İbâdet ve zikr-i Hüdâ husûsunda kendini sıcak tut. Bu günün amelini yarına bırakma. Meşâyıha muhabbet husûsunda akîdenin derinliğini arttır. Çünkü Allahü teâlânın dostlarıyla dostluk, Allahü teâlâyâ yakınlığa sebep olur. Pîrin huzûrunda başkasına iltifât etme. Onun sohbetine devâm ederken nâfile ibâdeti arttır ki, vaktlerini sabr ve tevekkül ile geçirmen mümkün olsun. Başkasına sığınma düşüncesini aklından çıkar. İşini Allahü teâlâyâ havâle et. Ölümü yakın, Allahü teâlânın va’dinin doğruluğunu halvetin sermâyesi bil. Gönlünde tereddüd yoksa, uzlet gerekir. Çünkü vakti gelince rızık ulaşır. Eğer ıyâl, çoluk-çocuk endîşesi kalbini meşgûl ediyorsa, sebeblere yapışmak Enbiyânın “aleyhimüsselâm” sünnetidir. Gönlün i’timâd etmediği belli şekilde tevekküle ve doğru yola aykırı değildir. Dervîşin sermâyesi, gönlün boş olması, kalbin cem’iyyeti, maksûdu intizâra bağlamak ve asl maksadı bekleyen bir gönöldür. Gönüldeki cem’iyyetin dağınıklığa düşmemesine, düşüncenin tek bir tarafa yönelmesine halel gelmemesine dikkat etmelidir. Kanâ’ati meslek edin. Hırs ve tama’ı gönülden çıkar. Yâr ve ağıyâra ümmîd bağlama. Varlığı ve yokluğu bir tut, kimseye hakâret gözüyle bakma. Kendini herkesden aşağı ve âciz gör. Mevlâyı taleb yolunda kibri bir tarafa bırak. Gurûru elinden at. Şöyle demişlerdir: “Dervîşlik, kafasındakileri, düşünceleri bırakmak, aklına gelen düşüncelerden uzak durmak, düne ve yârına âid düşüncelerden kurtulmaktır.” İbâdet ve tâ’atlarınla övünme. Kendi kusûrunu görmeyi ve kendini yok bilmeyi sermâye yap. Ne kadar yapılabilirse nefse muhalefet güzeldir. Fekat nefste darlık ve tâ’atle oluşan şevkin zindeliğini arttırmayacak kadar da olmamalı. Ba’zan nefse yar-

dımcı olmalı. Çünkü mü'minin nefsinin hoşnûtluluğu sevâb kazanmaya sebep olur. Bir kerre fakîrin nefsi mütemessîl olup, bana şöyle bir yemek yirdiler, her istediğim olsa diye arzû etdi. O sırada bunu yapması istenecek kimse yanımda yokdu. Bir müddet sonra nefsim yine aynı şeyleri istedi. O sırada orada birisi bulunuyordu. Fakîrin emriyle o yemeği hâzırladı. Hiçbir şeyle çözülmeyen bu müşkil çözüldü.

Buyurdular ki: Yemek eğer şükrü güzel yapmak niyetiyle tatlandırılırsa, dahâ güzel olur. Çünkü böyle tatlandırılmazsa, şükr gönlün derinliklerinden yapılmaz. Lezzetli yemeği su ile karışdırıp, tatsızlaştırmak ni'meti ilâhîyi toprağa atmak olur. Resûlullah "sallallahü aleyhi ve sellem" yemeği ona rağbet ederek yirdi. Eğer rağbet olmazsa ellerini geri çekmezlerdi. Bizim nefsimiz, hazret-i Cüneydin, Şiblînin "rahmetullahi aleyhimâ" nefsleri gibi değildir. Çünkü onlar acı için de şükr ederler ve "Sabr yüzü ekşitmeden acıyı yudumlamaktır" derlerdi. Yalnız dil ile yapılan şükr de, sabrın bir şûbesidir. Çünkü sabrın acılığı gönülde bulunmaktadır.

Evliyânın mezârlarını ziyâret etmek sûretiyle cem'iyet feyzini iste. Meşâyih-ı kirâmın ervâh-ı tayyîbelerine Fâtîha ve salevâtın sevâbını hediye ederek, Allahü teâlâ katında vesîle yap. Zîrâ zâhir ve bâtin se'âdeti bununla hâsıl olur. Fekat mübtedîlerin kalbi tasfiye etmeden, evliyânın kabrinden feyze kavuşması zordur. Bu sebeble hazret-i Hâce Nakşibend "kuddise sirrehul'azîz" şöyle buyurdular: Hak teâlâyâ mücâvir olmak, kabrlere mücâvir olmakdan evlâdır. [Bu sözün açıklaması şöyledir: Mübtedînin pîri hayâtta iken başka şeyhlerden feyz istemesi ve pîrinin yanında başkasına teveccüh etmesi uygun değildir. Bir yerden istifâde eden, her yerden istifâde eder. Her yerden istifâde etmek isteyen, hiçbir yerden istifâde edemez. Bu yolun büyüklerinin sâbit hükmü, meşhûr sözüdür. Hâlbuki mübtedînin kendi pîrine mücâvir olmadan Hak sübhâne-hüye mücâvir olması mümkün değildir.]

Düğün ve çerâgân (etrâfı lambalarla donatma) âdetlerine mukayyed olma. Çünkü bu kalabalıktan çadır istemek ve alış-veriş ve büyük küçük gözetme durumlarına sebep olur. İhtiyâç sâhiblerine altın para vermek dahâ çabuk sevâb kazandırır.

Resûlullah "sallallahü aleyhi ve sellem" uymak husûsunda takvâ ve temizlik elbisesiyle süslen. Ehl-i sünnet ve cemâ'at i'tikâdına sarıl. Hevâ ve bid'atın zulmetinden uzak dur. Hâllerini dâimâ kitâb ve sünnete göre kontrol et. Eğer bunlara uygun düşerse makbûl, uygun düşmezse merdûddur. Mümkün olduğu kadar gördüğün sahîh hadîs-i şerîfe göre amele devâm et. Gücün yettiği kadar onunla amel etmeye çalış. Bütün ömründe, bir kerre de olsa, sahîh hadîs-i şerîfin nûrundan mahrûm olma. Halvete yapışmak sûretiyle safâ hâlini elde etmeye çalışmalı. Bu fakîrin ömrü boyunca kazandığı şey safâ hâlidir. Bir kimse neye kavuşmuşsa safâ hâli sebebiyledir. Taleb yolunda sıcak ve dikkatli olmaktır. Beyt:

***Yiğitlerin işi aydınlık ve sıcaklıktır,
Alçakların işi hile ve uğursuzluktur.***

Neyi tutarsan kısa ve öz tut. Nerede olursan ol Hak teâlâ ile ol. Böyle olmak, senin kadrini ve durumunu gözünün önünde tutar. Böylece gerçek değerini gözünün önünde olunca, biri seni medhedince ondan sevinmez, zem edince de kırılmazsın. Zîrâ böyle durumlarda insanın hâlinin değişmesinin en büyük sebebi kendi hâlini ve mertebesini bilmemesidir. Meselâ bir kimsenin mertebesi bir sır (bir sarımsak başı kadar) ise öyle bilir ve kabûl eder. Bu durumda, eğer başka biri onun değerini bundan aşağı ve yukarı tutarsa, o kimsenin hâlinde bir değişiklik olmaz. Zîrâ o kat'î olarak değerinin ne olduğunu bildiği için, kendinin yarım sarımsak değerinde olduğunu söyleyen kimsenin inkâr eden birisi olarak kabûl eder. İki sarımsak başı değerinde olduğunu söyleyenin sözünün fazla olduğunu bilir.

Ayağını ahkâm-ı islâmiyye ve tesavvuf caddesi üzerinde doğru ve düzgün tut. Meşâyıha muhabbeti yüce ve muhkem bir dağ gibi tut. Pîrin huzûrunda başka bir kimseye müteveccih olmamalı, başka bir kimseye iltifât etmemeli. Bu iltifât ister şahsın kendisine, ister sözüne olsun. Şöyle nakl edilir: Muhammed Sâdıkın "kuddise sirruh" huzûrunda bir şahs onun müridlerinden birine hitâb etdi. O mürid ona aslâ cevâb vermedi. O şahs hitâbda çok ısrâr edince, Muhammed Sâdık hazretleri müridine o kimseye cevâb olarak şu beyti söyle buyurdu:

Beyt:

***Ben kaybolmuşum beni arama,
Kaybolmuşlardan bahs sorma.***

Hayât yolunu tevekkül ağıyla bitirmeli. İhtiyâcını Allahü teâlâdan başkasına aslâ söylememeli ve aslâ Ondan başkasına sığınmamalı. Çünkü tevekkül husûsunda teveccüh nazarı Hakdan tarafadır. Tevekkül dışında ise halk tarafıdır. İstekle olmadan belli bir sebebe küllî, ya'nî tam bir i'timâd olmazsa, tevekküle aykırı değildir. Şübheli olmayan fetihlerin (açılmaların) reddi de makbûl değildir. Bu zemân parçasında sırf tevekkül, cem'iyetsizliğe sebep olur. Hâlbuki sofiyyenin sermâyesi işte bu cem'iyetdir. Yetecek kadar rızkın kuvvetiyle kanâ'at kuvvetlenir. Tama'ı kesmekle teşvîş hâli, ya'nî karışıklık giderilir. Allahü teâlâ bu fakîre iki ni'met ihsân etmiştir. Bunlarla hayâtım hoş geçmektedir. Biri ihtiyacım olan şey vaktinde (derhâl) hâzır oluyor. İkincisi tama'ı fidanı gönül toprağında meydâna çıkmıyor.

Yârdan ve ağıyardan ümmîdsiz olmalı. Onların varlığını ve yokluğunu müsâvî saymalı. Beyt:

***Arzû ve isteklerden ümmîd kesmek külfetimi giderir,
Her bağlı iş sonunda benim müşkilimi giderir.***

İyi görmeye gücün yetdiğince, kedi ve köpek bile olsa hakâret gözüyle bakma. Tâ'at ve ibâdetine mağrûr olmamalı. Zîrâ ihtiyârı, ya'nî irâde ve isteği terk ve amelleri kusûrlu görmek, bu tarîkatda lâzım olan şeylerdendir. Beyt:

**Günâha üzölmek, tâ'ate mağrûr olmakdan iyidir,
Ey hakikatden uzak Mazher! Nemâzınla öğünme.**

Mümkün olduğı kadar nefse muhâlefet iyidir, güzeldir.

Beyt:

**Nefs ejderhâdır bu nasıl öölür,
Sâdece âletsizlik gammından.**

Lâkin nefse o kadar muhâlefet ve inat yapmamalı. Çünkü sonra ona darlık gelir. Fakr vefâkânın (yoksulluğun) ağır yüküne tahammöl edemez. Tâkatsizlik gamdan gönöl darlığı yolunu önde tutup, arsızlık ve serkeşlik yapmaya başlar. Asl maksâddan yüz çevirir. Bu sebeble zemân zemân nefsin arzûsunu yerine getirir. Onu arzûsuna ulaşıdırır. Nihâyet nefs mü'min nefsidir. Mü'min bir kula hizmet gibi ona (onun nefsine) hizmet de sevâbdır. Ne isterse hemen ona vermeli. Hattâ ne ister ve temennî ederse, önce ona va'd etmeli. Eğer istediğinden vazgeçerse, zâten maksâd budur. Eğer vazgeçmezse yine va'dde bulunulur. Eğer vazgeçerse ne âlâ. Yine isterse aynı şekilde (isteğini, arzûsunu) tedricen unutuncaya kadar, onu (nefse) keşke ve ümmîd ediyorum ile oyalar. Ya'nî keşke isteğini yerine getirebilseydim, böyle olacağını ümmîd ediyorum ile mukâbele eder. Eğer nefsin arzûsundan hiç vazgeçmeyeceğı hâllerinde gevşeklik olacağı bilirse, nefs bir kerre doyurulur. Bir dahâ onu arzû etmeye yinceye kadar, meşrû ve mubâh olmak şartıyla ne isterse yerine getirilir. Fakîrin nefsi bir kerre kendi misâli şeklini alıp, karşıma çıkmış, sütlac temennî edip, kim şu ân bana mîdem dolacak şekilde yidirirse, her ihtiyâcına kavuşsun, dedi. Bu durumu bir büyük zâta anlatdım. O zât bana çok teessüf etdi. Böyle bir durum başına gelirse beni haberdâr ediniz. Ona (senin nefsine) hizmet edeyim, dedi. Fakîr zahmet etmeyin, dedim. Bir müddet sonra nefsim aynı şekilde karşıma çıkdı. O zâta bu durumu haber verdim. Hemen bir sütlaç hâzırlayıp önüme getirdi. Onu yidirdi. Birkaç gün sonra o zât şöyle dedi: Gönölümde bir hâcetim vardı. Bir türlü hâsıl olmuyordu. Sütlaç hâzırlayıp, yidirmemin bereketiyle Hak sübhânehü ve teâlâ benim ihtiyâcımı giderdi.^[1]

Tatsız yemeğı şükr yapmak için bir çeşid maslahatdan dolayı tatlandırırsa bir zararı olmaz. Hattâ dahâ güzel olur. Tatlı ve lezzetli yemeğı su ile karışdırıp, tatsızlaşdırınlara şaşılır. Zîrâ tatsız yemekden dolayı, şükr gönölünden yapılamaz. Ancak dil ile yapılır ki, bu şükrün sûretidir,

[1] Buradan anlaşılıyor ki, bu kâmil nefsin hassasıdır. Ona hizmetle insanlar feyze kavuşur.

hakîkati değildir. Hattâ dil ile yapılan şükr, sabrın şûbesidir ki, buna habs-i nefis denir. Bu şükr etmemeye sebep olur ve sünnet-i seniyyeye uymaya mâni'dir. Çünkü nefse muhâlefet için bundan dahâ sert bir şey yokdur.^[1]

Hak teâlâ bizi şeytânın çok ince olan mekr ve aldatmalarına o kadar vâkıf ve âgâh eyledi ki, eğer isteseler de benim sevdiklerimin buna güçleri yetmez. Ancak zorla olabilir. Bu da ayrı birşeydir. Bereketlenmek için gidilmesi gereken mezârları ziyâret ile ve onların pâk rûhları vesîle edilerek zâhirî ve bâtinî fütûhata tâlib olmalı. Hergün onların rûhlarına Fâtîha da okumalıdır ki, çok bereketlere vesîle olur. Tarîkata yeni başlayanların sayısız fütûhat için şeyhin sohbeti fâidelidir ve lâzımdır. Kabrleri ziyâret ve oralara komşu olmak, oralarda kalmak böyle değildir. Görmez misin ki, insanlar Resûlullahın "sallallahü aleyhi ve sellem" kabr-i şerîfini ziyârete gidiyorlar. Ziyâret se'âdeti ile şerefleniyorlar. Fekat o hazretin bâtinî kemâlâtından nasîbdenmeden geri dönüyorlar.

Beyt:

***Îsâ aleyhisselâmın merkebi Mekkeye gitse de,
Geri dönünce merkebdir o yine de.***

Ancak rûh latîfesi kuvvetli olan ve âlem-i emr ile tam münâsebeti olan bundan müstesnâdır. O hâlde böyle kimsenin ziyâretinde beis yokdur. Hattâ fâideli olacaktır. Zîrâ rûhî münâsebet olduğundan, mezâr sâhiblerinin bereketli nûrlarından, vâsitasız elde eder, fâidelenir. Nitekim hazret-i Hâce Ubeydullah-i Ahrâr "kuddise sirruh" şöyle buyurmaktadır: Ben, kırk gün hazret-i Hâce Behâüddîn Muhammed Nakşibendin "kuddise sirruh" halîfesi Hâce Alâüddîn Attârın "kuddise sirruh" huzûruna gitdim. Bir gün Hâce Büzürkün (Behâeddîn Buhârî hazretlerinin) tasarruflarının kemâlinin yüksekliğinden ve meclislerinin bereketlerinden bahs etdiler. Sonunda şöyle söylediler: Zemânımızın büyüklerinin sohbeti de ganîmetdir.

Buyurdular ki: Hazret-i Hâce Büzürk şöyle buyurdular: Büyükler buyurmuşdur ki: Diri kedi, ölmüş aslandan dahâ iyidir.

Şi'r:

***Ey ihtiyâr kişi ne zemâna kadar kabrleri ziyâretle ömrü geçireceksin,
Bir diri kedi, ârif nazarında bir ölü aslandan dahâ iyidir.***

Hazret-i Hâce Alâüddîn Attâr "rahmetullahi aleyh" buyurdular ki: Büyük hâcemiz buyurdu ki, Hak teâlâyâ mücâvir olmak, Onun yarattıkları-

[1] Nitekim bu satırları yazan fakîr (Abdullah-i Dehlevî hazretleri) hazret-i Îşân Mazher-i Cân-ı Cânânın "kuddise sirruh" huzûrunda bir kerre, bir kısm yemeği biraz değişik ve tatsız yapmışdım. Bunu görünce çok nâhoş oldular. Zâyi' etdiğin bu yemeğe mahsûs olan tecellî sizin boynunuzdadır. Böyle kolay hareketler güvenilir sofiyyenin âdeti değildir, buyurdu.

na mücâveretden evlâdır. Şu beyti mubârek dilleriyle çok söylerler idi.

Beyt:

***Sen ne zemâna kadar mezârdakilere tapacaksın,
Büyüklerin doğru yolundan yürü.***

Din büyüklerinin “rıdvânullahi teâlâ aleyhim ecma’în” kabrlerini ziyâretten maksâd Hak teâlâyâ teveccüh olmalıdır. Allahü teâlânın o seçilmiş kulu, ya’nî kabri ziyâret edilen zât Allahü teâlâyâ tam bir şekilde teveccühe vesîle olur. Aynı şekilde halka tevâzu’ gösterirken de, hakîkatde Hak sübhânehüye tevâzu’ gösterilmelidir. Allahü teâlânın kudret ve hikmetinin eserlerinin mazharı (zuhûr yeri) olduğunu düşünerek, bu maksâdla halka tevâzu’ Hakka sübhânehü olduğu vakt makbûl olur. Bu ma’nâda olmayan tevâzu’, tevâzu’ değil bir san’at, ya’nî yapmacık bir iş olur. Büyük hâcenin sözü burada bitdi. Düşün ve diğerleri gibi âdet olan merâsimlere önem vermemeli. Çünkü bunlara önem vermekde birçok çirkinlikler vardır. Bunlar şöyledir:

1– Âdet olan merâsimler, önem verilince, bunlara önem vermeyen bu yolun büyüklerine muhâlefet yapılmış olur.

2– Çadır istemek, satış ve başka şeyleri yapmaya mecbûr olmaktır.

3– Masraflarda ve aydınlatmada isrâf edilir.

4– İyi değerlendirilmesi gereken vakt zâyî’ edilir.

5– İnsanların toplantılarında aşağı ve yukarı oturmalar ve izdihâm sebebiyle, makâm ve mevki’ sâhiblerinin, zengin ve fakîrin mertebeleri gözetmekde kusûr yapıldığından, şikâyet edilir.

6– Bu âdetlerin devâmı durumunda, altın borç alındığında, ba’zan ahkâm-ı islâmiyyede harâm olacak şekilde kâr ve fâide sağlama durumları oluyor. Zîrâ fitne dolu bu zemânda, fakîrlerin geçim sebepleri müsâvî tarzda değildir. Düşünlerde âdetleri terk etmeleri çok zordur. Mecbûren borç almaya muhtâç olup, âdete göre hareket etmedirler.

7– Meşrû’ olmayan istemek makbûl değildir. Zîrâ **“Allahü teâlâ tayyîbdir, tayyîbden başkasını kabûl etmez.”** Yine hadîs-i şerîfde şöyle bildirildi: Allahü teâlâ için verilen sadaka önce Hak sübhânehünün eline sonra fakîrin eline geçer. O hâlde böyle bir isteme Allahü teâlâyâ nasıl lâayık olur ki, onun sevâbı o büyüğe ulaşsın. Bundan dolayı meşâyih vefât yıl dönümünde hazret-i Şeyhin âdeti şöyledir: Vefât yıldönümü günü, ba’zan evlerinde, bugün her zemân yapılan yemeğe bir mikdâr ilâve yapmalı derlerdi. Yârândan huzûr-u şerîfinde bulunanlara bu gün işte burada biraz yiyin. Para az olsa da dilek husûsunda fâidesi birçok fâidelere kavuşulan diğer yollardan kat kat fâidelidir. Hizmetin kısımlarından, bedenle yapılan hizmetin fâidesi dahâ çabuk ve gönüle ulaşması bakımından dahâ öndedir. **(Hizb-ül-bahr)** düâsını her gün okumalısınız. Sabâh nemâ-

zından sonra **Kureyş sûresini yüzbir** veya onbir kerre okumalı. Öncesinde ve sonrasında **beş kerre salevât-ı şerîfe** okumalıdır. Şerri def' için tecrübe edilmiştir. Hazret-i Hâcelerin hatmi^[1] ve hazret-i Müceddidin “radiyallahü anhüm” hatmi için de eğer sabâh nemâzından sonra toplanırlarsa, ona devâm etsinler. Çünkü bu meşâyihın devâmlı yaptığı şeylerdendir. Fâidesi çok, bereketi sayısızdır. Bu büyüklerin yolunda işin esâsı istikâmetdir. Çünkü istikâmet, kerâmetin fevkindedir, ya'nî üstündedir.

Beyt:

***İstikâmet ehline feyz iner Mazhar!
Bilmez misin tecellî, Tûr dağı etrâfında olur.***

Bu yolda artık keşfe yol yoktur. Kerâmete i'tibâr yoktur. Vecd ve sima'ın bir değeri yoktur. Vefât yıldönümü kutlamalarının bir mevki'i yoktur. Bu hânedânın hilâfeti, secereye, külâha bağlı değildir. Bu büyüklerle mürîdlik, bî'at ve merâsimlere bağlı değildir. Onların bâtınlarının cem'iyeti yanında bilinen zevklere ve vecdlere i'tibâr yoktur. Kitâb ve sünnete uymak yanında örfe âid eserlerin ve hâllerin kıymeti yoktur. Bundan dolayıdır ki, hazret-i Müceddid “radiyallahü anh” şöyle buyurmuştur: (Sofiyenin yolları arasında, tarîka-i aliyye-i Nakşibendiyyeyi tercîh etmek dahâ iyi ve dahâ münâsibdir. Çünkü bu büyükler sünnete uymaya sarılmışlar, bid'atden kaçmışlardır. Eğer mütâbeat devletine sâhib olunursa,

[1] Hatm-i Hâcegânın usûlü: Hangi niyyet ve maksâd için okunursa, önce elleri kaldırıp bir def'a Fâtiha sûresini okumalı. Sonra Fâtiha sûresini besmele ile yedi kerre, sonra yüz def'a salevât-ı şerîfe, sonra İnşirah sûresini (Elemneşrahlekeyi) besmele ile yetmişdokuz kerre, sonra İhlâs sûresini besmele ile binbir kerre, sonra yine Fâtiha sûresini besmele ile yedi kerre, sonra yüz salevât-ı şerîfe, sonra Fâtiha okuyup, bu hatmin sevâbını bu hatmin kendilerine âid olan büyüklerin rûhlarına göndermeli. Zîrâ bu büyüklerin isimlerini ta'yinde ihtilâf vardır. Sonra bu büyükleri vesîle ederek maksâdların ve murâdların hâsıl olmasını Allahü teâlâdan istemeli. Maksâd hâsıl oluncaya kadar buna devâm etmeli. Çünkü Allahü teâlâ her zoru kolaylaştırandır. Bunu yâ bir kişi yalnız okur yâhud ne kadar olursa olsun, dahâ fazla kimse aralarında bölüşerek okur. Fekat paylaşılanların sayısının tek olması evlâdır. Zîrâ “Allahü teâlâ tekdir, teki sever” ve “Allahü teâlâ nâsır ve mu'indir (yardım edendir)”. Yüksek hocamızın dergâhında okunan hatimde, son Fâtihadan sonra düâ yüksek sesle okunur ki, bu meclisde okunan şeyler Nakşibendiyye büyüklerinin “rahmetullahi aleyhim” mubârek rûhlarına gönderilsin ve onlar vâsıtasıyla Hak sübhânehü ve teâlâdan imdât ve yardım istensin. Zîrâ zâhirî ve bâtinî fütûhât kapılarını hazret-i Mirzâ Sâhib ve onun yârânlarının hepsi açar.

Müceddidin “radiyallahü anh” hatminde, usûlü bütün murâdların hâsıl olması, din ve dünyevî müşkillerin izâlesi için tecrübe edilmiştir. Hazret-i Müceddidin hatminin usûlü şöyledir: Önce yüz def'a salevât-ı şerîfe, sonra ziyâde-siz beşyüz def'a “Lâ havle velâ kuvvete illâbillah”, sonra yüz def'a salevât-ı şerîfe dâimâ okunur. Murâd hâsıl olur, müşkiller çözülür. **(Ma'lûmât-ı Mazherî)**

dervîşlik hâllerinden hiç bir şey bulunmasa da se'âdetdir. Eğer dervîşlik hâlleri bulunur, fekat mütâbeatda gevşeklik olursa, o hâlleri makbûl değildir. Bundan dolayı simâ' ve raksa cevâz verilmemiş, bunlardan meydana gelen hâllere i'tibâr edilmemiştir. Hattâ cehrî zikr bid'at sayılarak men' edilmiştir. Hâsıl olan hâllere i'tibâr edilmemiştir. Bir gün hazret-i Îşânın ya'nî hazret-i Bâkî Billâhın "kuddise sirruh" yemek meclisinde bulunmuştum. Hâcemizin muhlislerinden Şeyh Kemâl onların huzûrunda yemeğe başlarken Besmeleyi yüksek sesle söyledi. Bu hazret-i Îşânın hoşuna gitmedi. Bundan o derece râhatsız oldular ki, yemek meclisine gelmesine mâni' olun diye sıkı emr verdiler.)

Hazret-i Îşândan ya'nî hazret-i Hâcemden işitdim. Hazret-i Hâce-i Nakşibend zikr-i cehrîden men' etmek için Buhârâ ülemâsını toplayıp, hazret-i Emîr Gilâlin dergâhına götürmüştü. Ülemâ hazret-i Emîre zikr-i cehrî bid'atdır, yapmayınız dediler. Hazret-i Emîr evet yapmayayım. Bu tarîkatın büyükleri zikr-i cehriyi men' husûsunda hep ısrâr ediyorlar. Artık simâ', raks ve tevâcüd husûsunda ne derler siz düşünün. Meşrû' olmayan vecdler fakîre göre istidrâc kabîlindendir. İstidrâc sâhiblerinden de hâller ve zevkler meydana gelir. Âlemin sûretlerinin görüntülerinde meydana gelen mu'âyene [bir şeyin hakîkatini anlamak için incelemek] husûsunda Yunan filozofları ve Hind berehmenleri de aynı şeyleri söylemektedirler. Bu bilgilerin doğruluğu harâm ve şübhelilerden sakınmakla birlikde, islâmî ilmlere uygun olup, olmamasından anlaşılır.

Hazret-i Şeyh Seyfeddîn "kuddise sirruh", bir gece bir taht üzerinde teheccüd nemâzı için abdest alıyordu. Ansızın vecd ve simâ'ın zevkinden bîhodluk [kendinden geçme] hâli meydana geldi. Bir kerre zemin üzerine düştüler. Mubârek ellerine şiddetli bir darbe geldi. Sabâhleyin ayılıp kendine gelince ve insanlar onu ziyâret için hücum edince şöyle buyurdular: Erbâb-ı simâ' bizi dertsiz bilir. Hâlbuki bir kerrecik simâ'dan dolayı o hâle geldim ki, neredeyse hayât ipim kesilecekdi ve rûh kuşum beden kalıbımdan uçup gidecekdi. Simâ'a çok meyl edenler nasıl hayâtda kalabilirler. O hâlde insâf etmeli, biz mi dertsizlerdeniz yoksa onlar mı? Fekat onlar ma'zûrdurlar. Çünkü bizim içimizdeki derdden onların haberi yoktur. Gerçi zâhiren biz kül gibi sâkiniz. Lâkin bâtınımız dert ve gam ateşiyle yanmaktadır.

Beyt:

***Herkesle birlikde herkesden bergirân,
Yakmak ve yapmak fakîrin dîni her ân.***

Bu sebeble vecd ve simâ'a meyl etmiyorum. Gammımızı ve derdimizi havâs ve avâma göstermiyoruz. Zîrâ bizim tarîkatımız hazret-i Ebû Bekr-i Sıddîka "radıyallahü teâlâ anh" mensûbdur. O zâhiren tam bir temekkün, ya'nî sükûnet ve vakârla müzeyyen idiler. Bundan dolayı vaktlerinin çoğunda, ağızlarında taş parçası bulundurlardı. Sırdaşlarından

başkasının onun bâtin hâllerinden haberi olmazdı. Ancak vefâtından sonra öğrenirlerdi.

Hazret-i Ömer “radiyallahü teâlâ anh” hazret-i Ebû Bekrin “radiyallahü anh” evine teşrîf buyurmuşdu. Bir de bakdı ki, evinin duvarında yer yer yanık ve siyâh lekeler var. Bunun sebebini sordu. Onun gizli hâllerini bilenler şöyle söylediler: Ba’zan dert dolu gönüllerinden bir âh çekerlerdi. Ateşi evin tavanında yanık ve siyâh lekeler meydâna getirdi.

Beyt:

***İçerden âşinâ ol dışardan yabancı,
Az bulunur cihânda böyle gidişât.***

Tarîkat-i Nakşibendiyye büyüklerinden biri yolda gidiyordu. Ansızın kulağına simâ’ geldi ve kendinden geçti. Son derece bîtâb bir hâlde oturdu ve “Simâ’-ı beytül-mâl mühlîkdir [öldürücüdür]” buyurdu. Bundan dolayı simâ’ harâm oldu. Fakîrin simâ’ konusunda kuvvetli bir delîli vardır. Bundan simâ’ erbâbının haberi yoktur. Bu mukaddimenin suğrası bedîhîdir. O da şudur: Simâ’ rikkat meydâna getirir. Rikkat, rahmet-i ilâhîyi çeker. Netîce, simâ’ rahmeti celb eder. Bütün bunlara rağmen, simâ’ erbâbı, fakîri simâ’ hâllerinin zevklerini münkir bilirler. Hâlbuki Allahü teâlâ fakîrin tabî’atına son derece bir i’tidâl, insâf ve zevke âid bir tad ihsân buyurmuşdur. Babam Kâdirî, dedem Çeştî olduğundan, Nakşibendiyye büyüklerinin silsilesine bağlı olsam da, tînetimde aşk ve âşıklığın tadı bulunduğundan, Çeştîye büyüklerinin vecdlerinin ve zevklerinin inceliklerini güzel bulurum. Bu yüzden, onların hâllerini inkâra cür’et etmem. Zîrâ simâ’ makâmında bu büyükler serhoşluk hükmüyle ma’zûrdurlar.^[1] Sekrin galebesi zemânında, vecd ve hâlin zuhûrundan ma’zûrdurlar. Serây âdâbına vâkıf ve ondan haberdâr olan sahv erbâbının hareketleri ve hareketsizlikleri kâidesiz olmaz. Bilhâssa sünnete son derece uyan tarîka-ı Aliyye-i Nakşibendiyyeyi Müceddidiyye büyükleri, sünnete uymayan bir harekete aslâ müsâde etmezler. O hâlde, bu husûsda en sâlim yol, simâ’ı ne inkâr etmek ve ne de onu yapmaktır. Hazret-i Hâce-i Büzürk, Behâeddîn Buhârînin “Ne inkâr ederim, ne de bu işi yaparım” sözü, bu ma’nâyı te’yîd etmektedir.

Mürîdde sineğin özelliği olmalıdır. Onu ne kadar kovsalar da gitmez. Şu söz Şeyhülislâm Abdüllah-i Ensârîndir: Hocanı incitenden incinmezsen, köpek sende dahâ iyidir. Eğer bir kimse tarîkata girmek için sana gelirse, hakkında onu yırtıcı aslandan dahâ az zararlı görmemelisin. Onun hizmetinin hakkını kaçırmak sebebiyle muâheze olunmaktan kork-

[1] Hazret-i Hâce Behâeddîn Nakşibendiyye “kuddise sirruh-ul akdes” nisbet edilen şu şi’r bunu te’yîd etmektedir:

***Diri gönüller ölü bedenler için câizdir,
Ölü kalbler, diri bedenler için yanlıştır.***

malı ve titremeli. Kendini varlık kaydından, kendine tapınmaktan kurtarmalısın.

Kıt'a:

***Cihândan ayrılırken, yolculuk eşyâsını açmakla kapamak aynıdır,
Hesâb günü düşüncesinden bu kadar gâfil olana.
Hadsiz rahmet, hesâbsız lütf yaptı,
Benlik kaydından kurtulmak ey Mazher, Hakka bağlanmak iledir,
Bir damlaydım, bir deryâ oldu beni şerâb yaptı.***

Beyt:

***Ey Mazher! Cihânda râhat bir yer arıyorsan, sen kendinden geç,
Bu perdenin arkasında başka bir yer vardır.***

ONDÖRDÜNCÜ BÖLÜM

Mazher-i Cân-ı Cânân hazretlerinin ba'zı rû'yâları ve Evliyânın "rahmetullahi aleyhim" sözlerinden nakl etdikleri.

Buyurdular ki: Def'alarca, Habîb-i Hüdânın "sallallahü aleyhi ve sellem" ziyâreti şerefine kavuşdum. Ya'nî, rû'yâda görmekle şerefledim. Hâlimde çok inâyetler gördüm. Bütün bunlar, o hazretin "sallallahü aleyhi ve sellem" se'âdetli ziyâretinde hâsıl oldu. File binmişlerdi. Ondan inip, "Geliniz şânlarımızı birleştirelim" buyurdular. Bu rû'yânın ta'bîri hiç hâtıra gelmiyor.

Buyurdular ki: Bir kerre Server-i kâinâtın "aleyhi efdalüssalâtü vet-tehiyyât" cihânı süsleyen cemâliyle müşerref oldum. O hazret ile o kadar çok yakındık ki, Mubârek nefesi bana geliyordu. Bu esnâda susamış idim. Serhendli pîrzâdeler de oradaydılar. O hazret onlardan birine su getirmesini emr etdi. Bu fakîr: Yâ Resûlallah! Onlar benim pîrzâdelerimdir diye arz etdim. Buyurdular ki: "Onlar bizim emrimize uyarlar, buyurdu. Sonra pîrzâdelerden biri suyu getirdi. Ben kanıncaya kadar içdim. Sonra, yâ Resûlallah! Zât-ı âliniz, hazret-i Müceddid-i elf-i sâni hakkında ne buyurursunuz, diye arz etdim. Buyurdular ki: "Onun gibi ümmetim arasında başka kim vardır". Yine yâ Resûlallah! Onun Mektûbâtı mubârek nazarlarınızdan geçmiş midir, diye arz etdim. "Eğer birşey hâtırınızda ise okuyunuz" buyurdular. Bu fakîr de: "Allahü teâlâ verâ-ül-verâdır. Sonra verâ-ül-verâdır" ibâresini okudum. Resûlullah "sallallahü aleyhi ve sellem" çok memnûn oldular. Bundan çok hoşlandılar. Yine okuyunuz buyurdular. Tekrâr aynı ibâreyi arz etdim. Dahâ güzel buldular. Bu hâl uzayıp gitti. Sabâhleyin o azîzlerden biri geldi. "Bu gece rû'yâmda sizin güzel bir rû'yâ gördüğünüzü gördüm. O rû'yâ nedir dedi. Fakîr bu rû'yâmı ona anlatdim. Çok hayret etdi.

Buyurdular ki: O hazretin "sallallahü aleyhi ve sellem" mubârek ne-

fesinden ve sohbetinden kendimi başdan başa nûr içinde buldum. Uyanık iken olan hâllerden dahâ güzel olan bu rû'yânın te'sîriyle, birkaç gün hiç susuzluk hissetmedim ve bir şeye arzûm olmadı.

Buyurdular ki: Rû'yâmda geniş bir sahrâ gördüm. Pek çok Evliyâ orada murâkabe halkasında idiler. Halkanın ortasında hazret-i Hâce Nakşibend iki dizi üzerine ve Seyyidüttâife hazret-i Cüneyd dizlerini di-
kip elleriyle bağlayarak oturmuşdu. Seyyidüttâifenin üzerinde, mâsivâ-
dan geçme ve fenâ hâlleri görünüyordu. Herkes oradan kalkdı. Nereye gi-
diyorlar diye sordum. Birisi, emîr-ül-mü'minin Alî Murtezâyı "radiyallahü
anh" karşılamaya gidiyoruz, dedi. Sonra, hazret-i Emîr-ül-mü'minîn teş-
rîf buyurdular. O sırada berâberinde kilime bürünmüş başı açık, ayağı ya-
lın, saçları birbirine karışmış bir şahs göründü. Hazret-i Alî "radiyallahü
anh" tam bir tevâzu' ve hurmetle o şahsın elini eliyle tuttu. O esnâda, bu
kimdir, dedim. Oradakilerden biri, Tâbi'nin en üstünü Üveys-i Karnîdir,
dedi. Orada son derece nûrânî berrâk bir oda peydâ oldu. Bütün azîzler
(orada bulunan büyükler) o odaya girdiler. Nereye gitdiler, dedim. Birisi,
bugün hazret-i Gavs-üs-sakaleynin vefât yıldönümüdür. Hazret-i Alî "ra-
diyallahü teâlâ anh" bu yıldönümü sebebiyle teşrîf etdiler.

Buyurdular ki: Bâtın nisbetinde, fenâ ve yokluğun zuhûr ettiğini gö-
rünce ve sâlik, kendinden geçme ve istiğrâk hâli ile vasflanınca, kendi-
ni rû'yâda ölü olarak görür. Başkalarının farkına varmamak ve şu'ûr-
suzluk onun ayrılmaz vasfı olur. Fakîre, hazret-i Seyyidin "radiyallahü te-
âlâ anh" teveccühleriyle, fenâ-i kalb hâsıl olduğu, mâsivâyâ alâkaların ke-
sildiği, gönülden hevânın kaybolduğu günlerde, rû'yâda başımın vücû-
dumdan ayrıldığını gördüm. Fekat dilim ile kelime-i tayyîbeyi söylüyordum.

Yine rû'yâmda şöyle gördüm. Güyâ ölmüşüm. İnsanlar techîz ve
tekfînini yapıyorlardı. Sonra cenâze nemâzımı kılıp, hazret-i Hâce Kut-
büddîn "rahmetullahi aleyh" mezârı tarafına defn için götürdüler. Cenâ-
zemi kabre koyup, kabrimi toprak atıncaya kadar rûhum da onlarla
berâber idi. Ben bir duvârın başına oturmuşum. Münker ve Nekr melek-
leri, hadîs-i şerîfde bildirildiği şekilde gelip, dişlerini kabre vurup, kabre
girdiler. O sırada rûhumun bedenimle irtibâtı peydâ oldu. Melekler sü-
âl-cevâbdan sonra gitdiler. Ben kabrimde son derece râhat olarak uy-
kuya daldım.

Yine şöyle bir rû'yâ gördüm. Bu dünyâdan çıkmışım. İnsanlar tec-
hîz ve tekfînden sonra, cenâzeyi kaldırmak istediler. Cenâze ansızın ha-
vâda uçup gitdi. İnsanlar cenâzemin peşinden gidiyorlar. Benim rûhum
da onlarla berâber gidiyordu. O esnâda kendime âit bir rubâî aklıma
geldi. Rubâî:

**Gözün ve kulağın teşvîşini izhâr etme,
Hoşluk ve şamata sermâyesi olma.
Kendi ayağınla kabr başına gitmeli,
Ey cevheri pâk olan! Omuzu yüklü olma.**

Buyurdular ki: Cenâb-ı Emîr-ül-mü'minîn ve nisbet-i aliyye-i Nakşibendiyyenin baş kaynağı olan hazret-i Ebû Bekr-i Sıddîka “radiyallahü anh” aşırı muhabbetimden dolayı, insanlık îcâbı, bâtinî nisbetimde bir perdeleme olduğunda, bizzat o hazrete mürâce’at ederim. Onların iltifâtıyla bende hâsıl olan bulanıklık gitmekdedir. Bir kerre onları medh eden bir kasîde söylemişdim. Fakîrin hâline çok inâyet edip, tevâzu’ ile, (Biz bu medhlere lâayk değiliz) buyurdular.

Buyurdular ki: Bizim nisbetimiz Cenâb-ı Emîr-ül-mü'minîn hazret-i Alî Mürtezâyâ “kerremallahü vecheh” ulaşır. Fakîrin, o cenâba özel niyâzım vardır. Bedenî bir râhatsızlığım olduğunda, o hazrete teveccüh ediyorum. Şifâ sebebi hâsıl oluyor. Bir kerre ona bir kasîde arz eyledim. Onun matla’ı şöyleydi:

**Âgâhlık gözünün ışığı Emîr-ül-mü'minîn Haydâr,
Yedullahın parmağının ıslaklığı Emîr-ül-mü'minîn Haydâr.**

O hazret, bu kasîde sebebiyle iltifât etdi.

Buyurdular ki: Mubârek Ehl-i beyt imâmılarına “radiyallahü anhüm” sevgi, îmâna sebep olur. Tasdîk ve yakînin devâmının sermâyesidir. Bu büyüklere “radiyallahü anhüm” muhabbetden başka hiçbir amel kurtuluş vesîlemez değildir. Sonra şu şi’ri okudular.

Şi’r:

**Bizim mazharımız bir ta’ât yapmadan toprağa gitdi,
Kendi kurtuluşunu bu türâbın sevgisine bıraktı.**

Buyurdular ki: Hazret-i Müceddidin “radiyallahü teâlâ anh” ma’rifetleri, ona âid ince bilgiler, kitâb ve sünnete uygundur. İ’tirâz olan yerlerde kendileri bizzat cevâb vermişdir. Bu cevâblar ehl-i insâf yanında kâfidir. Evliyânın söylediği ve ehl-i zâhirin i’tirâz ettiği birçok sözün ma’nâsı te’vilsiz olmuyor. Böyle sözlerde hâlin galebe çalmasından veyâ lafzlar kasd edilen ma’nâyâ yardımcı olmadığından ve ma’nâyı ifâde etmediğindendir. Yâhud emr-i ilâhî veyâ emr-i ilâhîyi izhâr etmekden dolayı böyle söylenmiştir diye yapılan te’vîl, İmâm-ı Rabbânî hazretlerinin kelâm-larında da geçerlidir.

Şeyh Abdülhak Muhaddis “rahmetullahi aleyh” başlangıçta İmâm-ı Rabbânî hazretlerinin, ba’zı ma’rifetlerine, ya’nî bildirildiği ince bilgilere i’tirâzlar yazmış, fekat sonunda bu i’tirâzlardan ictinâb etmiştir. Hazret-i Hâce Bâkî Billahın “rahmetullahi aleyh” halîfesi Hâce Hüsâmeddîne şöyle yazmıştır: (Bu günlerde fakîrin Meyân Şeyh Ahmedin “sellemehullah” zâtına olan gönül saflığı haddinden fazladır. Tarîkata ri’âyet, insâf ve aklın hükmü bir tarafa, Meyân hakkında insanlık ve yaratılıştan olan perde kalmamıştır. Zâten böyle büyükler hakkında böyle şeyler olmamalı. Zevk, vicdân ve hâlin galebesi yoluyla içime öyle bir şey düştü ki, dil onu ifâde edemez. Kalbleri ve hâlleri çe-

viren Allahü teâlâyı tesbîh ederim. Zâhire bakanlar uzak görseler de, durum nedir ve hangi minvâl üzeredir bilmiyorum.)

Bu satırları yazan fakîr (Abdüllah-i Dehlevî “kuddise sirruh”) derim ki: Abdülhak Dehlevînin, beşerîyyet îcâbı perdeler aslâ kalmamıştır sözünden, i'tirâzların, hakkı izhârdan ve insâfdan dolayı değil, nefsânîyyetden kaynaklandığı anlaşılmaktadır. O hâlde düşünmeden ve tahkîk yapmadan, ya'nî araştıırıp, incelemenden i'tirâz edenlerin durumları da böyledir. Eğer İmâm-ı Rabbânî hazretlerinin sözlerine insâf nazarı ile bakılırsa, hiç i'tirâz olmaz.

Hazret-i Şeyh Abdülhak Dehlevî “rahmetullahi aleyh”, i'tirâzlarını yazdığı risâlesinin sonunda şöyle yazmıştır: (Fakîr, sizin bütün bu ma'rifetleri ve makâmları yazmanız, Allahü teâlâ tarafından mı yoksa kendiliğinden söylediği sözler mi olduğu hakkında gayb âlemine teveccüh etdim. Bunun üzerine **(Eğer yalancı ise, yalanı kendi aleyhinedir.)** meâlindeki âyet-i kerîme kalbime ilhâm edildi.

Bu âyet-i kerîme Fir'avn ve Fir'avnın adamları hakkında şübhenin giderilmesi ve Mûsâ aleyhisselâmın haklılığını isbât hakkında nâzil olduğu açıktır. O hâlde hazret-i Şeyhin “rahmetullahi aleyh” inkârından vazgeçmesi ve bu âyet-i kerîmenin bâtın-ı şerîfine konması i'tirâzların giderilmesi konusunda iki delîldir.

Buyurdular ki: Pâdişâhdan İmâm-ı Rabbânî hazretlerine sıkıntı ulaşması, onun Enbiyây-ı kirâma “aleyhimüsselâm” mütebâ'atlarının kemâline delîldir. Yûsûf aleyhisselâm zindanda i'tikâf yaptılar. Seyyid-ül-mürselîn “aleyhi efdalüssalât” mihsâbda inzivâ buyurdu.

İmâm-ı Rabbânî hazretlerinin sevenleri, i'tirâzları ve şübheleri giderme husûsunda risâleler yazmışlardır. Şübhelerin giderilmesi husûsunda en iyi risâle Mirzâ Muhammed Beg Bedahşînin risâlesidir. O bu eserini Mekte-i mükerrermede yazmıştır. Dört hak mezhebin müftilerine mühretmiştir. **[(Atıyyet-ül-vehhâb) risâlesidir.]**

Buyurdular ki: Feyz-i ilâhî sonsuzdur. Her Evliyânın isti'dâdına göre zuhûr etmektedir. Allahü teâlâ sonra gelen büyüklere hikmet-i bâligâsı, ya'nî yüce hikmeti sebebiyle, bir takım kemâlât ihsân etmiştir ki, öncekilerden bu ilmler ve feyzler bildirilmemiştir. Enbiyânın “aleyhimüsselâm” birbirine üstünlüğü vardır. Evliyâ için de birinin diğerine üstünlüğü vardır. Hazret-i Müceddidin mümtâz olduğu makâmlar, tarîkatından istifâde edenler, o derecelere ve makâmlara ulaştıklarından, o ilmleri ve keyfiyetleri ikrâr etdiklerinden dolayı, o makâmda artık şübhe kalmamıştır. Çünkü haber-i mütevâtir sıdk ve yakîni ifâde eder. O makâmlara ulaşmayan kimsenin, bunları uzak görmesi, kendi cehlinden olup, ma'zûrdur. Hârik-ul'âde hâllerin zuhûru şart değildir. Eshâb-ı kirâm “radıyallahü anhüm” hiçbir velînin ulaşamayacağı yüksek derecelere sâhib olmakla berâber, kendilerinden hârik-ul'âde hâller, şevk, zevk ve istiğrâk hâlleri çok görül-

memiştir.

Bir şahs, Mazher-i Cân-ı Cânân hazretlerine, size göre hazret-i Gavs-üs sakaleyn ve hazret-i Müceddid-i elf-i sâniiden “radiyallahü an-hümâ” hangisi dahâ üstündür diye sordu. Buyurdular ki: Her ikisi de, mürşidimdir. Her ikisi de fakîre rahmet-i ilâhî bulutundan yağmur yağdırmıştır. Benim susuzluğumun gitmesi için onlardan biri de kâfidir. Ancak yüksekliğe hangisi dahâ yakındır, bilmiyorum.

Buyurdular ki: Hazret-i Seyyid Nûr Muhammed Bedevânî hazretlerinin pîri hazret-i Hâfız Muhammed Muhsîn, istifâde için hazret-i Şeyh Muhammed Ma’sûmun “rahmetullahi aleyh” huzûruna gitdi. Muhammed Ma’sûm hazretleri buyurdular ki, sizin büyükleriniz bizim büyüklerimizi inkâr ederler. Siz, inkâra mı ikrâra mı geldiniz. İnkârdan dolayı, özr dilemek için cevâbını verdi. Sonra onların sohbetlerine devâm edip, kemâl derecesine ve başkalarını kemâle erdirmeye derecesine kavuştu.

Bu satırları yazan fakîr (Abdüllah-i Dehlevî hazretleri) derim ki: Hazret-i Müceddidin “radiyallahü an-h” torunlarından âlim ve çok amel sâhibi olan hazret-i Şeyh Muhammed Ferrûh hacca gitdiler. Seyyid Muhammed Berzencî, hazret-i Müceddidi inkâr husûsunda pek şiddetli idi. Bu zât Medîne-i münevverede bulunuyordu. Mekke-i mükerremeye gidip, Şeyh Muhammed Ferrûhu ilzâm için, ilmî münâzaralara girip, susdurmak istedi. Şeyh Muhammed Ferrûh hazretleri şöyle düâ etdi: Allahım ben arab değilim, o ise arabdır. Sonra harem-i mubârekde mücâdele münâsib değildir. Beni onun sıkıntısından muhafaza eyle. Allahü teâlâ onun düâsını kabûl etdi. Seyyid Muhammed Berzencî şiddetli hastalandı. Şeyh Muhammed Ferrûh hazretleri Resûlullahın “sallallahü aleyhi ve sellem” kabri se’âdetini ziyâretle müşerref olup, Hindistâna dönmek üzere bir gemiye bindi. Seyyid Muhammed Berzencî iyileşince, bir kayığa binip, gemiye gitdi. Ona yetişip, gemide hazret-i Müceddidin ma’rifetleri hakkında münâzara ve mübâhese etmek istiyordu. Bu esnâda Şeyh Muhammed Ferrûh hazretleri: Allahım! Dilediğin şeyle beni ondan koru diye düâ etdi. Bunun üzerine Seyyid Muhammed Berzencînin bindiği kayık batdı. Evliyâyı münkîr olan, lâıyk olduğu şeye kavuştu.

Buyurdular ki: Hazret-i Şeyh Abdül Ehad, kendi babasından ve amcasından istifâde etmişti. İki büyüğün nisbetini birbirine müsâvî görürdü “rahmetullahi aleyhim”. Nisbet-i Sa’îdî ve nisbet-i Ma’sûmiyye arasında fark görmezdi.

Buyurdular ki: Bana göre bu iki büyük müsâvîdir. Tıbkı imâmeye bitişik iki tesbîh tânesi gibi. Fekat Allahü teâlâ, bu iki büyüğün nisbetleriyle bize bir imtiyâz bahş etmiştir. Nisbet-i Sa’îdîde hillet (dostluk) makâmına uygun olan izmihlâl (yok olma) ve bîhodluk çokdur. Nisbet-i Ma’sûmîde ise, mahbûbiyyet makâmına münâsib olan safâ ve parlaklık sayısızdır. Nübüvvet kemâlâtında ve diğer makâmlarda nisbet-i Sa’îdiyyenin kuv-

veti fazladır. Vilâyet husûsunda ise nisbet-i Ma'sûmiyye dahâ kuvvetlidir. Bu iki sâhibzâdenin dışında başka kimse, hazret-i Müceddide mahsûs makâmlarla müşerref olmamıştır “rahmetullahi aleyhimâ”.

Buyurdular ki: Tâliblere ilk tevbe-i telkîn etdiğim zemân, tevbe-i nasûh husûsunda isrâr ve mübâlağa gösterirdim. Bir gece pîrim hazret-i Şeyhi “radıyallahü teâlâ anh” rü'yâmda gördüm. Fakîrin hâline inâyet buyurdular. Orada çok konuşan biri vardı. Ona da teveccüh buyurdular. Onda şaşkınlık hâli görüldü. Kalkıp, çalgısını kırdı. Dîne uymayan hâinden tevbe etdi.

Buyurdular ki: Tevbe usûlü şöyledir: Bâtın nisbeti tâlibe gâlib gelince kendini gösteriyor. O tevbede isrâr etdiğim günden beri tevbe-i nasûhda isrârdan vazgeçtim. Çünkü kısaca tevbe kâfidir. Tevbe-i nasûh zemânı gelince hâsıl olmaktadır.

Buyurdular ki: Âlimlerden bir cemâ'at fakîre, Nakşibendiyyenin diğer tarîkatlara ne üstünlüğü var da, onu tercîh etdiniz diye sordular. Şöyle cevâb verdim. Bu yol Kitâb ve sünnete uygundur. Bu kat'îdir. Kat'î olan şeye uygun olan şey de kat'îdir. Bu tarîkattaki vazîfeleri devâm-ı yapmakdan sünnete uymak hâsıl olur. Şer'ate (sünnete) uymak ile ise, bu tarîkatın nûrları artar. Bir kerre iblîs, kuru melay sûretinde görünüp, bana şöyle dedi: Sizin mîzâcınızda aşk ve heyecân gâlibdir. Tabî'atınız âşikâne şî'rlere rağbet etmektedir. Hâl böyleyken, simâ'a yer olmayan, keyfiyyet (hâl) bulunmayan bir tarîkatı niçin tercîh etdiniz. Ona şöyle cevâb verdim. Akîde ve muhabbet, Allahü teâlânın yüce hikmetinin gereğidir. Bunun üzerine şöyle dedi. Bu durumda ortada bir mecbûrîlik var. O zemân onun inatçı süâlinden dolayı öfkelen dim. Saçından tutup, başına elimle vurmak istedim. Lâkin o ânda kayboldu.

Buyurdular ki: Bir gece hazret-i Seyyidin pîri hazret-i Şeyh Seyfeddîn “rahmetullahi aleyhimâ” teheccüde kalkdı. Bu sırada kulağına ney sesi geldi. Kendinden geçip düşdü. Mubârek eline bir darbe geldi. Buyurdular ki: İnsanlar bize dertsiz diyorlar. Hâlbuki dertsiz onlardır. Çünkü simâ'ın te'sîrine sabr gösteriyorlar.

Buyurdular ki: Bu yolun büyüklerinden biri yolda gidiyordu. Bir simâ' sesi kulağına geldi. Tahammül edemeyip, oturdu. Gönül harâretinin keskinliği baş kâsesini (başını) yardı. (Bu sebeble) simâ' helâk edicidir. Bundan dolayı simâ' harâm oldu.

Buyurdular ki: Hazret-i Seyyidin pîri hazret-i Şeyh Seyfeddîn dergâhında “rahmetullahi aleyhimâ” hergün yüz dervîş istifâde için toplanırlardı. Herbirinin isteğine göre yemek pişerdi. Bütün bu ni'metlerle beraber, sâlikler yüksek makâmlara ulaşıyorlardı. Çünkü bu tarîkat mürşidin himmet ve teveccühüdür. Bu tarîkat erbâbından biri yemeği azaltmak isteyince, pîri ona şöyle buyurdu: Bu tarîkatın feyzlerinin hâsıl olmasında böyle işlere ihtiyâç yoktur. Çünkü bizim büyüklerimiz, işin esâsını vu-

kûf-i kalbîye ve mürşidin sohbetine devâm üzerine binâ etmişler, kurmuşlardır. Zühd ve meşakkatli mücâhedelerin semeresi hârik-ul'âde hâller ve tasarruflardır. Devâmlı zikr, teveccüh ilallah ve sünnet-i seniyyeye ittibânın netîcesi, nûrların ve bereketlerin çokluğudur. Zâhire bakan avâm hârik-ul'âde hâllerin görölmesine i'tibâr eder. Ma'nâdan haberi olan havassın murâdı ise, kalbin tasfiyesi ve nisbet mâallahdır.

Buyurdular ki: Hazret-i Hâfız Sa'dullahın pîri Muhammed Sâdık hazretleri "rahmetullahi aleyhimâ", hazret-i Gavs-üs-sakaleynin "radiyalahü teâlâ anh" yüksek evlâdından birini görmeye gitdi. Fekat sâhibzâdelik düşüncesiyle, o gelince, ona hürmet için ayağa kalkmadı. Muhammed Sâdık hazretleri onun edebe ri'âyet etmemesinden dolayı nâhoş oldu. Ancak onun himmet etmesiyle Nakşibendiyye yolunu ondan almak ve iyi hâllere kavuşmak için kendisine ısrârlı bir şekilde talebde bulundu. Fekat akrabâları onun bu tarîkata dönmesini hoş karşılamadılar ve: Kendi yüksek babalarınızın yolunu bırakıp, başka bir yolu seçtiniz dediler. O da onlara şöyle cevâb verdi: Allahü teâlâyâ Kâdirî yolu ile de, Çeştî yolu ile de kavuşulur. Aradığımı nerede bulursam onu almak için koşarım.

Buyurdular ki: Bir kerresinde edebsiz bir kadın, Şeyh Abdül Ehad hazretlerine münâsib olmayan şeyler söyledi. Sabrettiler. Gayret-i ilâhiyenin ondan intikâm için harekete geldiğini bildirdi. Orada bulunanlardan birine, onun başına bir tokat vurmasını emr etdiler. O şahs bundan çekindi. Edebsizlik eden kadın ise düşüp öldü. Emri yerine getirmekten çekinen şahsa, o kadının kanı (ölmesinin vebâli) senin boynundadır. Şâyet sen bizim emrimize uysaydın, o edebsiz can vermezdi. Selâmetde kalırdı. Mazher-i Cân-ı Cânân hazretleri bunu anlattıktan sonra: Meşâyihın emrini duraklamadan, beklemeden yerine getirmelidir. Zîrâ onların emrinde hikmetler gizlidir.

Buyurdular ki: Şeyh Abdül Ehad hazretlerinin halîfelerinden Şâh Gülşen "rahmetullahi aleyhimâ" son derece zühd ve riyâzet sâhibiydi. Bu, hazret-i Cüneydin "rahmetullahi aleyh" dergâhındaki sâliklerin gıpta edeceği derecede idi, denebilir.

Îşân (Şâh Gülşen) şöyle dedi: Bende yimek düşüncesi üç gün geçtikten sonra peydâ olurdu. Açlık şiddetlenince ağaçların yapraklarını, yâhud salatalık ve kavun-karpuz kabuklarından ne bulursa, onları temiz su içinde yıkayıp yirdi. Otuz seneden beri omuzunda taşıdığı eski bir kilimi vardı. Bir def'asında orucunu açmak için şiddetli sıcakda, havuz suyu istedi. Birisi şöyle arz etdi. Burada bir kuyu vardır. Suyu soğuk ve tatlıdır. Bunun üzerine: Biz bu kadar seneden beri bu mescidde kalıyoruz. Fekat burada bir kuyu bulunduğuş aslâ hâtırma gelmemişdir, buyurdu. Çok susadıklarında havuz suyundan içerdi.

Bir kerre bir şahs ona hediye olarak bir kese altın gönderdi. He-men kalkıp, hac bize farz oldu buyurdu. Çok kısa bir müddet sonra dön-

dü. Bir dilenci benden para istedi. Bir kese altını ona verdim. Haccın farziyeti benden düşdü, buyurdu.

Bir def’asında zekât vermek istedi. Çünkü, her farzın edâsında Allahü teâlâyâ husûsî yakınlık hâsıl olmaktadır. Ne zemân zekât nisâbı malı olsa maksadın (kurb-ı has) hâsıl olması için, hem zekâtı hem de nisâba ulaşan malı, Allah için fakîre verirdi. Zîrâ altın nisâbı nedir ki, dervîşlerin hazînesi bâbullahdır, ya’nî Allahü teâlânın kapısıdır.

Buyurdular ki: Medâriyye dervîşlerinden bir cemâ’at raks ediyorlar ve gürültü koparıyorlardı. Gönül gözüyle gören bir zâtın kalbinden: Bu bid’atçıların arasında kemâl ehlinden biri olacak diye geçdi. Onlardan biri yaklaşıp şu beyti okudu.

Beyt:

***Cihânın hâksarlarına hakâretle bakma,
Ne biliyorsun, belki bunlar arasında sūvârî vardır.***

Buyurdular ki: Hiç kimseyi inkâr etmemeli. O zemân hakîkatın ma’nâları zâhir olur.

Buyurdular ki: Nevvâb Mükerrerem Hân “rahmetullahi aleyh”, Muhammed Ma’sûm hazretlerinden “rahmetullahi aleyh” istifâde edip, bâtinî kemâlâta kavuşmuş idi. Bir gün Sultân Alemgîr Muhammed Evrengzîb ona: Kaç yaşındasınız diye sordu. O da dört yaşındayım. Büyük pîre hizmetim kadar yaşım var. Gerisi, vebâl-i âhiretdir (Âhiretde benim için sıkıntı ve zahmetdir).

Beyt:

***Benim vaktlerim yâr ile geçen vaktlerdir,
Geri kalan fâidesiz ve gafletdir.***

Buyurdular ki: Nevvâb Muhammed Hânın yemek ziyâfesinde çok tekellüfler bulunurdu. İsrâf derecesine ulaşırdı. Lâkin hazret-i Seyyid “radiyallahü teâlâ anh” bütün bu ihtiyât ve takvâlarına rağmen, ba’zan onun tekellüfle verdiği yemeği yirler ve şöyle buyururlardı: Onların bu yemeğinin bereketiyle bâtin nûrum o kadar artıyor ki, sanki yemek yimemişim. Nevvâb Mükerrerem Hân iki rek’at nemâz kılmış, hazret-i İşân Muhammed Ma’sûma olan muhabbetinin çokluğundan ve her şeyine âid nisbet nûrlarının zuhûru sebebiyle kendisi nûr olmuşdu.

Mesnevî:

***Bâkır muhabbetden altın oluyor,
Acılar muhabbetden tatlı oluyor.
Sirkeler muhabbetden mey oluyor,
Diken muhabbetden gül oluyor.***

Buyurdular ki: İşân kendi pîrine: Sizin muhabbetiniz Allahü teâlânın

ve Resûlünün “sallallahü aleyhi ve sellem” muhabbetine gâlib gelmektedir. Bu ise bende infi’âle (râhatsızlığa) sebep oluyor, diye yazdı. Kendisine cevâb olarak: Pîrin muhabbeti Allahü teâlânın ve Resûlünün “sallallahü aleyhi ve sellem” muhabbetinin aynıdır. Pîrin bâtınında bulunan kemâlât-ı ilâhiyyeyi cezbe sebep olur.

Beyt:

***Akl gözü şaşsı olunca,
Önce ma’budun pîrindir.***

Buyurdular ki: Nevvâb Mükerrerem Hânın vefâtı sırasında teberrüken hazret-i Hâce-i Ahrârın “kuddise sirruh” külâhı onun başına konuldu. Bunu firâset nûruyla anlayıp: (Onu alın! Yerine üstâdımın külâhını geçirin! Çünkü, beni se’âdetlere kavuşduran odur) dedi.

Buyurdular ki: Nakşibendiyyenin önceki büyüklerinin nisbetinin nûrları ile nisbet-i Ahmediyyenin nûrları arasında farklar vardır. Keyfiyetlerde de farklılıklar vardır. Pîr, kendinden istifâde edenlere iltifâtda bulunur. Bu teveccüh, pîrin pîrlerinkinden az zâhir olur. Çünkü burada bedenlerinin yakınlığı sebebiyle aralarında kuvvetli bir berâberlik meydana gelmektedir.

Buyurdular ki: Bir gün hazret-i Şeyh, hazret-i Seyyidin ve Nevvâb Mükerrerem Hânın “rahmetullahi aleyhimâ” mezârlarını ziyârete gitdi. İki sinin kabirleri aynı yerededir. Her iki mezâra teveccühden sonra: Her iki büyüğün nisbeti aynı. Lâkin hazret-i Seyyidin fark ve verâ nisbeti, nûrâniyetde ve parlaklıkda bambaşkadır.

Buyurdular ki: Hazret-i Şeyh Abdül Ehadden “rahmetullahi aleyh” iki kimse tarîkat aldı. Biri Kâdirî tarîkatı, diğeri Nakşibendiyye tarîkatı. Hazret-i Şeyh Abdül Ehad “rahmetullahi aleyh” şöyle buyurdular: Hazret-i Gavs-ül a’zamın mübârek rûhu teşrîf edip, kendi hânedânına (tarîkatına) mürid olan (şahsın) misâlî sûretini, hazret-i Hâce Nakşibend de teşrîf buyurup, o da kendi tarîkatına bağlanan şahsın misâlî sûretini berâberinde getirdi. “Rahmetullahi aleyhim.”

Buyurdular ki: Allahü teâlâyâ tevessülde, tarîkat meşâyihından herbiri habl-i metîn (sağlam dayanak) olup, kurb, ya’nî ma’nevî yakınlık mertebelerine kavuşdururlar. İstifâde eden kimse, feyz elde ederse, büyük se’âdetdir. O büyüklerden biri olur. Bu büyüklerden her birinin kavuşduğu müjdeye ortak olur ve o azîzlerin inâyeti, yardımı kendisine yönelir.

Buyurdular ki: Gavs-üs-sakaleynin kendi tarîka-i aliyyesine bağlananlara teveccüh etmesi çok ma’lûmdur. Gavs-üs-sakaleynin bu tarîkata mensûb olanlardan bir kimseyle görüşünce, ona çok teveccüh etmektedir. Aynı şekilde hazret-i Hâce Nakşibend de kendi mensublarına inâyet, yardım ederler.

Maglân sahrâda uyurken, atlarını ve yüklerini hazret-i Hâcenin hi-mâyesine havâle ederler, gaybdan yardımlara kavuşurlardı. Bu bâbda hi-kâyeler çokdur. Onları yazmak sözü uzatır.

Buyurdular ki: Sultân-ül-meşâyih Nizâmeddîn Evliyâ “rahmetullahi aleyh” mezârını ziyâret edenlere çok inâyet buyururlardı. Aynı şekilde Şeyh Celâl Pânipûtî de kendini ziyâret edenlere teveccüh ederlerdi. Hâce Kutbüddînün müşâhede ettiği şeylere dalıp, kendinden geçmesi çokdur. Hazret-i Hâce Şemsüddînün mâsivâyâ hiç teveccühü yoktur. “Rahmetullahi aleyhim.”

Bu satırları yazan fakîr derim ki: Pânipût'dan ayrıldığı gün, ayağımı gözüm gibi yapıp tam bir edeble hazret-i Şemseddîn Türkün ziyâretine gitdim. Benim hâlîme inâyet buyurdular. Mâsivâyı terk etmiş olma- ma rağmen, bana öyle bir inâyet buyurdular ki, kıymetli teveccühleri gönlümü o kadar hazlandırdı ki, Dehlîye kadar o inâyetlerinin te'sîrini kendimde hissettim. Günlerce o hâllerle dolu oldum.

Buyurdular ki: Bu büyüklerin nisbetinin arz ve kuvveti o derecededir ki, dil onu ifâde etmekden âcizdir. Hattâ bu azîzlerin ve önce gelen so-fiyyeyi aliyyenin bâtınî nisbetleri karşısında, biz insanların bu yoldan nasîbimiz yoktur, denebilir.

Birgün kendi talebeleriyle hazret-i Hâce Nakşibendî'nin mubârek rû-huna teveccüh etdiler. Sonra Sübhânallah! Ne kuvvetli nisbet, hazret-i Hâceden cezbe zuhûr etdi. Niçin olmasın ki, bu hânedânın büyük hâcesi onlardır. Bu satırları yazan fakîr derim ki: Ben o esnâda hocamın huzûrunda idim. Hazret-i Hâce tarafından öyle bir nisbet hâsıl oldu ki, sanki damarlarımız boşalıp, nûrlar ve keyfiyetlerle doldu. Başımızı murâkabeden kaldırdığımızda, hazret-i Hâcenin teveccühü kalmamış, ma'mûr gönüllerimiz sanki boş ve nûrsuz kalmıştı. Bâtınlarımızdaki bu nûrlar ve keyfiyetler, hakikat semâsının ortasındaki o güneşlerden gelen parıltıdır. “Radıyallahü teâlâ anhüm.”

Buyurdular ki: Pânipût'de, İmâm-ı Bedreddînün “rahmetullahi aleyh” mezârı başında murâkabe yapmışdık. O kadar teveccüh etmeme rağmen, nisbetden bir eser zâhir olmadı. Ancak uzun bir müddet sonra, onların nisbeti, bir ânda gâyet latîf bir şekilde zâhir oldu. Bundan İşânın sülûkunun safiyyesi bilinen tarzda olmadığı anlaşıldı. Allah yolunda şehîdlik mertebesine kavuşdular. Bir kerrede, bir ânda kurb mertebelerine seçilme yoluyla kavuşdular. Allah yolunda cânlarını fedâ eden şehîdlerin hâlleri de böyledir. İnâyeti, ilâhî cezbeleri bir ânda onları kurb makâmına ulaştırır.

Buyurdular ki: Hadîs âlimi olan Şâh Veliyyullah Dehlîvî “rahmetullahi aleyh” yeni bir yol bildirmişlerdir. Ma'rifet sırlarını ve kapalı bilgileri tahkîkde husûsî bir tarzları vardır. Bâtını bu ilmlere ve kemâlâta sâhib olmakla berâber, Rabbânî âlimlerdendir. Zâhir ve bâtın ilmlerini kendinde toplayan ve yeni bilgiler ortaya koyan birkaç âlim vardır.

Buyurdular ki: Hizmet evliyâsını biz biliyoruz ve onlarla buluşup, görüşmemiz oluyor. Lâkin onları açıklamamıza Allahü teâlâ râzı değildir. Ordunun kutbu ile Nâdîr Şâh görüşmüştü. Bir iş için Lâhor kâdîsinin mührü lâzım olmuşdu. Ona bu durumu söyledim. Kısa bir müddet içinde orada kâğıdı kâdînin mührü ile mührletip getirdi. Biraz gecikmişti. Gelince kâdînin meşgûliyeti olduğu için gecikdim. Yoksa bir ânda gidip gelebilirdim, dedi.

Bir kerresinde fakîr bir kimsenin kızının nikâhı için, bir mikdâr altın lâzım olmuşdu. Gece yarısı kaleye gitdi. Sultân Mahmûd Şâh her gece kimsesiz fakîrlere sarf etmek için içinde bin rüpye bulunan bir keseyi başucunda tutardı. Hizmet Evliyâsından olan o zât, bu keseyi alırken pâdişâhın haberi oldu. Onu hırsız zannetti. O zât pâdişâha: Benim vâsitamla cânınızı kurtardınız. Ayrıca altın isterim dedi. Pâdişâh bu kadar kâfidir, dedi.

Buyurdular ki: Bu zât gizlice gelir halkaya otururdu. Onu kimse görmezdi. İnsanların kendisinden istifâde etmesi için sohbet ve safâ Evliyâsının herkes tarafından bilinmesi lâzımdır. Uzlet Evliyâsının ise, sırların ortaya çıkmaması için gizlenmesi zarûridir.

Bir def’asında elinde ok ve yay bulunan iri yarı bir genç, hazret-i Îşânın (Mazher-i Cân-ı Cânân hazretlerinin) huzûruna geldi. Hazret-i Îşân ona hurmetle kalkıp, “Sizsiniz” buyurdu. O bir müddet oturup gitdi. Hazret-i Îşân: Bu genc ebdâldandır. Senbehl beldesinin muhâfazası ona havâle edilmiştir. Kısa bir müddet için buraya bizi görmeye gelmiş buyurdu.

Bir gün buyurdu ki: Dehlî beldesinin kutbu falanca mahâlledede ikâmet eden Keşmîrli birisidir. Bu sırada Muhammed İhsân, bana onun adını ve nişânını söyleyiniz dedi. Esrâr meydâna çıksın mı istiyorsunuz buyurdu. Bir def’asında bir azîz asker kıyâfetinde hazret-i Îşânın huzûruna geldi. Nereden geliyorsunuz buyurdu. Şu ânda Ecmîrden geliyorum. Talebelerinize, mensûblarınıza, sevenlerinize Necîb Hânın muhâfazası için İhlâs sûresinin vird edinmelerini emr etmenizi söylemekle emr olundum, dedi. Bunun üzerine hazret-i Îşânın emriyle eshâbı, İhlâs sûresini vird edindiler. Necîb Hân, küffârın şerrinden mahfûz oldu. Hazret-i Îşân çoğu zeman melâike-i kirâmı, ervâh-ı tayyîbeyi, bâtın nûrlarını, baş gözüyle görürdü.

Bir kerre, Îşânın huzûrlarında bulunuyordum. Bu esnâda huzûrun-da bulunanlar için, bunlar kimlerdir, buraya gelmişler, dedi. Burada kimse yokdu diye arz etdim. Yalnız siz görmüyorsunuz buyurdular. Hakîkat şu ki herkes gaybî şeyleri keşf edemez. Ancak, gayb âlemlerini görmek, bu yolda şart değildir. Yapılacak iş, devâmlı Allahü teâlâyâ yönelmek ve Resûlullah’a “sallallahü aleyhi ve sellem” tâbî’ olmaktır.

Buyurdular ki: Devâmlı Allahü teâlâyâ yönelmekden ve meşâyih-ı kirâma “rahmetullahi aleyhim” muhabbetden başka, dahâ ümmîdlendi-

rici bir amelimiz yokdur.

Buyurdular ki: Her amelin bir keyfiyeti vardır. Nemâz bütün keyfiyetleri kendisinde toplamaktadır. Kur'ân-ı Kerîm okumak, tesbîhât, salevât-ı şerîfe ve istigfâr gibi zikrlerin nûrlarını ihtivâ eder. Eğer nemâzın edebleri hakkıyla yerine getirilirse, birinci asrın (asr-ı se'âdetin) hâllerine benzeyen en sağlam ve doğru hâller nemâzda hâsıl oluyor.

Bu satırları yazan fakîr, Allahü teâlâ ona afvıyla mu'âmele buyursun, derim ki, nemâz mü'minin mi'râcı olunca, bâtın için nemâzda urûc (yükselme) hâsıl olur. Latîfeler yukarıdan gelen nûrlardan nasîbini alır. Bütün bu hâllerin hâsıl olması için, nemâzda ta'dîl-i erkâna ri'âyet, huşû' ve hudû' zarûrîdir.

Buyurdular ki: Kur'ân-ı mecîdî okumak, bâtının safâsına ve kalbdeki kabz hâlinin gitmesine sebep olur. Ayrıca harflerde terdîl ve sesi güzelleştirmek gerekir. Kur'ân-ı kerîmi cehr-i mutavassıt, sesi biraz yükselterek okumak, zevkler hâsıl eder.

Buyurdu ki: Ramezân-ı mubârekde bâtın nisbetinin terakkîleri çok olur. Orucda, gîbet ve yalandan sakınmak vâcibdir. Yoksa oruc açlıktan öteye gitmez. Bu ayın rızâsı için ve orucu hakkıyla tutmak için gayret etmeli.

Buyurdular ki: Büyüklerden biri Ramezân-ı şerîf ayını âbid bir kimse sûretinde gördü. Siz oruc tutanlardan râzı mısınız diye sordu. Oruc dedi ki: Orucun hakkını zâyî' etmek sûretiyle beni üzdüler. Yalnız Huccetullah Nakşibend (Muhammed Ma'sûm hazretlerinin ikinci oğlu) "rahmetullahi aleyhimâ", hastalık sebebiyle oruc tutamadı. Fekat buna rağmen çok üzüldü. Onun bu üzüntüsü diğer insanların orucundan dahâ hoş geldi.

Buyurdular ki: Bu mubârek ayın nûrları ve bereketleri Şa'bân ayının ilk günlerinden i'tibâren görülür. Sanki Ramezân ayının feyzli hilâli doğmuş gibi olur. O kadar belirir ki, parlak bir dolunay olur ve bu ayın nûrları cihânı aydınlatır. Ramezân ayının ilk gecesinden i'tibâren öyle anlaşılır ki, ilâhî feyzler güneşi bulut perdesinden çıkıp, parlar. Bu sebeble azîzler mubârek Ramezân ayında her taraftan gelip toplanırlar. Şaşılabacak sohbetler olur. Terâvîhde Kur'ân-ı Kerîm dinlerken şaşılabacak hâller meydana gelir. Ba'zan terâvîhden sonra Eshâbıyla murâkabe yaparlar, güzel hâller hâsıl olurdu. Kadr gecesı olması muhtemel olan gecede, bu gece çok bereketler akar, çok tecellîler zâhir olur, buyururlardı. Böyle bir gecede çok düâ ederlerdi. Bu hâllerin keyfiyetleri yazı ile anlatılamaz.

Buyurdular ki: Kadr gecesı, bedeliyyet tarzında, tek gecelerden birinde olur. Yirmiyedinci gecesı kat'î değildir. Ancak gecede çok düâ etmek, insanlar arasında bu geceyi ihyâda yapıla-gelen nemâz kılmak sebebiyle çok bereketlere kavuşulur. Ba'zan Kadr gecesı yirmiyedinci gecede olur.

Buyurdular ki: Bu günlerin cem'iyet ve huzûru, bütün senenin zahîresi olur. Eğer bu ayda bir kusûr ve gevşeklik olursa, bunun izi bütün sene kalır. Bu durum tecrübe ile sâbitdir. Bu fakîr, hocamdan şöyle işitdim. Eğer bu ay cem'iyet ve ta'âtle geçerse, diğer aylarda bu güzel hâl ve cem'iyet devâm eder. Bu ma'nâ hadîs-i şerîfden istifâde edilerek söylenmiştir.

Buyurdular ki: Hazret-i Şeyh "rahmetullahi aleyh" her sene Ramezân-ı şerîfin son on gününde i'tikâf yaparlardı. Tarîkat icâzetine erişenlere bu günlerde teberrük hırkasını verirlerdi. Bâtînî terakkîlere kavuşabilmeleri için, bugünlerde insanların, talebelerinin, bâtinî terakkîlerden nasîblenmeleri için, murâkabe halkasında mutlaka bulunmaları üzerinde önemle dururlardı. Ramezândan sonra buyururlardı ki, orucun bereketiyle, azîzlerin nisbetleri çok nûrlu ve pek parlak oldu. Âh! Keşke senenin temâmı Ramezân olsaydı. Gerçi her zemân tutulan orucda safâ hâsıl olur. "Onun mükâfatını ben veririm" va'dinin bereketlerinden hâli değildir. Lâkin diğer orucular Ramezân-ı şerîf orucunun keyfiyyetlerine sâhib değildir.

Bu satırları yazan fakîr (Abdüllah-i Dehlevî hazretleri) derim ki: Hadîs-i şerîfde buyruldu ki: **(Oruc benim içindir, onun sevâbını ben veririm)** şeklindedir. Bu durumda orucun rü'yetde tam bir te'sîri vardır. "Ne mutlu oruc tutanlara."

ONBEŞİNCİ BÖLÜM

Mazher-i Cân-ı Cânân hazretlerinin ba'zı kerâmetleri:

Allahü teâlâ Mazher-i Cân-ı Cânân hazretlerine lütf ve ihsânıyla makâmât-ı ilâhiyye husûsunda sahîh keşf ihsân buyurmuşdur. Çünkü onun keşfle bildirdiği bilgiler hakîkate muvâfık idi.

Buyurdular ki: Hazret-i Şeyh bana sizin bilgileriniz ve vicdâniyyâtınız, tam olarak sahîhtir. Kıl ucu kadar aykırılık ve muhâlefet yoktur, buyurdu. Bu sebeble hazret-i İştânın talebelerinin ve sevenlerinin keşf varsa, makâmlara olan seyrini açıkca görürlerdi. Hazret-i Müceddidin "radıyallahü teâlâ anh" beyân buyurdıkları gibi, her makâmda o makâma uygun hâlleri, bâtinlerinde bulurlar.

Buyurdular ki: Fakîrin keşf ve vicdânı dâimâ kendi hocalarınıninkine uygun düşerdi. Yalnız bir kerre fakîrden bir yanılma meydana geldi. Şöyle ki, hazret-i Şeyh bir büyük hakkında: Kemâlâta sizin sebebinizle ulaşılmış buyurdu. Bu fakîr de onun bu sözünün aksini arz etdim. Sizin görüşünüz hatâlıdır. Bizim ki doğrudur buyurdular. Lâkin birkaç gün sonra hâlîme inâyet buyurup: Sizin görüşünüz doğru idi, ben hatâ etdim, buyurdular.

Buyurdular ki: Fakîr, sâlike makâmları müjdelerken, çok düşünürüm. Yoksa o makâmın nûrları sâlikin bâtınında zâhir olur. Sonra (kalbime) il-hâm gelmesini beklerim. Müteâkiben (sâlikin) hâllerinde meydâna gelen değişiklikleri sorarım. Eğer ilhâm bu işe uygun ise ve onun bâtınında yeni hâller ve keyfiyetler ortaya çıkarsa, bundan sonra, sana o makâmla münâsebet hâsıl olmuştur diye, ona o makâmın müjdesini veririm. Böyle müjde vermem vukûf arzıyla ya'nî ben senin böyle bir makâmla münâsebetinin hâsıl olduğuna vâkîf oldum, şeklinde müjdelerim. Yoksa, bâtin nisbetinin önceki evliyânınki gibi hâsıl oldu şeklinde değil. O zemân onun bâtin nisbeti ile önceki evliyânın bâtin nisbetlerinin müsâvî olması lâzım gelir ki, burada maksad bu değildir. Yine sâlike şöyle derim: Şâyet zikr ve murâkabeye devâm edersen, o makâmın fütûhâtından (o makâm-da ele geçenlerden) fâidelenirsin. Tâlibler zevkler ve keyfiyetlerle birlik-de, Allahü teâlâyâ yönelmeyi, mürşidlerinin sohbetlerinden elde etmişlerdir. Halvete oturup, vaktlerini ibâdetlerle ma'mûr ederek ilâhî makâmlara terakkî etmişlerdir. Mebde-i feyyâzda (Allahü teâlâda) buhl (cimrilik) yoktur. Kusûr sâliklerin himmetlerindedir.

Bu satırları yazan fakîr derim ki: Önceki büyükler, mücâhede adımlarıyla makâmların ve sülûkun en ince noktasına kadar yürüyerek, vilâyet yoluna ulaşmışlardır. Senelerce meşakkatli riyâzetlerle sülûklarını temâmlamışlardır. Kuvvetli hâller ve Evliyâlık eserleri en güzel şekliyle onlarda görülmüştür. Bu yolda mürşidin cezbese (çekmesi) ve teveccühü ile makâmlara icmâlen, ya'nî kısaca münâsebet hâsıl olur. Münâsebetin derecesine göre, makâmların nûrları ve bereketleri zuhûr eder. Fekat bu yolda bulunanların, bir ömrü geçirdikleri zikr ve ibâdetlere yapışmakla hevâdan tasfiye, gayra yönelmeyi giderme, nefsi rezâilden tezkiye, keyfiyetler ve hâllerle itmi'nân, hâllerinin semeresi olur. Harik-ul'âde hâller, mücâhedelere bağlıdır. Vilâyet yakınlığının şartı değildir.

Buyurdular ki: Allahü teâlânın bu fakîr hakkında, şükrü ifâde edilemeyen yüce ni'metlerinin en büyüklerinden biri şudur: Allahü teâlâ bu zemânda fakîrin makâmât-ı ilâhîyyeyi keşfinin hakîkate uygun olmasını, bu zemânda tâlibleri irşâd eden bu hânedânın büyüklerinden bu yolun sülûkunu sonuna kadar yapmayı ihsân etdi. Hazret-i Îşân firâset nûruyla bunu anlayıp: Eğer siz inanmıyorsanız rûhu zuhûr edip, bu hâdisenin doğruluğuna şahidlikde bulunması için önceki din büyüklerinden birine arz ediniz. Eğer Server-i âlem "sallallahü aleyhi ve sellem" tasdik buyurursa, tasdik işi dahâ kolay olur. Hazret-i Îşân Resûlullahın "sallallahü aleyhi ve sellem" mubârek rûhuna Fâtîha okuyup, talebeleri ve sevenleri ile Allahü teâlâyâ yöneldi. Bu esnâda murâkabe yapanlarda gaybet hâli hâsıl oldu. Server-i kâinâtı "aleyhi efdalissalât" görünüp, "Mirzâ sâhibin müjdelerinin hepsi doğrudur" diye inkârcıları inkârlarından men' etdi.

Hazret-i Şeyhden "rahmetullahi aleyh" yüksek makâmlara kavuşan Şâh Abdülhafîz "rahmetullahi aleyh" buyurdu ki: Ben hazret-i Îşândan

istifâde etdim. Bana kuvvet hâsıl olması için size her makâmın teveccühlerini yeniden yapayım buyurdu ve vilâyet-i kalbî için bir kaç kerre teveccühde bulundu. Fakîr bir gün bu makâmın murâkibesini bırakıp, diğer makâma yönelmiş olarak huzûrlarında oturdum. Beni bundan men' edip, "Sana gönüle müteveccih ol" dedim. Sen niçin diğer makâma teveccüh ediyorsun buyurdular. O günden i'tibâren fakîr Mazher-i Cân-ı Cânânın "rahmetullahi aleyh" keşfinin çok doğru olduğu husûsunda yakîn hâsıl oldu.

Ahmed Hân Zübeyrin halîfesi Şâh Mu'izzüddîn, hocasının emriyle makâmlarla alâkalı noksanlıklarını gidermek için Mazher-i Cân-ı Cânân hazretlerinin huzûrunda geldi. Hazret-i Îşân ona teveccüh etdikden sonra, senin nisbetin öyle bir makâma ulaşmışdır ki, hocan sana şöyle bir müjde vermiş buyurdu. Onun hocasının keşfini ikrâr etdi.

Mazher-i Cân-ı Cânân hazretlerinden tarîkat makâmları alan Mîr Behâdır, ondan istifâde eder ve derdi ki: Mazher-i Cân-ı Cânân hazretlerinin huzûrunda teveccüh edilmesi gereken makâmı bırakıp, başka makâm da murâkabe de bulundum. Hazret-i Îşân beni men' edip: Himmet teveccühünü dağıtma. İşte bu makâma teveccüh et. Senin için aşağı makâmlar da münâsibdir. Lâkin himmet terakkî için olmalıdır, buyurdu.

Şeyh Muhammed İhsân, Mazher-i Cân-ı Cânân hazretlerinin "rahmetullahi aleyh" hocası Hâfız Muhammedin mezârına doğru murâkabe de bulundu. Ağzından gayr-ı ihtiyârî: Siz hazret-i Mirzâ sâhibin müjdelelerinin doğruluğu hakkında ne buyurursunuz, sözü çıktı. O zât mezârından çıkıp, hepsi doğrudur, buyurdu. Hazret-i Îşânın keşflerinin doğruluğu ile ilgili böyle şâhidler çokdur.

Onun müjdelerinin doğruluğuna kuvvetli delîl, her makâmda sâlikin hâllerinin, tarîkatın imâmı Müceddid-i elf-i sâniye "radiyallahü anh" uygun olarak değişmesidir. Hazret-i Îşânın talebeleri bu özellikle mümtâzdırlar ve bâtınlarında keyfiyetler bulurlar.

Hazret-i Îşânın, keşf-i kevnî, keşf-i kulûb ve keşf-i kubûrla alâkalı bildirdikleri de, aynı şekilde gerçeğe uygundur.

Muhammed Kâsımın birâderi, Mazher-i Cân-ı Cânânın huzûrunda şöyle arz etdi. Muhammed Kâsım Azmâbâdda habs edilmiş. Onun kurtulması için teveccüh buyurmanız lâzım. Biraz sükût edip, alıkonulmamış, arasında dellâllar ile kavga olmuş. Fekat hayrla geçmiş, yârın yâhud ertesi gün geleceğine dâir mektûb göndermiş buyurdu ve aynen öyle oldu.

Gulâm Mustafâ Hânın zevcesi gıyâben teveccüh için oturuyordu. Teveccüh sebebiyle, durumunu öğrenmek için, hergün bir şahsı huzûr-ı şerîfe gönderiyordu. Bir gün gönderdiği şahs iznsiz gelip, o hanım efendi yaptığı teveccüh sebebiyle feyz gelmesini beklemektedir diye arz etdi. Hazret-i Îşân biraz sükût etdi ve sonra, iznsiz gelip, yalan söyleme, o ha-

nım efendi şu ânda uyumaktadır, buyurdu. O şahs kusûrunu i'tirâf etdi.

Bu fakîr bir gün hazret-i İşânın huzûrunda bulunuyordum. Şeyh Gulâm Hasene teveccühden sonra şöyle buyurdular. Sen gayr-ı müslîmlerin puta tapınırken yaptıkları yemekden yimişsin. Çünkü senin bâtınından küfr zulmeti geliyor. O şahs dedi ki, Hindû birinden bir şey yimişdim. Bu zulmet ve bulanıklıklar ondan dolaydır. **[Se'âdet-i Ebediyye: 623]**

Hazret-i İşân, Mevlevî Gulâm Muhyiddîne bir iş için izn verdiği sırada, önünüzde bir duvar gözüktüyor. Umarım yoldan dönersiniz buyurdu. Mevlevî Gulâm birkaç ay sonra dönüp geldi.

Yine Molla Nesîme izn verirken, bir dahâ buluşmamız, görüşmemiz, görünmüyor buyurdu ve öyle oldu.

Buyurdular ki: Azîzânın kalblerine gelen düşünceler hangi konuda olduğunu, onlardan dahâ iyi bilirim. Fakîr, niçin bize bildirmiyorsunuz diye arz etdim. Bunun üzerine settârlık, gizleyicilik perdadârlığından uzaklaşılır, buyurdu.

Bir gün Mazher-i Cân-ı Cânân hazretlerinin huzûrunda oturmuşdum. Edebe ri'âyet etmeyen yaşlı bir kimse gelip, Cân-ı Cânânın şöretinin rahmânî olup olmadığını görmeye geldim, dedi. Hazret-i İşân o şahsın bu sözlerinden râhatsız oldu. Ben kendi kendime, dervîş olan böyle sözler için kızarmı dedim. Bu düşüncemi anlayıp, öfkeyle böyle düşüncelerden uzak dur, bizi inkâr mı ediyorsun, buyurdu.

Mîr Alî Asgâr şöyle anlatmışdır: Henüz sakalım çıkmamışdı. Hazret-i İşânın ayağını öpdüm. Bana iltifât edip, başımı iki eliyle kaldırdı. Bu sırada gönlümden, yüzüm tüysüz diye, elini yüzüme değdirdi diye geçdi. Bu kötü düşünceden dolayı gönlümde değişiklik meydana geldi. Oniki sene sonra o düşüncemi açıkladılar. Ben bu açıklamasından sonra, iki şeye hayret etdim. Biri gönlümden geçen düşüncayı bilmesi, diğeri hâfızasının kuvveti.

Hâfız Muhammed İhsân şöyle anlatmışdır: Mazher-i Cân-ı Cânân hazretlerine, çocuğuma ism koymasını arz etdim. Gönlümden çocuğuma Muhammed Hasen ismini koyar ise iyi olur diye geçdi. Hâtırımdan bu düşünce geçer geçmez, oğlunuzun isminin Muhammed Hasen olmasına karâr verdim, buyurdu.

Gulâm Askerî Hân da şöyle anlatmışdır: Hazret-i İşân gönlümden geçeni bilip, oğlumun adını Gulâm Kâdir koydu.

Mazher-i Cân-ı Cânân hazretleri "kaddesallahü sirrehül'azîz" bir gün fâhişe bir kadının kabri yanında oturmuşdu. Kabre teveccüh eyledi. (Ya'nî hâtırına başka birşey getirmeyip; yalnız onu düşündü.) Bu mezârda Cehennem ateşi var. Kadın ateşin alevinden dolayı kıvranıyor. Kadının îmânlı olmasında şübhe ediyorum. Rûhuna hatm-i tehlîl sevâbı bağış-

layacağım. İmânı varsa, afv olur buyurdu. Hatm-i tehlîlin sevâbını bağışladıkdan sonra, elhamdülillah imânı varmış, kelime-i tayyîbe te'sîrini gösterip, azâbdan kurtuldu buyurdu. **[Se'âdet-i Ebediyye: 1018]**

Bu satırları yazan fakîr Abdüllah-i Dehlevî derim ki: Hadîs-i şerîfde şöyle bildirilmiştir: **(Bir kimse, kendisi için veyâ başkası için yetmiş bin aded kelime-i tevhîd okursa, günâhları afv olur.)**

Bir gün hazret-i İşân, Nüvvâb Emîr Hânın kabri başında murâkabe de bulundular. Afv ve mağfiretine sebep, seyyidliği ve halkın onu kınaması ve aleyhinde konuşmasıdır. Resûl-i Ekrem "sallallahü aleyhi ve sellem" mübârek nesline mensûb olması şereftir. Onu kınayanların, aleyhinde konuşanların amellerinin sevâbları, onun amel defterine yazıldı.

Bu satırları yazan fakîr (Abdüllah-i Dehlevî) derim ki: Birisi, hazret-i Şeyh Muhyiddîn Ekberi rû'yâda gördü. Minberde va'z ediyordu. Evliyâ, Enbiyâ aleyhimüsselâm orada bulunuyordu. Enbiyâ aleyhimüsselâmın sizin meclisinizde bulunması hayrete şâyân bir şeydir, dedi. Bu mertebeye siz azîzlerin ihsân ve ikrâmlarıyla kavuştum. Sizin benim hakkımda yaptığınız gîbet ve kınamalarınız sebebiyle sevâb ve rahmet-i ilâhî bana peşpeşe geliyor, buyurdu.

Edebsiz biri, hazret-i İşânın keşflerini kabûllenemeyip, inkâr yoluyla, benim dostlarımdan birinin yatdığı şu kabrin hâli nasıldır, biliniz dedi. Bir mikdâr sükût etdikden sonra, yalan söyleme, bu kabir bir kadına âid dir buyurdu. O şahs, hazret-i İşânın keşfini denemek istemişdim, diyerek özr diledi.

Bir şahs, bu günlerde vefât eden yakınımın durumunun iyi olmadığı anlaşıyor. Günâhlarının afvı için düâ buyurunuz, diye arz etti. Hazret-i İşân o vefât eden kimsenin afvı için Allahü teâlâyâ yalvarıp, istigfâr etdikden sonra, himmet ve düâ buyurdu ve vefât eden o kimse afv ve mağfiret olundu. Vefât eden şahsı akrabâları rû'yâda gördüler. Hazret-i İşânın düâsıyla beni afv etdiler, dedi.

Mazher-i Cân-ı Cânân hazretlerinin düâsı ve himmetiyle çok ihtiyâç sâhibi murâdına kavuştu. Ölmek üzere olan hastalar şifâyâ kavuştu.

Buyurdular ki: Biz dervîşleriz, tedâviye gücümüz yetmez. Ancak yüksek hocalarımızı vesîle ederek hastalıkları gideririz. Allahü teâlânın yardımıyla hastalar şifâ bulur.

Mîr Alî Asgârın annesi hastalanmışdı. Hazret-i İşân onun hastalıktan kurtulması için teveccüh etdiler. Henüz şifâ vakti gelmedi diye ilhâm olundu. Birkaç gün sonra evine teşrîf etdiler. Hasta uzak mesâfedeydi. İlhâm-ı gaybî ile hastanın şifâ bulma vakti geldi buyurdular. Gıyâben, onun şifâ bulmasına himmet etti ve hasta o ânda şifâyâ kavuştu.

Pîr Alî çok hastalanmışdı. Hiçbir ilâç ona fâide vermiyordu. Haz-

ret-i İşân hastalığının gitmesi için teveccüh etdiler ve sıhhate kavuşdu.

Hazret-i İşânın komşusu şiddetli hastalanmışdı ve ölmek üzere idi. Hazret-i İşân, yâ ilâhî! Onun vefâtına tahammül edemem. Ona şifâ ih-sân eyle diye düâ etdi. Düâsı kabûl olunup, hasta iki üç gün içinde sıh-hatine kavuşdu. Hasta sâhibleri onun iyileşmesine hayret etdiler. Çünkü ölüleri diriltmek, hazret-i İsa aleyhisselâmın mu'cizesidir.

Bu satırları yazan fakîr Abdüllah-i Dehlevî derim ki, bedeninde bir hastalıktan dolayı ölmek üzere olan bir kimsenin, hazret-i İşânın teveccühleriyle şifâ bulmasına niçin şaşılınsın. Onun teveccühleriyle rûhânî hastalıkların şifâsı hâsıl olmaktadır. Ölü kalbler, o hazretin inâyetleriyle ebedî diriliğe kavuşdular. Mâsivâdan kurtulup, fenâ ve bekâ derecelerini elde etdiler. Şeyh diriltir ve öldürür sözü, hazret-i İşânın hâli idi. Sün-net-i nebeviyyeyi “sallallahü aleyhi ve sellem” ihyâ eder, bid'âtları kaldırırdı. Nefsin kötülüklerini yok ederdi. Kalblere iyilikleri yerleşdirirdi. Allahü teâlâ onu en iyi mükâfatla mükâfatlandırınsın.

Gulâm Mustafâ Hânın eceli gelmişti. Dermânsızlıktan başı göğsüne düştü. Aklı başından gitdi. Hazret-i İşân onun bu hâlden kurtulması için düâ ve himmet etdi. Gücü, hisleri ve aklı yerine geldi. Konuşmaya başladı.

Hazret-i İşândan tarîkat alan Askerî Hânın vâlidesi bir gün, murâkabeden sonra, huzûruna gelip, eteğine yapışdı. Kızımın çocuğu olacağı müjdesini vermedikçe, eteğinizi bırakmam dedi. Hazret-i İşân biraz sü-kût etdikden sonra, gönlünüzü hoş tutunuz, râhat olunuz. Allahü teâlâ kızınıza çocuk ihsân edecek. Allahü teâlâ inâyetiyle, buyurduğu gibi oldu. O çocuk gençliğinin ilk zemânlarında, Çeştîyye tarîkatına girmek istedi. Hazret-i Nakşibend “radiyallahü teâlâ anh” o gence rü'yâsında: Ey genç! Benim evimden nereye gidiyorsun buyurdu ve onun hâline teveccüh buyurdu. Gencin kalbi zikr etmeye başladı. Hâllere kavuşdu. Hazret-i İşân Mazher-i Cân-ı Cânâna “kuddise sirruh” gelip, Nakşibendiyye yoluna girdi.

Bir gün buyurdular ki: Bir kerre azıksız ve bineksiz yola çıkmışdım. Her konakladığım yerde, Allahü teâlâ tanımadığım kimseler vâsıtasıyla ihtiyâçlarımı gideriyordu. Yolda ansızın şiddetli yağmur yağmağa başladı. Hava soğukdu. Arkadaşlarım eziyyet çekdiler. “Yâ Rabbî! Yağmuru etrafımıza yağdır. Arkadaşlarım ile ıslanmadan, gideceğimiz yere varalım”, diye düâ etdim. Düâmız kabûl olundu.

Hazret-i İşânın gadâbı ve gayreti, Kahr olan Allahü teâlânın kahrının bir nümûnesi idi.

Buyurdular ki: Önceleri benden tarîkat alan kimseleri, herkesin arasından benden bahs etmeyiniz diye, ismimi açıklamaktan men' etmişdim. Bir gün hâfız Sa'dullah “rahmetullahi aleyh” Muhammed Refî'a; siz

tarîkatı kimden aldınız diye sordu. Büyüklerimden aldım diyerek, o hazretin yüzüne fakîrin ismini tutuyordu. Bu söz gayretime dokundu. Son derece râhatsız oldum. Hazret-i Ebû Bekr-i Sıddîka “radiyallahü anh” kadar tarîkat meşâyihî “radiyallahü teâlâ anhüm ecma’în” ondan yüz çevirdiler. O şahs iki üç gün içinde öldü. Bunun gibi hazret-i Îşâna karşı edepsizlik yapan birkaç kişi de küstâhlıklarının cezâsını çekdiler.

Buyurdular ki: Fakîrin mîzâcî nâzik ve son derece gadâblıdır. Bu durum irşâd için uygun değildir. Gadâb okumu köreltmesi için, senelerce Allahü teâlâyâ yalvardım. Fekat gadâb gerektiği şekilde gitmedi. Gadâblandığım kimseye gadâbım zarar veriyor. Onun bâtın nisbetini yok ediyor.

Buyurdular ki: Yalnız kızmakla, kızılan kimsenin nisbeti, kayan yıldız gibi kendi makâmından inmekdedir. Azıcık rızâmızla ise, gönlümüzün hoşnûd olduğu kimsenin nisbeti ise, sıcak hava gibi yukarı yükselmekdedir.

Hazret-i Îşânın keşf ve kerâmetlerine âid nakller çoktur. Burada iki üç nakille yetinildi. Çünkü kerâmetin esâsı Resûlullaha “sallallahü aleyhi ve sellem” doğru tâbi’ olmaktır. Tâlibleri Allahü teâlâyâ yakınlık mertebelerine ulaştırmak ve böyle büyük kerâmetlerin hazret-i Îşândan meydana gelmesi güneşden dahâ açıktır “radiyallahü teâlâ anhüm”.

Her ne kadar da’vete icâbet sünnet ise de, bu zemânda niyyetler bozuk olduğundan ve şartlar mevcûd olmadığından, da’vete icâbet etmemek evlâdır. Zîrâ zemânın insanları büyük bir meşgûliyyet içindeki geçim darlığından dolayı, ma’zûrdur ve güçsüzdürler. Böyle kimseler nasıl ziyâfet verebilirler. Tekellüfle, sıkıntıya düşerek, borç alıp ziyâfet veriyorlar. Bu şekildeki ziyâfetin meşru’ olmadığı ma’lûmdur. Fakîr dahâ çok bu şekildeki ziyâfetlerin zararlarını tecrübe ve firâset nûru ile anladım ve bunu terk etdim. Çünkü, **(Mü’min bir delikten iki kerre sokulmaz)** sahîh hadîsdir. Fakîrin yalvarma ile yapılan da’vetleri kabûl husûsunda, şartları vardır.

Birincisi: Da’vet eden kimsenin eşrâfdan ve asîl bir kimse olması.

İkincisi: Mallarına harâm mal karışma şübhesi olan zenginlerle berâber olmaması.

Üçüncüsü: Da’vet eden kimsenin biraz iyi hâl ve takvâ sâhibi olması.

Dördüncüsü: Harâmı halâlden ayırabilmesi.

Beşincisi: Da’vete yakın zemân içinde gasb ve soygun işlerinin yapılmamış olması.

Altıncısı: Da’vet, ihlâsla ve hâlis bir niyyetle olması.

Fakîr, da’vet sâhibinin bizi memnûn edeceğini kalben bilirim, bu da’veti kabûl ederim. Zîrâ Hak sübhânehü ve teâlâ, bize öyle bir firâset vermiştir ki, onun nûruyla bize gizli incelikler açık olur. Bu akîdenin

aksi makbûl değildir. Fakîr insanların, şâki mi sa’îd mi olduğunu alınlarından bilirim. Hâlleri gizli olmakla berâber, ebdâlî ebdâl olmayandan ayırd ederim.

Fakîr, dostlarımdan, talebelerimden ümmîdsiz değilim. İki şey müstesnâ: Biri, onların zenginlerle berâber olmaları. Ancak düzgün niyyetle ve nisbeti muhâfaza etmek şartıyla, lüzûmu kadar zenginlerle görüşmekde mahzûr yokdur. İkincisi, pîrân hakkında i’tikâdlarının bozuk olması. Dünyâ, Allahü teâlânın sevmediğidir. Dünyâ yaratılalıdan beri Allahü teâlâ dünyâyâ rahmet nazarı ile bakmamışdır. Şâyet baksaydı, kâfirler sivri sinek kanadı kadar dünyâlığa kavuşmazdı. Belki temâmı îmân edenlerin hissesine düşerdi. Elhamdülillah ki, zemânımızın zenginlerinin biz dervîşlerle irtibâtı yok. Yoksa onların ne hâli kalır, ne de boş vakti.

Nitekim Hâce Muhammed Hâşim-i Keşmî, hazret-i Müceddidin “radiyallahü teâlâ anh” makâmları husûsunda şöyle buyuruyor: Bir gün bu fakîr, Hâce Bâkîbillahın halîfelerinden Hâce Hüsâmeddîn Ahmedin huzûrunda bulunuyordum. Orada bulunanlardan biri, ümerânın dervîşlerle irtibâtı yok. Bu tâifeye hurmet etmiyorlar. Hâlbuki dahâ önceki ümerâ hürmet ederdi diye şikâyetde bulundu. Bunun üzerine hazret-i Hâce şöyle buyurdu: Ey birâder! Böyle olmasını Allahü teâlânın hikmetlerinden bil. Zîrâ önceki dervîşler, dünyâdan ve dünyâ ehlinde o kadar sakınırlardı ki, zenginler onlara irtibât yolunu açsalar da, zenginlerin sohbetinden dahâ fazla sakınırlardı. Hâlbuki, bu zemânın dervîşleri ekseriyyetle şöyledir: Ümerâ ve zenginler ile berâberlik ve muhabbet yolunu açınca, ister istemez onların fakr ve inzivâsında tam bir gevşeklik gösterir. O hâlde, Allahü teâlâ keremiyle bu dervîşleri koruyor. Resûlullahın “sallallahü aleyhi ve sellem” mubârek ayağını basdığı yere, hazret-i Sıddîk-ı Ekber “radiyallahü anh” başını koymuşdur. Hazret-i Sıddîk-ı Ekberin “radiyallahü teâlâ anh” ayağını koyduğu yere, hazret-i Müceddid “radiyallahü teâlâ anh” başını koymuşdur. Hazret-i Müceddidin “radiyallahü anh” basdığı yere, fakîr başımı koymuşumdur. Ya’nî fakîr, aslâ bu yolda tasarruf yapmadım. İki şey müstesnâ: Birisi, teveccüh sırasında bir çeşid beden hareketi. İkincisi: Nefes sayısınca teveccüh etmek. Bu da ba’zı tarîkat büyüklerinden alınmış olup, hareket esnâsında teveccühün, teveccüh olunan kalbe te’sîri kuvvetle ve sür’atle ulaşır. Nefes sayısında yârâna teveccüh ederken müsâvâta ri’âyet olunur. Yine bu amelden tâliblerin isti’dâtlarının farklı olduğu anlaşılmaktadır. Fakîrin, izhâr ettiğim zevklerim ve mevâcidim, kemâl da’vâsında olduğuma ve nefsimi tezkiyeye haml olunmamalıdır. Belki tahdîs-i ni’met bir emr olup, onunla me’mûrum. Âyet-i kerîmede meâlen **(Rabbinin ni’metlerini an)** (Duhâ sûresi: 11) buyuruldu. Sôfî kendine gelen ilâhî ni’metlerden birini gizlerse, o ni’metin hakkını zâyî’ etmiş olur. Meselâ, uzun boylu olan bir kimse kendini tanıtırken kısa boylu olduğunu söyleyemez. Eğer kısa boyluyum derse yalan söylemiş olur.

ONALTINCI BÖLÜM

Mazher-i Cân-ı Cânân hazretlerinin fânî dünyâdan ebedî âleme intikâli:

Hazret-i İşân Mazher-i Cân-ı Cânâna “kuddise sirruh” vefâtından bir müddet önce, refik-i a'lâyı görme arzûsu, kuvvetlendi. Gönlünün bu cihân ehline teveccüh etmesinden sıkıldığını izhâr etdi. Her an müşâhede etdiklerine dalması artıyordu. İbâdetlerini artırdı. O günlerde tarîkat erbâbı dahâ da kalabalıklaştı. Bölük bölük gelip, tarîkata girdiler. Zikr ve murâkabe halkaları tam bir cem'iyetle tâliblerin huzûrlarını artıracı oldu. İki vaktde yüzden fazla kimse mubârek sohbetinde hâzır bulunuyordu. Mubârek teveccühlerinin bereketleri ve nûrlar tam bir şekilde terakî ediyordu. Molla Nesîme memleketine gitmesi için izin verdi. Ona, artık tekrâr görüşmemiz görülmüyor buyurması, hazret-i İşânın intikâl vaktinin yaklaştığını bildiriyordu. Bu söz, gönülleri mahzûn etdi ve gözlerden yaşlar akdı. Molla Abdürrezzâka ise şöyle yazdılar. Ömr yetmiş geçdi. Yakınlık vakti erişdi. Bizi hayr düâ ile hâtırlayınız. Aynı şekilde, diğer talebelerine, kaçınılmayan hâdise olan ölümden bahs eden birkaç yazı yazdı.

Bir gün, mü'mine şükrü lâzım olan ilâhî ni'metleri açıklarken şöyle buyurdular: Allahü teâlâ lütf ve inâyetleriyle fakîrin her arzûsunu nasîb eyledi. İslâm-ı hakîkî ile şereflendirdi. Çok ilm nasîb eyledi. Sâlih amel üzere istikâmet ihsân etdi. Tarîkatın gereklerinden olan keşf ve kerâmet nasîb eyledi. Bu fakîri dünyâ ve dünyâ ehlinden uzak tuttu. Gönlümde kendinden başkasını yok etdi. Kurb-ı ilâhîde yüksek yeri olan şehâdet-i zâhîrîden (şehîdlikden) başka, gönlümde başka hiçbir arzû kalmadı. Büyüklüğümün ekserîsi şehâdet şerbetini içmişlerdir.

Lâkin fakîr güçsüz bir pîrim. Gücüm son derece az. Bu zemânda kuvvet ve cihâd nasîb olmuyor. Şehîdlik mertebesinin ele geçmesi zâhire göre imkânsız gibi görünüyor. Ölümü dost tutmayan kimseye şaşılr. Ölüm, Allahü teâlâyâ kavuşmaya vesîledir. Ölüm, Resûlullahı “sallallahü aleyhi ve sellem” ziyârete vesîledir. Ölüm, evliyâ ile görüşmeye sebep olur. Ölüm, azîzân ile görüşmeye vesîle olması sebebiyle insanı mesrûr eder. Fakîr, din büyüklerinin ervâh-ı tayyîbelerini ziyârete müş-tâkım. Fakîrin gerçekleşmesi zor bir arzûsu vardır. O da dîdâr-ı Mustafâyı “sallallahü aleyhi ve sellem” ve Halîl-i Hüdâ hazret-i İbrâhîmin cemâlini görmekle şereflenmemdir. Emîr-ül-mü'minîn Sıddîk-ı Ekberi, imâm-ı Hasen-i Müctebâyı, Seyyidü't-tâife hazret-i Cüneydi, hazret-i Hâce Nakşibendi ve hazret-i Müceddidi “radiyallahü teâlâ anhüm ecma'in” görmekle şereflenip, feyzyâb olmamdır. Bu büyüklere karşı hu-

sûsî bir muhabbetim vardır.

Allahü teâlâ, hazret-i İshânın bu arzûsunu nasîb eyledi. Onu şehîdlik mertebesine erişdirdi. Zâhirî şehîdlik ile, sôfiyye ıstılâhında fenâ-filâh mertebesini elde etmek olan bâtinî şehâdeti onda birleştirep, onu a'lây-ı illiyyîne yükseltti.

Hicrî 1195 [m.1781] senesinin Muharrem ayının yedisi Çarşamba gecesi, gece bir mikdâr geçdikden sonra, ba'zı kimseler gelip, hazret-i İshânın kapısını çaldılar. Hizmetçi, ba'zı kimseler ziyâretinize gelmişler dedi. Gelsinler buyurdu. Üç kişi içeri girdi. Onlardan biri moğol idi. Hazret-i İshân yatak odasından çıkıp karşılarında durdu. Moğol olan kimse, Mazher-i Cân-ı Cânân siz misiniz dedi. Evet buyurdu. İçeri giren diğer iki kişi de evet odur, dediler. Moğol, hazret-i İshâna hücum edip, hançerle vurdu. Hançer darbesi kalbine yakın bir yere isâbet etmişti. Yaşlılığın verdiği za'îflik ve güçsüzlük ile hazret-i İshân yere yıkıldı. Bu haber etrâfa yayıldı. Cerrâh tabîb getirdiler. Sabâhleyin Nevvâb Necef Hân frenk olan cerrâhdan durumu sordu. Bu büyük cinâyeti işleyen eşkiânın kim olduğu bilinmiyor. Yakalandığında kısâs yapılacak diye haber gönderdi. Hazret-i İshân ise şöyle buyurdu. Eğer Allahü teâlâ sıhhat bulmamı dilerse, yara her hâlükârda iyileşir. Ayrıca cerrâha ihtiyâç yokdur. Bu suçu işleyen şahs yakalanırsa, biz ona hakkımızı halâl etdik. Siz de onu afv ediniz buyurdu. Bu hâdiseden sonra, üç gün dahâ yaşadılar. Za'fiyeti hergün artıyordu. O dereceye varmışdı ki, mubârek sesi işitilmiyordu. Üçüncü gün, Cum'a gününü sabâh nemâzından sonra bu fakîre (Abdullah-i Dehlevî hazretlerine) nemâzlarım kazâyâ kaldı. Bütün bedenim kana bulanmış. Başımı kaldırmaya tâkatım yok. Bir hastanın eğer başını kaldırmaya gücü yoksa, kaş işâreti ile nemâz kılamaz. Bu mes'eledede siz ne biliyorsunuz diye sual etdiler. Mes'ele, buyurduğunuz gibidir diye arz etdim. O gün öğleye doğru ellerini kaldırıp, hazret-i Hâce Nakşibendin "kuddise sirruh" böyle bir hâlde iken, Fâtiha-ı şerîfeyi okudukları gibi, bir müddet Fâtiha okudu. İkinci vakti huzûruna girdim. Akşama ne kadar zemân kaldı buyurdular. Dört çeyrek diye arz etdim. Dahâ akşama var buyurdu. Muharrem ayının dokuzunda akşam nemâzı vakti iki üç def'a derin nefes aldıktan sonra mubârek rûhu ebedî âleme intikâl etdi. "Radiyallahü teâlâ anh." Allahü teâlâ onu en iyi mükâfatla mükâfatlandırsın!

Hazret-i İshân kendi vefât târîhlerini (ebced hesâbına göre) çok söylemişlerdir. Bunlardan iki tânesini yazacağız. Biri **(Onlar Allahü teâlânın in'am etdikleriyle berâberdir)** (Nisâ sûresi: 69) meâlindeki âyet-i kerîmedir. İkincisi hadîs-i şerîfdir. Eshâb-ı kirâmdan "radiyallahü anhüm" biri hakkında söylenmiştir. Hadîs-i şerîf şöyledir: **(Medh olunmaya lâyık yaşıadı. Şehîd olarak vefât etdi.)**

Mazher-i Cân-ı Cânân hazretlerinin vefât ettiği gece bir azîz rû'yâsında, Kur'ân-ı kerîmin yarısının göke doğru uçarak gitdiğini, dîn-i metînin bereketlerinde azalma meydâna geldiğini gördü. Bu satırları yazan fa-

kîr (Abdüllah-i Dehlevî “kuddise sirruh”) derim ki: Bu rü’yânın ta’bîri hazret-i Îşânın hayâtda iken söylediği sözün doğruluğunu gösterdiği şekilde yapılabilir. Zîrâ hazret-i Îşân: Bizim vefâtımızdan sonra tarîkat makâm-ları duracak buyurmuşdu. Bu hânedânın ehlinin nisbeti, en son terakkî et-se, nihâyet vilâyet-i kalbîye kadar ulaşır. Hazret-i Îşânın intikâlinden sonra onaltı sene geçti. Onun halîfelerinin talebelerini gördüm. Uzak mem-leketlerden tarîkat mensûblarının hâllerini işitdim. Eğer vilâyet-i kalbî hâllerine ve keyfiyetlerine ulaşmış iseler, ganîmetdir. Yüksek makâm-ların hâlleri anlaşılamaz. Oralara ulaşmak çok zordur. Her şeyin doğrusu-nu Allahü teâlâ bilir.

Başka biri de rü’yâsında şöyle gördü. Gökde parlayan ve dünyâyı aydınlatan güneş, sanki yere düştü de bütün cihânı karanlık kapladı.

Gerçekden hazret-i Îşânın mubârek varlığı insanların emniyetine ve refâhına vesîle idi. O vefât eder etmez, çeşid çeşid hâdiseler çıktı. Kıt-lık ve vebâ hastalığı, tam üç sene her tarafı mahv etdi. Hindistânda ka-şınma ve çiçek hastalığı yayıldı. İnsanlar üç sene bu hastalıktan perîşân oldular. Çok insan öldü. Dünyâyı karışdıran fitneler zuhûr etdi. Necef Hân ve çevresindekiler bu karışıklıklara sebep oldular ve suçlulara göz yum-dular. Necef Hân da kısa zemânda öldü. Mâ’iyyetinde bulunan devlet adamları ise, birbiriyle mücâdele ederek ölüp, gıtdiler. O zâlimlerden kimse kalmadı. Gerçi hazret-i Îşân, kendi kanlarını heder ederek kâtilini afv etmişti. Fekat, Allahü teâlânın dostlarına zarar gelmesinden dolayı gayreti, mazlûmların intikâmını ve haksızlığa uğrayanların hakkını almak içindi.

Şi’r:

***Hiçbir kavmi Hüdâ rüsvâ etmez,
Bir gönül sâhibi dert ile yalvarmadıkca.***

Bu kaçınılmayan hâdiseler, hazret-i Îşâna hemen hemen temâ-men ma’lûm olmuşdu. Nitekim dîvânında şöyle buyurmaktadır. Beyt:

***Benim mezârımın taşında gaybdan bir yazı buldular,
Bu maktûlün yabancılıktan başka kusûru yokdu diye.***

O hazretin vefât ettiği gecenin gündüzünde, altı aydan beri hiç yağ-mur yağmadığı hâlde, o kadar yağmur yağdı ki, her tarafda rahmet su-yu akdı. Mubârek mezârı üzerine o derece çok nûrlar ve bereketler akdı ki, ziyâretcilerin gönüllerini aydınlatdı. Hazret-i Îşânın rûhânî teveccüh-leri, mezâr-ı şerîflerinin nûrlarından alabilenlerin hâlini kaplamakda ve bâ-tınlarında terakkî hâsıl etmektedir.

Fakîrden (Abdüllah-i Dehlevî “kuddise sirruh”) kalb mertebesinde teveccühler alan Mirzâ İbrâhîm Beğ, hazret-i Îşânın mezâr-ı şerîfini ziyâ-rete gitmişti. Hazret-i Îşân onun dimâğ latîfesine teveccüh buyurdular. Bu teveccühün te’sîri onda üç ay devâm etdi.

Asâlet Hânın çeşid çeşid dağınıklıklardan dolayı, bâtın hâllerinde za'îfleme olmuşdu. Seneler sonra hazret-i İshânın kabrini ziyârete gelip, rûhâniyyetinden teveccüh buyurmasını istedi. Yarım günden fazla kabri başında rûhâniyyetine müteveccih olarak oturdu. Önceki hâlleri tekrâr düzeldi. Sanki bâtınında hiç za'îfleme olmamış gibi döndü.

Bir dervîş, hazret-i İshânın mezârını ziyâretim sebebiyle çok nûrlara ve fâidelere kavuşdum, dedi.

Bir gün hazret-i İshâna: Bugün bu hizmetcinizin hâline teveccüh buyursanız diye arz etdim. Talebimi kabûl etdiler. İyi bir terakkîye kavuşdum.

Hazret-i İshânı ziyâret edip, huzûrlarından ayrıldığımda, bâtın hâllerinden iyi anlayan bir azîz bana, bugün hâllerinde terakkî olduğu anlaşıyor dedi. Niçin olmasın ki, fakîre çok kuvvetli teveccüh buyurdular dedim.

Bu tarîkattaki makâmın sâhibleri, kavuştukları her makâmda, hazret-i İshânın mübârek mezârını ziyâret bereketiyle, bâtın nûrlarında terakkî ederler. Büyüklerden biri şöyle buyurmuşdur. Hazret-i İshânın mezâr-ı şerîfinin bâtınlara tam bir te'sîri vardır. Bu şehirde, Tarîka-ı Ahmedîyyede nisbetinin nüfûzu bu derece yüksek ve kuvvetli bir mezâr yokdur.

Bir şahs, hazret-i İshânın mübârek mezârı başında ikâmet etdi. Bir gece nemâz için kalkmak husûsunda kusûr işledi. Hazret-i İshân mezârından çıkıp, onu îkâz etdi. Sen beni vefât etmiş zan ediyorsun. Hâlbuki senin bütün hâllerin bana ma'lûmdur. Kalk nemâz kıl, buyurdu. Hazret-i İshânın muhlîslerinin hâllerine iltifâtı çokdur.

Mevlevî Naîmullah mühim bir işi yapmakdan âciz kalmışdı. Hazret-i İshân "radiyallahü anh" rû'yâda görünüp, bu işi biz yapacağız, buyurdu. Ertesi gün o mühim iş güzel bir şekilde hâlloldu.

Hazret-i İshân Mazher-i Cân-ı Cânânın "kuddise sirruh" zevcesi:

Hazret-i İshânın zevcesi son derece iffet ve ismet sâhibi idi. Tarîkatı o hazretten aldı. Onun mübârek sohbeti bereketiyle huzûr ve âgâhlık mertebesine ulaştı. Sâlihâ kadınları irşâd için icâzet alıp, gönüllere sıcak te'sîr yaptı. Güzel ve müjdeli rû'yâlar görürdü. Bir gece Resûlullahın "sal-lallahü aleyhi ve sellem" kendisine son derece ihsânda bulunduklarını gördü. Bu sebeble bâtın hâlleri arttı. Hattâ o rû'yâyı gördüğü yerden bir müddet hoş koku yayıldı.

Hazret-i Müceddid "radiyallahü anh" ona teveccüh buyurdular. Onun yüksek teveccühlerinin bereketlerine kavuştu.

Hazret-i İshân buyurdu ki: Zevcemde cünûn hâli peydâ olmuşdu. Fakîre az muvâfakât ediyordu. Bu sebeble bâtınında bir gevşeklik meydana geldi. Bâtınî nisbetinin te'sîri ve sıcaklıkları örtüldü. Lâkin fakîr onun cünûn hâlinde dolayı olan hareketlerini afv etdim. Çünkü akli olmayan

ma'zûrdur. Beni gönülden sevenler de fakîre hürmeten ona yardımcı oldular ve fakîr için zarûrî bir şey olduğunu bilenler, onun kendilerine karşı olan muhâlefetlerine sabr ve tahammül etdiler. Böylece çok fâidelere kavuşdular. Bu fakîre ihsân ve iyilikde bulundukları için, Allahü teâlâ onları en hayrlı mükâfatla mükâfatlandırsın!

VASIYYETNÂME

Bismillâhirrahmânirrahîm

Hamd ve salâtdan sonra fakîr Cân-ı Cânân Muhammedî Müceddîdî, islâmiyyetin hükmünü ikrâr edenin ikrârı sahîhdir ve mu'teberdir. Fakîrden tarîkat alan sevdiklerime birkaç vasiyyetim var: Fakîrin cenâzesinin techîz ve defninde, sünnetden en ufak bir şeyi bırakmasınlar. Sonra mezârım üzerine türbe yapmasınlar. Hayâtda iken de bu âdetden uzak idim. İnsanlara Allahü teâlânın ism-i şerîfini öğretirdim. Bu kadar yeter.

Sevenlerimin hepsine vasiyyetim şudur ki, son nefeslerine kadar sünnete uymaya çalışsınlar. Allahü teâlâdan başkasını hakîkî maksûd bilmesinler. Resûlullahdan "sallallahü aleyhi ve sellem" başkasını uyulacak kimse bilmesinler.

Dervîşlerin ma'lûm rûsûm ve âdetlerinden, dünyâ ehlinde sakını-
nız. Dînî ilmlerle meşgûliyyetden kendilerini ma'zûr görmesinler. Allahım,
onları muvaffak eyle!

ONYEDİNCİ BÖLÜM

Mazher-i Cân-ı Cânân hazretlerinin halîfelerinden ba'zısı:

Hazret-i Îşânın halîfeleri çokdur. Bu sahîfeler onların ahvâlini yazmaya yetmez. Hazret-i Îşânın halîfelerinden bir kısmını anlatacağım. Lâkin o azîzlerin hâllerinin ve vâridâtının tafsîlâtına muttali' değilim. Onların hâllerini kısaca yazacağım. Bu vesîle ile hazret-i Îşânın mubârek sohbetleri hâtıra geliyor. O hazretin müjdelerine muvâfık olarak anlatacağım halîfelerinin makâmlarının ismi ma'lûmumdur. Bu büyüklerin bâtınlarındaki keyfiyyetleri ve nûrları da kendi vicdânımla anlıyorum. Lâkin makâmlarının isimlerini tafsîlâtı olarak yazmak zarûrî değildir. Kısaca anlatmak kâfidir. Bir şahsın bâtınî hâlleri, istigrâk, sekr, şevk, zevk ve tevhîd hâllerinin zuhûruna münhasır değildir. Eshâb-ı kirâmın "radiyallahü teâlâ an-hüm" büyüklerinden böyle hâller ve fazla hârik-ul'âde hâller bildirilmemiştir. Hâlbuki onlar, Allahü teâlâyâ yakınlık makâmlarında bütün evliyâdan öndedirler. Ancak o büyüklerin bâtınlarına gelen hâller anlaşılamaz. Bu yolun mensûblarının hâlleri çeşidli makâmırlar sebebiyle farklıdır. İtmi'nânın hâsıl olmasında huzûr melekesi, nisbet-i mâallah, tehzîb-i ahlâk ve sünnete mütebe'atın yerleşmesinde müsâvîdirler. Onlarda sekr, zevk, şevk,

istiğrâk, bîhodluk ve vâridât-ı tevhîd gibi ma'lûm hâller, bu yolun büyüklerinin tahkîkine ve bu yolda bulunanların kalb latîfesinde kavuşukları bilgilere uygundur. Diğer latîfelerin bilgileri ve hâlleri başka birşey olup, o makâmlara ulaşmadan, onları tasdîk tasavvur edilemez. Çünkü o keyfiyetler yenidir ve ma'lûm ve meşhûr olanın takdîmidir. **(Onlar Onu ilm olarak ihâtâ edemezler.)** (Tâhâ sûresi: 11) meâlindeki âyet-i kerîme, bu makâmların delîli, kaynağıdır.

1- Hazret-i Mîr Müslimân “rahmetullahi aleyh”:

Bu diyârın sahîh nesebli seyyidlerin büyüklerindendir. Dünyâ ile âlâkayı kesip, sebepleri terk ederek Allahü teâlânın râzı olduğu şeylerle meşgûl olmuştur. Zâhir ve bâtın ilmlerini hazret-i İşân ile birlikde tahsîl etmiştir. O hazretin yüksek hocalarının “radiyallahü anhüm ecma’în” sohbetlerine kavuşup, tarîkat makâmlarına ulaştı. Hazret-i İşândan da istifâde etdi. Lâkin Mazher-i Cân-ı Cânân hazretleri ona çok hurmet gösterirdi. Çünkü pîrân-ı kibârın iltifâtı nazarlarına kavuşmuşdu. Ona iltifât nazarıyla nazar ederlerdi. Sâliklerin kadr-ü kıymeti, büyükleri ziyâret ve onlardan istifâde ile hâsıl olur. Mîr Müslimânın, Mazher-i Cân-ı Cânân hazretlerine tam bir bağılılığı vardı. Nitekim hazret-i İşân ona şöyle yazmıştır: “Eski ahidleri hâtırlamakdan öyle bir hâl hâsıl oluyor ki ve yalnızlıklarına öyle acıyorum ki, yazıyla anlatılamaz.

Şi’r:

**Allahü teâlâ, sizinle başbaşa olduğumuz zemânı,
Ve aşk ağzının üns bağçesinde güldüğü vakti tâzelesin.
Gözler sevinçli hâlde bir müddet durduk,
Fekat gözlerden yaş akarak sabâhladım.**

En başta gelen hizmetcilerinden Şeyh Ahmed işinde dikkatlidir. Onun kalb latîfesi beden kaydından çıkmış, lâkin bu şahsın istî’dâdî za’îfidir. Düşse kalka maksûda erişir. Allahü teâlâ menzîl-i maksûda ulaşırsın. Hak teâlâ o hazrete bizim büyüklerimizin “radiyallahü teâlâ anhüm” usûlü olan kalb ve beden hastalıklarını giderme gücünü vermiştir. İnki-sâr yoluyla kendinizi bu iş husûsunda ma’zûr tutunuz. Feyzullah Hân hergün huzûrunda oturup, beşyüz nefes mikdârınca onun hastalığını gideriniz. Hicâza gitme maksudınız mubârekdir. Lâkin bu güzel işi biraz düşündükden sonra yapmalı ki, kimsenin dînen hakkı zâyî’ olmasın.

Mîr Müslimân vefât edince, Mazher-i Cân-ı Cânân hazretleri çok üzüldü. Nitekim Mîr Mübîn Hâna şöyle yazmışlardır: Mîr Müslimânın vefât haberi ile alâkalı olarak bende meydana gelen şeyleri nasıl yazayım.

Beyt:

**Yâr gitdi, biz ayak izi gibi yere düşmüşüz,
Gölge olaydı keşke bu duyulmayan düşüş.**

2- Hazret-i Mevlevî Muhammed Senâullah Pânipûtî:

Mazher-i Cân-ı Cânân hazretlerinin en önde gelen halîfelerinden-
dir. Nesebi oniki vâsıta ile hazret-i Şeyh Celâl Kebîr Evliyâ-yı Çeştîye “rah-
metullahi aleyh” ulaşır. Onun nesebi de Emîr-ül-mü'minîn hazret-i Osmâ-
na “radiyallahü teâlâ anh” ulaşır.

Senâullah Pânipûtî hazretleri, Rabbânî âlimlerin özü ve bargâh-ı ilâ-
hiyyeye yakın olanlardandır. Aklî ve naklî ilmlerde son derece derin âlim-
dir. Fıkıh ve usûl-i fıkıh ilmlerinde ictihâd derecesine ulaşmıştır. Fıkıh ilmin-
de geniş bir kitâb yazmıştır. O kitâbda her mes'elenin kaynağını, delil-
lerini ve dört mezheb müctehidlerinin tercîhi olan kavli bildirmiştir. Ken-
di nezdinde dahâ kuvvetli olduğu sâbit olan kavleri **(Me'haz-ül-akvâ)**
adıyla müstakil bir kitâb hâlinde yazmıştır. Usûl-i fıkıh ilminde de kendi
nezdinde seçilmiş kavleri yazmıştır. Önceki müfessîrlerin kavlerini ve ken-
di rûhânî latîfesine Allahü teâlânın ihsân ettiği te'vîlleri ihtivâ eden geniş
bir tefsîr yazmıştır. Tesavvufa dâir ve hazret-i Müceddidin “radiyallahü
teâlâ anh” ma'rifetlerini delîlleriyle beyân eden risâleler yazdı.

Senâullah Pânipûtî hazretlerinin zihninin açıklığı, tabi'atının güzel-
liği, düşüncesinin kuvveti, aklının selâmeti vasf edilemeyecek kadar
yüksektir.

Tarîkatı hazret-i Şeyhuşşuyûh Muhammed Âbiddin “kuddise sir-
ruh” alarak, o zâtın teveccühleriyle fenâ-i kalb mertebesine ulaştı. Yine
o zâtın emriyle, Mazher-i Cân-ı Cânân hazretlerinin huzûruna geldi.
Onun yüksek terbiyesi ile makâmât-ı Ahmediyyenin hepsine kavuştu. Sey-
rinin çok sür'atli olması sebebiyle ve kendi aslına kavuşma şevkinin
çokluğundan, bu tarîkatın sülûkunun hepsini elli teveccühle temâmladı.

Sekiz yaşında zâhirî ilmleri öğrendi ve tarîkat hilâfeti alıp, ilm ve bâ-
tın feyzi ile meşgûl oldu. Herkes onun irşâdına râğbet etdi. Hazret-i Îşân
tarafından Alem-ül-hedy (hidâyet nişânı) diye anıldı. Çocukluğunda ced-
di hazret-i Şeyh Celâl Pânipûtîyi gördü “rahmetullahi aleyh”. Hazret-i Şeyh
Celâl Pânipûtî ona çok iltifâtda bulunup, mubârek alnını onun alnına
sürdü. O günlerde hazret-i Gavs-üs-sakaleyni rû'yâda görmekle şeref-
lendi. O hazret ona tâze hurma verdi.

Bir keresinde Emîr-ül-mü'minîn Alî Mürtezâyı “kerremallahü vecheh”
rû'yâda gördü. Ona gülerek, sen benim nezdimde Hârûn aleyhisselâmin
Mûsâ aleyhisselâma olan durumu gibisin buyurdu. Hazret-i Îşân bu
rû'yâyı şöyle ta'bîr etdi. Fakîrin sûreti büyük ceddin Alî Mürtezânın “ra-
diyallahü anh” sûretinde görünüp, sizi bu sözlerle müjdelemiş. Fakîrden
sonra tarîkat hilâfeti size geçebilir.

Mazher-i Cân-ı Cânân hazretlerinin vefâtından sonra, hazret-i
Gavs-üs-sakaleyni görmüş. Teşrîf edip, hazret-i Îşân için tâziyede bulun-
muşlar.

Senâullah Pânipûtî hazretleri, hazret-i İşânın vefâtına çok üzüldü. Hazret-i İşân onu çok medh ederdi. Onun nisbeti ile fakîrin nisbeti müsâvîdir. Onun arz ve kuvvetdeki farklılığı fakîrin zımnindedir. Fakîr de hazret-i şeyhin “kuddise sirruh” zımnindedir. Fakîre gelen her feyze o da ortakdır. Onun iyisi ve kötüsü fakîrin iyisi ve kötüsüdür. Zâhirî ve bâtinî kemâlât onda toplandığından, insanların en azîzidir, kıymetlisidir. Fakîrin gönlüne onun heybeti geliyor. Salâh, takvâ ve dindârlığının çokluğundan rûh-ı mücessemidir. İslâmiyyetin yayıcısı, tarîkatın nûrlandırıcısı ve melek sıfatlıdır. Melekler ona ta’zîm ederler.

Fakîr (Abdullah-i Dehlevî hazretleri) hazret-i İşândan işitdim. Buyurdu ki: Eğer Allahü teâlâ kıyâmet günü benim dergâhıma ne hediye getirdin diye sorarsa, Senâullah Pânipûtîyi getirdim diye arz ederim.

Bir gün huzûrlarında bulunuyordum. Zikr ve murâkabe halkası kurulmuşdu. Hazret-i İşân gelip, siz ne amel yapıyorsunuz ki, melekler size hürmetden dolayı yer açıyorlar, buyurdu. Gerçek şu ki, bu fakîr hazret-i İşânın talebelerinin büyüklerini gördüm. Onların hâllerini idrâkten âcizim. Fekat onun zâtında toplanan tarîkat-ı Ahmedîyye bereketlerini ve feyzlerini hiçbirinde görmedim. Bu sebeble derim ki, fakîrin i’tikâdına göre, bu zemânda, bu kemâlâtta Müceddidiyye yoluna mahsûs nisbetin yüksekliğine erişmekte onun gibisi yoktur.

Hazret-i İşânın halîfeleri arasında o pek çok fazîletlerle mümtazdır. Fekat hazret-i İşânın vekîlliği açıkca kimseye geçmedi. Hâlbuki Senâullah Pânipûtî hazretlerinin makâmı, keşfi ve kurb-ı ilâhî derecelerinin keyfiyetlerini tatması sahîh idi. Nâiblik, vekîllik, tâlibleri tarîka-i Ahmedîyyenin gâyelerine kavuşdurma’dır. Hazret-i İşân def’alarca, fakîrin talebeleri arasında bizim makâmımıza oturacak bir kişi yok diye hayflanıp, üzüntülerini bildirdiler.

Bu satırları yazan fakîr (Abdullah-i Dehlevî “kuddise sirruh”) derim ki: Tarîkata girmekden maksad, kalbi mâsivâyâ tutulmaktan tasfiye etmek, Allahü teâlâyı tanıma hâlinin devâmlı olması, nefsi kötülüklerden teziye ve ahlâkı güzelleştirmekdir. Zikrin, keyfiyetler ve hâllerle meşgûliyetin bereketiyle, istiğrâk ve sekr sebebiyle muhâbbet artar. Elhamdülillah, bu ma’nâyı tâlibler uygun bir şekilde hazret-i İşânın halîfelerinin sohbetinde elde ediyorlar. Bu fakîr böyle istifâde edenleri gördüm. Huzûr ve cem’iyyet (kalbin dünyâ meşgalelerinden kurtulması) hattâ envâr-ı fevka (yukarıdan gelen nûrlara) sâhibdirler. Hulâsâ, Senâullah Pânipûtî hazretleri, zâhirî ve bâtinî kemâlât ile mevsûfdur. Vaktlerini ibâdet ve ta’âtla ma’mûr ederdi. Yüz rek’at nemâz kılmayı vazîfe edinmişti. Teheccüd nemâzında Kur’ân-ı kerîmi temâmen okurdu. Zemânında mütedeyyin âlimler azaldığı için, kâdîlik vazîfesini kabûl etdi ve bu vazîfeyi gereği gibi yürütdü. Sonu düşünmeyen kâdîlerin ma’lûm âdetleri onda aslâ görülmezdi.

Bir kerresinde onun mührünü taşıyan bir şahs, birisinden bir şey almışdı. Bunu öğrenince onu ta'zîr etdi, cezâlandırdı. Aldığı şeyi de sâhibine geri verdi. Kâdîlik vazîfesini bu şekilde yerine getirmek onun özelliği olduğu meşhûrdur.

Mektûbları çokdur, bunlardan birkaç satır şöyledir:

(Abdüllah-i Dehlevî hazretlerine): “Azîmâbâd sâkinlerinden Civânî diye tanınan Şeyh Aynüddîn, mevcûd hâlini terk edip, birkaç günden beri tarîkata girdi. Bir mektûb vesîlesiyle zât-ı âlinizin huzûruna çıkacak. Kalbinde bir aydınlık hâsıl olmuş. Henüz dahâ yola çıkmamış. Gönlü kırık ve merhamet olunacak, acınacak bir kimsedir. Ona teveccüh buyurunuz. Alî Rızâ Hân tarîkatı fakîrden almışdır. Beş latîfesi zikr etmektedir. Nefy ve isbâta da başlamışdır. Sizin kalkanınıza girecek. Onun kalb latîfesine teveccüh zarûrîdir. Çünkü önce bu latîfenin işine bakılır.”

Senâullah Pânipûtî hazretlerinin talebelerinden Pîr Muhammed, Seyyid Muhammed ve Kehyâ, Mazher-i Cân-ı Cânân hazretlerinin sohbetine gelip, tarîkat nisbetlerine kavuşdular.

3– Mevlevî Fadlullah “rahmetullahi aleyh”:

Mevlevî Senâullahın büyük birâderidir. Zâhirî ilmleri tam öğrenmişdi. Tarîkatı, Mazher-i Cân-ı Cânân hazretlerinden aldı. Sohbetlerinden çok istifâde etdi. Hazret-i Şeyhin mubârek teveccühleriyle tarîkat makâmlarına ulaştı. Çok zikr ederdi ve dâimâ Allahü teâlâyâ yönelmiş hâldeydi. Onun vefâtı sebebiyle Mevlevî Senâullah çok üzüldüler. Bir gece Mevlevî Senâullah rû'yâda: “Ey birâder! Niçin bu kadar üzülyyorsun.” Âyet-i kerîmede meâlen: **(Dikkat ediniz, Allahü teâlânın evliyâsına korku yoktur. Onlar mahzûn da olmazlar)** (Yûnûs sûresi: 62) buyuruldu. Bu âlemde bize öyle râhatlıklar ve ni'metler ihsân edildi ki ne anlatılabilir, ne de hesâb edilebilir.

4– Mevlevî Ahmed “rahmetullahi aleyh”:

Mevlevî Senâullahın büyük oğludur. Hazret-i Îşânın seçkin talebelerindendir. Zâhirî ilmleri muhterem babasından ve zemânın diğer âlimlerinden okudu. İlm tahsîl ederken, geceleri kitâb okuyarak geçirirdi. Yimeye içmeye meyli azdı. Kur'ân-ı kerîmi ezberledi. Kırâ'et ve tecvîd ilminde çok mâhirdi. Her gün yirmibir cüz' okurdu. Tarîkatı hazret-i Îşândan alıp, murâkabe ve zikre çok önem verirdi. Hergün otuzbeş bin def'a zikr-i tehlîl yapardı. Sabâhdan dahve-i kübrâyâ kadar murâkabede otururdu. Hazret-i Îşânın yüksek teveccühleriyle çok zikr ve murâkabe ile yüksek makâmlara ve yüksek vâridâtlara erişip, tarîkat icâzeti aldı. İnsanlara zikr ve murâkabeyi telkîn edip, onları Mevlânın yoluna girmekle meşgûl etdi. Hazret-i Îşânın ona inâyeti çokdu. Onun terakkîsi için giyâben teveccüh buyururdu. Bir mektûbunda şöyle buyurmaktadır: “Bu güne kadar size teveccühümüz kesintisiz oldu ve devâm edecektir. Sizin terak-

kınız uzun sürecektir. Risâlet kemâlâtının tecellîleri zemân zemân zuhûr ediyor. Sabâh-akşam erkeklere ve kadınlara irşâd halkası kurmanızdan dolayı çok sevindik. Kuvvetli ümmîd peydâ oldu. Allahü teâlâ iki cihân fütûhatı nasîb eylesin.”

Başka bir yerde de şöyle buyurmaktadır: “Allahü teâlâyâ hamd olsun. Kâ’benin hakîkatine teveccüh oluyor. İki üç günde Kur’ânın hakîkatine dâhil oluyor.”

Mevlevî Ahmed zikir ve ibâdetlerde son derece gayretliydi. Tarîkatın bütün yüksek makâmlarına ulaşmış, yüksek bir şâna ulaşmış. Bütün bunlarla berâber zâhir ve bâtın kemâlâtında “evlâd babanın sırrıdır” sözü onun hakkında tam uygundur. Otuz yaşında iken, gençliğinde vefât etti. Babası onun vefâtının sebebini şöyle açıklamıştır. Ben onu aşırı bir muhabbetle seviyordum. Allahü teâlâ gayret-i ilâhiyyesinin çokluğundan, dostlarının kalbinde kendinden başkasının muhabbetini bırakmıyor. Bu sebeble onu bu dünyâdan aldı. Benim kalbimde de, kendi muhabbetinden başka muhabbet bırakmadı.

O insanların en cesûru idi. Kâfirlerle def’alarca cihâd edip, Allah yolunda gazâ yapanlar mertebesine ulaşmış. Bir def’asında kazaklardan bir gurub hücum edip, hizmetcisinde bulunan eşyâlarını alıp gitdiler. Tek başına yaya olarak onları ta’kîb edip, kılınçlı kalkanlı yirmi süvâriden eşyâlarını geri aldı. “Allahü teâlâ cesûr kimseyi sever” sözü onun vasfı idi.

5– Şeyh Sıbgatullah “rahmetullahi aleyh”:

Mevlevî Senâullah hazretlerinin ikinci oğludur. İlm tahsîl edip, din kitâblarını müte’âlâ etmişti. Tarîkatı babasından aldı. Genç yaşta vefât etti.

6– Mevlevî Delîlullah:

Senâullah hazretlerinin üçüncü oğludur. Fıkıh ilmini tahsîl etti. Üsûl ve ma’kûl ilmlerini de okudu. Tarîkatı babasından aldı. Allahü teâlâ ona selâmet versin.

Senâullah hazretlerinin zevcesi kendisinden feyz aldı. Bu yolun büyüklerinin nisbeti olan fenâ ve bekâ derecelerine ulaşmış. Tarîkatı ta’lîm için icâzet aldı. Vaktlerini kıymetlendirmesi, ta’ât, zikir ve murâkabe vazîfelelerini yapması sebebiyle Allahü teâlâ indinde makbûllerdendir. Senâullah hazretleri bu afife zevcesine bir mektûbunda şöyle buyurdu: Eğer hanımlara nasîb olur da sizden teveccüh isterlerse, bu husûsda icâzetlisiniz. Fâideli olacak. Bu yolun büyüklerinden ümmîdimiz kuvvetlidir. Size zemân zemân teveccüh ediyorum. Terakkîniz ma’lûm oluyor. Allahü teâlâyı zikre, Resûlullah’a tâbi’ olmaya sıkı sarılınız. Hak sâhiblerinin haklarına ri’âyet ediniz ve güzel ahlâktan ayrılmayınız. Çünkü bunlar dünyâ ve âhirette hayr-ı yâd edilmeye ve iki cihânda murâda kavuşmaya vesîledir.

7– Şeyh Muhammed Murâd:

Mazher-i Cân-ı Cânân hazretlerinin ilk talebelerindendir. Tarîkatı ondan aldı. Otuzbeş sene hergün bir def’a zikr halkasında bulundu. Sohbetin bereketiyle tarîkatda bildirilen makâmlara ulaşarak, yüksek bir nisbete kavuştu. Feyz menbâi hocasına öyle husûsî bir yakınlığa kavuştu ki, hocasının talebeleri arasında onun gibisi yokdu. Hocası evinin hizmetlerini görmekle onu vazîfelendirdi. Talebeler arasında nisbet yüksekliğinde hiçbir kimse ona denk değildir. Talebelik san’atı ticâreti ondan başkasına elvermedi. Bu sebeble kemâlât onun zâtında toplandı. Çünkü Şeyh için, ilm, akl-ı selîm, keşf-i sarîh, sahîh vicdân, nisbet şerefi, tecemmül-i zâhirî, fakr ni’meti ve kanâ’at lâzımdır.

Mevlevî Naîmullah şöyle yazmışdır: Şeyh Muhammed Murâdın düâsı müstecâb idi. Bu husûs def’alarca tecrübe ile sâbitdir. Herşeyi Allahü teâlâ bilir. Bu satırları yazan fakîr (Abdullah-i Dehlevî hazretleri) derim ki: Düânın müstecâb olması için, bâtinî kemâlât gerekmez. Allahü teâlânın azâmeti karşısında tam teslîmiyyet îcâb eder. Düânın kabûl olmasının şartı; halâl yemek, doğru sözlü olmak ve ihlâsıdır. Düânın kabûl olunmasında bu üç şartın tam te’siri vardır. Bu fakîre göre Şeyh Muhammed Murâdın öyle bir nisbeti vardı ki, herkes anlayamaz. Allahü teâlâ ona selâmet versin.

8– Şeyh Abdürrahmân:

Şeyh Muhammed Murâdın birâderlerindendir. Hazret-i Îşânın teveccühleriyle yüksek hâllere kavuştu. Nisbet-i mâallah hâllerine dalmışdı. Kâdî Senâullah hazretleri buyurdu ki: O nisbetin keyfiyyetlerine kavuşmaktan sonra, onu gören kimse gayr-i ihtiyârî ta’zîm ve hurmet ederdi. **“Onlar görüldükleri zemân Allahü teâlâ hâtırlanır”** sözü onun hâli idi. “Rahmetullahi aleyh.”

9– Mîr Alîmullah Kenkûî “rahmetullahi aleyh”:

Mazher-i Cân-ı Cânân hazretlerinin ilk talebelerinden ve halîfelerinin büyüklerinden olup, hazret-i Îşânın ma’rifet yayan cemâline âşık olanlardan idi. Hazret-i Îşânın sohbetini idrâk eden bir zât idi. Onun emri üzerine, devâmlı huzûrlarında bulunarak, tarîka-i Ahmediyyenin sülûkunu temâmlayıp, yüksek hâllere ve varîdâta kavuştu. Devâmlı sekr hâlinde idi. Müceddidiyye yolunda sahv, uyanıklık hâli nisbetleri bile onda ki bu hâli örtemiyordu. Muhabbet-i ilâhiyyenin zuhûru ile dolu ve kendinden geçmiş bir hâlde idi. Huzûr ve âgâhîlik bâdesinin zevkine dalmışdı. Hep ehl-i muhabbetden bahs ederdi. Âşikâne hâdiseler sebebiyle ağlayıp, gözyaşı dökerdi. Bu onun kıymetini dahâ da arttırırdı. Gönlünün yanıklığından inlemeleri, insanları şaşırtıp, telâşa düşürürdü. Onun sohbeti, Allahü teâlâyâ muhabbet şevki verirdi. Yüzünde nisbet-i mâallah nûrları parlardı. Kuvvetli bir istiğrâka ve sürekli bîhodîliğe sâhib idi. Mazher-

i Cân-ı Cânân hazretlerine muhabbeti son derecede idi. Muhabbetinin çokluğundan hocasına “Kurbanın olayım” sözünü selâm yerine gönderirdi.

Memleketinden, Mazher-i Cân-ı Cânân hazretlerini ziyârete gelirken yolda çok sıkıntılarla ve zorluklarla karşılaşınca, hazret-i Îşânın menkîbelerini anlatırdı. Böylece kendisini bir canlılık ve coşma hâli kaplar, çöllerde korkusuzca yol alırdı.

Bir def’asında rû’yâsında hazret-i Gavs-üs-sakaleyni “radiyallahü anh” gördü. Kalkıp ayaklarını öpdü. Allah için bu ne hâldir buyurdu. Bunun üzerine, ey Resûlullahın “sallallahü aleyhi ve sellem torunu! Bu, biz fakîrler için bir se’âdetdir diye arz etdi. Bu söz üzerine, hazret-i Gavs-üs-sakaleyn memnûn olup, ona çok iltifâtta bulundu.

Bir gece rû’yâsında Çeştîyye yolunun büyüklerinden Genc-i Şeker hazretleri, Şeyh Ferîd ve Şeyh Abdülkuddûs “rahmetullahi aleyhim” gibi büyükler teşrîf etdiler. Onun bâtınından, Nakşibendiyye nisbetini alıp, kendi yollarının nisbetini verip, gitdiler. Bundan sonra Nakşibendiyye yolunun büyüklerinden hazret-i Müceddidi elf-i sâni, Mazher-i Cân-ı Cânân “kaddesallahü esrârehümâ” gibi zâtlar teşrîf etdiler. Onun kalbinden Çeştîyye nisbetini çekip, aldılar. Yine Nakşibendiyye nisbeti ile kalbini ma’mûr etdiler. Bu şekilde nisbet alıp, vermeleriyle büyükleri görmekten dolayı kendisini öyle bir hâl kapladı ki, kendinden geçip, hiç gücü ve tâkâtı kalmadı. Sabâhleyin Mazher-i Cân-ı Cânân hazretlerinin huzûruna gelip, bu hâdiseyi arz etdi. Hazret-i Îşân onu, hocası hazret-i Şeyh Kuddûsün “kaddesallahü sirrahu” huzûruna götürdü. Mazher-i Cân-ı Cânân hazretleri buyurdu ki, vallâhi biz onun hâlini Şeyh Kuddûs hazretlerine hiç arz etmeden, firâset nûru ile anlayıp, şöyle buyurdu. Büyükler bunun hâline tasarruf edip, kendi nisbetlerinin keyfiyyetini vermişler. Fekat Nakşibendiyye büyükleri gelip, kendi hânedânlarının nisbetini tekrâr ihsân etmişler. Bu yolun makâmılarına kavuşdurmuşlar. Bu hâl doğru ve yerindedir. Hülâsâ, o isti’dâdının ve tînetinin coşmasının sıcaklığı sebebi ile Çeştîyye nisbetinin harâretinin te’sîrleri zevkine vardı. O hâller Mevlânın yolunun tâliblerinin gıbda ettiği hâllerdir.

Mîr Alîmullah Kenkûînin ömrü, muhabbet coşkunluğu ile geçti. Mazher-i Cân-ı Cânân hazretleri hayâtta iken vefât etdi. Zevcesi de hazret-i Îşândan tarîkat alıp, Allahü teâlânın muhabbetinin bâdesiyle doldu.

Vefâtından sonra, hocasına rû’yâda görünüp, şöyle dedi: Melekler beni ayakda karşılayarak, Allahü teâlâyâ kavuşdurdular. Şimdi nihâyet-siz nûrlar içinde ve kendimden geçmiş bir hâlde, maksûd güzeline kavuşdum. Bana rahmet ve ma’fîret kapıları açıldı. Elhamdülillah sümme elhamdülillah.

10– Şeyh Murâdullah Ârif Gulâm Kâkî “rahmetullahi aleyh”:

Mazher-i Cân-ı Cânân hazretlerinin halîfelerinin büyüklerindendir. İlm ve amelde yüksek bir dereceye sâhibdi. O, hazret-i Şeyhin yetişdirilmek üzere Mazher-i Cân-ı Cânâna havâle ettiği kimselerden idi. Hazret-i İşânın yetişdirmesinin bereketiyle, tarîkat makâmlarının nihâyetine ulaştı ve hilâfete kavuştu. Bengalde tâliblerin mürâce’at ettiği zât oldu. O memleketde şöhreti gönülleri çekti. Onun üstün ahlâkının esintileri ve kemâl sıfatlarının güzel kokuları, cihâna yayıldı. Pek çok kimse sermâye-i cem’iyyete ve âgâhlığa onun vâsıtasıyla kavuştu. Bârgâh-ı ilâhîde makbûllerden olup, Allahü teâlâyı yâd [zikr] ile meşgûl oldular. Bunlardan güzel hâller sâhibi Muhammed Gavs, Muhammed Dânîş, Muhammed Dervîş onun talebelerinden olup, Mazher-i Cân-ı Cânân hazretlerinden feyz aldılar.

Muhammed Dânîş, o hazretin inâyeti ile, bâtın nisbetini fenâ-i kalb ve fenâ-i nefis derecelerinden dahâ yukarı ulaştırarak, fenâ-i nefsin özelliği olan huzûr, âgâhlık, istihlâk ve izmihlâl hâllerine kavuştu. Hoş hâller sâhibi idi.

Muhammed Dervîş, bâtında çok terakkîlere ulaşarak, nisbet kemâlâtıyla şereflendi. Bu zât talebelere fâideli olması için hindce bir tefsîr yazmayı arzû etdi. Hazret-i İşân bundan men’ edip, tarîkatın nûrlarını yaymak vesîlesiyle ihlâs ve ihsân mertebesi hâsıl olur. Vaktleri bunun için harcamalıdır. Zikr ve murâkabeden başka bir iş ile, meşgûl olmamalıdır, buyurdu. Bu zât, hazret-i İşândan önce vefât etdi.

11– Hazret-i Şeyh Muhammed İhsân “rahmetullahi aleyh”:

Mazher-i Cân-ı Cânân hazretlerinin meşhûr talebelerinden ve kâmil halîfelerindendir. Hâfız Muhammed Muhsînin oğludur. Nesebi Şeyh Abdülhak hazretlerine “rahmetullahi aleyhim” ulaşır. İlk gençlik yıllarında, akîdesinde bir inhirâf ve zâhirde doğru yoldan ayrılma hâli görüldü. Rü’yâsında Mazher-i Cân-ı Cânân hazretlerini gördü. Sütlaç yiyordu. Kalanını ona verdi. Bundan sonra onun mubârek elinde tevbe etmekle ve talebe olmakla şereflendi. Bu yolda istikâmet ve sebâtla şereflendi. Pek çok ilerlemelere kavuştu. Tarîka-i Ahmediyyenin makâmlarının sonuna ulaşp, bâtının, âgâhlılık nûrlarıyla nûrlandırdı. Onun nisbetinde cezbe (aşk ve muhabbet) kuvvetli idi. Vilâyet-i kalb seyrinde bîtablık ve bîhodluk (kendinden geçme hâli) sayhâları çokdu. Şevkin harâretinden, bâtınının çarpıntısının sıcaklığından kış mevsiminde pamuklu elbiseye ihtiyâc duymazdı. Muhabbet cezvelerinin çokluğundan, Allahü teâlânın mubârek ismini ve simâ’ sesini duymaya tâkat getiremezdi.

Bir gün Mazher-i Cân-ı Cânân hazretlerinin bereketli huzûrunda fer-yâd edip, kendinden geçti. O hazret buyurdu ki: “Sizin nisbetinizde zevk ve şevk iyice peydâ olmuş. Eğer böyle cezbe sıcaklığı, aşk ve muhabbet hâlleri size yetiyorsa, bizim sohbetimizi terk edin. Yoksa bu şekilde

feryâd ve nâra sizin zararınıza sebep olmasın. Şu ânda zikr ve murâka-be sebebiyle melâike-i kirâm toplanmışdı. Sizin feryâdınızdan dolayı da-ğıldılar. Onlardan biri sizin tarafınıza sert sert bakıyor. Eğer bâtınını bi-ze havâle edersen, bu çalkantılı, ızdırâblı makâmdan, tumânînet makâ-mına kavuşursun. İtmi'nân nisbeti birinci asra benzemekdedir. Riyâ şâ-ibesinden uzaktır.” Bunun üzerine o, kölenizin sükûnetsizlik ve tumânî-netle işim yok. Maksûdum, Allahü teâlânın rızâsını kazanmaktır, diye arz etdi. Sonra hazret-i İşân, onu üst makâma atlatdı. O makâmın hâlleri ak-dı. Bîtâblıklar gidip itmi'nân hâsıl oldu. Fekat istî'dâdı îcâbı onun ateşi yine kaldı. Zemân zemân gayr-ı ihtiyârî feryâd edip, kendinden geçer-di.

Bir gün birisi onun yanında Mevlevî Senâullah Senbehînin mâaşı şüb-heli yoldan gelmekdedir, dedi. Bunun üzerine buyurdular ki: Hazret-i Müceddidin sînesinden, nisbet nûrları seli gelmekdedir. Bunlar bulanık-lıkları giderir. Bu sözü duyar duymaz, pekçok feyz geldi. O bir âh çekip, kendinden geçerek düşdü.

Bir kerresinde şu şi'ri işitince kendinden geçti.

***Meyhânedен gitdim, fekat düâ ediyordum,
Bu kapıda kalayım, mest olanların bilmecesi mededdir.***

Böyle muhabbet hâlleri onu muzdarîb yapıyordu. Çoğu zemân âşıklara âid na'meler onu kendinden geçirirdi. Tâliblerin gönüllerindeki di-riliği arttıran ve sâliklerin canlarına bekâ bahş eden aşkdır, aşk.

Beyt:

***Gönlü aşkla diri olan aslâ ölmez,
Âlem defterinde, devâm edeceğimiz yazılıdır.***

Şi'r:

***Taklîdden tahkîke varmış bir aşkın yoksa,
Yakalarını yırt, başına toprak saç.***

Beyt:

***Bizim işimiz aşk, yükümüz aşk,
Hayâtımızın hülâsâsı aşkdır.***

Şeyh Muhammed İhsân “rahmetullahi aleyh” buyurdu ki: Şâh Dîra-nî yağması sırasında, yağmacılardan biri, bizim sokağa girmesin diye, so-kak kapımın üzerinde dikkatlice bekliyordum. Allahü teâlânın lütuf ve ih-sânıyla gece vaktine kadar oraya kimse gelmedi.

Birgün karnı ağrıyan birisi, hiç iyileşmeyen bu hastalığından kurtul-ması için, himmet buyurmasını arz etdi. Allahü teâlânın ism-i şerîfi onun dilinden kulağına ulaşır ulaşmaz, feryâd edip hastalığı o ânda gitdi.

Buyurdu ki: Kâfirlerin gâlibiyyeti sebebiyle Molla Rahîmdârın aske-

rinin kırıldığı vakt, fakîr de o ordunun içinde bulunuyordum. O dehşetli zemânda, fakîrin kalbine kâfirlerin gâlib gelecekleri doğdu. Ancak o sırada soğukdan, baskından ve kâfirlerin katllerinden hiç haberim olmadı. Azî-zânın teveccühüyle korundum.

Buyurdu ki: Tarîkata girdiğim günlerde çok fakîr düşdüm. Peşipeşine gelen üç fakîrlikten birini biliyorum. Birgün Mazher-i Cân-ı Cânân hazretleri hâlimi sordu. Sıkıntımı arz etdim. Bu duruma üzüldüler. Biraz un ve kürte-i hâs verdi. Teberrüken verdiklerinin bereketiyle fakîrlikten kurtuldum. Altı ay boyunca huzûrumda bulunacaksın, buyurdu. Hazret-i Îşân'dan se'âdeti elde etdim. Bu sebeble çok feyzler hâsıl oldu. Öyle ki, hiçbir riyâzet ve mücâhededen böyle terakkîler nasîb olmaz.

12- Şeyh Gulâm Hasen “rahmetullahi aleyh”:

Şeyh Muhammed İhsânın birâderlerindendir. Mazher-i Cân-ı Cânân hazretlerinin yakın talebelerinden ve sevdiklerindendir. Hazret-i Îşânın çok inâyetlerine ve yardımlarına kavuşmakla mümtaz idi. Tarîkatı o hazretten alıp, bu yolda yüksek makâmlara ulaştı. Vaktlerini Allahü teâlâyı zikr etmekle ma'mûr ederdi.

13- Şeyh Muhammed Münîr “rahmetullahi aleyh”:

Şeyh Ferîd Genc-i Şeker hazretlerinin “rahmetullahi aleyh” torunlarından. Mazher-i Cân-ı Cânân hazretlerinin önde gelen halîfelerindendir. Tarîka-i alîyye-i Çeştîyye ile meşgûl olup, bu yolun zevklerine ve şevklerine kavuştu. Tarîka-i Nakşibendiyyeye hazret-i Îşânın vâsıtasıyla girdi. Onun kıymetli ve mubârek sohbetlerine sarıldı. Tarîkatın yüksek makâmlarına ulaştı ve icâzet aldı. Kuvvetli nisbet ve yüksek hâller sâhibiydiler. Kanâ'at ve tevekkül ile dâimâ Allahü teâlâyı zikr ederdi. Hazret-i Îşân buyurdular ki: Onun nisbeti çok kuvvetlidir. Eğer zemânın kutbu olsa, ondan istifâde eder. Sülûku sırasında bütün gece murâkabe yapardı. Murâkabesinin çokluğundan sahîh keşf ve vicdân sâhibi idi. Talebeler hep ona gelirlerdi. Zikr halkalarında tam bir cem'iyet hâsıl olurdu. Ancak ömrü vefâ etmedi. Hazret-i Îşân hayâtda iken, iç hastalığından vefât etdi. Hazret-i Îşân onun vefâtına çok üzüldü. Nitekim Mevlevî Senâullah Senbehlîye şöyle yazdılar. Şeyh Muhammed Münîr, tarîkat yârânımızın çoğundan mümtaz idi. Zilhicce ayının ondokuzunda vefât etdi. Çok üzüldüm. Fekat yaşımız i'tibârıyla, bizim de vefâtımız yakın olduğu için tesellî buldum.

14- Hâce İbâdullah “rahmetullahi aleyh”:

Hazret-i Hâce Nakşibendin “radiyallahü teâlâ anh” torunlarından. Tarîkatı Şeyh Muhammed Münîrden aldı. Onun vefâtından sonra, Mazher-i Cân-ı Cânân hazretlerinin sohbetine kavuştu. Onun yüksek teveccühleriyle, yüksek makâmlara erişti. Tarîkatı ta'lîm için icâzet aldı. Hazret-i Îşân şöyle buyurdu: Vefâtından seneler geçmesine rağmen, onun nisbeti çok kuvvetlidir.

15- Hâcî Cemâleddîn “rahmetullahi aleyh”:

Şeyh Muhammed Münîrin talebelerindendir. Hazret-i İşânın mubârek sohbeti bereketiyle, yüksek bir nisbete kavuştu. Haremeyn-i şerîfeyni ziyâret edip, kanâ’at köşesinde yâd-ı Mevlâ ile vaktlerini ma’mûr eyledi.

16- Mevlevî Kalenderbahş “rahmetullahi aleyh”:

Mazher-i Cân-ı Cânân hazretlerinin en hâlis ve önde gelen talebelerindendir. Dînî ilmlerde âlim idi. Akîl ilmleri de tahsîl etdi. Kur’ân-ı kerîmi ezberledi. Tarîkatı hazret-i İşândan aldı. Onun yüksek teveccühleriyle tarîkat makâmının nihâyetine ulaştı. Tarîkat ta’lîmi için kendisine icâzet verildi. İlm öğretmekle ve irşâdla meşgûl oldu. Tıb ilminde de mahâret sâhibi idi. Beden ve kalb hastalıklarının ilâcını söylerdi. Hazret-i İşâna tam bir ihlâsı ve bağlılığı vardı. Onun has musâhibi (yakını) idi. Mubârek Ramezân ayında, terâvîhde Kur’ân-ı kerîm okurdu. Tertil ve güzel sesle Kur’ân-ı kerîm okurdu. Hazret-i İşân onun kırâ’etinden çok hoşlanırdı. Her sene memleketinden hazret-i İşânı ziyârete gelir, huzûr hâlinin nûrlarını elde ederdi. Bu ziyâretleri hazret-i İşânın vefâtına kadar devâm etdi.

17- Mîr Naîmullah “rahmetullahi aleyh”:

Hazret-i İşânın halîfelerinin büyüklerindendir. Hazret-i Hâcî Muhammed Efdâlin sohbetine kavuştu. Onun halîfesi Şeyh Muhammed A’zâmın huzûrunda bulundu. Hazret-i İşânın sohbetine devâm ederek, tarîka-i Ahmedîyyenin sülûk makâmını temâmlayıp, tarîkat ta’lîmi için icâzet aldı. İlm, edeb ve güzel ahlâk sâhibi idi. Hazret-i İşâna tam bir sevgi ve muhabbeti vardı. Tarîkat ta’lîmi ile ve dînî ilmleri öğretmekle meşgûl oldu. Kur’ân-ı kerîmi ezberledi. Kırâ’et ve tecvîd ilmini Kârî Abdûlgafûrdan öğrendi. Mazher-i Cân-ı Cânân hazretleri terâvîhde onun okuduğu Kur’ân-ı kerîmi dinlemekten çok hoşlanırdı.

Bir gün şöyle buyurdular: Mevlevî Kalenderbahş ve Seyyid Naîmullah, güzel ahlâk sâhibi oldukları için, fakîrin kendilerinden hiçbir vakt hoşnûdsuz olduğu vâki’ değildir.

Bir gün hazret-i Seyyid Naîmullaha hitâb edip, sizler Allah yolunda bize gelmek için atdiğiniz her adımı bizim gözümüz üzerine (başımız, gözümüz üstüne) koyuyorsunuz. Sizler memleketlerinizden gelmeseydiniz, murâkabe halkası cem’iyyetsiz ve bereketsiz olurdu. Mîr Naîmullah, Mazher-i Cân-ı Cânân hazretleri hayâtta iken vefât etdi.

18- Mevlevî Senâullah Sebnehî “rahmetullahi aleyh”:

Mazher-i Cân-ı Cânân hazretlerinin önde gelen talebelerindendir. Zâhirî ilmleri tahsîl edip, hadîs-i şerîf ve Kur’ân-ı kerîm ilmlerini, büyük hadîs âlimlerinden olan Şâh Veliyyullahdan “rahmetullahi aleyh” okudu. Ta-

rîkatı hazret-i Şeyhin (Seyyid Nûr hazretleri) halîfesi Hâce Mûsâ Hân hazretlerinden “rahmetullahi aleyhimâ” alıp, zikr ve murâkabeye devâm etdi. Hâce Mûsâ Hânın emriyle bâtinî kemâlâtı, Mazher-i Cân-ı Cânân hazretlerinden elde edip, sülûk makâmının nihâyetine kavuşdu ve tarîkatı ta’lîm için icâzet aldı. Senbehl şehrinde ilm öğretmek ve tesavvufda rehberlik yapmakla meşgûl oldu. İlm, amel, sabr ve istikâmetle mevsûf, güzel ahlâk ve üstün vasflarıyla tanınmıştır.

Buyurdu ki: Hadîs-i şerîf ve tefsîr dersleriyle meşgûl olmakdan, çok nûr ve safâ hâsıl oluyor. Bu yola bağlılık nisbeti kuvvetleniyor ve terakî hâsıl oluyor.

Buyurdu ki: Bir def’asında ümerâdan birinin yemeğinden birazcık yemişdim. Bâtın hâllerim kayboldu. Ne kadar tevbe edip, yalvardıysam da o hâller aslâ tekrâr hâsıl olmadı. Gerçi, devâmlı olan nisbet keyfiyyetleri yine vardır, devâm etmektedir. Ancak, eski hâlleri ve zevkleri hiç bulamıyorum.

(Nefehat) kitâbının sâhibi şöyle demiş: Bu tâifeden biri buyurdu ki: Susuzluktan bir askerin suyunu içmişdim. Bu yüzden bütün bâtin hâllerim zâyî’ oldu. Otuz senedir o bulanıklığın eseri devâm etmektedir.

Mevlevî Senâullah Sebnehlî, bir gece Resûlullahı “sallallahü aleyhi ve sellem” rû’yâda gördü. Hâline inâyet buyurup, yevmiyesini bir rubye olarak ta’yîn etdi. Aynısı vâki’ oldu. Bu rû’yâyı gördükden sonra, zenginlerden birisi zarûrî ihtiyâclarına sarf etmesi için, kendisine bir rubye yevmiye mâaş bağladı.

Mazher-i Cân-ı Cânân hazretleri ona bir mektûbunda şöyle yazdı: “Nerede olursanız olun, Allahü teâlâ sizinle berâberdir. Siz oraya gidib bu fakîrin vazîfesini yapınız. Çünkü orada anlayış sâhibi bir âlim ve nisbet sâhibi bir dervîş yoktur. Gönlü toparlayıp, kendi işinizle meşgûl olmalıdır. Gönülde dağınıklığa yer vermemelidir. Vaktleri zâhiren ve bâtinen dînî fâideler vermeye sarf etmelidir. Allahü teâlâ size bir ni’met vermiştir. Onun şükrü işte budur.

Cüneyd-i Bağdâdî “kuddise sirruh” buyurdu ki: Şükr, ni’meti verenin beğendiği yere sarf etmektir. İnşâallahü teâlâ darlık çok çabuk genişliğe döner.

Şi’r:

***Hiç bir zorluk yoktur ki kolay olmasın,
Yiğit olanda, korku olmasın.***

Eğer gaybdan bir şey ta’yîn edilirse, onu sıkılmadan, çekinmeden kabûl etmelidir. Zîrâ istemeden verileni almak tevekküle mâni’ değildir. Bilhâssa bu zemânda böyle bir şeye i’timâd etmemek (böyle bir imkânın bulunmaması) gönül dağınıklığına sebep olur. Yalnızca tevekkül, cem’iy-

yetsizliğe sebep olur. Hâlbuki sôfiyyenin sermâyesi cem'iyetdir.

Allahü teâlâ, sünnet-i nebeviyyeye “aleyhissalâtü vettehiyye” uyan-ları ve Müceddidiyyenin yüksek dergâhının dervîşlerini zâyî' etmeye-ceklerdir. Tarîkatı öğretmeye ve din kitâblarını okumaya önem veriniz. Vaktleri bu işe sarf etmenin iki cihânda fethlere sebep olacağını biliniz. Hatm-i Hâcegânı ve hatm-i hazret-i Müceddidiyi “radıyallahü anhüm” her gün sabâh halkasından sonra mutlakâ yapınız. Allahü teâlâdan ümidvâr olunuz. Ondan gayrisından birşey beklemezsiniz. Murehta kâfirlerinin fit-nesinden endîşe etmeyin. İnşâallahü teâlâ sevdiklerimize bir zarar gelme-yecektir. Fakîri hâzır biliniz.”

Hâcî Muhammed Yâr, tarîkatı ondan alıp, Mazher-i Cân-ı Cânân hazretlerinin teveccühleriyle huzûr ve âgâhlık nisbetine kavuştu. Tekrâr Mevlevî Naîmullahın huzûrunda sohbetlere katıldı.

19– Seyyid Ahmed Alî “rahmetullahi aleyh”:

Mazher-i Cân-ı Cânân hazretlerinin talebelerindendir. Onun hu-zûrunda istifâde edip, nisbet-i kalbî cezbelerine tutuldu. Cezbelerin çok-luğundan bîtâb düşüp, uykuyu ve yimeyi terk etdi. Vaktlerinin çoğu sekr hâlleri ile dolu idi. Mazher-i Cân-ı Cânânın güzel terbiyesi ile, kendine gel-di ve fenâ-i nefis mertebesine kavuştu. Tarîkat ta'lîmi icâzetine sâhibdir. Nisbet-i mâallah keyfiyyetleriyle kendinden geçmişdi.

20– Mîr Abdülbâkî “rahmetullahi aleyh”:

Mazher-i Cân-ı Cânân hazretlerinin halîfelerinin büyüklerindendir. Senelerce sohbetinde bulunup, feyz aldı. Tarîkat makâmlarının nihâye-tine ulaştı. Güzel ahlâk sâhibi idi. Âlem-i misâl ile tam bir irtibâtı vardı. Hazret-i İşân, sevenleri bir iş için mürâce'at edince, ona istihâre yapma-sını emr ederdi. Bilgileri gerçeğe uygun idi. Beş def'a Resûlullahı “sallal-lahü aleyhi ve sellem” ziyâretle (görmekle) şereflendi. Resûlullahın “sal-lallahü aleyhi ve sellem” inâyetlerine kavuşmakla mümtaz oldu.

21– Halîfe Muhammed Cemîl “rahmetullahi aleyh”:

Mazher-i Cân-ı Cânân hazretlerinin yüksek halîfelerindendir. Çocuk-luğunda, babasıyla hazret-i İşânın teveccühüne kavuştu. İlm tahsîli ve tıb kitâblarıyla meşgûl oldu. Buyurdu ki, Allahü teâlâ, ilmden çok şeyler el-de etdikden sonra, hazret-i İşânın teveccühü bereketiyle bu fakîre ken-di yolunu taleb arzûsunu ihsân etdi. Maksûda kavuşmak için pekçok der-vîşin huzûruna gitdim. Hiçbirinde gönlüm huzûr bulmadı. Nihâyet Maz-her-i Cân-ı Cânân hazretlerinin huzûruna vardım. Uğruna meşakkatler çek-diğim murâdım, ancak orada kavuşdum. Yüksek teveccühleriyle tarîkat makâmlarına ulaşp, icâzet ve hilâfetle şereflendim.

Halîfe Muhammed Cemîl “rahmetullahi aleyh” tehammül, temkin ve ahkâm-ı islâmiyyeye uymakda ve tarîkatda istikâmet üzere bulunmakda

çok metîn idi. Tarîkat-ı Ahmediyyenin sülûk makâmalarının sonuna kadar kuvvetli nisbet sâhibi idi. Zâhir ve bâtin hastalıklarının ilâclarını bilmek-de mümtaz idi. Hocası hayâtta iken vefât etdi.

22– Hazret-i Şâh Behîk “rahmetullahi aleyh”:

Hazret-i Müceddidin “radiyallahü teâlâ anh” torunlarından. Mazher-i Cân-ı Cânân hazretlerinin teveccühleriyle yüksek ecdâdına mahsûs olan nisbetden çok pay alıp, bâtin işinde kemâle erdi. Hazret-i Îşândan icâzet alıp, insanları Allah yoluna irşâd etdi. Resûlullahın “sallallahü aleyhi ve sellem” sünnetine ve tarîka-i Ahmediyyeye ittibâda istikâmet sâhibi idi. Vefâtından sonra, Serhenddeki mubârek zâtların kabrlerini tahrib eden sekhân kâfirleri, onun na’sını kabrden çıkarmak istediklerinde, eliyle kâfirlerden birinin başına vurdu. O kâfir hemen öldü. Bunu gören arkadaşları korkup, kaçdılar. Bu ve benzeri hâdiselerden sonra, kâfirler Serhenddeki mezârlara zarar vermekten vazgeçdiler.

23– Mevlevî Abdülhak “rahmetullahi aleyh”:

Şâh Behîkin birâderlerindendir. Tarîkatı Mazher-i Cân-ı Cânân hazretlerinden alıp, bâtin nisbetinde fenâ-i kalb mertebesine kavuştu. İyi hâller sâhibi idi. Zâhirî ilmleri okuturdu. Genç yaşda vefât etdi.

24– Şâh Muhammed Sâlim “rahmetullahi aleyh”:

Mazher-i Cân-ı Cânân hazretlerinin önde gelen talebelerindendir. On yıl hazret-i Îşânın sohbetinde feyz alıp, tarîkatda sülûk makâmalarını temâmladı. Tarîkat ta’lîmi icâzetine kavuşup, Hak âşıklarını irşâd ile meşgûl oldu. Çok kimse onun teveccühleriyle huzûr ve âgâhlık mertebesine ulaştı. Hazret-i Îşânın âdâb ve üsûlü üzerine istikâmet edindi.

Mazher-i Cân-ı Cânân hazretleri ona yazdığı bir mektûbda şöyle buyurdu: “Biz âfiyetdeyiz. Siz ahkâm-ı islâmiyyeye yapışmaya ve tarîkatla meşgûl olmaya dikkat ediniz. Çünkü, nefsin kemâli kendini yok görmektedir. Varlık ise, Allahü teâlâyâ mahsûsdur. Tesavvuf ehlinin ve âlimlerin sohbetine sarılınız. Zemânın sıkıntılarına sabr ediniz. Çünkü dünyâ mü’minin zindânıdır. Râhatlık va’di âhiretdedir. Allahü teâlânın ni’metlerine şükrü vâcib biliniz. Bir kimse tarîkat için size mürâce’at ederse, ona hizmet etmeli, ondan herhangi bir hizmet istememelidir. Kendi sevgi ve muhabbetinden dolayı yaparsa bu müstesnâdır. O hâlde, daralma-ya lüzûm yoktur. Nerede olursanız olun, dâimâ Allahü teâlâ ile olunuz. İstikâmet üzere olunuz. Bu yolun büyüklerini seviniz. Vesselâm.”

25– Şâh Rahmetullah “rahmetullahi aleyh”:

Mazher-i Cân-ı Cânân hazretlerinin önde gelen halîfelerindendir. Muhabbetinin ve ihlâsının kemâli ile mümtaz idi. Sinhiden bu yola girmek için çıkıp, nerede bir tesavvuf ehli gördüyse huzûruna gitdi. Hadîs âlimlerinin büyüklerinden, Şâh Veliyyullah hazretlerinin sohbetine kavuş-

du. Nihâyet, hazret-i İîânın yüksek dergâhına ulaşıp, dört sene mubârek sohbetinden feyz aldı. Sûlûk işini, tarîkat makâmıların sonuna yaklaştırdığı sırada, icâzet aldı. Zâhirde eziyyet, hakikatde rûhun râhatlığı olan nefse karşı, sert mu'âmelelerden hoşlanırdı. Sabr ve kadere rızâ onun âdeti idi. Allahü teâlâyı zikir, mâsivâyı terk etme hâli üzere olup, fakr ve kanâ'atde istikâmet üzere idi. Zemânın kumandânları ona mâaş vermek istiyorlardı. Fekat o kabûl etmiyordu. Onun evini, geceleri Allahü teâlâyı zikir aydınlatır. Gündüzleri de Resûlullah'a "sallallahü aleyhi ve sellem" tâbi' olmak kuvvet kaynağı olurdu. Senelerce mütevâzi' ve sâde bir şekilde yaşadı. Sohbetinde pekçok Hak âşığı toplanmışdı. Murâkabe halkalarında tam bir cem'iyyet ve âgahlık hâsıl olurdu. İki kişiye tarîkat icâzeti verdi. Şâh Hüday-ı Bahş onun talebelerinden olup, iyi hâlli bir zâtdır. Mirzâ Muzafferin "rahmetullahi aleyh" huzûrunda da bulunmuşdur. Sonra, Mazher-i Cân-ı Cânân hazretlerinin huzûruna kavuşdu. Bundan sonra kurduğu zikir ve murâkabe halkalarında cem'iyyet hâsıl oldu. Bir müddet sonra vefât etdi. Muhammed Ekber tarîkatı ondan aldı. Sonra Mirzâ Muzaffer hazretlerinin sohbetinden feyz alıp, tarîkatda ilerledi. Mütâkiben Mazher-i Cân-ı Cânân hazretlerinin de teveccühlerine kavuşdu. Bu fakîr (Abdullah-i Dehlevî hazretleri) ile çok berâberliği oldu. Kendini kaybetdiren hâllere kavuşup, bâtın nisbeti meşgûliyyeti azaldı. Allahü teâlâ onu ve beni râzı olduğu işlerde muvâffak eylesin.

26- Muhammed Şâh "rahmetullahi aleyh":

Tarîkatı hazret-i Şeyh Seyyid Nûrun halîfesi Sôfî Abdürrahmân'dan alıp, Mazher-i Cân-ı Cânân hazretlerinin huzûruna geldi. Onun terbiyesi bereketiyle, tarîkat makâmıların sonuna kadar yaklaşıp, Hak âşıklarını irşâd için icâzete kavuşdu. Kendi evinde, cem'iyyet hâliyle zikir ve murâkabe halkası yapardı.

27- Mîr Mubîn Hân "rahmetullahi aleyh":

Seyyidlerin büyüklerinden ve Mazher-i Cân-ı Cânân hazretlerinin önde gelen talebelerinden ve en çok sevdiklerindendir. Zâhir ve bâtın kemâlatıyla süslenmişdi. Tarîkatı hazret-i İîândan alıp, tarîkat makâmıların sonuna kadar ulaştı. Tarîkat ta'lîmi icâzeti alarak, Hak âşıklarını irşâd ile meşgûl oldu. Pekçok kimse onun sohbeti bereketiyle huzûr ve cem'iyyete kavuşdu. Hazret-i İîânın huzûrunda, derin bir muhabbet ve ona tâbi' olmakda yüksek bir gayret ve azîm elde etdi. Bu sebeble Mazher-i Cân-ı Cânân hazretleri onun hakkında şöyle buyurdu: "Mîr Mubîn, Allahü teâlânın evliyâsındandır. Cân-ı Cânân-ı sagîrdır." Onun güzel hâline dâir bundan dahâ güzel bir ifâde bulunamaz.

Pîr Muhammed, Mîr Mubîn Hânın talebelerindendir. Hazret-i İîânın inâyetleriyle, bâtın nisbeti fenâ-i latîfe-i nefse kadar ulaştı. Hâdiseler ile alâkalı sahîh keşf sâhibi oldu. Geleceğe âid haberleri iddiâ ve cesâretle söylerdi. Söylediği gibi çıkardı. Melekleri ve rûhları açıkca görürdü ve gör-

düğünü de söylerdi. Şöyle anlatmışdır: Bir gün kış mevsiminde, sabâh vakti, denizde gusl ediyordum. Kurtlar gelip, denizin kenârında durdular. Yüzme bilmiyordum ki, onlardan denize doğru kaçayım. Hocam Mîr Mubîn Hâna teveccüh etdim. O esnâda elinde sopa ile geldiğini ve kurtları kovaladığını gördüm.

28– Mîr Muhammed Mu’în Hân “rahmetullahi aleyh”:

Mîr Mubîn Hânın birâderidir. Mazher-i Cân-ı Cânân hazretlerine muhabbet ve bağılılıkta diğerlerin çoğundan önde idi. Tarîkatı hazret-i Îşândan alıp, icâzete kavuştu. Edebli ve güzel ahlâk sâhibi idi. Nitekim, Mazher-i Cân-ı Cânân hazretleri kendisine yazdığı bir mektûbda şöyle buyurmaktadır: “Sizden zuhûr eden insanlık edeblerinin başkalarında da olduğunu söylemek haksızlık olur. Apaçık ortadadır ki, Allahü teâlâ sizi bundan dahâ üstün kılmışdır. Bugün şevvâl ayının onuncu günüdür. Binlerce menâkıb sâhibi ve bu dünyâdan intikâl ederken bir düâcı yâdigâr bırakıp giden, yüksek babanızın tâziyesi için geliyorum. Tâziye yazmamı istiyorsun, bunda tekellûf vardır. Çünkü, o ve biz aynı yaşda olduğumuzdan, yolculuğumuz, birkaç adım önce ve sonra olsa da berâberdir. O şimdi vefât etmiş olsa da, birkaç nefes farkla biz de aynı kâfilede berâberiz.

Beyt:

***Bugün akrânların gitmesinden haber olmasa da,
Yârin meclisimizde bizden hiçbir eser kalmayacak.***

Za’fiyetimiz o dereceye vardı ki, hayâtıdan bir nasîbimiz kalmasa da, zikir halkasına ancak yatarak katılabiliyoruz. Bununla berâber, sôfinin yaşaması, hem kendisi için, hem de başkaları için ganîmetdir. Allahü teâlâ sizin makâmınızı sıçrama yoluyla vilâyet-i kübrâyâ ulaştırdı. O tâze affe hoş istî’dâtıdır. Bağılılık ve ihlâs husûsunda insanlara rehberdir. Mîr Mekhû nübüvvet kemâlâtı seviyesine ulaşmışdır. Mîr Mubîn Hân gerçekten şeyhdir. Bu günlerde sabâh ve akşam zikir halkası güzel oluyor. Hoş istî’dâtı kimseler bir araya geliyor. Allahü teâlâ izn verir de, ıstılâhî seyr ve sülûka temâmen ulaşırsınız. Sizin yeriniz boşdur. Bu âhır ömrde feyzler ve bereketler o kadar geliyor ki, yazmak mümkün değildir. İhsânlarından dolayı Allahü teâlâyâ hamd olsun. Vessalâtü vesselâmü alâ Resûlihî ve âlihî.

29– Mir Alî Asgâr Örf Mîr Mekhû “rahmetullahi aleyh”:

Mîr Muhammed Mubîn Hânın akrabâsındandır. Mazher-i Cân-ı Cânân hazretlerinin talebelerinin en önde gelenlerindendir. Zâhir güzelliği, bâtın tadlılığı ve yüksek edebler sâhibi idi. Tarîkatı hazret-i Îşândan alıp, bâtın sülûkunda nihâyete yaklaştı. Tarîkat makâmlarındaki hâllere erişti. Hocasına o kadar bağılı idi ki, devâmlı râbîta hâlinde idi. Bu sebeble hocasına gelen yüksek vâridâtın kendisine de aksetmesiyle hoş vaktler geçirirdi. Nitekim büyükler şöyle buyurdu: “Ma’nevî hâllere kavuşmakda

hocaya muhabbet ve râbîta aslıdır.” Bu, zikr ve murâkabeden dahâ çabuk kavuşdurucudur.

Mîr Alî Asgâr ilâhî feyzlere kavuşmuş ve âgâhlık nûrlarına mazhar olmuşdu. İnsanları irşâd için icâzetli olup, onlara zikr ve murâkabe telkîn ederdi. Mürşidâbâd şehrinde etrâfına pekçok talebe toplanıp, ehl-i kalb olan bir cemâ’at meydâna gelmişti. Halâl kazanç sağlamak için ticâret yapardı. Bu işlerle meşgûliyyet, onu vaktlerini ibâdetle ma’mûr etmekden alıkoymuyordu. Nûr sûresi 37.ci âyetinde meâlen, **(Öyle kimseler vardır ki, ne bir ticâret, ne de bir alış-veriş onları Allahı anmaktan alıkoymaz)** buyuruldu. Bu âyet-i kerîme onun vasfı idi. Bir müddet sonra vefât etti.

30– Muhammed Hasen Arab “rahmetullahi aleyh”:

Mazher-i Cân-ı Cânân hazretlerinin önde gelen talebelerindendir. Kuvvetli mücâhede sâhibi idi. Devâmlı oruc tutardı. Hergün kırk bin def’a dil ile kelime-i tevhîd söylemeyi, onbin def’a kalben nefesini tutarak nefy ve isbât zikri yapmayı, bin kerre de İhlâs sûresini, salevât-ı şerîfe ve istigfâr okumayı vazîfe edinmişti. Cum’a sûresi 10.cu âyetinde meâlen, **(Allahı (her hâlinizde) çok zikr edin ki, (dünyâ ve âhîret se’âdetine kavuşup, azâbdan) kurtulabilesiniz)** buyuruldu. Bu âyet-i kerîme onun vasfı idi. Geceleri ibâdetle, gündüzleri Mazher-i Cân-ı Cânân hazretlerinin huzûrunda hizmetle geçirirdi. Tutduğu oruçların, gece ibâdetlerinin ve çok zikr etmesinin bereketi ile sahîh keşf ve selîm bir vicdân sâhibi olmuşdu. Tarîka-i Ahmediyyenin sülûkunu üç senede temâmlayıp, hilâfete kavuştu. Memleketine dönüp, Hak âşıklarının etrâfında toplandığı kimse oldu. Mazher-i Cân-ı Cânân hazretleri onun hakkında şöyle buyurmaktadır: “Bütün ömrümde fakîrin yanına, Allahü teâlânın rızâsını talep eden ve bu yolda gerçekden gayret gösteren bir kişi gelmiştir. O da Muhammed Hasen Arabdır.” Bu söz onu anlamaya yeter.

31– Muhammed Kâim Keşmîrî “rahmetullahi aleyh”:

Hâce Mûsâ Hânın talebelerindendir. Maksada kavuşmak için çok yolculuk sıkıntıları çekmiş, pek çok tesavvuf erbâbının sohbetinde bulunmuştur. Devâmlı oruc ve gece ibâdetiyle meşgûl oldu. Allah yolunda nefsiyle çok mücâdele etti. Hâce Mûsâ Hânın emriyle Mazher-i Cân-ı Cânân hazretlerinin huzûruna geldi. Hazret-i İşânın güzel terbiye etmesiyle üç senede tarîkat makâmlarını geçti. Tarîkat ta’lîmi icâzeti aldı. İlk hocası Hâce Mûsâ hazretlerini görmek için Buhârâyâ gitdi. Onu ölüm döşeğinde buldu. Onun vefâtından sonra, Mazher-i Cân-ı Cânân hazretlerinin teveccühüne kavuştu. Bu teveccüh bereketiyle, o beldede kabûl gördü. Pekçok kimse tarîkata girmek için kendisine mürâce’at etti. Fekat, orada gönlü râhat etmedi. Bir kerresinde şöyle bir rû’yâ gördü. Medîne-i münevverede bir bağçede idi. O bağçeye Mazher-i Cân-ı Cânân hazretlerinden gelen bir nehr vardı. O nehrin suyu ağaçlara ve güllere tâzelik veriyordu. Bu

sebeble ona Resûlullahın “sallallahü aleyhi ve sellem” ravda-i mutahharasını ziyâret arzûsu gâlib geldi ve hacca gitdi.

Şöyle derdi, iki oğlum var, birinin Kâ'beye mücâvir olmasını, birinin de Resûlullahın “sallallahü aleyhi ve sellem” mescidine mücâvir olmasını adadım.

32– Hâfız Muhammed “rahmetullahi aleyh”:

Hâce Mûsâ Hânın dostlarındanıdır. Onun emriyle Mazher-i Cân-ı Cânân hazretlerinden istifâde etdi. Bir def'asında, kendisinde kurtulması çok zor bir kabz hâli meydâna geldi. O hâlden bir türlü kurtulamıyordu. Fe-nây-ı nefis latîfesi yakınına kadar yükselmişti. Hâce Nakşibendi “radiyallahü anh” gördü. Kendisine: Evlâdım! Neyin eksik ki, o kadar daralıyor-sun. İşin aslı, kalbi düşüncelerden tasfiye ve nefsi kötü şeylerden tezki-yedir. Bu ni'met ise sana nasîb olmuştur.

Hâfız Muhammed, uzun bir müddet sonra, bir hizmetde bulundu. Mazher-i Cân-ı Cânân hazretleri onun hâline bakıp, merhamet etdi ve bugün sizin kabzınızın kalkma zemânıdır, buyurdu. Onun bâtınına teveccüh etdi. Senelerce çözülmeyen düğüm, hazret-i Îşânın gönüllerdeki ma'rifeti artdıran teveccühleriyle çözüldü. Onun gönlündeki önceki daralmaları gidermek için feyz geldi.

Şi'r:

Hizmet seni, yüksekliğin en üst tabakasına çeker.

Hazret-i Hâce Ubeydullah-i Ahrâr “kuddise sirrehul'azîz” şöyle anlatmışdır. “Biz neye kavuşduysak, hizmet ile kavuşduk. Vakf hamâmlarında, yirmiden fazla dervîşe hizmet edip, keseledik. Dervîşlerin memnûniyeti sebebiyle bizim gönlümüz de ma'rifet suyu ile yıkandı. Mâsivâ kirlerinden temizlendi.”

Hâfız Muhammed, hazret-i Müceddidi inkâr eden o zemânın âlimlerinden olan bir kimseden hadîs-i şerîf öğreniyordu. Hazret-i Müceddin mubârek rûhu “radiyallahü anh”, Mazher-i Cân-ı Cânân hazretlerini, ona teveccüh etmekden men' buyurdu. O teveccüh halkasına geliyordu. Fekat, hazret-i Îşân ona teveccüh etmiyordu. Ona şöyle buyurdu: Sohbet hakkı ve sizin eski hizmetleriniz bizce ma'lûm. Ancak pîrân-ı kibârın rızâsı olmadığı için, size teveccüh etmiyorum. O günlerde aklını kaybet-di. Zincire vurdular. Deliliği sebebiyle coşkulu şeyler söylüyordu.

Şi'r:

***Nakşibendiyye şaşılacak kâfile reisleridirler,
Kâfileyi gizlice hareme götürürler.***

Hâfız Muhammed, Mazher-i Cân-ı Cânân hazretlerinin bir teveccühüyle delilikden kurtuldu. Allahü teâlâ onu afv etsin.

33– Mevlevî Kutbüddîn “rahmetullahi aleyh”:

Zâhirî ilmleri tahsîl etdi. Bu yolun büyüklerinin sohbetine kavuşdu. Bu yolun büyüklerinden bir zâtın huzûrunda, zikr dersi aldı. Hazret-i Hâce Mûsâ Hânın sohbetine kavuşdu. Yedi sene Mazher-i Cân-ı Cânân hazretlerinin sohbetlerine devâm etdi. Bâtînî sülûkda fenây-ı kalb, fenây-ı nefis ve bu iki makâmın hâllerine ve vâridâtına kavuşdu. Muhammed Zübeyr hazretlerinin halîfeleri, Hâce Ziyâullah, Şâh Abdül’adl, hazret-i Şeyh Muhammed Âbid “rahmetullahi aleyh” ve Şâh Abdül’hâfızın sohbetlerinde bulunup, nisbetini kuvvetlendirdi. Hazret-i Îşânın sohbetlerine de devâm edip, yıllarca feyz aldı. Yüksek makâmlara kavuşdu. Müceddidiyye yolu sülûkunun sonuna yaklaştı. Kendini yok bilme hâli ona galebe çaldı. Güzel ahlâk sâhibi ve yumuşak huylu bir kimse idi. Ömrünün sonunda bâtın nisbeti yokluğu gâlib geldi ve kendini kaybedip, vefât etdi.

34– Mevlevî Gulâm Yahyâ “rahmetullahi aleyh”:

Zemânının derin âlimlerinden, hoş sohbetli ve fazîlet ehlinin önde gelenlerinden. Yüksek ahlâk sâhibi idi. Kur’ân-ı kerîmi ezberleyip, zâhirî ilmlerle meşgûl oldu. Aklî ilmlerle alâkalı kitâblara fâideli hâşiyeler yazdı. Olgun tabî’atlı ve gâyet zekî idi. Kâdirîyye tarîkatını o yolun büyüklerinden bir zâtdan aldı. Yıllarca zikr ve bâtînî vazîfelere devâm etdi. Sabr ve kanâ’at hâli üzere idi. Zenginlerden uzak dururdu. Mazher-i Cân-ı Cânân hazretlerinin kemâlâtının şöhreti onun gönlünü cezbe etdi. Bu sebeble memleketi Purpdan gelip, Mazher-i Cân-ı Cânân hazretlerini ziyâretle şerefendi. Ondan Nakşibendiyye tarîkatını alıp, bu yolun sülûk makâm-larını elde etmek için gayret etdi. Altı ay boyunca hiçbir keyfiyyet ona ulaşmadı. Fekat bâtînî vazîfeleri yapmakda herkesden önde oldu. Çünkü, Allahü teâlânın ni’metlerinin ilki Onu zikr etmektir. Hâller ve keyfiyyetler, Allahü teâlâyı zikr ile meşgûliyyete devâm etmenin meyvelerindendir. Eğer dünyâda Sofiyyenin ahvâlinden bir şey ele geçse, amellerin karşılığının yeri olan âhirette, amel ve ihlâsın keyfiyyetleri zuhûr eder.

Şi’r:

***Sen dilenciler gibi ücret için kulluk yapma,
Ki, hâce kendini köle terbiyecisi bilir.***

Birisi şöyle demiştir: “Ağlamakdan lezzet almak, ağlamanın bedeli, karşılığıdır.”

Başka biri de: “Nemâzda lezzet şirkdir” buyurmuşdur. Hikmet-i ilâhî, birini zikrlerin keyfiyyetleriyle lezzetlendiriyor. Diğerini esrâr ilmiyle şerefendiriyor. Birini de zikr ve tâ’atla mümtaz kılıyor. Her üçü de dergâh-ı ilâhînin makbûllerindendir. Bu sebeble şöyle buyurulmuşdur: “Bizden ba’zısı âlim, ba’zımız câhil.” Nitekim esrâr ilmi, hakâik ilmi ve tecelliyât-ı ilâhiyyenin tafsîlâtını müşâhede etmek nâdirâtdandır. Bâtînî hâllerini bilmemek de son derece azdır. İşin aslı, muhabbet ve Allahü teâlânın

râzı olduğu şeyleri yapmaya muvaffak olmaktır. Allahım! Bizi sevdiğin ve râzı olduğun şeylerde muvaffak eyle.

Mevlevî Gulâm Yahyâya, inâyet-i ilâhî ile tarîkat hâlleri ve keyfiyyetler gelmeye başladı. Nakşibendiyye nisbeti cezbelerine kavuştu. Beş sene Mazher-i Cân-ı Cânân hazretlerinin sohbet-i şerîfinin feyzlerinden istifâde edip, seyr-i sülûkda tecelliy-i zâtîyi dâimîye ulaştı. Tarîkat ta'lîmi için icâzet alıp, sâlimen ve çok şeyleri elde etmiş olarak memleketine döndü. Orada büyük bir kabûl ve hurmet gördü. Talebeler istifâde için huzûruna geldiler. Zâhirî ilmlerin dersini vermeyi bırakıp, bâtın hâlleriyile meşgûl oldu. Bir köşede Allahü teâlâyâ teveccüh ederek, günlerini geçirdi. Hâllerin gelmesinden ve bâtın nisbet galebesinden dolayı başka şeylerle meşgûl olmaya fırsat bulamadı. Fekat ömrü vefâ etmedi. Kâdirî yolundan şeyhi olan zât hasta olmuştu. Onun hastalığının geçmesi için teveccüh etdi. Hastalık kendisine geçti ve o hastalıktan vefât etdi. Bu sebeble Mazher-i Cân-ı Cânân hazretleri üzüldü. Nitekim bir azîze şunları yazdı. “Mevlevî Gulâm Yahyânın vefât yarasının merhemi yok. Bu hâdisse gönlümüzü dağladı. Ancak “İnnâ lillah ve innâ ileyhi râciûn” gönlümüzü râhatlatdı. Sabrdan başka çâre yok. Çünkü yârın biz de gideceğiz.

Mevlevî Gulâm Yahyâ, vahdet-i vücûd ve vahdet-i şühûd mes'elesine dâir bir risâle yazıp, Mazher-i Cân-ı Cânân hazretlerinin nazârına sundu. Hazret-i İşân beğenip, o kitâbın yaprağına şunları yazdı: “Allahü teâlâyâ hamd, Resûlüne salât ederiz. Aklî ve naklî ilmlerin mütehasısı olan ülemânın reîsi Seyyid Gulâm Yahyâyı Allahü teâlâ istediği yüksekliklere ulaştırdı. Çünkü bu fakîre tarîkat kardeşi olduğu için, fakîrin işâretiyile vahdet-i vücûd ve vahdet-i şühûd mes'elesinin tasvîrine dâir muhtasar bir kitâb yazıp, gözden geçirtti. Gerçekden son derece icâzlı olmasına rağmen kâfi ve maksadı ifâde etmektedir. Allahü teâlâ onu en hayırlı karşılıkla mükâfâtlandırınsın. Mutâbakât sağlama mes'elesine gelince, bu zarûrî değildi. Çünkü, iki keşf arasında mutâbakât sağlamak tekellüfden hâli değilse de onda maslahat, fâide vardır. Bu fâide, iki büyük cemâ'atın ya'nî vahdet-i vücûd ehli ve vahdet-i şühûd ehli arasını bulmaktır. Allahü teâlâ insâflı olan ve haddi aşmayan kula rahmet eylesin. Hidâyete tâbi' olanlara selâm olsun!”

Bu satırların müellîfi (Abdüllah-i Dehlevî hazretleri) derim ki: Bu iki mes'elenin arasında mutâbakâtı sağlamak hâl erbâbına göre muhâldir. Bu iki mes'eleden biri, bir makâmın tabi'atından hâsıl olmakda, diğeri ise, başka bir makâmdan meydâna gelmektedir. Her iki meşrebin hakikat olduğu âşikârdır. Müceddidiyye yolunda ilm ve vicdanla seyr eden kimseye bu ma'nâ açıktır.

35– Mevlevî Gulâm Muhyiddîn “rahmetullahi aleyh”:

Seyyidlerdendir. Nesebi sahîh olup, hazret-i Gavs-üs-sakaleyne “radıyallahü teâlâ anh” ulaşır. Aklî ve naklî ilmlerde âlim idi. Kur'ân-ı kerîmi

ezberlemişdi. Hadîs ilminde mâhir idi. Zâhid, âbid, mâsivâdan alâkasını kesmiş, tevekkül makâmına ulaşmışdı. Allahü teâlânın rızâsını kazanmak arzusunun çokluğu sebebiyle, tanıdıkdan ve yabancidan alâkasını kesip, zemânın meşâyihî ile birlikde oldu. Büyüklerin inâyet nazarlarından nasîbini alıp, zikrle ve ehlullahın yollarıyla meşgûl oldu. Kalbî zevklere kavuştu. Fekat, bu yola olan susuzluğunun çokluğundan tesellî bulmadı. (Elde etdikleriyle râhatlamadı.) O, Mevlevî Gulâm Yahyâ ve Mevlevî Abdülhak, bir gün Mazher-i Cân-ı Cânân hazretlerinin huzûruna varıp, tarîkata girmek istediklerini arz etdiler. Hazret-i İşân onlardan iki büyüğü kabûl edip, Mevlevî Gulâm Yahyâya, sizde yalnız kalma hâli görülüyor. Siz biraz dahâ tesavvuf ehli arayın buyurdu. İki sene Dehlîde ve nerede bir tesavvuf ehli zât duyduysa huzûruna gitdi. Hiçbirinde gönlü tesellî bulmadı. Nihâyet Mazher-i Cân-ı Cânân hazretlerinin huzûruna geldi. Altı sene sohbet-i şerîflerine devâm edip, tecelliyât-ı sıfat ve şu'ûnâtı geçdi. Tecelliyât-ı zâtîyye-i dâimîye kadar ulaştı. Tarîkat ta'îmi için icâzet aldı. Mazher-i Cân-ı Cânân hazretleri ona icâzet hırkasını verirken, size rü'yâda gaybdan müjde gelecek buyurdu.

Mevlevî Gulâm Muhyiddîn fakîre (Abdullah-i Dehlevî hazretleri) dahâ sonra şöyle anlatdı. Büyüklerden birini rü'yâda gördüm. Vedduhâ sûresini sonuna kadar, benim üzerime okudu. Bu hâl hidâyet, terakkîler ve rızâ makâmının hâsıl olduğuna müjdedir.

Mevlevî Gulâm Yahyâ şöyle anlatmıştır: Mazher-i Cân-ı Cânân hazretlerinin huzûruna geldiğim günlerde, Gavs-ul A'zâmın onun yerinde oturduğunu gördüm. Yine bir def'asında, hazret-i Gavs-üs-sakaleynin teşrîf etdiğini gördüm. Mazher-i Cân-ı Cânân hazretleri odadan niyâz hediyesini götürüp, huzûra sundu. Bu hâdiseyi görünce, bende Kâdirî feyzinin de, bu yolda mevcûd olduğu kanâ'ati hâsıl oldu. Çünkü, Gavs-ül A'zâmın "radiyallahü anh" teveccühünün feyzi, Mazher-i Cân-ı Cânân hazretlerinin sûretine girip, bana iki def'a göründü.

Güvenilir kimselerden şöyle işitdim. Mevlevî Gulâm Muhyiddîn'in hocası Mevlevî Bâbullah, hazret-i Gavs-us-sakaleynin nûrlu mezârını ziyâret etmek istemişti. Hazret-i Gavs-üs-sakaleyn ona rü'yâsında şöyle buyurdu: Torunlarımdan Gulâm Muhyiddîn sizin yanınızda talebedir. Onu görmek beni görmektir. Kabrimi ziyâret için yolculuk sıkıntısına lüzûm yoktur.

Mevlevî Naîmullah şöyle yazmıştır: Bir def'asında, teberrûken Mevlevî Gulâm Muhyiddîn'in gömleğini giymişdim. Öyle feyzlere ve bereketlere kavuşdum ki, dahâ önce böyle hâllere hiç kavuşmamışdım.

Mevlevî Gulâm Muhyiddîn'in huzûruna Evrenkâbâdda feyz isteyen çok talebe toplanmışdı. Sohbetlerinden herkes istifâde etdi. Bir müddet orada kalıp, hacca gitdi. Harameyn-i Şerîfeyni ziyâret etdi. Ba'zan Kâ'be-i muazzamada, ba'zan Medînede mescîd-i Nebîde hoş vaktler geçirdi.

36– Mevlevî Naîmullah Behrâîçî “rahmetullahi aleyh”:

Mazher-i Cân-ı Cânân hazretlerinin halîfelerinin önde gelenlerinden-
dir. Aklî ve naklî ilmlerde mütehassıs idi. İlm tahsîli sırasında tesavvufla
meşgûl olmak istedi. Rû'yâsında bu ni'metin ele geçmesinin kâmil ve mü-
kemmil, yetişmiş ve yetiştirebilen bir şeyhin sohbetine bağlı olduğu,
fekat henüz vaktin gelmediği müjdelendi. İlm tahsîlinden sonra, bahsi da-
hâ önce geçen Muhammed Cemîlin halîfesinden Nakşibendiyye yolunu
aldı. Sonra Mazher-i Cân-ı Cânân hazretlerinin huzûruna geldi. Onun soh-
betine devâm edip, dört senede bu yolun yüksek makâmlarına kavuştu.
Tecelliyât-ı dâimîye erişti. İcâzet ve hilâfet alarak, memleketine döndü.
Talebelerin mürâce'at etdiği kimse oldu. Sohbetinde gönül dağınıkların-
dan kurtulma ve huzûr hâli hâsıl olurdu. Nakşibendiyye âdâbına ve sün-
net-i seniyyeye uymakda kemâl mertebesinde idi. Yüksek ahlâk sâhibi idi.
Sabr ve kanâ'at hâli üzere, vaktlerini Allahü teâlâyı zikr ile ma'mûr eder-
di. Mazher-i Cân-ı Cânân hazretleri ona inâyet ve teveccühde bulundu.
Nitekim kendisi şöyle yazmışdır: Mazher-i Cân-ı Cânân hazretleri fakîr hak-
kında buyurdular ki: Sizin dört yıl sohbetiniz, başkalarının oniki yıl soh-
betine eşittir. Sizin nisbetinizin nûrundan, sohbetinizin feyzinden âlem
aydınlanacaktır. Size Allahü sübhânehü ve teâlâ iki cihân fethlerini ko-
layca ihsân edecektir. Allahü teâlâ ona bu yükseklikleri sebebiyle selâ-
met versin. Kerâmetullahın ve Esedullahın onun talebelerinden olduğu-
nu işitdim. Bu zâtlar iyi hâller sâhibi seçkin kimselerdi.

37– Mevlevî Kelîmullah Bengâlî “rahmetullahi aleyh”:

Mazher-i Cân-ı Cânân hazretlerinin önde gelen halîfelerindendir. Ta-
rîkatı ondan alıp, senelerce bâtinî feyzler elde etdi. Kemâlât nisbetine ka-
vuştu. İcâzet alıp, memleketine döndü. Şöyle anlatırdı: Hazret-i Mü-
ceddidin “radıyallahü teâlâ anh” Mektûbât-ı şerîfesini okumam sebebiy-
le bende, Mazher-i Cân-ı Cânân hazretlerine karşı muhabbet ve kuvvet-
li bir bağlılık hâsıl oldu. Kıymetli sözlerinin nûrlarıyla, hocamın derin
mevzû'lara âid izâhlarından dolayı gönlümde devâmlı bir huzûr ve âgâh-
lık hâli meydâna geldi. Bir def'asında, Mürşidâbâdın kâdîsının evine zi-
yâfete gitmişdim. Onun yemeğini yir yimez, kalbimden huzûr ve safâ hâ-
li kayboldu. Gönlümde bulanıklıklar meydâna geldi. Öyle ki, hiçbir ame-
limle bundan kurtulamıyordum. Belki bir büyüğün teveccühü bereketiy-
le, önceki huzûr ve safâ hâli tekrâr geri döner diye, içimde Allah adam-
larının sohbetine gitmek için, şiddetli bir arzû hâsıl oldu. Büyük zâtların
huzûruna gitdim. Hiç birinin huzûrunda gönlümde cem'iyet ve âgâhlık
hâsıl olmadı. Nihâyet Mazher-i Cân-ı Cânân hazretlerinin huzûruna git-
tim. Nûr saçan yüzünü dahâ görür görmez, gönlümde bir itmi'nân, hu-
zûr ve râhatlık hâsıl oldu. Kendisinden Nakşibendiyye tarîkatını aldım. Fa-
kîrin hâline teveccüh buyurdu. Onbeş gün boyunca bâtınımda, o tevec-
cühün te'sîrini buldum. Bana buyurdular ki, sizin latîfeleriniz güzel iler-
lemektedir. Susdum, bir şey söylemedim. Bir gün yolda gidiyordum. Gön-

lümde ansızın hareketlenme meydana geldi. Allah ism-i şerîfinin zikrini duyup, kendimden geçdim.

Bu satırları yazan fakîr Abdüllah-i Dehlevî derim ki: Mevlevî Kelîmulahın zikr sebebiyle kendinden geçmiş hâlini bizzat gördüm. Zikrden dolayı olan hareket yolun başında bulunana hoş geliyor. Fekat işin aslı, Allahü teâlâyâ devâmlı teveccüh ve zihninin mâsivâdan uzak olmasıdır.

Mevlevî Kelîmullah buyurdu ki: Zor bir işden dolayı âciz kalmıştım. Bunu hâlledecek hiçbir çâre bulamıyordum. Bu hâcetim hâsıl olması için, hazret-i Müceddidin “radıyallahü anh” hatmini okumaya başladım. Bunun üzerine şöyle bir rü’yâ gördüm. Şiddetli fırtına ile coşup taşan bir denizde kâğıddan bir gemi ile dalgalara karşı yol almak istiyordum. Son derece ızdırâblı bir hâlde idim. Böyle bir durumda sâhile ulaşmak mümkün değildi. Gaybdan bir şahs bana, korkma, senin gemin hazret-i Müceddin yardımıyla varacağı yere ulaşır dedi. Bir de bakdım ki, fırtına sâkinleşmiş, gemi tam bir korunma ile gideceği yere ulaşmıştı. Bu rü’yâdan iki üç gün sonra müşkilim hâlloldu. Fakîr, bir hâcetim olduğu zemân, imâm-ı Rabbânî hazretlerini vesîle ediyorum. İşlerim gaybdan kolaylıkla hâlloluyor. “Rahmetullahi aleyh.”

38– Mîr Rûhul-emîn “rahmetullahi aleyh”:

Sûnîpat kasabası seyyidlerinin büyüklerindendir. Bir büyük zâtdan Kâdirî tarîkatını alıp, bâtinî vazîfelerle meşgûl olmaya devâm etdi. Şet-târiyye yolu zikrlerinden ba’zısını, bu yolun büyüklerinden bir zâtdan alarak, şaşılacak vâridâta kavuştu.

Buyururdu ki, ism-i zâtın, (Allah ism-i şerîfinin) zikri, beni o kadar kapladı ki, her yerde Allah mubârek ismini görüyordum. Bir def’asında şöyle gördüm: Kible tarafındaki duvar yarıldı. Kâ’be-i şerîf açıkca göründü. Evliyânın rûhlarını baş gözüm ile görüyordum. Kalb harâreti ve şevkine kavuştum. Fekat, gönlümde bir türlü itminân (huzûr ve sükûnet) hâsıl olmuyordu. Nihâyet, Mazher-i Cân-ı Cânân hazretlerinin huzûruna gitdim. Ondan sonra cem’iyyet, kalbimde toparlanma, tumânînet, huzûr, sükûn hâli hâsıl oldu. Arzûladığım şey elime geçti.

Mîr Rûhul-emîn, senelerce Mazher-i Cân-ı Cânân hazretlerinden istifâde etdi. Tarîkat icâzeti makâmına kavuşup, bu yolda ilerledi. Nisbeti kemâl mertebesine kadar ulaştı. Kuvvetli istikâmet sâhibi idi.

Mazher-i Cân-ı Cânân hazretleri buyurdu ki: Mîr Rûhul-emîn, “Muhammedî meşrebirdir.” Kuvvetli nisbet sâhibi idi. Ömrünün sonlarına doğru Kur’ân-ı kerîmi ezberlemeye başladı. Hıfzını temâmlamadan vefât etdi. Süyûtînin “rahmetullahi aleyh” (**Şerhussudûr**) kitâbında bildirdiği bir hadîs-i şerîfde: (**Hıfzını temâmlamadan vefât eden kimseye melekler bir elma verir. Onun kokusunu duyar duymaz Kur’ân-ı kerîm temâmen ezberine girer**) buyuruldu.

Mîr Rûhul-emînin oğlu Mîr Gulâm Hüseyin, tarîkatı Mazher-i Cân-ı Cânân hazretlerinden aldı. Rû'yâsında büyüklerden birini görüp, babam Mîr Rûhul-emînin hâli nasıldır diye sordu. O da bizim civârımızda Kur'ân-ı kerîm okuyor diye cevâb verdi. Süyûtî 'rahmetullahi aleyh' (**Şerhussudûr**) kitâbında, kabrdeki ölülerin Kur'ân-ı kerîm okuduğuna dâir çok haberler nakl etmiştir. Hadîs-i şerîfde: **(Nasıl yaşarsanız öyle ölürsünüz. Nasıl ölürseniz öyle diriltirsiniz)** buyuruldu. Mîr Rûhul-emîn de kabrinde Kur'ân-ı kerîm okuduğu muhtemeldir. Ölülerin kabirlerinde Kur'ân-ı kerîm okuması, bu tilâvetden haz almaları sebebiyledir. Onların böyle okuması, mükellef olmalarından dolayı değildir. Çünkü mükellefiyet yeri dünyâdır.

Büyüklerden bir zât Cennetde nemâz yoksa ben orayı istemem demiştir. Böyle söylemekle nemâz ve münâcâtın lezzetinin, âhiret lezzetinden dahâ fazla olduğunu bilip, ibâdeti arzû etmiştir. Cennetde arzû edilen herşey olur. Fekat, Allahü teâlânın rızâsının ele geçmesi herşeyden kıymetlidir.

39- Şâh Muhammed Şefî' "rahmetullahi aleyh":

Tarîkatı büyüklerden birinden aldı. Dahâ sonra hazret-i İşânın sohbetine devâm edip, tesavvufda yüksek makâmlara kavuştu. Tecelliyât-ı zâtıyyeye kavuşup, Allahü teâlâyı zikir ile vaktlerini ma'mûr eyledi.

40-41- Muhammed Vâsıl ve Muhammed Hüseyin:

Bu yolun büyüklerinden bir zâtdan zikir ve murâkabe alıp, sekiz yıl onun sohbetinde cem'iyet nûrları elde etdiler. Sekr hâlleri meydâna geldi. Bütün geceyi kendinden geçmiş olarak murâkabe ile geçirirlerdi. Hocalarının vefâtından sonra, Mazher-i Cân-ı Cânân hazretlerinin huzûruna gidip, tarîkat feyzlerini almakla meşgûl oldular. Bundan kısa bir müddet sonra Muhammed Vâsıl vefât etdi. Hazret-i Bâkîbillahın "kuddise sirruh" yakınına defn edildi.

Muhammed Hüseyin ise, senelerce Mazher-i Cân-ı Cânân hazretlerinin sohbetine devâm edip, güzel terakkîler ve keyfiyyetler elde etdi. Vilâyet-i kalbî seyrinde âşıkâne şi'rler okurdu.

Beyt:

***Senin naz hançerin sâdece beni öldürmedi,
Allah bilir ki, o bütün cihânı öldürdü.***

Okuduğu şi'rlerle gönülleri coşdurur ve zevk hâsıl ederdi. Sülûk seyrini, kemâlât nisbetine kadar ulaşırdı. Kalbî nisbete âid istiğrak ateşi bulununca, Müceddidi nisbetinden o kadar pay alamazdı. Bir gün fakîr Abdüllah-i Dehlevî onun hâline teveccüh edip, her makâmın keyfiyyetlerinden onu haberdâr etdim. Bana dedi ki, her makâmın keyfiyyetlerinin hâllerine ayrı ayrı kavuşdum. Ancak kemâlât nisbetini anlayamıyorum. Ona dedim ki, tarîkatın imâmı hazret-i Müceddid, bu yüksek nisbetin netîce-

sinin cehâlet ve belirsizlikden başka bir şey olmadığını söylemiştir. Çünkü, tecelliyât-ı zâtî anlaşılamaz. Bundan sonra, bir müddet dahâ sabr ve tahammülle hazret-i İşânın sohbetine devâm etdi. Gün geçtikçe o letâfet ve bîrenlik hâli kuvvet kazandı. Bu makâmda iyice yerleşti. Şikâyetleri şükr hâline döndü. Tarîkat icâzeti alarak memleketine gitdi.

42– Şeyh Gulâm Hüseyin Tehânîserî:

Mazher-i Cân-ı Cânân hazretlerinin tecrübeli ve seçkin talebelerinden idi. Bütyâle beldesindeki Pencâb denilen yerde fıkıh ilmi tahsîl etdi. Şeyh Gulâm Kâdir Şâh Kâdirîden Kâdirîye yolunu aldı. Yedi sene Muhammed Mîr hazretlerinin sohbetinde bulundu. Şeyhuşşüyûh Muhammed Âbid hazretlerinin halîfesi Sûfî Abdürrahmânı gördü. Onun teveccühlerine kavuştu. Çok zikir yapardı. Her gün haps-i nefis ile beş bin nefy ve isbât zikri yapardı. [Ya'nî, Lâ ilâhe illallah söylerdi.] Buna yedi sene devâm etdi. Sonunda cem'iyet hâline kavuşup, Mazher-i Cân-ı Cânân hazretlerinin huzûruna geldi. Senelerce sohbetine devâm etdi. Yüksek teveccühleriyle tarîkatın sülûk mertebelerinde ilerledi. Bâtınî seyr ve sülûk işini, ism-i zâhir tecellîlerinden geçirip, bâtın mu'âmelesini ism-i bâtın tecellîlerine ulaştırdı. Bu sebeble habs-i nefes harâretlerinin ve vilâyet keyfiyetlerinin onun nefsinde izleri vardı. Kendisinde şevk arttıran harâret, azâdlık ve tekellüfsüzlük hâli çokdu. Bâtın hâllerini anlamakda onun keşfleri sahîh idi. Rampûr şehrinde afganlılar ondan tarîkat aldılar ve onun teveccühleriyle kalb yanmalarına kavuşdular.

Fakîr Abdüllah-i Dehlevî, onun talebelerinin, sohbetinin keyfiyetlerinden ve bereketlerinden istifâde ettiklerini gördüm. Talebelerinden iki seçkin kimseyle görüşdüm. Dervîşlik, Allahü teâlâ ile olmaktır. İnsanın se'âdeti, ömrünü Allahü teâlâyı anmakla ve sünnet-i seniyyeye uymakla geçirmesinde ve bunu hayâtının sermâyesi yapmasındadır.

Şeyh Gulâm Hüseyin Tehânîserî, hacca gitdi. Elhamdülillah Haremeyn-i şerîfe'nin ziyâreti şerefine kavuşup, selâmetle döndü.

43–44– Mevlevî Abdülkerîm ve Mevlevî Abdülhakîm:

İlm tahsîlini temâmladıktan sonra, Mazher-i Cân-ı Cânân hazretlerinin şöhretini işitip, Purebden nûrlu huzûruna geldiler. Ondaki tarîkat-ı Nakşibendiyyeyi aldılar. Birkaç yıl feyz alarak, huzûr ve agâhîlik nûrlarına kavuşdular. İcâzet makâmına ulaştılar. Talebeleri irşâd için izn alarak, memleketlerine döndüler.

Mevlevî Abdülkerîm, o sıralarda gazâ ile meşgûl oldu. Mevlevî Abdülhakîm ise, inzivâyâ çekilerek, mâsivâyı terk edip, kanâ'at köşesinde Allahü teâlâyı zikrle meşgûl oldu. Günün yarısında birazcık katıksız ekmek yir, tenhâda zikrle meşgûl olurdu. Bu sebeble onun nisbeti çok kuvvetli hâle geldi. Çok kerâmetleri zuhûr etdi. Zenginlerden biri onbeş bin rubye hediye getirdi. Sizin elinizle bî'at etmek istiyorum, dedi. Züh-

dünün son derece olmasından, bunu kabûl etmedi. Bir def’asında cüz-zâm hastalığına yakalanan bir kimse, onun abdest suyundan ıslanan toprağı teberrüken bedenine sürdü ve abdest suyundan içti. Birkaç gün içinde iyileşdi. Buna benzer kerâmetleriyle çok sevildi. Mürâce’at edilen kimse oldu. Onun hâllerine ve amellerine, biz geride kalan ve bir işe yaramaz kimseler, gıbda ederiz. Gönlün mâsivâyâ bağlanmakdan kurtulması ve hâlden yüz çevirip, Hakkın yâdıyla meşgûl olması ne büyük se’âdetdir. Allahü teâlânın dostlarının maksûdu budur.

45– Nevvâb İrşâd Hân “rahmetullahi aleyh”:

Mazher-i Cân-ı Cânânın “rahmetullahi aleyh” husûsî talebelerindendir. Mekârîm-i ahlâk ile mevsûf idi. Hazret-i İşâna muhabbet ve i’tikâdda yüksek bir şân sâhibi idi ki, herkes o dereceye ulaşamaz. Çok meşgûliyeti olmasına rağmen, hazret-i İşânın muhabbeti ve sohbeti sebebi ile, bu hânedânın nisbetini elde etdi. Tarîkatda irşâd icâzeti aldı. O hazrete lâıyk hizmetleri yerine getirerek, husûsî bir yakınlığa ve berâberliğe kavuştu. Zafer Alî Hân, onun oğludur. Hazret-i İşândan tarîkat aldı. Yakın bir zemân önce, ebedî âleme göçdüler.

46– Gulâm Mustafâ Hân “rahmetullahi aleyh”:

Hazret-i Şâh Veliyyullah-i Muhaddisin “rahmetullahi aleyh” talebelerindendir. Mazher-i Cân-ı Cânân hazretlerinin güzel terbiye etmesiyle büyük pay alıp, hânedân-ı Ahmedî nisbetine kavuştu. Bâtın nisbetinin sü-lûkundan tâ tecelliyât-ı zâtîyye-i dâimîye ulaşarak, tarîkat ta’lîmi için icâzet aldı. Bir kaç kimse ile meşgûl olup, Hak teâlânın zikrine kavuştu. Yumuşak huylu idi. Mazher-i kemâlât-ı ilâhî olan, ta’zîm-i halk-ı Hüdâ onu temâmen istilâ etmişti. En aşağıda bulunan bir hizmetcisine bile ömrü boyunca sen diye hitâb etmemişdir. Herkese saygı ifâdesi ile hitâb ederdi. Hizmetcilerinin ücretlerini verirken, hak etdiklerinden fazlasıyla verirdi. Mazher-i Cân-ı Cânân hazretlerinin huzûrunda tam bir ihlâs ile bulunurdu. Râzı olunan hizmetleri yerine getirerek, Allah indinde kabûliyyete kavuştu. Çünkü, dervîslere hizmet eden feyz ve bereketlere onlarla ortakdır. **(Malın iyisi müslimânın iyisine ne güzel yakışır)** sözü onun vasfı idi. Vefâtından sonra Mazher-i Cân-ı Cânân hazretleri onun mezârını ziyârete gitti. Uzun müddet murâkabede kaldıktan sonra başını kaldırıp, Sübhânallah! Eğer bu fakîrin mezârının bu mezâr gibi envâr-ı ilâhî ile mahfûz olacağı yakînen ma’lûm olsa, dergâhın üzerine çıkar, yüksek sesle vefâtımı isterdim, buyurdu. Bu derece ma’rifet ve rahmetin zühûru onun ihlâsının güzelliğindendir.

47– Âhûn Nûr Muhammed Kandeârî “rahmetullahi aleyh”:

Din ilmlerinde yetişmişti. Tarîkatı Âhûn fakîrden alarak, o yoldan tarîkat ta’lîmi için icâzete kavuştu. Sînesinde bir yanma ve kalbinde bir erime vardı. Gönül derdinden bir dürlü sükûnet bulamıyordu. Mazher-i Cân-ı Cânân hazretlerinin huzûrunda kavuşarak, ondan nakşibendiyye ta-

rîkatını aldı. Senelerce sohbetin feyzlerini elde etdi. Tarîka-i Ahmediyyenin sülûkunda nihâyete yaklaşıp, nisbet-i nûrâniye ulaştı. Halvet ve inzivâyı tercîh etdi. Mazher-i Cân-ı Cânân hazretlerinin vefâtından sonra şöyle buyurdu: O hazretin (Mazher-i Cân-ı Cânân hazretlerinin) vefâtından sonra, nâiblik makâmı, tarîkatı yayma vazîfesi bana ulaştı. Hazret-i Muhammed Ma'sûmdan ve Hâce Nakşibendden "kaddesallahü es-rârehümâ" üveysîlikle, yeni bir nisbete kavuşdum. Bâtınî feyz verme ni'meti, hâne-i magldan hâne-i efgana intikâl edip, tâliblerin hâllerinin parlaklığını artırdı. Hazret-i Muhammed Zübeyr ve bu hânedânın meşâyihinin huzûrunda sohbet katılan bir şahs şöyle derdi: Îşânın bâtınının bereketleri ve nûrları çok fazlaydı. Sanki içerisinde su bulunmayan berrâk bir nûr akan nehr gibiydi. Tarîkat almak için huzûrlarına gelen birçok kişi de şöyle derdi: Îşânın huzûrunda çok feyzler hâsıl oluyordu. Bu sebeble hakkında: Hazret-i Îşânın huzûrunda uzun zemânda hâsıl olan feyz ve makâmları geçmek, onun yanında tâliblere az bir teveccühle hâsıl oluyordu. Hülâsâ tarîka-i Ahmediyye üzere ilm, amel ve vaktlerini muhâfaza etmekle süslenmişdi. Fekat ömrü vefâ etmedi. Kısa bir müddet içinde vefât etdi. Allahü teâlâ onu magfîret eylesin.

48– Molla Nesîm:

Mazher-i Cân-ı Cânân hazretlerinin seçkin halîfelerindendir. Tarîka-i Ahmediyyede bâtınî sülûku, hazret-i Îşânın teveccühleriyle nihâyete yaklaştırdı. Kemâlât mertebesine kadar bütün makâmları geçti. Tesavvufda, makâmları kısa zemânda geçme yoluyla, Allahü teâlânın dilediği makâmlara kadar ilerledi. Güzel hâller sâhibi idi. Her sene memleketinden Mazher-i Cân-ı Cânân hazretlerinin bereketli huzûruna gelerek tarîkat nûrlarına kavuşurdu. Hazret-i Îşâna muhabbeti ve ihlâsı en ileri derecede idi. Onun müsâdesi olmadan hiçbir iş yapmazdı. Bir def'asında kusmak üzere iken, boğazını tutarak, hazret-i Îşânın huzûruna geldi. Eğer izn olursa kusacağım dedi. O hazrete kemâl derecesinde tâbi' olması sebebiyle Allahü teâlânın makbûl kullarından oldu.

Huzûruna gelen talebeler, teveccühünün bereketiyle, cem'iyet ve huzûra kavuşurlardı. Güvenilir bir kimseden şöyle işitdim: Bir def'asında, bir şahsa, tam bir cezbe ile teveccüh buyurmuşdu. O kimse, bu teveccühe tâkat getiremedi. Uzun müddet ızdırâblı ve kendinden geçmiş bir hâlde kaldı. Sonunda o hâl üzere vefât edip, rahmet-i Hakka kavuştu. Çok bereketler sâhibi ve varlığı büyük bir ganîmet idi. İlm öğretmekle ve tarîkat ta'lîmi ile hoş bir ömr geçirdi.

49– Molla Abdürrezzâk "rahmetullahi aleyh":

Fıkıh ve üsûl ilminde tam bir mahâret sâhibi idi. Mazher-i Cân-ı Cânân hazretlerinin mubârek sohbetlerine devâm ederek, iyi hâllere kavuştu. Allahü teâlâyâ yaklaştıran derecelerde ilerleyip, kemâl derecelerine ulaştı. Tarîkat ta'lîmi için icâzet alıp, zâhir ve bâtın ilmlerinin feyzlerini sa-

çarak, güzel bir hayât sürdü.

50– Molla Celîl “rahmetullahi aleyh”:

Mazher-i Cân-ı Cânân hazretlerinin sohbetlerine senelerce devâm ederek, bâtın nûrlarına kavuşdu. Bâtın nisbetinde kemâlâta ulaşarak, tarîkat ta’lîmi için icâzet aldı. Allahü teâlâyı zikr ile hoş vakt geçirdi. Allahü teâlânın nasîblendirdiği kimselerin gönüllerine zikr-i ilâhîyi yerleştirdi.

Molla Abdüllah “rahmetullahi aleyh”:

İlm ve edebde seçkin ve sâlih bir zât idi. Mazher-i Cân-ı Cânân hazretlerinin sohbetinin bereketiyle huzûr ve agâhî erbâbından oldu. Birkaç gün Molla Nûr Muhammed ile sohbet etdi. Sonra memleketine dönüp, çok zikr ve mücâhede ile kalb hâllerinde derinleşti. Etrâfında çok talebe toplanıp, onun teveccühleriyle huzûr ve cem’iyyete kavuşdular. Onun vefâtından sonra, kendisinden tarîkat ta’lîmi için icâzet almış olan birâderi yerine geçti. Sohbet ve zikr halkasını eski sıcaklığında devâm ettirdi. O da vefât edince, bir büyük zât yerine geçti. İnsanlar onun huzûrunda toplandı.

52– Molla Teymûr “rahmetullahi aleyh”:

Mazher-i Cân-ı Cânân hazretlerinden tarîkat aldı. Fenâ-i kalbî makâmına ulaşarak, huzûr ve agâhîlik hâllerini ömrünün sermâyesi yaptı. Molla Nûr Muhammed ile sohbet etdi. Memleketinde meşakkatli riyâzât yaparak, bâtın nisbetini muhâfaza için üstün bir gayret gösterdi. Nisbet-i zevk, şevk ve istigrâk peydâ oldu. Talebelerin mürâce’at ettiği bir zât oldu. Pekçok kimse onun elinde inâbet yaptı. Onun mubârek bâtınının sıcak te’sîrleri sebebiyle, nice çılgın kâfirler müslimân oldu. Onun iltifât-ı şerîfi ile tarîkat revâç buldu. Onun sohbetinin çekiciliği ile, râfizîler, ehl-i sünnet ve cemâ’at i’tikâdına geçerek, Allahü teâlâyı zikr ile meşgûl oldular.

Şevk sâhibi talebeler, Molla Nesîmin sohbetinde cem’iyyet ve tumânînetden bir şey elde edemeyip, onun sohbetine gelirler ve maksadlarına kavuşurlardı.

Elhamdülillah! Elhamdülillah! Mazher-i Cân-ı Cânân hazretlerinin talebelerinden, Molla Evliyâ, Molla İbrâhîm, Şâh Lütfullah, Molla Seyfeddîn, Muhammed Hân, Hâce Muhammed Ömer, Hâce Yûnûs, Şeyh Kutbüddîn, Şeyh Muhammed Emîn, Şeyh Gulâm Hüseyin ve diğer azîzler, Allahü teâlâyı yaklaşırdan makâmlarda seçilmiş kimselerden olup, mâsivâdan yüz çevirdiler. Rahmetullahi aleyhim ecma’în.

ONSEKİZİNCİ BÖLÜM

Mazher-i Cân-ı Cânân hazretlerinin sevenlerinden ba'zılarına yazdığı mektûbları:

Birinci Mektûb:

Efendim! Fakîrden birkaç def'a haseb ve nesebimi yazmamı istemişdiniz. Zarûrî bir şey olmadığı için, üzerinde durmuyordum. Fekat şimdi müsâmahânızın çokluğundan haseb ve nesebim hakkında kısaca yazıyorum. Biliyorsunuz, hakikatde, bu fakîrin varlığının sermâyesi, başlangıçta bir damla ve sonunda bir avuç topraktır. Bu âcizin nesebi; Muhammed bin Hanefiyyenin vâsıtasıyla Alî Mürtezâya “aleyhittehiyye ve's-sena' ” ulaşır. Fakîrin dedelerinden biri olan Emîr Kemâleddîn, yaklaşık hicrî sekizyüz yılında Tâifden, Türkistâna geldi. O bölgenin hâkimlerinden olan Serdâr Aluskaşkalanın kızı ile evlendi. Serdârın oğlu olmadığı için o bölgenin hâkimiyeti Kemâleddîn'in çocuklarına geçti. Hümâyûn Sultân Hindistânı sûr efganlılarının elinden kurtarınca, o hânedândan soyları üç vâsita ile Emîr Kemâleddîne ulaşan Mahbûbhân ile Babahân adındaki iki kardeşi berâberinde getirdi. Bu iki kardeşin ahvâli Tevârih-i Ekberî adındaki kitâbda yazılıdır. Bu büyüklerin anne tarafından nesebi Emîr Sâhibkıranın [Timûrun] hânedânına ulaşır. Fakîrin nesebi dört vâsita ile Babahâna ulaşır. Babam, Ekber Sultân zemânında isyânın müsebbîbi olan adı geçen hânın suçu sebebiyle tenzîli rûtbeye girifdâr oldu. Bir ömrü Sultân Evrengzibe hizmetle geçirip, sonunda dünyâyı terketme ni'meti ile şereflendi. Kâdirîyye tarîkatı halîfelerinden bir büyükden istifâde edip, hicrî binyüzotuzda vefât etdi.

Fakîr, hicrî 1113 de doğdum. Onaltı yaşında yetîm oldum. Yirmi yaşında iken himmet kemerini bağlayıp, dünyâdan elimi çekdim. Başımı fakr yoluna koydum. Babam hayâtda iken, o devrde okunan ilmleri okudum. Hadîs kitâblarını Şeyhül-muhaddisîn Şeyh Abdüllah bin Sâlim Mekkînin talebesi Muhammed Efdâl Siyâlkûtîden okudum. Kur'ân-ı kerîmi Şeyhül-kurrâ Şeyh Abdülhâlîkî talebesi Hâfız Abdürresûl Dehlevîden okudum. Hırka ile birlikde Nakşibendiyye tarîkatının zikrini ve icâzet-i mutlakâyı iki vâsita ile Kayyûm-i Rabbânî Müceddid-i elf-i sâniye “radiyallahü anh” ulaşan Seyyid Nûr Muhammed Bedevânîden “radiyallahü anh” aldım. Fekat bir ömrü onun huzûrunda geçirdim. Onun vefâtından sonra bu tarîkate mensûb müteaddîd şeyhlerden istifâde etdim. Nihâyet Şeyhüşşüyûh Muhammed Âbid Senamînin “radiyallahü anh” feyzli dergâhına gitdim. Bir müddet onun huzûrunda yetişip, Kâdirîyye, Sühreverdiyye ve Çeştîyye tarîkatlarından hırka ile icâzet aldım. Bugün ya'nî hicrî 1185 târîhine kadar

bu büyüklerin tasdîkiyle otuz seneden beri Hak tâliblerini terbiye ile meşgûl olmakdayım. Allahü teâlâ Habîbinin “sallallahü aleyhi ve sellem” bereketiyle bu fakîre hayırlı âkıbet nasîb eylesin!

İkinci Mektûb:

Tarîka-i Ahmedîyyenin mensûblarına yapılan bir i'tirâzı gidermek hakkındadır. Bu yolda bulunanların hâllerinin, yüksek makâmların bulunduğu dâir sözlerine uygun olduğunu bildirmekdedir.

Kıymetli efendim! İki şübhe yazmışsınız. Biri, Serhend büyüklerinin halîfeleri yüksek makâmlar da'vâsında bulunmaktadırlar. Hâlbuki önceki evliyâda böyle şeyler meydâna gelmemiştir.

Diğeri ise: Onlar müridlerine yüksek müjdeler veriyorlar. Hâlbuki durumları o yüksek müjdelere delâlet etmemekdedir. O dervîşlerin önceki büyüklerle müsâvî hattâ onlardan üstün oldukları lâzım gelir. Bu ise doğru değildir, denilmekdedir.

Birinci şübhenin cevâbı: Biliniz ki, önceki büyükler de, fenâ mertebesine ermekle berâber, yüksek kemâlât da'vâsında bulunmuşlar. Tesavvuf ehlinin kitâbları böyle sözlerle doludur. Hülâsâ bu tâifeden bir cemâ'at böyle şeyleri izhâr etmekle, açıklamakla me'mûrdur. Onlardan bir topluluk sekr hâlinin gâlib gelmesi sebebiyle ma'zûrdurlar. O hâlde onlar hakkında bu her iki ihtimâlden biri câiz görülebilir. Peygamberlikden başka hiçbir kemâl asâleten son bulmadı. Allahü teâlâ hakkında cimrilik mümkün değildir. O hâlde bu büyükler hakkında hüsn-i zanda bulunmaya ne ma'nî vardır. Netîcede onlar sâlih müslimânlardır. Kemâl eserlerinin zuhûrundan murâd, eğer kerâmetin fevkinde olan istikâmet ise, bu ma'nâ bu yolun açık ve kuvvetli delîllerinden olur. Za'îf delîllere i'tibâr yoktur. Eğer maksâd avâmın i'tibâr ettiği hârik-ul'âde hâller ve mükâşefeler ise, bunlar tesavvuf ehlinin sözbirliği ile evliyâlığın şartlarından olmazsa olmazlarından değildir. Bütün ümmetin en üstünleri olan Sahâbe-i kirâm-dan böyle şeylerin çok az meydâna geldiği ma'lûmdur. Bu yolun mücâhede ve riyâzetleri, Sahâbe-i kirâm ve tâbi'în-i i'zâmda olduğu gibi, kitâb ve sünnete uymak olunca, bu yolda bulunanların zevkleri ve mevâcidleri de bu cemâ'atin zevklerine benzemekdedir. Âyet-i kerîmede meâlen: **“Mümterînden** [şübheye düşenlerden] **olma**” [En'âm sûresi: 114.cü âyeti] buyurulmaktadır.

İkinci şübhenin cevâbı: Kemâl sâhiblerinin bâtınî durumlarını anlamak kolay bir iş değildir. Bilhâssa bu yolun nasıl olduğu bilinmeyen nisbetini herkes anlayamaz. Fekat doğru firâset sâhiblerine gizli değildir. Tâ'at ve riyâzetin çokluğu, zevk, şevk, tecerrüd ve inkitâın ifrâtı demek olan zâhirî sebeblerde ihlâs ve riyâ sâhibleri, hak ve bâtıl ehli ortakdır. Ba'zan günâhların meydâna gelmesinden ma'sûmlardan başkası mahfûz değildir. Gerçek şu ki: Nübüvvet zemânından uzaklaşıldığı ve kıyâmet yaklaştığı için, zâhir ve bâtın işlerinde tam bir za'îflik meydâna gelmiştir. Fekat

bu müjdeler aslsız değildir. Bu büyüklerin müjdeden maksadları, mürîdin o makâmdan bir pay aldığını bildirmektir. Yoksa meşhûr evliyâ gibi o makâmındaki kuvvete ve yükseğe erişdiklerini bildirmek değildir ki, bundan o büyüklerle müsâvî oldukları anlaşılsın. Fekat kâbiliyyetli bir kimse, bir ömr boyunca bu işe ciddiyetle ve gayretle sarılırsa, o büyüklerin kavuştuğu ni'mete kavuşmuş olması imkânsız değildir.

Beyt:

***Rûhu'l-kudüsün feyzi yine imdâd ediyor,
Başkaları da Mesîhin yaptığı yapıyor.***

Biliniz ki, bu büyüklerin nisbeti in'ikâsîdir. Tıpkı güneşin ışığının ay-nada yansması gibidir. Mürşidin nûrlarının mürîdin kalb aynasına gelmesi in'ikâsın (yansımanın) hakîkate dönüşmesi, mürîdin kemâle ermesi ve erdirebilme mertebesine ulaşması için bir fırsat lâzımdır. O hâlde ba'zan makâmın aksi mürîdin bâtın aynasına düşer. Fekat henüz o makâm tahakkuk etmemiş, gerçekden o makâma kavuşmamıştır.

O makâm sâdece kalb aynasına aks etmiştir. Mürşid keşf-i dakîk ve nazar-ı tahkîk ile sâdece mürîde o makâmı müjdeler. Ayrılıktan, aksin kaybolmasından sonra aynı hizâda olma ve aksleşme şartıyla zuhûr etmiş olan o nisbet örtülü kalır. Sonra eserleri zuhûr etmez. Bu hatâlar bu zemânda çok revâç bulmuş olup, pîrler arasında nisbet-i keşfiye kavuşan azdır. Mürîdlerin makâm müjdesini isteme ve irşâd icâzetini alma husûsundaki himmetleri za'îf olduğu için, bir tahammülsüzlük içindedirler.

Üçüncü Mektûb:

Nisbet lafzının tesavvuf ehlinin ıstılâhında ne ma'nâyâ geldiğini sormuşsunuz. Nisbet, arabîde iki taraf arasındaki alâka demektir. Tesavvuf ehlinin ıstılâhında ise, Allâhü teâlâ ile yarattıkları arasındaki alâkadır. Kelâm âlimleri buna sâniyyet, yaratıcılık ve masnûiyyet, yaratılmışlık demektedirler. Gilâlin (testi yapanın) testiye nisbeti de böyledir. Kitâbın ve sünnetin zâhirinden böyle anlaşılıyor. Sofiyye eğer vahdet-i vücûd ehli ise, bu nisbete vahdetde kesret diyorlar. Suyun dalgalar ve kabarcıklar sûretinde zuhûr etmesi gibi. Vahdet-i vücûd ehli bu kesret i'tibârîdir. Mevcûd vahdet-i hakîkî, mutlak su değildir, derler. Vahdetde kesret ta'bîrinin hulâsâsı, mahlûkun Hak ile aynı olduğunu savunmaktır. Bu ma'nâyı çeşidli te'vîller ve misâllerle meşrû' ve ma'kûl göstermeye çalışıyorlar. Eğer ehl-i tesavvuf şühûdiyyeden ise nisbeti, aslın zılla nisbetidir derler. Güneşden yayılan ışıkların güneşe nisbeti gibi. Zıl burada tecellî ma'nâsındadır. Ya'nî bir şeyin ikinci derecede zuhûrudur. Bu zıllî kesret de güneşin vahdet-i hakîkîsinin mahalli olamaz. Nisbetin birinci ta'rîfi ile ikinci ta'rîfi arasındaki fark şudur: Her ne kadar zıllın kendi aslından başka ayrı bir hakîkatı olmayıp, o asl ikinci mertebede zuhûr etmiş, kendini zıl olarak ortaya çıkarmış olsa da. Ancak birinin, diğerinin aynı olduğunu söylemek burada doğru olmaz. Deniz ve dalgalar için böyle söyle-

mek doğru olur.

O hâlde şühûdiyye denen tesavvuf ehli, tevhîd akîdesine bir zarar gelmemesi için, bu nisbet ta'bîri ile bir bakıma asl ile zıllın birbirinden ayrı olduğunu söylemekdedirler. Böyle olduğu Kitâb ve sünnetden kolayca çıkarılabilir. Nisbetin asl ile zıllın aynı olduğu ma'nâsının îzâhını vahdet-i vücûd ehli sofiyyenin kitâblarından öğrenmek lâzımdır.

Vahdet-i vücûd ehline göre nisbetin îzâhı ise şöyledir: Bu büyüklerle göre mümkinâtın hakikatleri ilm-i ilâhîde ademlerden (yokluklardan) ve varlıklardan ibâretdir. Şöyle ki, ademler izâfîdir. Ya'nî adem-ül-ilm (ilmin yokluğu), cehl ile kudretin yokluğu acz ile ifâde edilmesi gibi bu ademler izâfî olup, birbirinden farklı ma'nâlardadırlar. Bunlar ilm-i ilâhîde mevcûddurlar. Ademlerin mukâbili olan sıfat-ı hakîkiyyenin görüntüleri olmuşlar. O sıfatların nûrları bu görüntülere aks etmiş, bu karışım teayyünât-ı âlemin aslı olmuşdur. Şühûdiyye ehline göre a'yân-ı sâbite ilm-i ilâhîde izâfî ademlerden ve sıfat-ı hakîkiyyenin zillerinden mürekkebdir. Hâricî hakîkinin zıllı olan hâricî zıllının aynasında hâricî eserlerin aslı olmuşdur. O hâlde a'yân-ı hâriciyye (hâricî varlıklar) şühûd ehline göre zıllî olarak vardır. Hakîkî varlıkla değil, hâricî zıllîde var olurlar. Hakîkî varlığın tahakkuk ettiği hâricî hakîkîde değildir. Âlemde varlık zıl ve aks olarak ne varsa hepsi Allahü teâlâdandır. O hâlde Allahü teâlâdan başka hakîkî varlık yoktur. İşte tevhîd inancı budur.

Adem, şerrin ve noksanlığın kaynağı, varlık hayr ve kemâlin aslı, âlem de yokluk ve varlıktan mürekkebd, hattâ adem onun aslı varlık ise onda emânet olunca, ister istemez âlem güzellik ve çirkinliğin mecmûn olacaktır. Ancak güzellikler varlıktan, çirkinlikler ise âlemin adem tarafından meydana gelmekdedir. Buna göre sâlik, kuvvetli istî'dâdı cezbe-i ilâhînin zıllı olan meşâyih'in cezbi ile seyr-i ilmî ile imkân derekesinden vücûb derecesine doğru, hadîs-i şerîfde bildirildiği üzere Hâlık ile mahlûk arasında bulunan zulmânî ve nûrânî perdeleri geçer. Hakikat güneşinin nûrlarının sâlikin aynasında zuhûr etmesine mâni' olan bu perdelerin kalkmasıyla zâhir ile mazhar arasında meydana gelen nisbet-i muhâzâtın bereketleri tam olarak görünür. Bu nûrlar o aynayı görünmez hâle getirir. Bu hâle nisbet-i fenâî derler. Fenâdan sonra Allahü teâlânın ihsân ettiği varlığın her makâma uygun hâle getirilmesi gerekir. Fenâdan sonra sâlikin beşerî varlığını ayakda tutup, şerî'at ahkâmını yerine getirebilmesi için, Allahü teâlânın ihsân ettiği varlığın her makâma uygun hâle getirilmesi gerekir. Buna nisbet-i bekaî derler. Sâlik zulmânî ve nûrânî perdeleri temâmen yırtar, tecelliyât-ı sıfat ve şüyûnâtı geçer, sırf tecelli-i zât ile müşerref olursa, Nebîlerin ulaştığı mertebeye ulaşır. Kötülüğün meydana gelmesi ihtimâli bulunmaması demek olan ismet mertebesine kavuşur. İmkân derekesinden vücûd derecesine doğru kat'ettiği mesâfeye göre, sırf şer olan ademden ileriye geçer. Allahü teâlâyâ dahâ yakın olur. Adem zulmetleri varlık nûrlarının kaplamasıyla yok olunca, dahâ çok hayr kayna-

ğı olur. Fekat ba’zan şerrin meydâna gelmesi ihtimâli ile velî ve nâib-i nebî olur. İnsanları ıslâh ve terbiye eder. “Enbiyâ ma’sûm, evliyâ mahfûz-dur” sözünün ma’nâsı budur.

Şühûdiyye ehlinin ıstılâhındaki nisbetin zuhûrunun ma’nâsı kısaca sofiyye-i müceddidiyye meşrebine göre böyledir.

Dördüncü Mektûb:

İlm-i huzûrî ile ilm-i husûlî hakkındadır.

Efendim! Huzûrun devâmlılığına sebep olan fenânın hâsıl olmasından sonra, ba’zan Allahü teâlâdan gaflet hâsıl oluyor. Bunun sebebi nedir diye soruyorsunuz.

Biliniz ki, bu şübhe, karışdırma sebebiyledir. Şöyle ki: Huzûr, ilm-i hudûrî ve husûlî olmak üzere iki kısımdır. Hudûrî, bu ilme sâhib olanın kendisinden ayrılmayan özellik veyâ kendisidir. Kişinin kendisini ve kendisinde meydâna gelen şeyleri bilmesi böyledir. İlm-i husûlî, bilinen şeylerin akl ve duyu organları vâsıtasıyla zihnde şekillenmesidir. Seyr-i ilmî ile imkân derekesinden vücûb derecesine yükselen sâlikin bu ilmi, ilm-i hudûrî kabîlindendir. Husûlî değildir. Ârifin ilm-i hudûrîsi dâimâ Allahü teâlâyâ tealluk eder. Sofiyyeye göre eşyânın varlığı zıllîdir. Hakîkî değildir. Ya’nî görünen bu kesret, vücûd-u hakîkinin zilleridir. Hâricde o tek varlıktan başkası yoktur. Çokluk, vücûdun şüyûnâtının çokluğundandır. Zıl kendinin zıl olduğundan haberdâr olmadığı müddetce varlığı yalnız kendine mahsûs zanneder. Sâlik ben derken o vehmî varlığa işâret eder. Sâlik, tesavvuf ehlinin ıstılâhı olan kat-ı mesâfe denilen ve hadîs-i şerîfde bildirilen Hâlık ile mahlûk arasındaki zulmânî ve nûrânî perdeleri geçip, kendi aslına kavuşunca, kendini o aslın zıllından başka bir şey görmez. Kendi varlığını ve ona bağlı olan şeyleri Allahü teâlâdan emânet olarak bilir. Zıllın kendi başına bir hakîkatı olmadığını hattâ o aslın ikinci mertebede zıl sûretinde zuhûr ettiğini idrâk eder. O zemân kendisine ben derken o benin zıl değil, asl olduğunu anlar. Ondan sonra ene (ben) diyenin ilm-i hudûrîsi asla bağlanır. Artık ben deyince, önceki asl kasd edilir. Sonra da asla tâbî olarak ikinci derecede zıl kasd edilir. Bu durum devâmlı olunca buna devâm-ı huzûr denir. Fenâ gerçekleşdikden sonra, bu huzûr artık kaybolmaz. Eğer ba’zan bu hâlde gevşeklik görülürse bu ilm-i huzûrîye sâhib olanın ilminde meydâna gelir. İlm-i huzûrînin kendisinde değil.

İnsanlarının işlerinin yürümesi his organlarına bağlı olduğu için, his organları devâm ettiği müddetce ârifin ilm-i husûlîsi avâmınki gibidir. Bu ilm, Allahü teâlâyâ ulaşamaz. Çünkü his organları o yüce makâma erişemez. Bu şübhelerin kaynağı şudur: Âlimin ilmini unutması, ilm-i hudûrîde za’îflik zannedilip, devâmlı huzûr hâli yoktur denmesinden dolayıdır. Hazret-i Ömer Fârûk “radıyallahü anh” Nemâz kılarken orduyu techîz ediyorum” buyurmuşdur. Bununla her iki ilme işâret etmiştir. Çünkü ordunun techîzi, ilm-i husûlî ile ilgili nemâzdaki huzûr, ilm-i huzûrî kâbi-

lindendir. Hazret-i Ömerin “radiyallahü anh” nemâzını huzûr hâlinden uzak olarak kılmayacağı ve cihâda âid tedbîrinin sebeblerinin düşüncesi meydâna gelmeyeceği açıktır. O hâlde her iki ilm, biraraya gelmedikçe, her iki işin aynı anda meydâna gelmesi mümkün değildir. Yoksa ikinci halîfenin “radiyallahü anh” sözünün ma’nâsı olması, mümkün değildir. Bu ma’nâyı iyi anla.

Beşinci Mektûb:

Hazret-i Müceddidin “kuddise sirruh” sözleri hakkındaki şübhele-
re cevâb vermektedir.

Mes’ûd ve bahtiyâr kardeşim! Aklsızların zannınca Müceddid-i elf-i sâninin “radiyallahü anh” kıymetli sözleri hakkında vârid olan şübhele-
rin cevâblarını soruyorsunuz. Bu konuyu inceledim. Biliniz ki, bu i’tirâz-
lar ya cehâlet, yâhud da hased sebebiyledir. Bu inkâr âdeti, taassûb eh-
linin eskiden beri âdetidir. Şeyh-ül-Ekberi “radiyallahü anh” ve diğer
büyükleri senelerce yazılarıyla tekfir etmişlerdir. Hazret-i Müceddid mek-
tûblarında bütün bu şübhelerin cevâblarını yazarak onların müdâhelele-
rini gidermiştir. İmâm-ı Rabbânî hazretlerinin torunlarından hazret-i Şâh
Yahyâ bu husûsda geniş bir kitâb yazmıştır. Hazret-i Mevlvî Ferrûh Şâh
“radiyallahü anh” **(Keşf’ül-gitâ an vech-il-hatâ)** adlı muhtasar bir kitâb
yazmıştır. Yine imâm-ı Rabbânî hazretlerinin sevenlerinden Mevlânâ
Muhammed Türkî, Şeyh Kürdînin talebesi Muhammed Berzencînin kitâ-
bına geniş sûâl ve cevâbları ihtivâ eden **(Atıyyet-ül-vehhâb el-fâsıla bey-
nel-hatâ ves-sevâb)** adında bir kitâb yazmış ve bunu arab diyârındaki
dört mezhebin âlimlerinin mührleriyle tasdik ve tescil ettirmiştir.

Onların hasedlerinin sebebi, imâm-ı Rabbânî hazretlerinden bilin-
meyen ma’rifetlerin zuhûr etmesidir. Bu bilgiler birinci ve ikinci asrda her
tarafa yayılmış, hayrla yâd edilen ilk üç asrdan sonra unutulmuştur.
Resûlullahın “sallallahü aleyhi ve sellem” temiz tînetinin bakiyyesi olan,
imâm-ı Rabbânî hazretlerinin temiz tînetiyle tekrâr ortaya çıkmıştır. İn-
sâf şunu gerektirir ki, önce bu sözleri söyleyenin şânına, hâline baksın-
lar. Eğer kitâb ve sünnete uyuyorsa ve işlerinin ve sözlerinin ekserîsi şe-
rî’at terâzîsiyle tartılmış ise, o zemân onun sözlerinin şübhe etdikleri
yerlerini açık olan yerlerine göre te’vîl etsinler. Yâhud da zâhirî ve bâtı-
nî ilmleri bilen bir âlime sorsunlar. Böylece işin esâsını anlayıp, onu
ma’zûr görsünler. Çünkü tesavvuf ehli için pekçok mâzeretler vardır.
Ba’zan hâl galebe çaldığında, söyledikleri sözler maksadlarını ifâde et-
meye yetmiyor. Ba’zan vehm ve hayâl karışması sebebiyle keşfle elde edi-
len bilgilerde hatâ meydâna geliyor. Onlar bu hatâda ictihâddaki hatâlar-
da olduğu gibi ma’zûrdurlar. Ba’zan da onların ıstılâhlarına, kasd etdik-
leri ma’nâlara vâkıf olunamadığından da, onların sözleri hakkında şübhe
meydâna geliyor. İşte bütün bu sebeblerden dolayı o büyüklerin sözle-
rine i’tirâzı terk etmek lâzımdır. Bilhâssa hazret-i Müceddidin sözlerine
i’tirâz temâmen fuzûlî ve lüzûmsuzdur. Çünkü onun tarîkatı, sünnet-i se-

niyyeye ittibâ üzerine kurulmuştur. Onun eserleri sünnete ittibâyı bildiren nasihatlarla doludur.

Ehl-i tesavvufu inkâr etme fitnesinin sebebi, en çok tevhîd-i vücûdîyi inkâr etmek ve tevhîd-i şühûdîyi isbât etmekden kaynaklanmaktadır. Çünkü dört yüz seneden beri, ya'nî hazret-i Şeyh İbn-i Arabîden "radiyallahü anh" imâm-ı Rabbânî "radiyallahü anh" hazretlerine kadar insanlar, devâmlı vahdet-i vücûd mes'elesini işitmişler ve bu husûsda düşüne gelmişlerdir.

İmâm-ı Rabbânî hazretlerinin tevhîd-i vücûdîye i'tirâzı, zâhir ülemâsının i'tirâzı gibi değildir. Bilâkis tevhîd-i vücûd ehlinin söylediği makâmı kabûl ediyor. Şu kadar var ki, asl maksadın bu makâmın üstünde olduğunu söylemiştir. Hâricî hakîkide mevcûd olan vücûd-i hakîkinin vahdetini bozmayacak tarzda Hâlık ile mahlûkun birbirinden başka olduğunu isbât ediyor. Fekat tevhîd-i vücûdî ehli böyle demiyor. Onlar Hâlık ile mahlûkun aynı olduğunu söylüyorlar. Vahdet-i vücûd ile vahdet-i şühûd mes'elesinin dahâ geniş açıklaması bundan sonraki mektûbda yazıldı. Vesselâm.

Altıncı Mektûb:

Şübhelere cevâb hakkındadır. Allahü teâlâyâ hamd ve Resûlüne salât olsun. Fakîr Cân-ı Cânân tarafından, Mevlevî Sâhib Mihribân sellemehurrahmân bilsinler ki, hazret-i Kayyûm-i Rabbânî Müceddid-i elf-i sâînînin "radiyallahü anh" yüksek sözlerine dâir şübheleri ihtivâ eden iltifât-kâr ve uzun mektûbunuz geldi.

Kıymetli efendim! Bu şübheler imâm-ı Rabbânî hazretlerinin ıstılâhlarına vâkîf olmamaktan doğmuştur. Eğer nasîb olursa, üç cildlik (**Mektûbât**)ını mütâlea ediniz. Bu şübheler gidecektir. Fakîre bu şübhelerin cevâblarını yazınız diye emr etdiğinizizden, bu emre uymak için birkaç satır yazıyorum.

Bilmek lâzımdır ki, tesavvuf büyükleri vücûd lafzını üç ma'nâda kullanmışlardır. Birincisi; emr-i imtizâ ve ma'kûl-i sâînî olan, meydâna gelmek ve olmak ma'nâsındadır. İkincisi vücûd-i münbasitdir. Birinci ma'nânın çıkış kaynağıdır. Zâhir-i vücûd diye ifâde edilir. Bu her iki vücûd da Allahü teâlânın zâtından sonra gelir. Zât bu her iki vücûd ile de eserlere kaynak olamaz. İlklerin ilki, başlangıçların başlangıcı olan vücûddur. Ehl-i tevhîdin zannına göre bu vücûd zâtın aynıdır. Zât bu vücûd ile eserlere menşe', kaynak olur.

İmâm-ı Rabbânî hazretleri buyuruyorlar ki, Allahü teâlânın zâtının kendisi yarattıklarının menşe'idir. Vücûd ve zât, her ikisi hakîkatde bir olunca, eserlerin meydâna gelmesini ister. Vücûd nisbet etmeli ister zâta, maksad aynıdır. O hâlde ihtilâf lafzîdir. Teselsülün burada hiç yeri yoktur. İmâm-ı Rabbânî hazretlerinin, Allahü teâlânın zâtına vücûd lafzını söy-

lemekden sakınması, birinin diğeri yerine söylenilmesinden sakınması ihtiyâtından dolayıdır. Çünkü şerî’atde böyle söylenilmemiştir. Allahü teâlânın sıfatları ve isimleri tevkîfidir.

Hakikat-ı Kâ’benin, hakikat-ı Muhammedîden üstün olduğuna dair olan diğeri iki şübhe (**Mektûbât**)ın üçüncü cildi okununca gider. Bunların cevâblarını yazmak uzun sürer.

Hazret-i Gavs-üs-sakaleynin, “Benim iki ayağım her velînin boynu üzerindedir” sözünün te’vîli husûsunda yazdığınıza gelince, eğer kendi zemânındaki evliyâyı kasd etmiş ise, bu sözünden dolayı ona bir noksanlık gelmez. Ancak kendinden öncekileri bu hükmünden istisnâ etmek edeben gerekir. Çünkü öncekilerden bazıları, onun hem dedeleri, hem de hocalarıdır. “**Evveli mi hayrlıdır, yoksa sonu mu bilinmez**” hadîs-i şerîfi gereğince, sonrakileri istisnâ da câizdir. Takdîm ve te’hîr izâfî bir şeydir. Çünkü her sonra gelenden sonra bir sonra gelen vardır. Bu takdîrde Gavs-ül-A’zamdan sonra geleni ondan üstün tutmak mümkündür.

Fakîre iltifât-kâr mektûbunuzda hak ile bâtil arasını ayırmam için emr etdiniz. Me’mûr ma’zûrdur. Allahım bize hakkı hak bâtili bâtil olarak göster, vesselâm.

Yedinci Mektûb:

Hazret-i Gavs-üs-sakaleynin ve hazret-i Müceddidin üstünlüğü bildirilmektedir.

Allahü teâlâyâ hamd ve Resûlüne salât ve selâm olsun. Kayyûm-ı Rabbânî Müceddid-i elf-i sâni ile Mahbûbu Sübhânî Şeyh Abdülkâdir Geylânînin “radıyallahü teâlâ anhümâ” birinin diğeri üstünlüğünü sual eden iltifât-kâr mektûbunuz geldi.

Kıymetli efendim! Üstünlük cüz’î ve küllî olmak üzere iki kısımdır. Süâlin cüz’î üstünlük husûsunda olmadığı açıktır. Küllî üstünlüğün esâsı Allahü teâlâyâ yakınlığın çok olmasıdır. Bu ise bâtin ile ilgilidir. Aklla anlaşılmaz. Ancak menâkıbın azlığı ve çokluğundan bir işâret maksada götürebilir. Fekat kat’î birşey söylenemez. Nakl, Kitâb, sünnet ve birinci asrın icmâ’ından ibâretidir. Her iki büyüğün Kitâb ve sünnetin geldiği ve icmâ’ın vuku’ bulduğu zemândan sonra yaşadıkları ma’lûmdur. Şerî’atin bu üç kaynağında bu husûsda bir bilgi yoktur. Bu husûsda keşfin ise hatâlı olması muhtemeldir. Bir mes’elede muhâlefet edene huccet gerekmez. Pîrâna muhabbetde taşkınlıktan uzak olmayan müridlerin sözlerine i’tibâr edilmez. Bu her iki büyüğün kemâlâtını iyi bilen ve ikisinin de küllî üstünlüğüne göre kat’î hükmde bulunan keşf sâhibinin sözüne de i’tibâr edilmez. O hâlde en sâlim yol, bu işi Allahü teâlâ bilir demek ve böyle lâzım olmayan şeyleri konuşmamaktır. Her iki büyüğün fazîletlerini söylemek gerekir. Bu husûsda edeben ağzı açmamalıdır. Bu mes’ele dînin zarûrî

mes'elelerinden değildir ki, bunlardan bahs edilsin. Bizim imâm-ı Rabbânî hazretlerine âşıklıktan dolayı dîvânelikden bahs etmemiz doğru değildir.

Şi'r:

***Aslâ az ve çok hakkında konuşmamalı,
Ayağı sınırdan ileri koymamalı.
Bütün âlem cemâl-i ezelinin aynasıdır,
Bakmalı, fekat konuşmamalı.***

Sekizinci Mektûb:

Hazret-i Müceddidin birbirine zıt gibi görünen sözünden iki ma'nânın birbirine uygunluğu bildirilmektedir.

Kıymetli efendim! Şöyle yazıyorsunuz, mümkinâtın hakikatleri mes'elesinde hazret-i Müceddidin keşfi şudur: İlm-i ilâhîde kemâlât-i ilâhiyyenin tafsîlâtından ibâret olan, vâhidîyyet mertebesinde her kemâl sıfatının karşılığında o sıfatın izâfî ademi bir varlık ve farklılık peydâ etmiştir. Meselâ, ilm sıfatının karşılığında cehl diye ta'bîr edilen adem-ül-ilm, kudret sıfatının karşılığında acz ile ifâde edilen adem-ül-kudretin bulunması gibi. Başkalarını da buna kıyâs ediniz. Bu mukâbele ile temâyüz eden bu ademler, o sıfatların nûrlarına ve zıllarına mahâl olup, teayyünât-ı âlemin aslları ve mümkinâtında hakikatleri olmuşlardır. Bu imtizâc sebebiyle o hakikatler cetveli üzerine olan mümkinâtın a'yânı hâriciyesi işlerin kaynağı olmuştur. Bunlar var olmaya da yok olmaya da elverişlidir. Bu sebeble hayr ve şerrin kaynağıdır. "Peygamberlerin "aleyhimüsse-lâm" teayyünâtının aslları sıfatlardır" sözü, imâm-ı Rabbânî hazretlerinin keşfidir. Buradaki sıfatlar, bahsi geçen zılların aslıdır. Varlıkları lâzımdır. O hâlde bu büyüklerin hakikatlerine ulaşmak lâzımdır. Hâlbuki bu büyükler de mümkinâtdırlar. Mümkinin hakikatı imâm-ı Rabbânî hazretlerinin tahkîkine göre ebedî değildir. Bu ma'nâların arasını bulmak nasıl olur diye soruyorsunuz.

Kıymetli efendim! İlm-i ilâhîde birbirinden farklı ademler ve mukaddes sıfatların varlıkları arasında birbirine karşılık sâbit olunca, ademler sıfatların zuhûr ettiği yer oldukları gibi sıfatlar da o ademlerin görüldüğü yerler olmuşlardır. Fekat burada iş aksinedir. Burada sıfatlar madde yerinde, ademler de sûretler yerindedir. Bu durumda adem ciheti za'îf, vücûd ciheti kuvvetli olmuştur. Bu sebeble peygamberler ma'sûmdurlar ve onlarda aslâ şer bulunmaz. Onların vücûd-ı hâricîyeleri adem ve vücûdun her ikisine de elverişlidir. Onların hakikatlerine ademin bu kadar te'sîri varlıklarının mümkin olması için kâfidir, vesselâm.

Dokuzuncu Mektûb:

Tesavvuf ehlinin, "Sôfi kendini frenk kâfirinden dahâ aşağı görmedikce, frenk kâfirinden dahâ aşağıdır" sözünün ma'nâsını bildirmektedir.

Soruyorsunuz ki: Büyüklerden biri, sôfi kendini frenk kâfirinden dahâ aşağı bilmedikce, frenk kâfirinden dahâ kötüdür, diyor. Bu söz nasıl doğru olur. Çünkü sôfi elbette mü'mindir. Ba'zan muttakî bir âlim de oluyor. Kendinde bulunduğu zemân kendi vasflarını bilmektedir. Bir kimsenin diğerine üstünlüğünün esâsı taşıdığı özelliklerden dolayıdır. Yoksa zâtı ve hakîkatı i'tibâriyle değildir. O hâlde sôfi, frenk kâfirinin küfr ve günâhlarla, kendisinin ise, îmân ve diğer fazîletlerle muttasıf olduğunu bildiği hâlde, kendini frenk kâfirinden nasıl aşağı tutabilir. Eğer böyle bir zorlama ile kendini aşağı bilirse, kendi fazîletlerini onun rezâletlerinden dahâ aşağı bilmiş olur ki, böyle inanmanın bozukluğu aklen ve şer'an gâyet açıktır.

Kıymetli efendim! Hazret-i Müceddidin mezhebine göre, mümkünâtın hakîkatleri izâfî ademlerden ve sıfât-ı hakîkiyyenin zıllarından meydâna gelmektedir. Ya'nî o ademler isimler ve sıfatlara karşılık olmak sebebiyle ilm-i ilâhîde bir varlık kazanmışlar, isimlerin ve sıfatların zuhûr ettiği yerler olmuşlardır. Âlemin teayyünlerinin aslları olmuşlardır. Hâricî hakîkinin zıllı olan hâricî zıllîde Allahü teâlânın yaratmasıyla zıllî bir varlık olmuşlardır. Adem ve vücûdun bu mürekkebliği, biraraya gelmesi sebebiyle hayr ve şerrin menşei olmuşlardır. Ademi zâtî olmaları bakımından şerri kesb etmişler, ademleri zıllan var olmaları bakımından da hayrı kesb etmişlerdir. Varlık âleminde ne zemân bir kimse güneşin ışığı ile dolu olan bir aynaya baksa, ilk önce ışıkları görür, aynayı görmez. Çünkü ayna güneşin ışıklarının parıltısı ile görülmez olur. Yine bir kimse aynada kendine baksa, aynaya ilk bakışta kendini görür. Çünkü onun bakışı aynanın kendisine değildir. O hâlde Sôfi kıymetli ve kıymetsiz şeylere bakarken varlık cihetinden bakıyor. Varlık ise, hayrın kaynağıdır. Kendisine ise kendi aslı adem cihetinden bakıyor. Adem ise, şerrin kaynağıdır. Bu sebeble kendini her türlü hayr ve kemâlden uzak görüyor. Varlık cihetinden kazanılan ve âriyet olarak bulunan hayr ve kemâli kendine âid bulmaz. İster istemez kendini frenk kâfirinden ve aşağı olan diğer şeylerden dahâ kötü bilecektir. Bundan anlaşılıyor ki, bu sözü söyleyenin maksadı şudur: Kâmil olan sôfi hayr ve kemâli aslâ kendisine nisbet etmez. Onu kendisine emânet bilir. Tam fenânın ve sahîh şühûdun hülâsâsı budur. Eğer sôfi kendine emânet olan varlık ve nûrlar cihetinden bakarsa ve adem olan aynalık yönü ona gizli kalırsa, ben güneşim der. İşte Hüseyin bin Mansûrun (enelhak) demesinin sırrı budur. Gerçi o kendini görmekte ma'zûr idi. Fekat görmede hatâ etdi. Sekrin galebesi sebebiyle varlık ciheti ile yokluk cihetini birbirinden ayıramadı. Bu yolun sâliklerinden çok kimsede böyle hatâlar meydâna gelmektedir. Habîbinin "sallallahü aleyhi ve âlihi ve sellem" bereketiyle Allahü teâlânın korudukları müstesnâdır.

Onuncu Mektûb:

Bu mektûb, şiddetli belâya mübtebî olan velînin sabr etmesi ve o belânın giderilmesi için düâ etmemek fazîletli olduğu hâlde, Eyyûb aley-

hisselâmın belânın kalkması için düâ yapması sebebiyle, onun sabrından şübhenin giderilmesi hakkındadır.

Büyüklerden biri, hazret-i Eyyûb aleyhisselâmın başına gelen musîbete benzeyen şiddetli bir musîbete mübtelâ oldu. Başka büyük bir zât da onu ziyârete gitdi. Hâlin nasıl diye sordu. Şöyle cevâb verdi: Hâlimi görüyorsun, henüz “Yâ Rabbî bana bir zarar dokundu” demedim. Henüz Eyyûb aleyhisselâm gibi canımdan bezmedim. Emân istemedim. Bu durumda bu velînin sabr makâmı Eyyûb aleyhisselâmın sabr makâmından daha yüksek olduğu anlaşılıyor. Sabr makâmı çok yüksek bir makâm olduğundan, bundan velînin nebîye üstünlüğü lâzım geldiği anlaşılmaktadır. Bu şübheyi giderir misiniz, diye yazmışsınız.

Cevâb: Kıymetli efendim! İlk bakışta böyle bir şübhe meydâna geliyor. Fekat iyi düşünülürse, böyle bir şübheye lüzûm yoktur. Şöyle ki, gerçi Eyyûb aleyhisselâm **(Yâ Rabbî bana gerçekden hastalık isâbet etti. Sen merhamet edenlerin en merhametlisisin)** (Enbiyâ sûresi: 83) ve yine **(Gerçekden şeytân beni zorluk ve eleme uğratdı)** (Sâd sûresi 41) dedi. Bu âyet-i kerîmeler, zâhiren onun başına gelen musîbetden dolayı âciz kalıp, sabr etmediğini gösterse de, gizlileri bilen Allahü teâlâ **(Gerçekden biz onu sabırlı bulduk. O ne güzel kuldu. Şübhesiz o temâmen Allaha yönelmişti)** (Sâd sûresi: 44) buyurmaktadır. Buradan şu anlaşılmaktadır. Eyyûb aleyhisselâmın zâhiren sabr göstermemesi de sabırla ilgili başka bir inceliği ihtivâ etmektedir. Yoksa Allahü teâlâ, onun sabırsızlığı açık olmakla birlikte onun sabırlı olduğunu bildirmiş olur ki, böyle bir şey düşünmek mümkün değildir.

Buradaki incelik şudur: Eyyûb aleyhisselâm, mallarının, evlâdının helâk olması, şiddetli hastalık, fakîrlik ve insanların kendisini aşağılaması gibi belâlara uzun müddet sabr gösterdi. Ancak rahmet-i ilâhînin ulaşması vakti geldiğini görünce ve bu musîbetin kalkmasının yalvarmaya ve inlemeye bağlı olduğunu bilince, sabr makâmını geçip, bütün makâmların üstündeki rızâ makâmına ulaştı. Sabırsızlık ârına sabr etdi. Yalvarmaya ve inlemeye başladı. Bu edebinin karşılığında **“O ne iyi kul idi”** diye medh edildi. **“O gerçekden evvâb idi”** makâmına kavuştu. Evvâb kelimesi Evb kelimesinden türemiştir. Ya’nî nefsin hevâsı olan sabra senelerce dönmedi. Bilâkis, Hakkın rızâsına rücu’ etdi, döndü. Elhamdülillah, Hak teâlâ onun imdâdına yetişti. Onun hâlinin görünüşü sabırsızlık olmakla berâber, Allahü teâlâ onun bâtınına bakıp, onun sabırlı olduğunu bildirdi. **(Gerçekden o, temâmen Allaha yönelmişti)** (Sâd sûresi: 44) buyurdu.

Hazret-i Şeyh-i Ekber “radiyallahü anh” **(Füsûs)** kitâbının Eyyûb aleyhisselâm ile ilgili bölümünde buyurdu ki: “Sabr, nefsi başkasına şikâyetde bulunmaktan men’ etmektir. Hazret-i Eyyûb aleyhisselâm, başkasına şikâyetde bulunmayıp, hâlini Allahü teâlâyâ arz etdi. Bu i’tibârla o, sabrı terk etmiş olmadı.” Bu açıklama bu şübheye cevâb olamaz.

Çünkü o velî de, başına gelen musîbetin kalkması için tazarrû ve niyâzda bulunmadı. Bu sebeble o velînin sabrının Eyyûb aleyhisselâmın sabrından fazla olduğu şübhesi kalkmamaktadır. Hâlbuki burada maksad, velînin nebîden üstün olduğu şübhesini gidermektir. Nübüvvet ve ubûdiyyet kemâlâtının zevkinden ve rızâ makâmının kemâlinden habersiz olan bu bîçâre velî, sekr hâli sebebiyle her söylediğinde ma'zûr idi. Vesselâm.

Onbirinci Mektûb:

Bu mektûb, zikr-i cehrîyi ve zikr-i hâfîyi bildirmektedir. Allahü teâlâyâ hamd ve Resûlüne salât olsun.

Ma'lûmdur ki, hanefî âlimlerinden bir kısmı, zikr-i cehrîyi inkârda ileri gitmiş ve harâm olduğuna fetvâ vermişlerdir. Hadîs âlimlerinden ba'zısı ise, zikr-i cehrînin meşru' olduğunu isbât edip, zikr-i hâfîden üstün olduğunu söylemişlerdir. Her iki taraf ifrât ve tefrîte düşmüşler ve insâfla konuşmamışlardır. Bu mevzu'nun iyice düşünülüp, muhâkeme edilmesi ve düzeltilmesi gerekiyor. Bilinmelidir ki, zikr sözünün ma'nâsı, hâtırlamak demektir. İki kısma ayrılır. Biri kalbin haberi olmadan yalnız dil ile zikridir. Bu zikr mu'teber değildir. Gafletin kısımları içine girer. İkincisi, yalnızca kalbin zikridir. Tesavvuf erbâbının ıstılâhında buna zikr-i hafî denir. Tesavvuf ehlinin murâkabeleri bu zikre dayanır. Bu zikr bütün tarîkatlarda yapılır. Bu da iki şekilde olur. Ya sıfatlar düşünülmeden sâdece zât zikr edilir. Yâhud da sıfatlar da düşünülerek zikr edilir. Bu her iki kısım zikr, meâl-i şerîfi, **(Sabâh ve akşam içinden yalvararak ve korkarak âşikâre (içden hafîf) bir sesle Rabbini an (dûâ ve zikr et). Gâfillerden olma.)** olan, A'râf sûresinin ikiyüzbeşinci âyet-i kerîmesinden alınmıştır. İkincisi, zikr edileni, verdiği ni'metler ve Ona âid şeyleri düşünerek hâtırlamaktır. Bu yol eserden müessire gitme yoludur. Şerî'at lisanında buna tefekkür denir ve yakînin artmasını sağlar. Kitâb ve sünnet bunun fazîletleriyle doludur. Üçüncü kısmı, zikr-i lisânînin zikr-i kalbî ile berâber olmasıdır. Zikrin en kâmil kısmı budur. Bunun da iki şekli vardır. Birincisi, zikr edenin, zikr sırasında zikri sâdece kendisinin işiteceği kadar yapmasıdır. Şerî'at lisanında zikr-i hafî budur. Bu zikr meâl-i şerîfi **(Rabbimize yalvararak ve gizlice dûâ edin, muhakkak ki, Allah bağırıp, çağırarak haddi aşanları sevmez)** olan, A'râf sûresinin 55.ci âyet-i kerîmesinden alınmıştır.

Zikr-i hafînin ikinci kısmı, zikri başkalarına duyurmaktır. Buna şerî'at lisanında zikr-i cehrî denir. Bu zikr, ba'zı husûsî yerlerde bir hikmete binâen zikr-i hafîden efdaldır. Mutlak olarak değil. Nitekim ezânda, kırâ'atin açıktan okunduğu nemâzlarda durum böyledir. Buralarda sesli okumakla, uyuyanlar ve gâfiller uyandırılmaktadır. Zikr-i hafîdeki hikmet ise, amelin kabûlüne mâni' olan şöhret ve riyâ fesadından kurtulmaktır. Zikr-i hafînin, zikr-i cehrîden üstün olduğu Kitâb ve sünnet ile sâbitdir. Hat-tâ, **(Siz sağıra ve gayb olana dûâ etmiyorsunuz)** hadîs-i şerîfinin ma'nâsından da zikr-i cehrînin men' edildiği anlaşılmaktadır. Zikr-i cehrî, husûsî şekillerle yapılan murâkabeler, Kitâb ve sünnetden alınmamış,

belki tarîkat büyükleri ilhâm yoluyla bildirmişlerdir. Şerî'at bunlardan bahs etmemekdedir. Bunlar mübâh olan şeylerdir. Bunlarda fâide vardır. İnkârı zarûrî değildir. Kitâb ve sünnetle sâbit olmayanlardan dahâ üstün olduğu açıktır. Resûlullah "sallallahü aleyhi ve sellem" Alî bin Ebî Tâlibe kelime-i tayyibeyi cehr ile ta'lîm buyurmuşdur.

Böyle olduğu Evs bin Şeddâdın bildirdiği hadîs-i şerîfle sâbitdir. Çünkü hadîs-i şerîfin başında bildirildiği üzere, Resûlullah "sallallahü aleyhi ve sellem" hazret-i Alîye kapıyı kapamasını emr etmiş, ondan sonra zikri ta'lîm buyurmuşdur. Bu durum genel olarak zikri gizlemeyi bildirmekdedir. İhtilâf, cehrî zikrin câiz olup olmamasında değildir. Bilâkis birinin diğerine üstünlüğündedir. Zikr-i cehrînin, zikr-i hafîye mutlak üstünlüğünü söylemek nassları inkârdır. Zikr-i cehrînin bütün kısımlarını inkâr da böyledir. Çünkü ba'zı yerlerde cehrî zikr meşru'dur. Yapılmakta olan murâkabeler ma'nâsına, zikr-i hafînin sünnet olduğunu isbât etmek, yine sonraki asrlarda revâc bulan zikr-i cehrînin meşru' olduğunu isbâta çalışmak da, boşuna uğraşmaktır. Çünkü isbât edilecek şey, zikrin fazîletidir. Ba'zı kimselerin birbirine üstünlük taslayarak yaptıkları münâzara iki taraf için de makbûl değildir. İfrât ve tefrît beğenilmeyen bir şeydir. Orta hallî olmak güzeldir. Sözün en hayrlısı, az ve maksadı ifâde edenidir. Hidâyete tâbi' olanlara ve Muhammed aleyhisselâma tâbi' olmaya sarılanlara selâm olsun.

Onikinci Mektûb:

Bu mektûb, simâ'ı bildirmekdedir.

Kıymetli efendim! Simâ' mes'elesinde fıkıh âlimleri ve tesavvuf büyükleri "rahmetullahi teâlâ aleyhim ecma'in" arasında kuvvetli bir ihtilâf vardır. Fıkıh âlimleri, ifrâta mâni' olması için simâ'ın mutlak harâm olduğunu, tesavvuf ehli ise, zevkin ve hâlin artmasına vesîle olduğu için, mutlak halâl olduğunu söylediler. Doğrusu şudur: Simâ' iki kısımdır. Biri, fitne mahalli olmayan yerde bir şahsın şer'an mahzûrlu bir şey karıştırmadan, veznlî bir sesle inşâd etmesidir. Bundan, dinleyenlerin batinında bir fesad meydâna gelmez. Belki kalbde bir sevinç veyâ hüzn hâsıl olur. Bu kısım simâ' elbette mübâhdır. Çünkü iki mübâhdan meydâna gelmekdedir. Biri veznlî söz, diğeri veznlî sesdir. O hâlde niçin mübâh olmasın. Yine nikâh gibi dînî işlerin yapılmasını kolaylaştırmak ve büyüklerin teşrîfini sağlamak için, ilk asrda simâ' yapılmıştır. Ümmet arasında takvâ sâhibleri ve ülemâ ba'zan simâ' yapmışlardır. Böyle olduğu hadîs kitâblarından anlaşılmaktadır. Yalnız bu iş, büyüklerden rastgele meydâna gelmiş olan ve yapılması zarûrî bir iş değildir.

İkinci kısım simâ'a sonradan gelenlerin ekserîsi rağbet etmiş ve ona ciddî olarak sarılmışlar. Meşru' olmayan şeyleri de ona karıştırmışlardır. Bu kısım simâ', mübâh olmayan şeyler karıştığı kadar, mekrûhlukdan harâmlığa kadar varır. Sözbirliği ile harâm olan şeylerin mübâh olduğuna i'ti-

kâd etmek küfre düşürür. Kemâl erbâbından bir cemâ'atin mubâh olan simâ'a da rağbet etmemesi, zevk ve tabî'at i'tibâriyledir. Şer'î ahkâmdan olduğu için değildir. Meselâ şerâb içen, tatlı mezeye rağbet etmez. Bununla berâber bunlardan biri, diğerinin mezesine bir şey demez. Bunun gibi Çeştîyye büyüklerinin yolunun zevki, şerâb zevkine benzemekdedir. Na'melerin verdiği coşkunluktan zevk alıyorlar. Sükûtdan, sessizlikten böyle zevk almıyorlar. Nakşibendiyye büyüklerinin yolunun zevki, afyonun bulunmasına uygundur. Sükûtdan haz alırlar. Hareketlilikten haz almazlar. O hâlde bu ihtilâfın menşei, zevkten ve tabî'atdan kaynaklanmaktadır. Şer'î bir sebepten değildir. Bütün hak tarikatların büyükleri dîne tâbi'dirler. Hevâ ve tabî'atlarına tâbi' değildirler. Yine hepsi mubâh olan şeylerden de sakınmakda sözbirliği etmişlerdir. Her iki tarafda bulunan câhillerin sözlerine i'tibâr yokdur. İfrât ve tefrît yasaktır. Bu mes'elenin tafsîlâtı Hüccet-ül-islâm imâm-ı Gazâlî, Şeyh-üş-şüyûh Sühreverdî ve diğerleri gibi tahkîk ehli olan derîn âlimlerin yazdıkları geniş kitâblardan öğrenilmelidir. Elhamdülillah, bu fakîr mubâh olmayan simâ'dan tevbe etdim. Mubâh olan simâ'yı ise terk etdim. Simâ'ın mubâh olması veyâ olmaması husûsunda Kitâb ve sünnete tâbi'yim. Zevk ve vicdânla ilgili bundan fazlasını konuşmak zarûrî değildir.

Tesavvuf ehlinin kitâblarında, doğru hâl sâhiblerinin ve yüksek makâma kavuşmuş olanların, mubâh olan simâ'dan dolayı can verdikleri bildirilmektedir. Tesavvuf ülemâsının zevklerine vâkıf akl-ı selîm ve sahîh zevke sâhib olan kimseler, bu kadar açıklamayı kâfi' görür. Sözlerin en hayırlısı az ve maksadı ifâde edenidir. Vesselâm.

Onüçüncü Mektûb:

Bu mektûb cebr ve ihtiyâr mes'elesini bildirmektedir.

Kıymetli efendim! Cebr ve ihtiyâr mes'elesinde ülemâ çeşidli şeyler söylemişlerdir. Bu husûsda zihnin tatmînkârsızlığı hâlen devâm etmektedir. Çünkü akl, ba'zı temel dînî bilgileri anlamakda kâfi' değildir. Eğer kâfi' olsaydı, kulların işlerini islâh için vahyin gelmesine ihtiyâç kalmazdı. Bilinmelidir ki, kulun müstakil ihtiyâr sâhibi, işlerini tercîhde serbest olduğunu ve sırf cebrî işlerini yapmakda mecbûr olduğunu iddia etmek, Kitâb ve sünnetde bildirileni inkâr etmek olur. Zîrâ kulların işleri, kendi bedenleri gibi Allahü teâlâ tarafından yaratıldığı, âyet-i kerîme ve hadîs-i şerîflerde açıkca bildirilmiştir. O hâlde kulun işlerini yapmakda temâmen serbest olduğu nasıl söylenebilir. Diğer taraftan, işlerinde temâmen mecbûr olan kimsenin hesâba çekilmesi de zulm olur. Zulm ise, şer'an ve aklen, hâşâ Allahü teâlâ için söylenemez. O hâlde kul işlerinde niçin temâmen mecbûr olsun.

İşlerimizin gayr-i ihtiyârî bir hareket olmadığı, bilâkis bilerek, isteyerek, güç kullanarak yapıldığı gâyet açıktır. İhtiyârın, tercîh etmenin işlerdeki payı ve ihtiyârî fi'lin ma'nâsı budur. Fekat bu üç kuvvetin ya'nî ilm,

irâde ve kudretin ortaya çıkması bizim ihtiyârımızda değildir. Kul istediği zemân Allahü teâlâ dilerse yaratır. İşte kulların işlerindeki cebrin payı ve mecbûr olmanın ma'nâsı budur. Tam ihtiyâr ve sırf cebr bulunmadığına göre, kulun işi bu ikisi arasındadır. [(**Müjdeci Mektûblar**), 1.ci cild, 289.cu mektûba bakınız!] Nitekim imâm-ı Zeynel'âbidîn'in "radiyallahü anh" imâm-ı Hasen-i Basrî "radiyallahü anh" hazretlerinin süâlîne verdiği meşhûr cevâbdan, kulun fi'linin cebr ve tam bir ihtiyâr ile olmadığı, bu ikisinin arasında kesb diye ifâde edilen emr-i mutavassıt işte budur. Bu kesb lafzı, kulların fi'llerinden başka bir şey için söylenemez. O hâlde anlaşıldı ki, bizim işlerimiz cebr ve ihtiyâr ile karışık. Bu kadarcık za'îf bir tercîh edebilme, kulun mükellef olmasının sebebidir. Allahü teâlânın rahmetinin gadabını geçmesi, kulun ihtiyârının za'îfliği sebebiyle olduğu söylenmiştir. Hâlbuki bunun dışında Allahü teâlânın hiçbir sıfatı diğerini geçmemiştir.

Allahü teâlânın fi'lleri ilm, irâde ve kudret ile olur. Bu i'tibârla kulların fi'lleri bir cihetden Allahü teâlânın fi'llerine benzemekdedir. Kulun fi'lleri, irâdesi dışında bir titreme değildir. Böyle olunca, kulun işlerinden dolayı hesâba çekilmesi adâlete aykırı değildir. Bu sebeble, sofiyyeye göre kulun işlerinde ihtiyârının payının var olduğunu söylemek mümkündür. Çünkü onlara göre, Allahü teâlânın varlığı kâinâtın her zerresinde tam zuhûr etmiştir. Çünkü Allahü teâlânın yüce varlığı basît-i hakîkîdir, parçaları yoktur. Bu sebeble herşeyde herşey vardır, buyuruldu.

İhtiyâr (irâde), Allahü teâlânın sıfatlarından bir sıfat olduğuna göre, bu sıfatın zuhûr ettiği her yerde, husûsen yeryüzünde, halîfe olarak yaratılma makâmıyla müşerref olan insanda, az da olsa ihtiyâr sıfatından bir pay bulunur. İşte emr ve nehy ile kulun mükellef olması bu ihtiyârdan dolayıdır. Yaratılmışların en üstününe salât ve selâm olsun. Hidâyete tâbi olanlara selâm olsun!

Ondördüncü Mektûb:

Bu mektûb, Hind kâfirlerinin âyinleri hakkındadır.

Hind kâfirlerinin arab müşrikleri gibi aslı olmayan bir dinleri var. Veyâ dinlerinin aslı var, fekat nesh edilmiştir. Onların geçmişleri hakkında nasıl i'tikâd etmeli diye soruyorsunuz. Bu husûsu inceleyerek doğru ve kısa bir şekilde yazıyorum.

Biliniz ki, Hindlilerin eski kitâblarından anlaşılan şudur: Allahü teâlâ rahmetiyle insan nev'ini yaratmaya başladığı vakt, onların dünyâ ve âhîret se'âdetleri için emr ve yasakları ihtivâ eden ve dört kısımdan meydana gelen ve Bîd denilen bir kitâbı melek vâsıtasıyla gönderdi. Onların müctehidler o kitâbdan dört mezheb kurdular. İmânın esâslarını bu kitâbdan çıkardılar. İmân bilgilerini anlatan ilme, dehrûm-i şâyister ya'nî ilm-i kelâm demek olan fenn-i imâniyân denildi. İnsanları da dört fırkaya ayırdılar. O kitâbdan dört yol çıkarıp, her fırkaya o yollardan birini tahsîs etdi-

ler. Amel ile ilgili bilgileri de o kitâbdan çıkardılar. Bu ilme kereme-i şa-yister ya'nî fıkıh ilmi ma'nâsında fenn-i ameliyât denildi. Ancak onlar ah-kâmın neshini inkâr etdiler. Hâlbuki, her asrda gelen insanların tabi'atla-rına göre işlerde değişiklik olacağını câiz görmek zarûrîdir. Bu aklın ge-reğidir. Âlemin uzun ömrünü dört kısıma ayırıp, herbirine cuk adını vermiş-ler. Her cukda yaşayanlar için, o dört defterden bir yaşama tarzı çıkar-mışlar. Sonra gelenlerin yaptıkları değişiklikler mu'teber değildir. Onla-rın bütün fırkaları Allahü teâlânın bir olduğuna inanıyorlar. Âlemin sonra-dan yaratıldığını biliyorlar. Âlemin yok olacağını, iyi ve kötü işlerin karşı-lığının görüleceğini kabûl ediyorlardı. Aklî ve naklî ilmlerde riyâzât ve mü-câhedelerde, ma'rifetler ve keşfler husûsunda çok derin idiler. Onlardan seçkin kimseler, insan ömrünü dört kısıma ayırmışlar. Birinci kısmını ilm-lerin öğrenilmesine, ikinci kısmını geçim sağlamaya ve çoluk çocuk sâ-hibi olmaya, üçüncü kısmını amelleri düzeltmeye ve nefsin islâhına, dör-düncüsünü insanın kemâlinin zirvesi olan dünyevî alâkalardan irtibâtı ke-sip, âhirete yönelmeye ve âhirette kurtuluş için sarf ediyorlar. Dinlerinin kuralları son derece düzenlidir. Bundan anlaşılıyor ki, din onları terbiye etmiş ve sonradan bu dînin hükmü kaldırılmışdır. İslâmiyyetde hükmü kal-dırılan dinler olarak yehûdîlik ve nasrânîlik bildirilmiştir. Hâlbuki böyle çok nesh edilmiş ve hükmü kaldırılan din olmuştur. Âyet-i kerîmede meâlen **(Hiçbir ümmet yoktur ki, içlerinde Cehennem ile korkutucu bir pey-gamber geçmiş olmasın)** (Fâtır sûresi: 24) buyuruldu. Diğer âyet-i ke-rîmelere göre de, Hindistâna da nebîler ve resûller gönderilmiştir. Bun-ların kitâblarında o peygamberlerle ilgili bilgiler vardır. Onların kitâbların-dan kemâl ve kemâle erdirmeye mertebesine sâhib oldukları, rahmet-i ilâ-hî buralara da ulaşmıştır. Resûlullah "sallallahü aleyhi ve sellem" pey-gamberliğinin bildirilmesinden önce, her kavme kendilerine gönderilen peygambere tâbi' olmaları mutlaka gerekli idi. Resûlullahın "sallallahü aley-hi ve sellem" bütün insanlara peygamber olduğu bildirilmesinden ve is-lâmiyyetin bütün dinlerin hükmünü kaldırmasından sonra, herkesin Ona îmân etmesi şart oldu. Resûlullahın "sallallahü aleyhi ve sellem" zemân-ından günümüze kadar geçen zemânda Ona îmân etmeyen herkes kâ-firdir.

İslâmiyyet, meâlen ((Ey Resûlüm) **Gerçekden biz senden önce pey-gamberler gönderdik, onlardan kimi sana haber verdik, kimini de sa-na haber verip anlatmadık)** (Mü'min sûresi: 78) buyurulan bu âyet-i ke-rîme hükmünce peygamberlerden çoğunun ahvâlini bildirmemiştir. Hin-distânda gelen peygamberler hakkında sükût evlâdır. Bize, onlara tâbi' olanların kurtulacakları husûsunda ve küfrü, helâkları husûsunda kesin ko-nuşmak lâzım değildir. Fars milleti hattâ islâmiyyetden önceki her mem-leket halkı hakkında, taassub karıştırmadan hüsn-ü zanda bulunmalıdır. Çünkü islâmiyyet onlar hakkında bilgi vermemiştir. Onların kitâbları ve hükmleri i'tidâl yoluna uygundur. Evlâ olan böyle inanmaktır. Kat'î delîl olmadan bir kimseye kâfir demeyi kolay bilmemelidir. Onların putperest-

liğinin hakîkatı şudur: Allahü teâlânın emriyle dünyâda tasarruf sâhibi olan ba'zı melekler veyâ vefât edip, bedenleri ile bağlantıları kesildikten sonra, dünyâdaki tasarrufları devâm eden ba'zı kâmil kimselerin rûhları, yâhud onların Hızır aleyhisselâm gibi devâmlı hayâtda bulunan ba'zı diri kimselerin resmlerini yapıp, onlara yöneliyorlar. Bir müddet sonra onlarla irtibât kuruyorlar. Din ve dünyâ işlerini bu münâsebete bağlıyorlar. Onların bu işi tesavvuf ehlinin yapageldiği râbîta zikrine benzemekdedir. Sôfî kendi pîrinin sûretini düşünür ve böylece feyze kavuşur. Bu râbîta ile hindlilerin yaptıkları arasındaki fark şudur: Zâhirde şeyhin sûretini heykel şeklinde yapmazlar. Bu sebeble sôfîlerin yaptıklarının arab müşriklerinin yaptıkları ile bir alâkası yokdur. Çünkü onlar, putların ilâhî tasarrufa bir vâsîta değil, bizzat tasarruf sâhibi olduğunu söylüyorlardı. Putları yeryüzünün, Allahü teâlâyı da gök tanrısı olarak biliyorlardı. Bu ise şirk-dir. Hindlilerin secdesi selâm secdesidir. İbâdet secdesi değildir. Onların âdetlerinde anneye, babaya, hocaya selâm yerine secde edilir. Onların tenâsüh inancı küfrdür. Vesselâm.

Onbeşinci Mektûb:

Bu mektûb nemâzda parmak kaldırmak hakkındadır.

Hazret-i Müceddid-i elf-i sâni "radiyallahü anh" bir mektûbunda nemâzda parmak kaldırmayı men' etmişlerdir. Hâlbuki siz onları sevdiğinizi söylediğiniz hâlde, nemâzda parmağınızı kaldırıyorsunuz. Seven sevdiğine tâbi' olmalıdır diye yazmışsınız.

Kıymetli efendim! Allahü teâlâ kullarına Kitâb ve sünnete uymalarını farz kılmış ve Ahzâb sûresi 36.cı âyetinde meâlen: **(Allah ve Resûlü bir işe hükm verdiği zemân mü'min bir erkekle mü'min bir kadın için kendi işlerinden dolayı Allahın ve peygamberinin hükmüne aykırı olanı seçmek hakkı yokdur)** buyuruldu. Resûlullah da "sallallahü aleyhi ve sellem" şöyle buyurmuşdur: **(Sizden birinizin hevâsı benim getirdiğime tâbi' olmadıkca kâmil bir mü'min değildir.)**

Hazret-i Müceddid-i elf-i sâni "radiyallahü anh" Resûlullahın "sallallahü aleyhi ve sellem" kâmil bir nâibidir. Tarîkatını Kitâb ve sünnete tâbi' olmak üzerine kurmuşdur. Ülemâ nemâzda parmağı kaldırmayı isbât için sahîh hadîs-i şerîfleri ve hanefî fıkhnın rivâyetlerini ihtivâ eden risâleler yazmışlardır. Hattâ hazret-i Müceddidin küçük oğlu Şâh Yahyâ "radiyallahü anh" da bu husûsda bir kitâb yazmışdır.

Nemâzda parmak kaldırmayı men' eden hiçbir hadîs-i şerîf yokdur. Hazret-i Müceddidin parmak kaldırmayı terki, ictihâdı sebebiyledir. Neshe uğramamış olan sünnet müctehîdin ictihâdından öndedir. Parmak kaldırmaya dâir sünnet bulunduğdan sonra, onu hazret-i Müceddid terk ettiği için, terk etmek ma'kûl değildir. Hâlbuki hazret-i Müceddid, sünneti terk etmekden çok sakındırmışlardır ve kendileri de hanefî mezhebindedir. İmâm-ı Ebû Hanîfe "radiyallahü anh" hadîs-i şerîf mevcûd

olunca benim mezhebim odur. Resûlullahın “sallallahü aleyhi ve sellem” sözü bulununca benim sözümü terk ediniz buyurmuştur. O hâlde, hazret-i Müceddidin parmak kaldırmayı terki husûsunda şu söylenebilir. Onun bu işi ictihâdı sebebiyledir. Sahîh hadîs-i şerîflere uymasında hiç-bir değişiklik yoktur. Eğer hazret-i Müceddid o kadar geniş ilmine rağmen parmak kaldırma ile ilgili hadîs-i şerîften haberleri olmadığı için kaldırmamış denirse, cevâben derim ki, hazret-i Müceddid zemânına kadar bu kitâblar ve eserler, hind diyârında meşhûr olmamışdı. O bu kitâbları görmemişti. Yoksa parmak kaldırmayı aslâ terk etmezdi. Çünkü onlar bu ümmetin büyükleri arasında sünnete ittibâyâ en çok sarılanıdır.

Eğer Resûlullahın “sallallahü aleyhi ve sellem” bu işden râzı olmadığını keşf yoluyla anladığı için terk etmiştir denirse, cevâben derim ki, keşf tarîkat işlerinde mu’teberdir. Şerî’at ahkâmında mu’teber değildir. Bununla berâber, o mektûbda keşf delîl gösterilmemiştir. Burada yine şöyle denebilir. Bu cüz’î muhâlefet, onun Resûlullah’a “sallallahü aleyhi ve sellem” ittibâyâ son derece teşvîkleri olan küllî kâideye ri’âyetleri sebebiyledir. Böyle bir netîce hâsıl olmuştur. Vesselâm.

Onaltıncı Mektûb:

Bu mektûb, hadîs-i şerîf ile amel hakkındadır.

Hadîs-i şerîf ile amel ve bir mezhebden diğer mezhebe geçmek hakkında ne buyurursunuz diye soruyorsunuz.

Kıymetli efendim! Hadîs-i şerîf ile amel husûsunda Medîne-i münevvereli muhaddis, Şeyh Muhammed Hayât bir risâle yazmış. Onun fârisi olarak hulâsâsı şöyledir. Allahü teâlâ Kur’ân-ı kerîmde meâlen ((Resûlüm) **Şöyle de: Eğer siz Allahı seviyorsanız, hemen bana uyun ki, Allah da sizleri sevsin ve günâhlarınızı bağışlasın...**) (Âl-i İmrân sûresi: 31) buyurdu. Resûlullah “sallallahü aleyhi ve sellem” de **(Sizden birinizin hevâsı benim getirdiklerime tâbi’ olmadıkça, îmân-ı kâmil mü’min olmaz.)** buyurdu. Bu hadîs-i şerîf sahîhdir. Onu Ebû’l-Kâsım bin İsmâ’îl bin Fadl İsfehânî Kitâb-ul-mihaccede yazmaktadır. İmâm-ı a’zam Ebû Hanîfe “radiyallahü anh” Resûlullahın “sallallahü aleyhi ve sellem” hadîs-i şerîfi ve Sahâbe-i kirâmın sözü bulununca, benim sözümü bırakınız, buyurmuştur. Yine Onun “radiyallahü anh”: “Sahîh hadîs benim mezhebimdir” diye buyurduğu meşhûrdur. O hâlde, hadîs ilminde ihtisâsı bulunan, nâsih ve mensûhu ve kuvvetli ile za’îfi birbirinden ayırabilen bir kimse, hadîs-i şerîfle amel ederse, İmâm-ı a’zâmın mezhebinden çıkmış olmaz. Çünkü İmâm-ı a’zâmın “radiyallahü anh”, “Hadîs-i şerîf varsa o benim mezhebimdir, sözü bu konuda açık bir delîldir. Böyle birisi, hadîs-i şerîf varken, bunu bildiği hâlde onunla amel etmezse, İmâm-ı a’zâmın “radiyallahü anh”, Resûlullahın “sallallahü aleyhi ve sellem” hadîs-i şerîfi bulununca, benim sözümü terk ediniz, sözüne muhâlefet etmiş olur. Resûlullahın “sallallahü aleyhi vesellem” bütün hadîs-i şerîflerini bilen bir âlimin

bulunamayacağı açıktır. Nitekim İmâm-ı a'zâmın “radiyallahü anh” Resûlullahın “sallallahü aleyhi ve sellem” hadîs-i şerîfi bulununca benim sözümü terk ediniz” sözü, Resûlullahın “sallallahü aleyhi ve sellem” bütün hadîs-i şerîflerinin kendisine ulaşmadığını, belki onların bir kısmına ulaşmadığını göstermekdedir. Niçin böyle olmasın. Hülefa-i râşidîn bu ümmetin en âlimi oldukları ve devâmlı Resûlullahın “sallallahü aleyhi ve sellem” sohbetinde bulundukları hâlde, onların bile ulaşmadığı hadîs-i şerîfler olmuşdur. Böyle olduğunu, hadîs ilmini bilen herkes bilir. Ümmetin ferdlerine Resûlullahı “sallallahü aleyhi ve sellem” tâbi’ olmaları vâcibdir. Bu imâmlardan herbirine ittibâ vâcib değildir. Müslimânlar istediği müctehidin mezhebini seçmekte serbestdir. Hadîs-i şerîfle ameli, müctehidin mezhebinden yüksek tutan kimsenin delîli varsa, onu getirir. Fekat dört mezhebden, birinden diğerine geçmeye gelince, bu tafsîlât ister. İmâm-ı Süyûtî “rahmetullahi aleyh” **(Cezîlül-mevâhib fî intikâil-mezâhib)** adında bir kitâb yazmıştır. Bunun hulâsâsı şudur: Bir mezhebden diğerine intikâl etmek câizdir. İmâm-ı Râfiî böyle olduğunu kesin olarak ifâde etmiş, imâm-ı Nevevî de onun peşinde gitmiştir.

(Ravdâ) kitâbında şöyle denilmiştir: Mezheplerin tedvîninden sonra, acabâ mukallide bir mezhebden diğer mezhebe geçmek câiz midir?

Deriz ki: Her iki müctehidin ahvâlini öğrenen mukallidin zannı, ikinci taraf dahâ âlimdir şeklinde gâlib olunca, birinci mezhebden ikinci mezhebe geçmek câiz, hattâ vâcibdir. Eğer serbest yapsak yine câizdir.

Mukallidin birkaç hâli vardır. Bunlar aklen dört hâldir. Çünkü mukallid ya avâmdır ya âlimdir. Bu iki durumda ya’nî mukallid avâm veyâ âlim olunca, onun bir mezhebden diğerine geçmesi için, ya dînî ya da dünyevî bir sebep vardır. Eğer mukallid avâm, fıkıh bilgisinden yoksun, mezhebinin isminden başka bir şey bilmiyorsa ve onun diğer mezhebe geçmekten maksadı mal veyâ makâm elde etmekse onun diğer mezhebe geçmesi en hafîf bir durumdur. Çünkü bu intikâli hakikatde intikâl değil, bir başlangıçtır. Ya’nî o henüz bir mezhebe yeni geçmektedir.

Eğer mukallid, âlim ve fakîh ise, dünyevî bir maksad için diğer mezhebe geçiyorsa, onun durumu çok mes’ûliyetli bir işdir. Çünkü o dünyevî bir maksad için mezhebini değiştirmesi, mezheplerle oynamaktır. Bu câiz değildir.

Eğer mukallid, kendi mezhebinde fakîh (âlim) ise, dînî bir sebepten dolayı diğer mezhebe geçiyor ve geçeceği mezhebi delîlleri kuvvetli olduğu için, tercîh etmiş ise, onun ya’nî böyle bir kimsenin o mezhebe geçmesi vâcibdir. Bir rivâyete göre câizdir.

Eğer mukallidin başka mezhebe geçmesi dînî ve dünyevî hiçbir sebebi yoksa, belki her iki mezhebden yalnız amel etmeyi kasd ederse, böyle bir intikâl âmî (câhil) için câizdir. Âlim olana câiz değildir. Zîrâ o bu mezhebin fıkıhını belli bir müddet içinde öğrenmiş, diğer mezhebe geçince o

mezhebi öğrenebilmek için ayrı bir ömr gerekir. Bu yüzden o mezhebe geçince maksad olan amelden geri kalabilir. O hâlde onun mezheb değiştirmeyi terk etmesi evlâdır.

Hanefî olmayan bir kimsenin, hanefî mezhebine geçmesi câiz, aksi câiz değildir demek, sırf taassûbdur. Delîli yokdur. Zîrâ bütün mezheb imâmları hakikatde berâberdirler. Eğer hanefî mezhebini ya da başka bir mezhebi, diğerine takdîm etmekde nass ya'nî âyet-i kerîme ve hadîs-i şerîf olsaydı, o mezhebi taklîd etmek ümmetin her ferdine vâcib olurdu. Diğerini taklîd etmek câiz olmazdı. Böyle bir şeyin olması icmâ-ı ümmete muhâlifdir. Hanefî mezhebinde olan Câmî-ül-fetâvânın sâhibi şöyle demektedir: Erkek veyâ kadının şâfi'î mezhebinden hanefî mezhebine geçmesi ve aksi câizdir. Fekat diğer mezhebe temâmen geçmelidir. Sâdece ba'zı mes'elelerde geçmemelidir. Halef ve selefden çok kimse bir mezhebden diğerine geçmişlerdir. Eğer böyle geçmek câiz olmasaydı, onlar bu işi yapmazlardı. Bunun aksini söyleyen delîlsiz konuşmuş olur ki, makbûl ve ma'kûl değildir. Hidâyete tâbi' olanlara selâm olsun!

Onyedinci Mektûb:

Ehl-i sünnet vel-cemâ'atin Eshâb-ı kirâm "radiyallahü anhüm" hakkındaki i'tikâdını bildirmektedir.

Eshâb-ı kirâmdan Mu'âviye bin Ebî Süfyân, yardımcıları ve ona tâbi' olanlar "afallahü anhüm ve radiye anhüm" hakkında nasıl i'tikâd etmek lâzım diye yazmışsınız.

Biliniz ki: Ehl-i sünnet ülemâsı, Eshâb-ı kirâm hazretlerinin arasındaki ihtilâfları, onların asırları, asırların en hayırlısı olduğu için, onlar hakkında lâzım gelen hüsn-i zanna göre te'vîl ediyorlar. Te'vîli mümkün olmayan husûsları, Allahü teâlâyâ havâle ediyorlar. Ta'n ve kötölemeyi yasak biliyorlar. Zîrâ, asr-ı se'âdete yakın oldukları, onların ahvâline muttali' oldukları ve hazret-i Alî Murtazâyâ muhâlefet edenlerin hatâ etdiklerini söyledikleri hâlde, haklarında hayırla şâhidlik yapılan üç asrda, hiçbir hadîs âlimi ve müctehid, bu topluluğu ta'n etmeyi câiz görmemiştir. Şâm ordusu ile Kûfe ordusu arasında muhârebe olmuşsa da bu, birbirlerini kâfir bildiklerinden dolayı değildir. Bu husûs, mu'teber kitâblarda yazılıdır.

Emîr-ül-mü'minîn Osmânın "radiyallahü anh" şehâdeti fitnesinin temeli budur. Zîrâ ihtilâf sırasında Eshâb-ı kirâm üç kısma ayrıldı. Bir kısım hak halîfe olan Alî bin Ebî Tâlibin tarafını tuttu. Bir kısmı Şâm emîrinin tarafına gitdi. Üçüncü kısım hiç bir tarafa gitmediler. Şübhesiz ki, o asrın hadîs âlimleri ve müctehidleri bu üç kısmın hepsinin rivâyet ettikleri hadîs-i şerîfler üzerine binâ etmezlerdi. Eğer bu âlimler onlar hakkında ta'nı ve kötölemeyi revâ görselerdi, islâm dîni zarar görürdü. O hâlde, o büyükleri kötölemekten sakınmakda dînî bir hikmet vardır. Buna ilâveten, Hayr-ül-beşerin "aleyhisselâtü vesselem" sohbetinin hurmeti gözetil-

miş olur. Eğer bu dediklerimizi kabûl etmeyen muhâliflerimiz, Resûlullahın “sallallahü aleyhi ve sellem” yakınlık hurmetini gözetmek dahâ zarûrîdir. (Ya’nî biz Resûlullahın “sallallahü aleyhi ve sellem” akrabâsı olan hazret-i Âişeye sevgiden dolayı ona muhâlefet edenleri kötülüyoruz derlerse), biz de, fekat Resûlullahın “sallallahü aleyhi ve sellem” akrabâsı, muhâliflerinin fâsık olduğunu söylememiştir, deriz. O zemân aralarında ki ihtilâfın yalnız nefretleşmeden kaynaklandığı lâzım gelir ki, en hayrlı asrın ehli hakkında bu hatânın böyle bir düşünceden kaynaklandığını düşünmek son derece hakikatden uzak ve çirkindir. O hatâ ictihâdî de olsa, Resûlullahın “sallallahü aleyhi ve sellem” yakınlarını sevmek bütün ümmete vâcibdir. Arada istikrâhda (çirkin görme) olma, Resûlullahın “sallallahü aleyhi ve sellem” akrabâsının eziyyetine rızâ göstermiş olunur. Artık bu mes’eleden bahs etmek münâsib değildir. Bu mevzu’da son derece üzülp, susmak evlâdır. Şî’a fırkası i’tikâd yolundan ayrıldılar ve aslısız haberlere i’timâd etdiler. Resûlullahın “sallallahü aleyhi ve sellem” mu bârek sohbetinde temizlenmiş olan Eshâb-ı kirâmın nefslerini, kendi habîs nefslarına kıyâs etdiler. Gitgide, islâmiyyeti bize ulaşırdıran Kitâb ve sünneti nakl eden Eshâb-ı kirâmı tekfir etme felâketine düçâr oldular. Bilmediler ki, Resûlullah “sallallahü aleyhi ve sellem” son peygamberdir. Bütün insanlara peygamber olarak gönderildi. Onun dîni diğer bütün dinleri nesh etdi ve kıyâmete kadar bâkîdir. **(Biz seni âlemlere rahmet olarak gönderdik)** (Enbiyâ sûresi: 107) meâlindeki âyet-i kerîme, Resûlullah “sallallahü aleyhi ve sellem” hakkındadır. Resûlullah “sallallahü aleyhi ve sellem” hayâtında olduğu müddetce, Onun sohbetinde bulunmuş, O hayâtında olduğu müddetce mallarıyla, canlarıyla, vefâtından sonra da islâmiyyeti yaymak için bir an geri durmayan Eshâb-ı kirâm “radiyallahü anhüm” Resûlullahın “sallallahü aleyhi ve sellem” yardımıyla elbette küfr tehlikesinden kurtulmuşlardır. Onlar önce gelenler hakkında böyle bir iddi’âda bulununca, Allahü teâlâdan nasıl rahmet ümmîd edecekler ve Resûlullahdan “sallallahü aleyhi ve sellem” nasıl şefâ’at bekleyecekler. Önceki peygamberlerin ve onların ümmetlerinin hâlleri ve bu ümmetin evliyâsının hâlleri gizli değildir. Büyüklerden biri vefât etdikden sonra, onun sevenlerinin hepsinin mürted ve münker oldukları, o büyüğün âl ve evlâdına düşman oldukları hiç işitilmiş ve görülmüş müdür. Bu durumda ümmetin ıslâhından maksad olan Peygamber efendimizin “sallallahü aleyhi ve sellem” bî’setinin ne fâidesi olur. Yine bu durumda ya’nî iş onların dediği gibi olsaydı, en hayrlı asr, en şerli asr olurdu. Allahü teâlâ şî’aya insâf nasîb eylesin. Vesselâm.

Onsekizinci Mektûb:

Bu mektûb, ehl-i sünnet vel-cemâ’at i’tikâdını kısaca beyân etmektedir. Allahü teâlâyâ hamd ve Resûlüne “sallallahü aleyhi ve sellem” salât ve selâm olsun.

Yazmışsınız ki, şî’a ile ehl-i sünnetin Sahâbe-i kirâm ve ehl-i beyt

“rıdvânullahi aleyhim ecma’în” hakkındaki ihtilâflarından gönül râhat değildir. Zîrâ bu konuda ehl-i sünnet i’tikâdı haberlere dayanmaktadır. Haberlerin doğru ve yalan ihtimâli vardır. Yalnız mütevâtir haberler kat’iyet ifâde ederler. Böyle mütevâtir haberler çok azdır. Onun için bu konuda mütma’ın olmanın ilâcı nedir?

Kıymetli kardeşim! Bu mes’ele zarûriyâtı dinden ve îmânın şartlarından değildir. Kısaca, Allahü teâlânın varlığına ve birliğine inanmak ve nübüvveti tasdik etmek, âhiretde kurtuluş için kâfi’dir. İcmâlî îmân kurtarır. Kelime-i tayyîbenin ma’nâsına inanmak kâfi’dir. Çünkü onun ma’nâsını tasdik ve ikrâr ile kişi müslimân olur. Sahâbe-i kirâm ve ehl-i beyt “rıdvânullahi teâlâ aleyhim ecma’în” Resûlullahın “sallallahü aleyhi ve sellem” sohbetinde bulundukları, Resûlullah’a güzel hizmet ettikleri ve ehl-i beyt oldukları için onlar hakkında genel olarak hüsn-i zanda bulunmak ve onları sevmek de yeter. O büyüklerin hâllerinin tafsîlâtını târîh kitâblarından okumak, fitne heyecânı meydâna getirmekdedir. Ehl-i sünnet mezhebine göre, ismet mertebesi peygamberlere “aleyhimüsselâm” mahsûsdur. Sıddîklardan ve evliyâdan da olsa, peygamberlerden başkası bu mertebeye sâhib olamaz. O hâlde, o büyüklerden ba’zan ba’zı muhâlif işler meydâna gelebilir. Fekat o da hemen afva uğrar. (Ya’nî onlar hemen afva sebep olacak işler yaparlar ve böylece afva kavuşurlar.) Bâtınları son derece temizdir. Kalbleri o muhâlif iş sebebiyle hâsıl olan istenmeyen şeylerden tasfiye bulur. Habîs kimselerin kendilerine kıyâs edip, o büyükler arasında devâmlı kin ve düşmanlık olduğunu söyleyip, bundan dolayı noktayı dâire (pireyi deve) yapmalarına i’tibâr edilmez.

Biliniz ki, Eshâb-ı kirâmın büyüklüğünü, üstünlüğünü kabûl etmek, Resûlullahın “sallallahü aleyhi ve sellem” varlığının te’sîrini inkâr etmek ve Onun peygamberliğinin fâidesiz olduğunu söylemek anlamına gelir. Fakîr, bir gün bu mes’ele üzerinde düşünüyordum. Helâk edici olan bu şübhelerden kurtarması için Allahü teâlâyâ yalvardım. Bu sırada fakîrin kalbine şu cümleler geldi: Allahü teâlâyâ kendi katındaki gibi, Resûlullah’a Rabbinin katındaki gibi, onun Âline ve Eshâbına Resûlullahın katındaki gibi inandım de.

Biliniz ki, bu yüksek ma’nâlar, bütün ihtilâflarının mertebelerinin fevkindedir. Bu mes’eleyi Allahü teâlânın ilmine havâle etmek, işin doğrusudur. Hiçbir fırkanın bu konuda konuşmaya mecâli yoktur. Verdiği ni’metlerinden dolayı Allahü teâlâyâ hamd, Resûlü Muhammed aleyhis-selâma ve âline salât ve selâm olsun.

Ondokuzuncu Mektûb:

Hadîs-i şerîfe göre oniki halîfenin kureyşden olacağı bildirilmektedir.

Yazmışsınız ki, hadîs-i şerîfde Resûlullah “sallallahü aleyhi ve sellem”: **(Benden sonra, kureyşden oniki halîfe gelecek)** buyurmuşdur.

Ehl-i sünnet, bu onikiden dördünün hilâfet-i hâssayı derûhde etdikleri, Es-hâb-ı kirâmın seçmesiyle halîfe oldukları, diğer sekizinin ise, hilâfete güç ve kuvvetle hâkim olduklarını kabûl ediyor. Şî'a da oniki imâmdan bahs ediyor. Bu mes'elede sizin i'tikâdınız nedir?

Kıymetli kardeşim! Hak olan doğru olan Ehl-i sünnetin söylediğidir. Biliniz ki, hilâfet lafzı umûmîdir. Zâhirî veyâ bâtinî olur. Resûlullahın "sal-lallahü aleyhi ve sellem" halîfeleri hem zâhirî hem de bâtinî hilâfeti kendilerinde toplamışdır. Hilâfet işini yürüten halîfe denir. Zâhirî hilâfet güç ve kuvvet sâhibi olmaya bağlıdır. Ya'nî hilâfet işi, hâkimiyetin şartı olan hazînelere ve kalabalık cemâ'atlere sâhib olmayı gerektirir. Dört halîfenin otuz yıllık ve hazret-i imâm-ı Hasenin altı aylık hilâfetinden sonra, ya'nî bu mubârek halîfelerden sonra gelen halîfelerden hiçbiri, bu işe kâdir olamadılar. Öncekiler gibi yerine getiremediler. Resûlullahın "sallallahü aleyhi ve sellem" halîfeler kureyşdendir diye buyurması da buna işâret etmektedir. Yoksa halîfelik, ehl-i beytten veyâ benî hâşimden buyururdu. Ehl-i sünnet ile şî'anın arasını şöyle cem' etmek mümkündür. Zâhir sebeblere bağlı olan dînin zâhirini yayma vazîfesini, o büyük imâmlar "aleyhimürrahme" îfâ etmişlerdir. Nitekim ehl-i sünnet olan tesavvuf ehli oniki imâmın "rıdvânullahi teâlâ aleyhim ecma'în" kutubluğunda müttefikdirlere. Dört halîfenin "rıdvânullahi teâlâ aleyhim ecma'în" mubârek şahslarında her iki ma'nâ toplanmışdır. Şâm emîri ile hazret-i imâm-ı Hasen "radiyallahü anhümâ" arasında sulh olduktan sonra, sâhibüzzemân hazret-i imâm-ı Mehdî zemânına kadar bâtinî, hilâfet bu büyüklere geçti. Sâhibüzzemân hazret-i Mehdînin şahsında da her iki ma'nâ tahakkuk edecek. Zâhirî hilâfet diğer halîfelerde olacak. Fekat bu durumda oniki imâmın ta'yîninde tekellûf, sıkıntı olacak. Vesselâm.

Yirminci Mektûb:

Bu mektûb, hazret-i Âişenin, hazret-i Alîden melâletinin, memnûniyyetsizliğinin bulunmadığını beyân etmektedir.

Diğer memnûniyyetsizlik sebeplerini de ihtivâ eden Cemel harbinden başka, sahîh hadîs-i şerîflerde hazret-i Sıddîkanın "radiyallahü anhâ" Resûlullahın "sallallahü aleyhi ve sellem" zemânında Cenâb-ı Murtezâdan memnûniyyetsizliği bildirilmektedir diye yazmışsınız.

Böyle söylemek hazret-i Âişenin, hazret-i Murtezâdan ayrıldığı şeklinde, hazret-i Âişe ile hiç ilgisi olmayan bir süâli hâtıra getirir. Hâlbuki hazret-i Sıddîka, Resûlullahın "sallallahü aleyhi ve sellem" insanlar arasında ençok hazret-i Alî Murtezâ ile Fâtıma-tüz-zehrâyı sevdiğini bizzat kendisi bildirmiştir.

Kıymetli kardeşim! İhtilâf ve niza'da ba'zan iki taraf da ma'zûr oluyor. Her iki tarafın haklılığı oluyor. Nitekim ifk hâdisesinde hazret-i Murtezâ da Resûlullah "sallallahü aleyhi ve sellem" gibi râhatsızlığını hissetti. Resûlullah "sallallahü aleyhi ve sellem" muhabbetinin gereği ve du-

rumun îcâb etdirdiği maslahat sebebiyle, Resûlullahı teskîn ve tesellî için hazret-i Âişe ile ilgili Resûlullahın gönlünü râhatlatacak ba'zı sözleri, Resûlullah'a arz etdi. Hazret-i Âişe bunları duyunca râhatsız oldu. Niçin râhatsız olmasın ki. Çünkü hâne-i se'âdete yakın olanlardan birinin böyle bir zemânda, böyle şeyler söylemesi, sevenin sevdiğinin gözünden düşmesine sebep olmakdaydı. Onun için kendisine bundan dahâ büyük bir eziyyet olamayacağı açıktır. Bu yüzden hazret-i Sıddîkanın, hazret-i Murtezâdan inhirâfı, râhatsızlığı, Resûlullah'a olan muhabbetindeki gayreti ve beşer olmak i'tibârıyledir. Yoksa bundan başka bir şeyden dolayı değildir. Hazret-i Alî Murtezânın bu sözleri söylemesi de, hazret-i Sıddîkaya düşmanlıktan değildi. Çünkü, sevilenin sevdiği de sevilir. Onun bu sözleri söylemesi, böyle sıkıntılı bir durumda sevdiğini bir an olsun râhatlatmak gayretinden hâsıl olmuştur. Böyle zemânlarda, böyle konuşmalardan sakınmak imkânsızdır. O hâlde böyle bir durumda iki taraf da haklıdır ve ma'zûrdurlar. Hattâ me'cûrdur, sevâb kazanmaktadırlar. Çünkü, her iki tarafın tavrı da Resûlullah'a "sallallahü aleyhi ve sellem" olan sevgiden kaynaklanmaktadır. Nitekim hazret-i Hayrûnnisâ aleyhittahiyye ves'senânın, Cenâb-ı hazret-i Sıddîk-ı ekberden memnûniyyetsizliği sahîh haberlerle bildirilmiştir.

Burada iki şübhe vardır. Birincisi, hazret-i Betûl, az bir mala rızâ gösterip, dünyâdan kesilmiş olduğu hâlde ve hazret-i Sıddîkdan ma'kûl bir cevâbı aldığı hâlde, ona niçin kırgın oldu? İkincisi: Hazret-i Sıddîk, Resûlullahın "sallallahü aleyhi ve sellem" evlâdını gözetme husûsunda halîli kolay bir mes'eledir niçin müsâmehe göstermedi?

Birincisinin cevâbı: Dünyâda en halâl mal mîrâs malıdır. Böyle bir malı istemek, ne dünyâyı terk etmeye ma'nîdir ne de takvâdan uzaktır. Hattâ halâl malın kıymetini takvâ sâhibi olan kimse dahâ iyi bilir. İnsan hayâtı devâm ettiği müddetce ihtiyâcdan kurtuluş yoktur. Hazret-i Sıddîk **(Biz peygamberler mîrâs bırakmayız)** hadîs-i şerîfini delîl getirip, mîrâs vermedi. Hazret-i Sıddîk Resûlullahın "sallallahü aleyhi ve sellem" bu hadîs-i şerîfini işitince, onun için kat'î bir delîl oldu. Böyle işlerde müsâmahâ câiz değildir. Hazret-i Hayrûnnisânın bu hadîs-i şerîf ile delîl getirilmesine râzı olmaması, mîrâs âyetinin mevcûd olması ve o hadîs-i şerîfin o zemâna kadar şöhrat derecesine ulaşmamış olduğundan, bu hadîs-i şerîf onun yanında hüccet olamazdı. Veyâ o büyüklere (ehl-i beyte) mensûb olmanın îcâbı, ince mîzâclı olmasından dolayı da olabilir. Nitekim âyet-i kerîmede meâlen: **(... Allahın yarattığı bu dîni değiştirmeye kimsenin gücü yetmez...)** (Rûm sûresi: 30) buyuruldu. Bu âyet-i kerîme hükmünce hiçbir kemâl mîzâcdaki özellikleri değiştiremez. Nitekim hazret-i Mûsânın son nefesine kadar gazâblılığı gitmedi. O Cenâbın melekûl-mevtin "aleyhisselâm" yüzüne vurması meşhûrdur. O hâlde, bu durumda her ikisi de, hazret-i Sıddîk da, hazret-i Betûl de "radiyallahü anhünne" ma'zûrdur. Her iki taraf da haklıdır. Ehl-i sünnetin her iki ta-

raf hakkında hüsn-i zan etmesi ve güzel te'vilde bulunması vâcibdir. Doğru yolda olanlara selâm olsun.

Yirmibirinci Mektûb:

Sünnet-i seniyyeye yapışmağı, huzûr, cem'iyet ve âgâhlık mertebesini elde etmeyi bildirmekdedir.

Kıymetli efendim! Zemânımızın talebelerinin za'îfliğini, bunların tesavvuf ehlinde keşf ve kerâmet istediklerini ve ilk asrdaki nisbete önem vermediklerini yazmışsınız. Söyledikleriniz anlaşıldı. Biliniz ki, başka şeyhlere meyl edip, onlar gibi sefîhleri mürîd edinmek lâzım değildir. Aklı ve muhlis olan kimselerden mürîd edinmeyi isteyen kimse şöyle düşünmelidir. Hâkim-i mutlak olan Allahü teâlânın meâlen: **(De ki: Eğer Allahı seviyorsanız, bana tâbi' olunuz.** (Bana tâbi' olursanız) **Allah sizi sever.)** (Âl-i İmrân sûresi: 31) buyurduğu âyet-i kerîmeye göre, Allahü teâlâ, bütün tarîkat erbâbının maksadı olan kendi sevgisini (rızâsını) Resûlüne "sallallahü aleyhi ve sellem" tâbi' olmaya bağlı kılmıştır. O tabîb-i hâzika, gaflet ve hastalığa tutulmuş olan ümmeti islâh için, ilâç ve perhîz gibi olan emrler ve yasaklar bildirmiştir. Kim bu reçeteye uyarsa, sıhhat bulur, iyileşir. Kim de ona uymazsa, kendini zâyî' eder. Bu reçetenin bir sûreti, bir de hakîkatı vardır. Sûreti, müslimânların avâmının nasîbidir. Bu reçete Kitâb ve sünnete göre i'tikâdı düzeltdikten sonra, a'zâları (bedeni) Allahü teâlânın emrlerine ve yasaklarına uygun olarak kullanmaktır. Âhiretde kurtuluş için bu kâfi'dir. Bu reçetenin hakîkatı ise, seçilmişlerin kavuşduklarıdır. Bu ise, bahs edilen reçeteye uyarak, riyâzet ve mücâhedelerle kalbleri nûrlandırmak ve nefslerin tezkiyesidir. Bunun netîcesi ise, tecellîlerin ve mükâşefelerin zuhûr etmesidir. Sûret îmân ve islâm ile, hakîkat ise, hadîs-i şerîfde, **(Sen Allahü teâlâyı görmeden de Onu görüyormuş gibi Allahü teâlâyı ibâdet etmendir)** diye bildirilen ihsândan ibâretidir. Hakîkatsız sûret, derinin dışındaki hastalıkları tedâvî etmek mertebesinde. Merhemle iyileştirilen kabarcıklar kabîlindendir. Fâidesiz değildir. Hakîkatın sûretsiz zuhûru gibidir. Hattâ hakîkat değildir, mekr-i ilâhîdir. Allahü teâlâ bizi bundan korusun.

Hakîkat, hastalık kalmaması için, bütün bozuk maddeleri çıkarmak, temizlemek demek olan ameliyat yerindedir. Ma'lûm hastanın tam iyileşmesi, bu her ikisinin, sûret ve hakîkatın bir arada bulunmasından başka şeyle mümkün olmaz. Bu açıklamalardan Resûlullahın "sallallahü aleyhi ve sellem" Eshâb-ı kirâmın tabi'atlarında nasıl bir tedâvî yaptığını ve bunun netîcesinde onların tabi'atlarında nasıl sıhhat ve şifâ eserleri görüldüğü anlaşılmalıdır.

Eshâb-ı kirâmda Allahü teâlânın muhabbetinin galebesinden, Resûlullahı "sallallahü aleyhi ve sellem" tâbi' olma ve onun rızâsını talep yolunda büyük gayretten, tâ'atden lezzet alma ve günâhlardan nefret etmekden başka bir şey mevcûd değildi. Onların devâmlı kalb huzûru hâ-

li ve nefslerinin ıslâh ve temizlenmesi hâlleri görölüyordu. Resûlullahın “sal-lallahü aleyhi ve sellem” sohbetinin bereketine kavuşdular. Onun şerî’atinin reçetesini kullandılar. Kendilerinden sonraki asırların zevklerinden ve vecdlerinden bahs etdiler. Sûreti ve dahâ fazlası tasavvur edilemeyen hakîkati elde etdikleri hâlde, dahâ çok hakîkatin muhâfazası olan, fâidesi avâm ve havâs herkese ulaşan bu sûreti (reçeteyi) muhâfazaya ehemmiyyet verdiler. Keşf ve kerâmete kıymet vermediler. Keşf ve kerâmetleri kemâl mertebesine ermenin şartlarından saymadılar. Tam bir sıhhati, ya’nî nisbet-i Muhammediyyeyi talep eden bir hastanın, sünnet-i nebeviyyeye uymayı, bütün riyâzetler ve mücâhedelerden dahâ üstün, sünnet-i nebeviyyeye uymanın meyvesi olan nûrları ve bereketleri bütün feyzlerden üstün bilmelidir. Bâtının cem’iyyeti (toparlanması), huzûr ve âgâhlık hâlinin meydâna gelmesinde bilinen mevâcid ve zevklere i’tibâr etmemelidir. Bütün bunlardan nasîbini almış ve kendini Resûlullahın “sallallahü aleyhi ve sellem” nâibi (vârisi) bildiği bir büyük mürşidin sohbetine ve hizmetine yapışmalı, bu yolun her ne kadar lezzetli de olsa, cevizine ve mevzine aldanmamalıdır.

Yirmiikinci Mektûb:

Bu mektûb, Tarîka-i Müceddidiyyenin ba’zı derecelerinin beyânına dâirdir. Şâh Ebûl-Fethe cevâb vermektedir. Ömerî ve ayrıca mahdûm-zâde olan zât-ı âlinizin iltifât-kâr mektûbu geldi. Rûhumuzu râhatlatıp, ihlâs nisbetini tâzelendirdi ve kuvvetlendirdi. Sülûkun başına ve sonuna dâir yazdıklarınız mütâlea edildi. Görülen bu tavırlar ve eserler ümmîd vericidir. Bilhâssa hâsıl olan bu işlere ki insanların ekserîsinde bunlar aldanmaya sebebedir, kıymet vermek Allahü teâlânın rızâsını kazanmada yardımcı olmak için, biz nâmurâdlara talebde bulunmak, vahdet-i vücûd dalgalarından korunmak için kenâra çekilmek, riyâzetleri sünnet-i seniyyeye tâbi’ olmak, ma’rifetleri şerî’at-ı âliyyenin hakîkatlarının esrârı olan büyüklerimizin nisbetini arzû etmek, talebin ve yüksek himmetin delîlidir. Allahü teâlâ sizin iyi hâllerinizi ve yüksek derecenizi mubârek kılsın.

Kıymetli efendim! Yüksek babanızın ve hazret-i Meyân Himmet Hân Sâhibin şaşılacak vâridât-ları ve hâlleri, gaybet hâlinin kaplaması ve vahdet-i vücûd hâlinin zuhûru ile ilgili yazdıklarınızın hepsi kalb latîfesinin telvînâtının eserleridir. Bu latîfenin nihâyeti, imkânın dar alanından çıkıp, vücûbun sonsuzluğunun genişliğine ulaşmaktır. Teayyunât-ı âlemîn mebdeleri olan esma’ ve sıfatın zillerinin dâiresini seyr etmek, mebd-i ayn-ı emr olan zilli hâsda fânî olmak ve bu zille bekâ elde etmektir. Bu ma’nâya tesavvuf ehlinin istilâhında kalbin fenâsı ve evliyânın vilâyeti olan vilâyet-i sugrâdır. Vahdet-i vücûd ma’rifetleri, sekre sebep olan vilâyet-i zilliden doğmaktadır. Bu makâmda kalbin zımminde nefse de fenâdan bir mikdâr (benzerlik) hâsıl olur. Bu vilâyetin hâsıl olduğunun alâmeti, devâm-ı Allahü teâlâ ile olmaktır. Öyle ki artık ondan sonra gaflet meydâna gelmez. Mâsivâya bağlılık hiç kalmaz. Bundan dahâ yüksek bir makâm var-

dır ki, o makâmda sâlik, esmâ ve sıfat diye anılan bu zıllerin asllarına seyr eder. Ve âlem-i halkdan olan nefis latîfesi ile mu'âmele hâsıl olur. Nitekim önceki makâmda âlem-i emrden olan kalb ve diğer dört latîfe ile ve zıllerin merkezine kadar bunlar meydâna gelmişdi. Burada, nefse fenânın hakîkati hâsıl olur. Nefs-i emmâre mutme'in olur. Düşman ve muhâlif olan, seven ve muvâfık olur. Bu fark ba'del cem makâmı olunca doğru bir temyîz kâbiliyyeti elde edip, Hakkın halkdan (yaratıklarından) ayrı olduğunu bildiren vahdet-i şühûdun sırrı anlaşılır. Bu yüksek makâma kavuşmak, mahbûb-ı hakîkinin râzı olduğu şeylere yapışmak ve beğenmediklerinden sakınmak hâlidir. O derecede ki, artık aradan külfet, beğenilenleri yaparken ve beğenilmeyenlerden sakınırken zorlanma kalkar. Şerî'at onda tabî'at hâline gelir. Düşünmeden ve külfetsiz, Kitâb ve sünnete göre i'tikâd ve amel müyesser olur. Bu makâma fenây-ı nefis ve Enbiyânın aleyhimüsselâm vilâyeti olan vilâyet-i kübrâ denir. Resûlullah'a "sallallahü aleyhi ve sellem" tâbî' olmanın bereketiyle, ümmetinin havassına, seçilmişlerine de hâsıl olur. Burada hüvelbâtına âid kemâlâta seyr edilir. Bu vilâyetin hâsıl olmasının fâidesi, tecelliy-i zâta kâbiliyyet, elverişlilik hâsıl olmasıdır. Bu makâmın üstü nübüvvet ve risâlet kemâlâtıdır. Burada esmâ sıfatın hazret-i Zâtdan teâlet ve tekaddeset ayrı olmamakla berâber, ârifin müşâhede ettiği zâtın yalnız tecellîsi vâki' olur. Burada nefis latîfesinin aslları olan anâsır-ı erbe'a ile meşgûl olunur. Ya'nî vilâyet-i ülyâda, toprak hâriç üç unsûr ile, nübüvvet kemâlâtında yalnız toprak unsûru ile meşgûl olunur. Yüce zâtın çok i'tibârları ve şu'unları olsa da bu makâmın yukarısında da makâmalar vardır. Bunlar ilgili yerde zikr edilmiştir. Bu yoldaki maksadların en mühimi kalbin ve nefsin fenâsıdır. Diğer mertebeler, bu her iki fenâ üzerine binâ edilir. Bu yazılan makâmaların herbirinde urûc ve nüzûl vardır. Fenâ ve bekâ ile ilgili bu yazdıklarımız, müceddidiyye büyüklerinin "rıdvânullahi aleyhim ecma'in" tahkîkine ve önceki büyüklerin zevklerine (sözlerine) muvâfıktır. Fekat diğer meşâyih bu bâbda sâlikleri etkileyen ihtimâllere sâhibdirler.

Bu tarz da cezbe sülûka takdîm edilir. Her ne kadar nefse te'sîr fâideliyse de şeyhin, mürîdin bâtınına tam bir te'sîri vardır. İstifâde edenin, ya'nî mürîdin de isti'dâdı olması şarttır. Buluşmak (sohbet) arzûsu çoktur. Allahü teâlâ adliyle bize ve size yetişsin, vesselâm.

Şâh Ebül-Fethin Çeştiyye yolunda meşgûl olunan ba'zı fâideleri ihtivâ eden mektûbundan birkaç satır: Bir vazîfe verirler, bu vazîfe ile meşgûliyyete çok devâm edince, göğüsden arı sesi gibi basit uzun bir ses işittir. Bu ses hergün artar. Hattâ gitgide onun hareketinin başı ve sonu olan kalbe ulaşır. O hareketi ism-i celâle haml etmek sahîh olur. Uzun ve basit ses yapar. Nitekim kalbin başından rûhun makâmı tarafına bir mikdâr ses uzar. Bütün göğüs sathını kaplar. Aynı ses bir mikdâr sonra o kadar genişler, artar ki, bütün bedeni kaplar. Hattâ teveccüh sırasında, o ses hiç kaybolmaz. O kadar hâkim olur ki, o ses, tabî'i alışılmış şeylere zor-

la yönelir. Gayr düşüncesi aradan kalkar. Mevcûdâtın kendilerinde hazret-i zâta seyr geç müşâhede olunur. Bir mikdâr uyanıklık hâli hâsıl olunca şaşılacak hâller ve mükâşefelerin kaynağı olur. Nitekim, o teveccüh olunan sûret bir azîzin kabri yapılırsa ya'nî bu tarzda bir büyüğün kabrine teveccüh edilirse, o kabir sâhibinin hâllerini keşf müyesser olur, hâlleri görülür. Eğer geleceğe âid hâdiseler araştıdırılırsa, çoğunlukla noksansız ortaya çıkar. Eğer umûmî olarak isti'dât sâhibi olan bir kimseye teveccüh edilirse, onun harâretinin te'sîrini gönlünde hisseder. Dahâ çok bir mikdâr rûhun zikri müyesser olur. Şimdi o ses bununla (rûhun zikriyle) karışıp, rûh ve kalbin zikrini birbirinden ayırmak zor olur. ((Suları acı ve tatlı olan) **iki denizi salıvermiş birbirine kavuşuyorlar.**") (Rahmân sûresi: 19)

Yirmiüçüncü Mektûb:

Bu mektûb tevhit-i vücûdîyi açıklamaktadır.

Kıymetli efendim! Tevhîd-i vücûdîyi istediğiniz şekle yazıyorum. Biliniz ki, **(Şerh-i kitâb-ı merâtib-i sitte)**de şöyle yazıyor. Allahü teâlâ ilm-i ezeliyle küllî ve cüz'î hakikatleri biliyordu. Bir şeyi bilmek, ilmde o şeyin varlığını göstermekdedir. O hâlde eşyâ temâmıyla ilm-i ezelinin varlığıyla mevcûddur. Bunun içindir ki, sôfiyye, ilm-i ezelde a'yân-ı sâbiteye kâildirler. Tesavvuf ehline göre, bâtın-ı vücûd denilen ve eşyânın ilm mertebesindeki varlıklarında öncelik ve sonralık yoktur. Vücûd-i hâricî böyle değildir. Onda öncelik ve sonralık açıktır. Vücûd-i ilminin (ilmdeki varlığın) vücûd-i hâricîden (hâricdeki varlıktan) başka ve ona mukaddem, ondan önce olması gerekir. Vücûd-i ilminin vücûd-i hâricîye önceliği aslın fer'e, zıl sâhibinin, zille olan önceliği gibidir. Varlıkların vücûd-i hâricîsinin, vücûd-i ilmîden hâsıl olmasının keyfiyeti şöyledir: Allahü teâlâ suver-i ilmiyyeden (ilmde ilm olarak var olan sûretlerden) bir sûretti (ki bu vücûd-i münbesitden ibâret olup, sôfiyye ona zâhirî vücûd der) var etmeyi ve o sûrete âid eserleri o sûretten zuhûra getirmeyi murâd edince, o sûret ile bu vücûdun (varlığın) nûru arasında, zihnde bilinen, fekat nasıl olduğu meçhûl bir nisbet yaratır. Vücûd-i münbesitin aynası, o sûretin aksinin zılliyle boyanır. Şöyle ki, aynı ismle boyanmak (adlanmak) vücûd olmaz. (... **En yüksek sıfatlar ise Allahındır...**) (Nahl sûresi: 60). Nitekim aynanın karşısında duran ve aynaya bakan kimsenin aksi aynada görünür. Bununla berâber aynanın ziyâsı bu aks sebebiyle yok olmaz. Akl, görüntünün ve aynanın sûretinin ya'nî şekli, renk ve aynanın sûretini iyice düşününce, oraya bir görüntünün girmediğini söyleyemez. Her ne kadar, zâhiren ve avâmın anlayışına göre görüntünün sûreti ve aynalık sıfatı aynı tarafda, ya'nî aynada olsa da ve gerçekde, sûretten ve sûretin aynalığınan herbiri aynadan ortaya çıkmıştır. Aynanın derinliği ve tümsekliliği sûretten meydâna gelmiştir.

Mevlânâ Câmi, **(Merâtib-i sitte)** kitâbında şöyle buyuruyor: Vücûd (varlık) için mertebelerin varlığı kabûl edilirse, zâhir olan onda suver-i ilmiyyenin (ilmde veyâ ilm olarak var olan sûretlerin) hükmleri ve eserle-

ri vardır. O sûretlerin bizzat kendisi değil. Çünkü a'yân-ı sâbite hâricde vücûd (varlık) kokusu koklayan şeylerdir. Eğer suver-i ilmiyyeye ayna denirse, zâhir olur ki, onda hazret-i Vücûdun esmâ, sıfat ve şüyûnâtı vardır. Vücûdun kendisi yokdur. Nitekim varlık aynasının ve ilm hazînesinin durumu şekilli bir sahîfe gibidir. Vücûd-ı münbesit (yayılmış olan varlık) ise, onun karşısındaki parlak bir ayna durumundadır. O sahîfeden bir şekl çıkmamış, varlık aynasına da bir şekl bir sûret girmemiştir. Çünkü, suver-i ilmiyyenin ilm mertebesinden çıkması cehli gerektirir. Sûretin vücûd aynasına girmesi ise, hadîsin (sonradan var olanın) kadîmle (başlangıcı olmayanla) kâim olmasını gerektirir. Her ikisi de muhâldir. O hâlde bâtin-ı vücûd (varlığın bâtını) ile zâhir-i vücûd arasında muhkem bir tılsım vardır. Sôfiyye istilâhında buna vehm mertebesi ve dâire-i imkân denir. Dâire-i imkân, meşhûr beş tenezzülâtıdan, tenezzülât-ı selâse-i imkâniyyeyi ihtivâ eder. Bunlar tenezzülât-ı rûhî, misâlî ve cesedîdir. Nitekim ilm-i vâcibî iki tenezzül-i vücûbîyi ihtivâ eder. Ya'nî vahdet ve vâhi-diyyeti. Bu ikisi Allahü teâlânın mulahâzasından (düşünülmelerinden) ibâretidir. Vahdet-i vücûda kâil olan sôfiyye, hâricde tek vücûddan (varlıktan) başka hiçbir şeyin tahakkûku, sübûtu (varlığı) yokdur. Kesret, vehm mertebesinde olmaktadır. Hikmet-i bâliga bu vehme sağlamlık vermiştir. Ebedî eserler onun üzerine kurulmuştur. Vehm edenin yok olmasıyla kaybolan, yok olan bir vehm üzerine değil, demiştir. Tevhîd-i vücûdî ehli olan sôfiyyenin, buna vehm demesinden murâd şudur: Bu kesret için başka bir hakikat yokdur. O tek varlık, vücûd-ı münbesit aynasında, kesret tecellîleriyle tecellî etmiştir. Bu tecellîlerin çokluğunun kaynağı şüyûnâtdır. Bunlar, hazret-i vücûdda mündemic, ağacın tohumdan açılması, çıkması gibi, ilm mertebesinde açılmış, mümkinâtın hakikatleri olmuşlardır. Bu hakikatler, vücûd-ı münbesit aynasına aks edip, âlem diye adlandırılmışdır. Eşyânın vehmî varlığının başka bir hakikatı yokdur. Bilâkis eşyâ, vücûd-i ilmînin aksidir. Hakikatde eşyâ o vücûd-ı ilmî ile vardır. Dahâ önce anlatıldığı gibi, ilm mertebesinden çıkmamıştır. İlm, sıfat-ı ilâhiyyeden bir sıfattır. Vahdet-i vücûd ehli olan sôfiyyeye göre sıfatlar, zâtın aynısıdır. Bu izâha göre, eşyânın varlığı, Hakîkî varlığının aynısıdır. Nitekim, hazret-i Şeyh-i Ekber "rahmetullahi aleyh" buyuruyor ki: İstersen tek varlıktan başka hâricde hiçbir varlık yokdur dersin. Vahdet-i vücûdun ma'nâsı budur. Bu ma'nâ büyüklerin "rahmetullahi aleyhim" keşfi ve müşâhededir.

Yirmidördüncü Mektûb:

Bu mektûb, hazret-i Müceddid-i elf-i sâninin torunu Muhammed Sa'îdin oğlu Şeyh Abdül Ehade tâbî' olanlara "rahmetullahi aleyhim" yazılmışdır.

Kayyûm-i Rabbânî hazret-i Müceddid-i elf-i sâni Şeyh Ahmed-i Serhendîye "radıyallahü teâlâ anh ve nefeanâ bi berekâtihî" mahsûs olan yol kısaca şöyledir: İnsan on latîfeden meydâna gelmiştir. Bunlara

letâif-i aşere (on latîfe) denir. Beş tânesi âlem-i halkdan olup, nefis ve anâsır-ı erbe'adır. Diğer beş tânesi âlem-i emrdendir. Bu âlemde cismlerin özellikleri yokdur. Âlem-i emrden olan beş latîfe, kalb, rûh, sır, hafî ve ah-fâdır. Allahü teâlâ, insanı âlem-i halkdan yaratdıktan sonra, arşın üstünde mekânsız olan âlem-i emrin beş latîfesinden herbirini insan bedenindeki alâkalı yerle irtibâtladı ki, insan âlem-i halka ve âlem-i emre câmî olsun ve âlem-i sagîr ismine müstehâk olsun. Bu sebeble önce kalb latîfesiyle meşgûl olunur. Onun sol memenin altındaki et parçasıyla alâkası vardır. Ona kalb-i sanevberî denir. Onun meşgûl olma şekli şöyledir: Sâlik kalb-i sanevberîye teveccüh eder. Bu et parçasının hücre (oda) me-sâbesinde olduğunu bilir. Allah mübârek ismini o et parçası üzerinden geçirir. O sırada nefesini göbeğinin altında tutar. Dilini dimâğına yapışdırır. Bütün his organlarını bir tarafa yöneltip, kalbi sanevberîye tam olarak teveccüh eder. Allah mübârek isminin müsem-mâsını bîçûn ve bîçigûne vassıfıyla düşünür. Kalbin sûretini ve yalnız Allahü teâlâyı düşünür. Semî', basîr, hâzır ve nâzır gibi hiçbir sıfatını düşünmez. Nefesi (huzûr) hâlinde gevşeklik ve hâlel (bozulma) oluncaya kadar tutar. Bu şekilde devâm eder. Otururken, kalkarken, yirken, içerken ve uyurken şu'ûr hâli devâm eder. Sâlik, nigâhdaşt (Allahü teâlâdan başka herşeyi unutma) husûsunda, büyük gayret gösterir. Elbette Allahü teâlânın lütfuyla, harâret, şevk ve zevke kavuşur. Onun nûrları ve eserleri hâsıl olur. Kalb nûru sarı denilmiştir. Fenâ ve gaybet de ele geçer. Gaybet hâlinde isti'dâda göre bir şey açılır. Bu latîfenin kemâl derecesinde açılması şöyledir. Sâlik, Allahü teâlânın fi'linde fânî olur. O fi'l ile bâkî olur. Sâlik o vaktde kendinin fi'li olmadığını görür. Bütün bu fi'llerini Hakkın fi'leri olarak bilir. Allahü teâlâdan başkasını bilmez, görmez. Mâsivâyı temâmen unuttur. Bu unutma, ba'zısı için uzun bir müddet sürer, ba'zısı için ömr boyunca sürer. Bu unutma, o derecede olur ki, ona zorla hâtırlatsalar yine hâtırlamaz. Sâlik bu vaktde, vilâyet dâiresine dâhil olur. Bu mertebeye, tecelli-i fi'lî ve fenâ-i kalb denir. Bu latîfenin vilâyeti, hazret-i Âdemin "alâ nebiyyinâ ve aleyhissalâtü vesselâm" ayağının altındadır. Âdem aleyhisselâmın meşrebinde olan kimsenin Allahü teâlâyı kavuşması bu latîfe ile olur. Onun seyri, diğer latîfelere olmaz. Mürşid-i kâmilin himmet edip, çektiği kimse bundan müstesnâdır.

Sonra rûh latîfesiyle meşgûl olunur. O latîfe sağ memenin altında ki yere bağlanır. Bu latîfe Allahü teâlânın sıfât-ı sübûtiyyesinde fenâ ve bekâ ile müşerref olur. Sâlik bu latîfenin seyrinde kendi sıfatlarını kendinden nefy eder. (Kendindeki sıfatları yok görür.) Bu sıfatları Allahü teâlâyı nisbet eder. İster işitmek, ister görmek olsun, bütün sıfatları Allahü teâlâ işitiyor, o görüyor diye bilir. Kendi işitmesini ve görmesini yok bilir. Bu hâlin meydâna gelmesinin, tecelli-i sıfatdan olduğunu söyler. Bu latîfenin nûru kırmızıdır. Bu latîfenin vilâyeti, hazret-i İbrâhîmin "alâ nebiyyinâ ve aleyhissalâtü vesselâm" ayağının altıdır. İbrâhîm aleyhisselâmın meşrebinde olanların Allahü teâlâyı kavuşmaları, kalb latîfesini geçtikten son-

ra, bu latîfe ile olur.

Sonra sır latîfesi ile meşgûl olunur. Sır latîfesi göğsün ortası ve kalbin arası ile irtibâtıdır. Bu latîfeye tecelliyi şüyûnât-ı zâtiyye ile fenâ ve bekâ hâsıl olur. Bu latîfeyi beyâz nûr gösterir. Bu latîfenin vilâyeti, hazret-i Mûsânın “alâ nebiyyinâ ve aleyhissalâtü vesselâm” ayağı altındadır. Mûsâ aleyhisselâmın meşrebinde olan bir kimsenin Allahü teâlâyâ kavuşması, önceki mertebelerden sonra bu latîfe ile olur.

Sonra hafî latîfesiyle meşgûl olunur. Bu latîfe rûh ile göğsün ortasına bağlıdır. Bu latîfenin fenâsı, sıfât-ı selbiyyededir. Bu latîfenin nûru siyâh nûr ile belirlenmiştir. Bu latîfenin vilâyeti, hazret-i Îsânın “aleyhisselâm” ayağı altıdır “alâ nebiyyinâ ve aleyhissalâtü vesselâm”. Îsâ aleyhisselâmın meşrebinde olan bir kimsenin Allahü teâlâyâ kavuşması, önceki dereceleri kat’etdikden sonra, bu latîfe ile olur.

Sonra ahfâ latîfesi ile meşgûl olunur. Bu latîfe, göğsün ortasına bağlıdır. Bu latîfenin fenâsı, mertebe-i tenzîh ve mertebe-i ehâdiyyeti mücerredede, mertebe-i berzâhiyyenin tecellîsiyle olur. Bu latîfenin nûru, yeşil nûrdur buyurmuşlardır. Bu latîfenin vilâyeti, Peygamberlerin en üstünü ve sonuncusu Muhammedin “sallallahü aleyhi ve sellem ve âlihî ve es-hâbihî efdalüssalâti etemmühâ ve ekmelühâ” ayağının altıdır. Muhammed aleyhisselâmın meşrebinde olan kimsenin, Allahü teâlâyâ kavuşması bu latîfe ile olur. Önceki mertebeleri kat’etdikden sonra, kalb latîfesinin tecelliy-i sıfatının tecellisinden ve evliyânın vilâyeti olan dâire-i zılâlî vilâyet-i sugrâyâ seyrden nasîbi vardır. Nefs latîfesinin, sıfatın tecellisinden ve Enbiyânın aleyhimüsselâm vilâyeti olan dâire-i sıfatı, vilâyet-i kübrâyâ seyrden nasîbi vardır. Anâsır-ı erbe’âdan, toprak hâriç diğer üç unsûrun ism-i bâtın i’tibâriyle tecelliy-i sıfatdan hissesi vardır. Nefsin ism-i zâhir i’tibâriyle tecelliy-i sıfatdan nasîbi olduğu gibi. Bu vilâyet-i ulyâ dâiresine seyr vilâyet-i melâikeye seyrdir. Toprak unsûrunun, nübüvvet kemâlâtı olan tecelliy-i zâtdan nasîbi vardır.

Letâif-i aşere kemâlâtını ve bunların fenâsını elde etdikden sonra tecellî, heyet-i vicdânî üzere olur. Çünkü âlem-i emrin beş latîfesinden ferâğ hâsıl olur. (Ya’nî âlem-i emrin beş latîfesini bitirir.) Âlem-i halkın latîfeleri ile mu’âmele vâki’ olur. Âlem-i halkın latîfeleri, nefis ve anâsır-ı erbe’âdır. Önce nefis mutma’inne olur. Rızâ ile şereflenir. İslâm-ı hakîkî ele geçer. Sonra anâsır-ı erbe’ânın asllarına seyr vâki’ olur. Sonra nübüvvet kemâlâtı, Kur’ân-ı kerîmdeki mukatta’a harflerinin ve müteşâbih âyet-i kerîmelerin keşfi, risâlet ve ülûl-azm kemâlâtı hâsıl olur. Bilmek gerekir ki, latîfelerin fenâsını elde etmek için, nefis ve isbât zikri yapılır. Bu zikir şu şekilde yapılır: Önceki üsûllerle haps-i nefes edip, (Lâ) lafzı göbekden çekilir. Nefs latîfesinin yeri olan dimâğa ulaştırılır. (İlâhe) lafzı sağ tarafa götürülür. (İllallah) lafzı göğüsde bulunan latîfelere uğrayacak şekilde kalbe vurulur. Bu sırada Allahü teâlânın hiçbir şeye benzemeyen zâtından başka hiç ma’bûd ve maksûd olmadığı düşünülür. Buna bâzgeşt denir. Bir

nefesde, zikrin adedi yirmibire ulaşınca, şartlarına uygun olarak hergün bir vuruş yapar, fenâ bundan hâsıl olur.

Beyt:

***İstenen hazînenin nişânını verdik sana,
Belki sen varırsın, biz varamadıksada.***

Bu satırları yazan fakîr (Abdüllah-i Dehlevî) derim ki: Bu yolun sonra gelenleri, sâliklerin fırsatı olmadığından, terkîb bakımından yedi olan letâif-i aşereye zikr hareketi verdikten sonra, nefis latîfesinin tehzîbinden (islâhından) sonra, kalb latîfesinin tehzîbinin eserlerini tercîh etmişlerdir. Zîrâ bu her iki latîfenin zımmında, âlem-i emrin dört latîfesine de kendi asıllarına kadar, fenâ, bekâ, urûc ve su'ûddan bir renk hâsıl olur. Tedrîcen kendi kemâline ulaşır. Hazret-i Îşândan ve onun eshâbı tarafından yapılagelen Allahü teâlânın zikrinde, habs-i nefes yokdur. Kalbin hareketi o kadar zarûrî değildir. Maksad teveccüh-i ilallahdır (Allahü teâlâyâ yönelmekdir.) Ba'zı fâideleri ihtivâ eden bu yazılar teberrüken yazıldı. Allahü teâlâyâ râzı olduğu ve beğendiği şekilde hamd olsun. Efendimiz Muhammed aleyhisselâma ve Onun âline ve eshâbına salât ve selâm olsun.

Yirmibeşinci Mektûb:

İnsanlardan eziyyet ve sıkıntı olarak bize ne gelirse, hep amellerimizin cezâsı ve karşılığıdır:

Beyt:

***Sana gam ve zulmetlerinden ne gelirse,
Hep ağlamakdan ve küstâhlıkdandır.***

Eğer büyüklere edeb, küçüklere şefkat göstererek yaşansa, hiç kimse size kötülük yapamaz. Kocanıza hizmet ve itâ'ate gayret ediniz. Zîrâ, dünyâ ve âhîretde kurtuluşunuz ve Allahü teâlânın rızâsı bundadır. Kızmayı ve üzülmeyi yutmak gerekir. Dili, uygun olmayan sözlerden uzak tutmalıdır. Nemâza dikkat etmelidir. Bundan sonra kimse size sıkıntı vermez. Farz olmak şartıyla, hangi müslimân bir müslimânın hac yolculuğuna mâni' olabilir. Fekat size farz değildir. Eğer mestûre hanımlara nasîb olur da, sizden teveccüh isterlerse, elbette teveccüh ediniz. Bu husûsda iznliniz. Fâideli olacaktır. Bunun için büyüklerimizden ümmîdim kuvvetlidir. Allahü teâlânın zikrinde ve Resûlullahın "sallallahü aleyhi ve sellem" sünnetine uymakda dikkatli olunuz. Hak sâhiblerinin haklarına ri'âyete ve güzel ahlâka yapışınız. Bunlar, iyi anılmaya ve iki cihân se'âdetine kavuşmaya sebep olur. Vesselâm.

Yirmialtıncı Mektûb:

Ma'lûm oldu ki, zâhirî dindârlığınızdan dolayı hacca gitmek istiyorsunuz. Bâtın nisbetiniz ise uzak görünmekdedir. Zîrâ farz olmadığı hâlde, anne ve babanızın haklarına ri'âyet edip, o kadar gam ve eleme

mübtelâ olan hanım hakkını zâyi' etmeyi tercih etmek, bir müstehabı yapmak için büyük günâh işlemek, sizin gibi kâmillere lâayık değildir. Zemânın sıkıntı ve eziyyetlerine sabr edip, yüksek makâm sâhibleri gibi kazâyâ rızâ göstermelisiniz. Bu düşünceyi, farz olmadığı hâlde gönlünüzden çıkarınız. Yoksa fakîri çok üzersiniz. Hak sâhibi dervîşlere sıkıntı vermek, onları üzme iyi değildir. Hakdan başkasının muhabbetinin zemmine dâir yazılması gerekeni siz yazmışsınız. Fakîrin tekrâr yazmasına gerek yok. Allahü teâlâyâ dönmeli. Zîrâ âhîretde fâidesinden başka, dünyâdaki râhat da bundandır, vesselâm.

Beyt:

***Hiçbir nasîb, sıkıntısız ve tuzaksız değildir,
Hakkın halvetgâhından başkasında râhat yoktur.***

Fekat ta'ziye husûsunu soruyorsunuz. Üzüntülü vaktde ta'ziyede bulunmak, vefât edenin iyiliklerini hâtırlatdığı, dolayısıyla gammı ve üzüntüyü tâzeleyeceği için, ta'ziye yapmayı geciktirdim. Merhûmeye teveccüh ettiğimden, fazlı ve kerem-i ilâhî beni kapladı. Hatmler de yaptım. Gönlünüzü toparlayınız. Onun için ne kadar mümkün olursa, kelime-i tehlîl okuyunuz. Bâtın terakkîlerine şükrle alâkalı yazdıklarınız yerindedir. Fakîr şunu da bildirmek isterim. Hergün sabâh halkasında önce size teveccüh ediyorum. Hakkınızda nübüvvet kemâlâtı görünüyor. Bu sizin isti'dâdınızın iyiliğindendir. Vaktlerinizi tâ'atlere göre taksîm etmeye ve dostlara teveccühe ehemmiyyet veriniz. İnşâallah peşipeşine fütûhât-ı ma'nevî, açılmalar hâsıl olur. Mektûlaşamama özrünü beyân eden mektûbunuz geldi. Özrünüz kabûl edildi, afv edildiniz. Bu pervâsızlıklar, ihlâsa ihtimâmsızlığı gösteriyor. Havsala bunu almıyor. Bundan sonra uyanık olunuz. İki cihânın fütûhâtının, dergâhdan olduğundan ümidvâr olunuz. Vesselâm.

HÜVELGANÎ RİSÂLESİ

Abdülganî bin Ebî Sa'îd el-Ömerî

Bismillâhirrahmânirrahîm.

Allahü teâlâyâ hamd ve Resûlüne salât olsun. Bu gönlü yaralı der-vîş Abdülganî Müceddidî şunu izhâr ederim: Zemânımızda üstün çalış-masıyla gayret ve îmân ma'deni, tarîkat birâderi Abdürrahmân Hân, haz-ret-i Şemsüddîn Habîbullah cenâb-ı Mirzâ Mazher-i Cân-ı Cânân şehîdin “rahmetullahi aleyh” hayâtı hakkında yazılan kıymetli eseri bastırdı. O ki-tâbın müellifi, hazret-i kutb-ı felek-il irşâd gavs-ul-aktâb vel-evtâd hafî ve celî kemâlâtın mazheri mürşidimiz, Şâh Gulam Alî ismiyle meşhûr Şâh Ab-düllah Dehlevîdir “rahmetullahi aleyh”. Kendi hâllerini son derece gizle-mek ve inkisâr sâhibi olmak onun mîzâc-ı şerîfi idi. Yazdığı o eserde haz-ret-i Mazher-i Cân-ı Cânân şehîdin halîfelerinden bahs edip, kendi hâlin-den hiç bahsetmemişdir. Böyle bir kitâbda onun gibi şânı yüksek bir ha-lîfesinden bahs edilmemesi garîb bir durumdur. Bu sebeble bu fakîr o haz-retten ve halîfelerinden **(Cevâhir-i aleviyye)** adlı kitâbdan seçerek kısaca bahs edeceğim. Bu kitabı fakîrin amcası olan Raûf Ahmed Müceddi-dî merhûm yazdı. **[(Dürr-i Me'ârif)** kitabını da bu zât yazmıştır.] Onun bü-yük bir denizden damla misâli yazdığı bu bilgilerden birazı da bu fakîre ulaştı.

Beyt:

**Şâyet Sa'dî onların hepsini yazsaydı,
O zemân diğer bir defter de dolardı.**

Şunu kabûl etmek lâzım ki, Abdüllah-i Dehlevî hazretlerinin irşâdı, dahâ kendisi hayâtda iken o dereceye ulaştı ki, geçmiş büyüklerimizin ba'zılarının irşâdı gibi oldu. Rûm diyârının en ücrâ köşelerine, Şâmdan tâ Çine kadar, doğudan batıya o hazretin halîfeleri dahâ o hayâtda iken dün-yâya yayıldılar. Miskin kokusu kendinden yayılır. Misk satanın bu güzel kokar demesine gerek yoktur. İstihâreden ve hayâtının yazılmasına işâ-ret eden rû'yâlardan sonra hayâtının yazılması anlaşıldı ve yazıldı. Alla-hü teâlâ en iyi yardımcıdır.

Abdüllah-i Dehlevî hazretlerinin doğumu:

Abdüllah-i Dehlevî hazretleri 1158 [m. 1745] senesinde Pencab vilâyetinin Tebâle kasabasında doğdu. Doğum târihi ebced hesâbına gö-re “Mazher-i Cûd (cömerdlik aynası)” ifâdesine denk düşmekdedir. Ne-sebi hazret-i Alî Mürtezâyâ “kerremullahi vecheh” ulaşır.

Babası Şâh Abdüllatîf, zâhid ve mücâhid bir zât idi. Şübhelî korkusuyla insanların hâzırladıkları yemekleri yemez, kırlarda yetişen meyvelerle yetinirdi. Sahrâya gider, zikr-i cehrî ile meşgûl olurdu. Onun hocası Nasûriddîn Kâdirî idi. Hocasının ve kendisinin mezârı Dehlîde Ceyşpûr denilen yerde Muhammed Şâhînin mezârı yanındadır. Çeştiyye ve Şettâriyye yolundan da pay almışdı. Tam kırk gün hiç uyumadan ve geceleri az bir şey yiyerek, gündüzleri oruc tutarak nefsini ıslâha çalışdı.

Abdüllatîf Şâh efendi, oğlu Abdüllah-i Dehlevînin doğumundan bir kaç gün önce rû'yâsında hazret-i Alîyi "radiyallahü anh" gördü. Çocuğuna benim ismini koy buyurdu. Doğunca ismini Alî koydu. Büyüyüp temyîz yaşına gelince, kendisi edeben hazret-i Alînin hizmetçisi ma'nâsında, ismine Gulam Alî dedi. Bu ismle meşhûr oldu. Annesi de o günlerde rû'yâsında bir zât gördü. O zât, doğacak çocuğun ismini Abdülkâdir koyasın buyurdu. Müellif der ki, rû'yâda gördüğü o zât, Gavs-ül-a'zam Abdülkâdir Geylânî "rahmetullahi aleyh" olsa gerekdir. Amcası büyük bir evliyâ idi. Bir ayda Kur'ân-ı kerîmi ezberlemişdi. O da Peygamber efendimizi "sallallahü aleyhi ve sellem" görüp, çocuğa Abdüllah isminin verilmesi emrini aldı. Doğunca babası Alî, annesi Abdülkâdir, amcası da Abdüllah ismini koydu.

Babası, onu Hızır aleyhisselâm ile sohbet ehli olan, kendi hocası Nasruddîn hazretlerinden bî'at alması için Dehlîye götürdü. Takdîr-i ilâhî, oraya vardıkları gece o zât Receb ayının onbirinde vefât etdi. Bunun üzerine babası ona biz bî'at için gelmiştik, nasîb değilmiş! Şimdi sen serbestsin. Nereden bir me'arîf gelirse, seni yetiştirebilecek bir âlim ve velî bulabilirsen ona gidip, büyüklerin yolunu öğrenebilirsin, dedi. Bunun üzerine, o zemânda Dehlîde bulunan Allah adamlarının sohbetinde bulunmaya gayret etdi. Hazret-i Hâce Muhammed Zübeyrin halîfelerinden olan, hazret-i Ziyâullah ve Şâh Abdüladlin, Hâce Nâsırın oğlu Hâce Mîr Derdin, Mevlevî Fahrüddîn, Şâh Nâvû ve Şâh Gulâm gibi Çeştî yolunun büyüklerinin ve diğer büyük zâtların sohbetlerine devâm etdi. Hicrî 1180 senesinde yirmiiki yaşına girdiği sırada, Mazher-i Cân-ı Cânân hazretlerinin dergâhına gitdi. Şu beyt onun hâline uygun idi.

Beyt:

***Aşk secdesi için bir eşik buldum,
Öyle bir yer ki, göklere denk gördüm.***

Mazher-i Cân-ı Cânân hazretlerine kendisini talebeliğe kabûl buyurmasını, bî'at etmek istediğini arz etdi. Bizim yolumuz tuzsuz taş yalamak gibidir. Sen zevk ve şevk bulunan bir yere bî'at et, buyurdu. Benim arzûm, sizin yolunuzdur deyince, mubârek olsun diyerek talebeliğe kabûl buyurdu. Bu bî'atından sonraki hâlini Abdüllah-i Dehlevî hazretleri kendisi şöyle yazmışdır: Tefsîr ve hadîs ilmini tahsîl etdikden sonra, Kâdiriyye tarîkatı bî'atını hazret-i Şehîd Mazher-i Cân-ı Cânânın mubârek elinden al-

dım. Bana tarîkat-ı Nakşibendiyye-i Müceddiyyeyi de telkîn buyurdu.

Onbeş sene zikr ve murâkabe halkasında bulunmakla şereflendim. Sonra bu fakîre mutlak icâzet verip, halîfesi yapmakla şereflendirdi. İlk zemânlarda Nakşibendiyye yoluna girip, bu yolda çalışmamdan dolayı Gavs-ül-a'zam hazretleri râzı olur mu diye tereddüd etdim. Ma'nâ âleminde gördüm ki, hazret-i Gavs-ül-a'zam bir makâma gelip, oturdu. O makâmın tam karşısına da Şâh-ı Nakşibend hazretleri gelip, oturdu "rahmetullahi aleyhimâ". Şâh-ı Nakşibend hazretlerinin huzûruna gitmek istedim. Gavs-ül-a'zam Abdülkâdir Geylânî hazretleri, maksad Allahü teâlâyâ kavuşmaktır. Oraya gitmenizde hiçbir mahzûr yoktur, buyurdu.

Yine kendisi şöyle anlatmışdır: İlk zemânlarda geçimimde çok güçlüklerle karşılaştım. Elimde ne kadar dünyâ malı varsa hepsi tükendi. Allahü teâlâyâ tevekkülü ahlâk edindim. Eski bir hasırı yatak, bir tuğlayı da yastık edindim. Bir def'asında za'îflikden o kadar çâresiz kaldım ki, bulunduğum oda benim mezârım olacak diye düşünmeye başladım. Bu durumda iken, Allahü teâlâ yardım eyledi. Bir kimse vâsıtasıyla bu hâlden kurtulmayı nasîb etdi. Elli seneyi kanâ'atle geçirdim.

Şöyle anlatmışlardır: O hazret odasında tevekkül köşesine çekilip, ölürsem bu odada öleyim demişdi. O sırada Allahü teâlânın ihsânı yetişti. O günlerde odasının yanına bir kimse geldi. Kapıyı açınız, dedi. Kapıyı açmadı. Tekrâr açınız, diye ısrâr etdiyse de açmadı. Bunun üzerine pencereden bir mikdâr para atıp gitdi. O gün kalb gözü açılıp, büyük ihsânlara kavuştu. Âlim ve sâlihlerden yüzlerce kimse uzak memleketlerden huzûruna geldi. Onun hizmetiyle şereflenip, kalblere devâ olan sohbetlerine kavuşdular. Ba'zıları da rû'yâsında Resûlullahı "sallallahü aleyhi ve sellem" görerek, onun huzûruna gitmesi için emr alarak geldiler. Mevlânâ Hâlid-i Bağdâdî, Şeyh Ahmed Kürdî, Seyyid İsmâ'il Medenî, bu zâtlardandır. Ba'zıları da büyüklerin işâretiyle huzûruna gelip, bî'at etdiler. Mevlânâ Muhammed Cân bunlardandır. Ba'zıları ise, kendisini rû'yâda görüp, talebe olmakla şereflendi.

Abdullah-i Dehlevî hazretlerinin dergâhında hergün ortalama ikiyüz kişi bulunurdu. Dergâhdaki az bir yiyeceğe ve mâla Allahü teâlâ bereket verir, herkesin bütün ihtiyâcı râhatlıkla karşılanırdı. Abdullah-i Dehlevî hazretleri çok yüksek derecelere ve makâmlara sâhib olmasına rağmen, devâmlı kırıklık ve tevâzu' içinde yaşardı. Bir gün karşıdan gelen bir köpeğe bakarak: "Yâ Rabbî! Şu mahlûkun hurmetine bana merhamet eyle! Ben kimim ki, her taraftan talebeler akın akın Allahü teâlâyâ kavuşmak için geliyorlar. Bizi vesîle ve vâsita yapıyorlar. Hâlbuki ben, o gelenlerin hâtırı için Rabbimden istiyorum" buyurdu.

Abdullah-i Dehlevî hazretleri hadîs-i şerîflere uygun yaşardı. Hadîs ilminde Şâh Veliyyulah Muhaddisin oğullarından ve kendi hocasından hadîs-i şerîf rivâyeti isnâdı aldı. Kur'ân-ı kerîmi ezberlemişdi. Fekat herkes

bunu bilmezdi. Çok az uyurdu. Geceleri teheccüd nemâzına kalkınca, talebeleri uykuya dalmışlarsa, onları da uyandırırdu. Teheccüd nemâzından sonra yatmaz, Kur’ân-ı kerîm okur, murâkabe ve zikr ile meşgûl olurdu. Hergün on cüz’ okurdu. Sabâh nemâzını ilk vaktinde cemâ’at ile kılardı. Sonra işrak vaktine kadar murâkabe ve zikr ile meşgûl olurlardı. Talebelerinin çok kalabalık olması sebebiyle birkaç halka kurulurdu. Önce gelenler kalkar diğerleri otururdu. Dahâ sonra, hadîs-i şerîf ve tefsîr dersi verirdi. Ziyâret için gelenlere, ikrâmlarda bulunur, onlarla kısa görüşür, sıkıntılarını giderdikden sonra müsâde ederdi. Dervîşler kabr düşüncesiyle meşgûldürler, buyururdu. Bir gün Abdülkâdir Geylânî hazretlerinin neslinden ve Muhammed Bâkîbillahın “radiyallahü anhümâ” torunlarından Muhammed Emîr Hân ziyâretine geldi. Büyüklerin torunu olması hasebiyle çok alâka gösterdi. Bir müddet sohbetden sonra, bugünlük bu kadar buyurup, kalkmasını arzû etdi. Fekat Muhammed Emîr Hân muhabbetinin çokluğundan huzûrundan pek ayrılmak istemedi. Hizmetciye Nevvâb Sâhible alâkadar olunuz, o kalkmadı, biz kalkalım, buyurdu ve kalktı. Öğleye doğru biraz yemek yirdi. Zenginlerin gönderdikleri mükellef yemekleri yimez, talebelerine de yidirmez, komşulara, şehir halkından gelen misâfirlere verirlerdi. Ba’zan içinde yemek gelen tencereleri olduğu gibi bırakırlar, herkes istediğini alıp götürürdü. Eğer bir kimse para gönderse ve bu paranın şübheli yerden kazanılmadığını, halâl olduğunu anlarsa, önce kırkda birini zekât için ayırırdı. Çünkü, İmâm-ı a’zam hazretlerine göre, nisâba mâlik olunca, bir sene dolmadan zekâtını vermek câizdir. Ayrıca farz olan zekât sevâbına nâfile sevâbı da eklenmiş olur. Sevâbı büyüklerin, bilhâssa hazret-i Hâce Behâeddîn Nakşibendî “rahmetullahi aleyh” rûhları için tatlı ve yemekler hâzırlatır, fakîrlere dağıtırdı. Kendi babası için de düâ ederdi. Dergâhda bulunan fakîrlerin borçlarını öder, huzûruna gelip, ihtiyâcını arz eden herkese verirdi. Ba’zan bir kimse haber vermeden götürse, onu görmezlikden gelirdi. Ba’zı kimse-ler kütübhânesinden kitâbları götürürler, sonra da o kitâbları satmak için getirirlerdi. O kitâbı medh eder, sonra para vererek alırdı. Ba’zan bir kimse efendim bu kitâb sizin kütübhânenizin kitâbıdır. İşâreti ve damgası da üzerindedir, derdi. Bunu görmezlikden gelir, o kitâbı satmak için getiren kimseyi incitmeyi men’ ederdi. Bir kâtib aynı kitâbdan bir kaç tâne yazmış buyururdu.

Sözümüzün başına dönelim. Öğleye yakın, bir mikdâr yemekden sonra, kaylûle yapardı. Sonra **(Nefehât)**, **(Adâb-ül-mürîdîn)** ve benzeri kitâbları bir müddet okuturdu. Sonra öğle nemâzını kılardı. Dahâ sonra ikindiye kadar hadîs ve tefsîr dersi yapardı. İkinci nemâzını kıldıktan sonra hadîs-i şerîf kitâbları, **(Mektûbât-ı İmâm-ı Rabbânî)**, **(Avârif-ül-me’ârif)**, **(Risâle-i Kuşeyrî)** gibi kitâblar okuturdu. Sonra akşama kadar zikr ve teveccühle meşgûl olurdu. Akşam nemâzından sonra has talebelerine teveccüh eder ve akşam yemeği yirdi. Yatsı nemâzını kılıp, gecenin çoğunu zikr ile geçirirdi. Eğer uyku çok galebe çalarsa, seccâdesi üze-

rine sağ yanına yatardı. Ayaklarını uzatarak yatdığı hiç görülmedi. Çoğu zemân murâkabe hâli olan iki diz üstü oturarak uyurdu. Resûlullahın da “aleyhissalâtü vesselâm” böyle yaptığı nakl edilmiştir. Evliyâ-ı kirâmdan da, meselâ Gavs-ül-a’zam da hayâsının çokluğundan böyle oturur, ayaklarını nâdir uzatırdı. Vefâtı, bu edeb hâlinde, ya’nî otururken vuku’ bulmuştur. İhsânları fakîrlere taksim ederdi. Sert ve kalın elbise giyerdi. Birisi kıymetli bir elbise hediye etse, onu satar parasıyla bir kaç elbise alarak fakîrlere sadaka olarak dağıtırdı. Birkaç kişinin giyinmesi bir kişinin giyinmesinden dahâ iyidir, buyururdu. Diğer eşyâlar için de böyle yapardı. Resûlullah da “sallallahü aleyhi ve sellem” sert ve kalın elbise giyerdi. Hat-tâ vefâtında üzerinde böyle bir elbise olduğunu hazret-i Âişenin “radiyal-lahü anhâ” bildirdiği **(Buhârî)** ve **(Müslim)**de yazılıdır.

Abdullah-i Dehlevî hazretlerinin cömerdliği son derecede idi. Bu husûsda gizliliğe çok ri’âyet ederdi. Ders ve murâkabe halkası sırasında hayâsının çokluğundan insanların yüzlerine bakmaz, gözgöze gelmemeye çalışırdı. Aynada kendi yüzüne dahî bakmazdı. Müslimânlara o kadar şefkatli ve merhametli idi ki, gecenin ekserisinde, onlara düâ ederdi. Hakîm Kudretullah Hân onun komşusu idi. Çoğu zemân Abdullah-i Dehlevî hazretlerini gîbet ederdi. Bir def’asında bir sebepten habse düştü. Abdullah-i Dehlevî hazretleri onu habsden çıkarmak için her çâyere başvurdu. Huzûrunda dünyâlıktan bahs edilmezdi. Meclisinde ümerâdan ve fukarâdan bahs edilmezdi. Meclisi sanki Süfyân-ı Sevrînin meclisi gibi idi. Eğer bir kimse gîbet etse, o kötülüğe en lâyık benim, derdi. Bir şahs pâdişâh Şâh-ı Âlemi kötülerdi. O gün Abdullah-i Dehlevî hazretleri oruçlu idi. Eyvâh oruç gitdi buyurdu. Bir şahs siz gîbet etmediniz ki dedi. Biz her ne kadar gîbet etmediyse de gîbeti işitdik. Gîbetde söyleyen de dinleyen de aynıdır, buyurdu. Emr-i bil-ma’rûf ve nehy-i anil-münker onun şîvesi hâline gelmişti. Bunları dâimâ yapardı. İnsanları harâmlardan ve kötülüklerden sakındırmakda kimseden korkmazdı. Pâdişâha îkâz için yazdığı bir mektûb **(Mekâtib-i şerife)** kitâbında mevcûddur.

Seyyid İsmâ’îl Medenî, Medîne-i münevvereden Resûlullahın “sallallahü aleyhi ve sellem” izni ve işâreti ile Abdullah-i Dehlevî hazretlerinin huzûruna gelmişti. Bir def’asında hazret-i İshânın işâretiyle, Şâh cihân Câmi’ine, mukaddes emânetleri ziyârete gitdi. Dönüşünde, orada her ne kadar Resûlullahın “sallallahü aleyhi ve sellem” bereketleri hissediliyor ise de küfr zulmeti de var diye arz etdi. Bunun üzerine araştırdılar. Oraya ba’zı meşhûr kimselerin resimlerinin konmuş olduğunu gördüler. Abdullah-i Dehlevî hazretleri bu husûsda pâdişâha bir mektûb yazıp, o resimleri o mes-cidden kaldırdı.

Bendîlkuhend denilen yerin reîsi, Nevvâb Şimşîr Behâdır huzûruna geldi. Başında bir hristiyan başlığı bulunuyordu. Abdullah-i Dehlevî hazretlerinin kalbi daralıp, üzüldü ve bir dahâ bunu giymeyiniz, dedi. O da, eğer bana emr-i ma’rûf yapıyorsanız bir dahâ buraya gelmem deyince; Al-

lahü teâlâ sizi bizim evimize getirmesin, buyurdu. Behâdır Hân gadâbına mağlûb olarak oradan kalkıp gitdi. Dışarı çıkıp, başındaki hristiyan kü-lâhını hizmetçisine verip, geri geldi ve bî'at edip, talebelerinden oldu. Ba'zı kimseleri harâmlardan sakındırırken yumuşaklık ve kolaylık gösterirdi. İlk def'a emr-i ma'rûf yaparken kolaylık göstermek gerekir, buyururdu.

Mîr Ekber Alî şöyle anlatmışdır: Amcamın sakalı yokdu. Abdüllah-i Dehlevî hazretlerinin sohbetine gitmişdi. Hazret-i Îşân onun bu hâlini görünce yumuşakca, Mîr kardeşimizin sakalının olmamasına şaşılır, buyurdu. Sonra gâyet yumuşak bir tavırla huzûra geldi. Buyurdu ki: Sizin hâne-dânınız, büyükleriniz ne buyurmuşlarsa, biz onların buyurduğunu yapıyoruz. Nihâyet o şahs huzûrdan ayrıldı ve sakal bıraktı.

Abdüllah-i Dehlevî hazretleri dünyâyâ hiçbir zemân meyl etmezdi. Dünyâyı terk etmekde o hâle geldi ki, zemânın pâdişâhı ve diğer devlet adamları dergâha harcanması için para gönderirlerdi. Bunları kabûl etmesi için yalvarırlardı. Çok kere şu şi'ri cevâb olarak bildirirdi.

Şi'r:

**Toprakda oturan bir Süleymânım,
ki, bana sultânlık tâcı ar olur.
Kırk yıldan beri hep onu giyerim,
Uryânlık hil'atim berkarar olur.**

Tûk ve Surunç beldesinin vâlîsi Emîr Hân da hediye göndermişti. Önde gelen talebelerinden Şâh Raûf Ahmede, hediye gönderen Emîr Hâna şu beyti cevâb olarak yazınız buyurdu:

Beyt:

**Biz fakîrliği ve kanâ'ati şeref biliriz,
Emîr Hâna söyle ki, mukadderriz rızkımız.**

Buyurdu ki: Bizim dayanağımız Allahü teâlânın şu va'dıdır: **(Semâda ise, rızkınız (yağmur) ve va'd olunduğunuz Cennet vardır.)** (Zâriat sûresi: 22). Sübhânallah! Abdüllah-i Dehlevî hazretlerinin dergâhının din ve dünyâyâ âid bütün mühim ihtiyâcları gaybdan gönderilirdi.

Buyurdu ki: Bizim bu yolumuzda dört şey zarûrîdir. Eli harâmdan çekmek, ayağı harâmdan alıkoymak, dîne tam sarılmak ve tam yakîn sâhibi olmak.

Ömrünün son zemânlarında son derece za'îf düştü ve hâlsiz kaldı. Fekat Hâfızın şu beytine ne zemân okusalar, hemen doğrulup otururdu ve kuvvetli bir hâlde teveccühde bulunurdu.

Beyt:

**Her ne kadar gönlü hasta dermânsız bir ihtiyârım,
Gençleşirim her ne zemân yüzünü hâtırlarım.**

Abdullah-i Dehlevî hazretlerinin, server-i kâinât Peygamber efendimize “sallallahü aleyhi ve sellem” aşk derecesinde bir muhabbeti vardı. İsm-i şerîfini duyunca kendinden geçerd. Bir def’asında nakş-i kadem-i şerîfin hizmetçisi teberrüken su getirdi. Resûlullahın “sallallahü aleyhi ve sellem” mubârek feyz ve nûr gölgesi üzerinize olsun, dedi. Bu sözleri duyunca kendinden geçdi ve hizmetçinin alnından öpdü. Biz o şerefe lâıık bir kimse olabiliyoruz diyerek, hizmetçiye düâ etdi.

Vefât hastalığı sırasında Tirmizînin hadîs kitâbını göğsü üzerinde tutarak okur, Resûlullahın “sallallahü aleyhi ve sellem” yaptığı işleri bildiren bir hadîs-i şerîfe rastlarsa, o hadîs-i şerîfe göre amel ederdi. Sünnet olması sebebiyle keçi eti isteyip onu pişirtti. Kur’ân-ı kerîm dinlemekten çok zevk alırdı. Fakîrin babasından (Ebû Sa’îdden) evvâbîn ve teheccüd nemâzlarında çok hatimler dinledi. Şevk hâlinin gâlib olduğu zemânlar da dinleyince, kendinden geçerek düşüp kalırdı. Yeter, dahâ okumayınız, dayanamıyorum, buyururdu. Ekseriyâ yanık şi’rleri dinler. Kendilerini vecd hâli kaplardı. Fekat hiçbir zemân istikâmetden ayrılmaz, dînin emr ve yasaklarının aslâ dışına çıkmazdı. Ebûl-Hasen Nûri raks etdi. Seyyidüt-tâife Cüneyd-i Bağdâdî hareketsiz oturdu. Ebûl-Hasen Nûri meâlen: **(Senin da’vetini, samîmiyyet ve can kulağı ile dinleyenler ancak kabûl eder...)** (En’am sûresi: 36) buyurulan âyet-i kerîmeyi esâs aldı. Cüneyd-i Bağdâdî ise meâlen: **(Bir de dağları görürsün, onları hareketsiz sanırsın. Hâlbuki onlar bulut geçer gibi geçer...)** (Neml sûresi: 86) âyet-i kerîmeyi esâs aldı. Cüneyd-i Bağdâdî hazretleri istikâmetin son derecesinde idi. Müellif der ki: Ba’zan tarîkat-ı müceddidiyyede hazret-i Müceddidin babasından intikâl eden Çeştiyye tarîkatı nisbeti de zuhûr ederdi. Hazret-i Müceddid kemâl derecesinde temkîn sâhibi olmasına rağmen ondan da ba’zan Çeştiyye nisbeti zuhûr ederdi. Ba’zan zevk ve şevk hâlinin kapladığı nakl edilmiştir.

Beyt:

**Güzellerin sâhib olduğu güzelliklerin hepsine,
Sen tek başına şekl, şemâil, harekât ve sekâatda sâhibsin.**

Sübhânallah, söz nereden nereye geldi.

Mısra’:

Ezelî üstâd ne söyle derse onu söylerim.

Abdullah-i Dehlevî hazretleri çok nâzik ve son derece nazîf (temiz) idi. Eğer huzûrunda bir kimse tönbeği (tütün) içse, onun dumanından râhatsız olurdu ve güzel kokulu ud yakdırırdı. Mescidimizi afganlılar helâs bildiler [eziyyet yeri yaptılar], buyurdu.

Ba’zı talebelerinden şöyle işitdim: Hocamız odasında iken odasından zemân zemân son derece hoş kokular yayılırdı. O zemân anlardık ki, Resûlullahın “sallallahü aleyhi ve sellem” ve Evliyânın büyüklerinin rûhâ-

niyyetleri teşrîf etmişlerdir.

Abdüllah-i Dehlevî hazretleri buyurdu ki: Hazret-i Hâce Nakşibendî ve hazret-i Müceddidin rûhâniyyetlerini görüyorum. Bir def’asında karınım ağrıdı, hastalandım. Hazret-i Müceddidin rûhâniyyetinden yardım istedim. O ânda mubârek yüzünü yüksekde gördüm. O hastalığı benden çekip kaldırdı, sıhhate kavuşdum.

Buyurdu ki: Çeştiyye yolunun büyüklerinin katığı muhabbetin zevkiyle kendinden geçmek, sima’ ve salevâtdır. Bunlar kalbe çeşid çeşid şevk verir ve yârin yüzünden perdeyi kaldırır. Biz silsile-i Nakşibendiyye mensûbları katık olarak muhabbet şerbetini içenleriz. Bizim muhabbetimizi arttıran, kalblerimize çeşid çeşid zevk bahş eden şeyler hadîs-i şerîfler ve salevât-ı şerîfelerdir.

Mısra’:

Onlar öyledir, ben de böyleyim yâ Rabbî,

Allahü teâlânın mubârek ismini andığı zemân âh, âh diyerek kendinden geçer, aşk-ı ilâhî ile yanıp tutuşduğu görülürdü. Mevlânânın “aleyhirrahme” şi’rlerini okurdu.

Beyt:

***Âlimlerin âdâbı başkadır,
Cânı yanmışların âdâbı başkadır.***

Abdüllah-i Dehlevî hazretlerinin sözleri:

Buyurdu ki: Fakîr kelimesindeki (fa) harfi, fakîrlik, yoksulluk çekmek, (kaf) harfi kanâ’at etmek, (yâ) harfi Allahü teâlâyı yâd etmek, (ra) riyâzet çekmektir. Bunların hepsi yapılırsa (fa) fadl-ı hüdâ, (kaf) kurb-i mevlâ, (yâ) dostluk, (ra) rahmete kavuşmak olur. Yoksa bunlar yapılmazsa (fa) fadîhat, rüsvâ olmak (kaf) kahr, (yâ) ye’s ve (ra) rüsvâlık olur.

Buyurdu ki: Zevk, şevk, keşf ve kerâmete tâlib olan kimse, tâlib-i Hüdâ olamaz. Müellif der ki: Hâfız şöyle buyurdu:

Beyt:

***Eğer bu fadl ve kereme verirse kerâmet adı.
Benlikle boyanmış olan hırka bize âr olur,***

Yine o şöyle demiştir:

***Harabât ile oturanlar kerâmetden bahs etmesin,
Her sözün bir vakti ve her nüktenin bir yeri vardır.***

Buyurdu ki: Kemâlâtta vasl-ı uryânî hâsıl olur. O makâmdan sâlikin nasîbi ye’s ve mahrûmlukdan başka bir şey değildir. Her ne kadar vü-sûl varsa da husûl değildir.

Buyurdu ki: Tâlibin her vakt her ibâdetden ayrı ayrı lezzet alması,

uyanık olması lâzımdır. Nemâzda nasıl hâllere kavuşduğunu, Kur’ân-ı kerîm okurken nasıl bir nisbetin, bağılılığın zuhûr ettiğini, hadîs-i şerîf dersinde nasıl şevklerin hâsıl olduğunu, kelime-i tevhîd söylerken nasıl bir zevkin meydâna geldiğini bilmelidir. Bunun gibi, şübheli lokmalardan nasıl bir zulmetin yükseldiğini ve diğer günâhları da buna kıyâs ederek te’sîrlerini bilmelidir.

Buyurdu ki: Vilâyetde hatarat (hâtıra gelen düşünceler) zararlıdır. Bunlar nübüvvet kemâlâtında zararlı değildir. Emîr-ül-mü’mînîn Ömer “radıyallahü anh” buyurdu ki: “Ben nemâzda olduğum hâlde, ordunun hâzırlığını düşünürüm.” Güneşe bakmak, kalbe hatarâtın gelmesine ma’nî değildir.

Buyurdu ki: Yemekde nefsin bir rızâsı, bir de hakkı vardır. Nefsin rızâsı çok ve lezzetli yiyecekleri yimekdir. Nefsin hakkı ise, farzları ve sünnetleri yapmak için güç kazanacak kadar yimekdir.

Buyurdu ki: Nakşibendiyye yolu dört şeyden ibâretdir: Bîhatırağî (Allahü teâlâdan başka herşeyi unutmak), devâm-ı huzûr, cezebât ve vâridât.

Buyurdu ki: Resûlullah “sallallahü aleyhi ve sellem” bütün kemâlâtı kendinde toplamış idi. O kemâllerden, her asrdaki ümmetinde o zemâna uygun olanlar zuhûr etmiştir ve edecektir.

Feyzler hazînesi olan mubârek bedeninin kemâlleri, aç durmak, cihâd ve ibâdet etmek olup, bunlar Eshâb-ı kirâmda göründü.

Resûlullahın “sallallahü aleyhi ve sellem” mubârek kalbi ile alâkalı olan kemâller, istigrâk (nûrlara gark olmak), kendinden geçme, zevk ve şevk, âh, feryâd ve vahdet-i vücûd sırları olup, Cüneyd-i Bağdâdînin “rahmetullahi aleyh” dilinden evliyâyâ verildi.

Bâtın nisbetinde kendini yok etmek, yok olmak, Nakşibend büyüklükleri ile Hâce Nakşibend Muhammed Buhârî hazretlerinde ortaya çıkdı.

Şerefli Muhammed ismi ile alâkalı kemâl mertebeleri ve olgunluklar, Müceddid-i elf-i Sâni zemânında zuhûr etdi.

Buyurdu ki: Halâl kazanç sağlamak mü’minlere farz, zarûrîdir. Âriflere ise halâlin fazlasını da terk zarûrîdir. Müellif der ki; tasavvuf ehli azîmet ile amel ederler.

Buyurdu ki: Nefsinin arzûlarına tâbi’ olan, Allahü teâlâyâ nasıl kul olur? Ey insan! Kime tâbi’ isen, onun kulu olursun.

Buyurdu ki: Açlıkla geçen gece dervişlerin mi’râcıdır.

Buyurdu ki: Sofî, dünyâ ve âhireti bırakıp, Allahü teâlâyâ yönelen kimsedir. Mevlânâ Celâleddîn Rûmî şöyle demiştir:

Beyt:

***Âşıklar insanlardan başka bir millettir.
Onlar için mezheb ve millet Hüdâdır.***

Buyurdu ki: Düâ ederken nûrlar akıp gelir. Düânın kabûl olması bakımından bu bereketleri ayırmak zordur. Ba'zıları demişlerdir ki, eğer iki elde ağırlık hissedilirse, düânın kabûl alâmetidir. Biz deriz ki, eğer sadrın inşirâhı, ya'nî göğüsde bir genişleme, kalbde açıklık hâsıl olursa, kabûl alâmetidir.

Buyurdu ki: Bî'at üç kısımdır: Birincisi, mürşid-i kâmillere tevessül için bî'atdır. İkincisi, günâhlardan tevbe içindir. Üçüncüsü, nisbet elde etmek için yapılan bî'atdır.

Buyurdu ki: İnsanlar dört kısımdır. Nâmerdler, merdler, civânmerdler ve ferdlerdir. Dünyâyı isteyen nâmerd, âhireti isteyen merd, âhiretle birlikde Hak teâlâyı isteyen civânmerd, yalnız Hak teâlâyı isteyen ferddir.

Buyurdu ki: Hatarâ, kalbe gelen düşünceler, dört kısım olup, şeytânî, nefsânî, melekî ve hakkânîdir. Şeytânî olanı sol taraftan gelir. Nefsânî olanı yukarıdan, ya'nî dimâğdan gelir. Melekî olanı sağ taraftan gelir. Hakkânî olan fevkalfevkden gelir.

Buyurdu ki: Nübüvvet hâriç, insan için mümkün olan her kemâlât hazret-i Müceddidde zuhûr etmiştir.

Rubâî:

***Gayb perdesinin ardında bulunan güzellikler,
Senin eşsiz sima'nda hepsi zuhûr etdiler.
Hayâl kalemi gönül sahîfesine ne çizse,
Senin düzgün şeklini ondan güzel etdiler.***

Buyurdu ki: Resûlullahdan "sallallahü aleyhi ve sellem" üveysî olmak isteyen yatsı nemâzından sonra, Peygamber efendimizin "sallallahü aleyhi ve sellem" mubârek ellerini kendi ellerinde imiş gibi tutup, şöyle demelidir: Ey Allahın Resûlü, sana beş şeyde bî'at etdim: Eşhedü enlâ ilâhe ilallallah ve eşhedü enne Muhammeden abdühû ve Resûlühû, demek, nemâz kılmak, zekât vermek, Ramezânda oruc tutmak ve gücüm olduğunda Kâ'beye gidip, hac etmek. Bir kaç gece bunu yapmalıdır. Eğer büyüklerden birine üveysî olmak istiyorsa, yalnız olarak oturup, iki rek'at nemâz kılıp, sevâbını onun rûhuna göndermeli ve rûhuna müteveccih olarak oturmalıdır. [Se'âdet-i Ebediyye: 957.ci sahîfe.]

Buyurdu ki: Allahü teâlâ bana öyle bir idrâk, ya'nî anlama kuvveti ihsân etdi ki, bedenim de, kalb gibi oldu. Önden, arkadan, sağdan, soldan kim gelirse, onun nisbetini bilirim.

Buyurdu ki: Üç kitâbın benzeri yokdur. (Kur'ân-ı kerîm), (Sahîh-i

Buhârî) ve Mevlânâ Celâleddîn Rûmînin (**Mesnevî**)si. [Ya'nî, evliyâlık yolunun kemâlâtını bildiren kitâbların en üstünü Mesnevîdir. Evliyâlık ve nübüvvet yollarının kemâlâtını ve inceliklerini bildirmekde ise, imâm-ı Rabbânînin Mektûbâtının eşi yoktur. (**Se'âdet-i Ebediyye**: 186)]

Buyurdu ki: Evliyâ üç kısımdır. Erbâb-ı keşf, erbâb-ı idrâk ve erbâb-ı cehl.

Buyurdu ki: Evliyâdan çok az kimse hazret-i Müceddidin ulaştığı kemâlâta ulaşabilmiştir. Eğer o vahdet-i vücûd evliyâsının temâmına tevccüh etseydi, onları vahdet-i şühûdun ana caddesine ulaştırırdı.

Buyurdu ki: Sa'dî şîrâzî, Sühreverdi yolunda anlayış sâhibi bir kimseydi. Tesavvufu iki sözle ne güzel anlatmıştır:

Şî'r:

**Âlim, mürşid üstâd Şihâbeddîn Sühreverdî,
Bana su üzerinde iki nasîhat verdi.
Biri aslâ kendini hiç iyi bilmemekdir,
Diğeri başkasını hiç kötü görmemekdir.**

Buyurdu ki: Bizden konuşan bizim elbisemize bürünür ve bizim tavrımızı seçmiş olur.

Rubâî:

**Ya mâvî gömlekli yâr ile gezme,
Ya da evi barkı hâtırından sil.
Ya file bakanla arkadaş olma,
Ya da içine fil sığacak, yap binâ.**

Buyurdu ki: Mü'minlerden ba'zısının rûhunu melekül mevt alır. Ehass-ül-hasın (seçilmişlerin) rûhu kabz edilirken melek de bulunmaz. Müellif derim ki: Muhtemeldir ki, bu söz şu âyet-i kerîmelere işâretidir: Meâlen: (**Allah, nefslerin ölümü zemânında henüz ölmemişlerin de uyudukları sırada canlarını alır...**) (Zümer sûresi: 42) ve "(Ey Resûlüm, onlara) **de ki: Sizin canınızı almağa vekîl kılınan ölüm meleği, (Azrâil) canınızı alacak...**) (Secde sûresi: 11)

Buyurdu ki: Dervişlerin geçimi şöyle olmalıdır ki, İbni Yemîn kübrevî bunu nazmla şu şekilde bildirmiştir:

Nazm:

**Bir arpa ekmeği, bir yün hırka, bir acı su,
Bir mushaf ve hadîs-i peygamberî doğrusu.
İki üç cüz' yetişir fâideli ilmlerden,
Öf, bu İbni Sinânın ve Unsûrînin boş sözlerinden.
Bir de karanlık kulübe ki, aydınlatmak için,
Güneşe minnet etmek değer mi bunun için.**

**Bir iki ahhâbla ol ki, yarım arpa etmez,
Melik Sencer katında onlara yer verilmez.
Bu se'âdete hasret gîtdi nice sultânlar,
Kayserin, İskenderin tâcını arayanlar.**

Yine Cemâlînin şi'rleri de okudular:

Rubâî:

**Hak bana bir izar, bir de ridâ verdi,
Ne hırsız derdi var ne de mal derdi.
Bedenimde hasır ve post izi var,
Bir de gönül dost derdiyle bî karar.
Cemâlîye kâfi'dir bu kadarlık,
Rindlik, serhoşluk ve aldırılmazlık.**

Buyurdu ki: Nûrânî akl, vâsıtasız maksûda yol gösterir. Zulmânî akl ise, mürşidin hidâyet ışığı ile yol bulur.

Buyurdu ki: Tâlib bir ân bile matlûbu anmakdan gâfil olmamalı.

Beyt:

**Bu aşk şerbetinden, Hüsrev bulunmaz,
Ciğer kan olmadıkca tad alınmaz.**

Buyurdu ki: Dünyâ sevgisi bütün kötülüklerin, günâhların başıdır. Günâhların başı da küfrdür.

Beyt:

**Dünyâya tapanlar, kâfirânı mutlakdılar,
Gece gündüz vak vak ve zak zakdadırlar.**

Buyurdu ki: Kendini yok bilmek öyle bir şeydir ki, sâlik aslâ ben diyemez. Nitekim Hâce-i Ahrâr “radiyallahü anh” şöyle buyurdu: Enel-Hak demek kolaydır. Eneyi yok etmek müşkildir.

Buyurdu ki: Senaînin beyti de bu ma'nâdadır:

Beyt:

**Dostdan geri kaldığın söz, ister küfr veyâ îmân olsun,
Seni yârdan ayıran harf, ister çirkin veyâ güzel olsun.**

Buyurdu ki: Sâlik başlangıçta nâfilelerden geri durur, farzlar ve sünnet-i müekkedelerle iktifâ eder.

Buyurdu ki: Müceddidiyye tarîkatı dört feyz deryâsına sâhibdir. Bunlar, Nakşibendiyye, Kâdiriyye, Çeştiyye ve Sühreverdiyyedir. Lâkin birincisi, dahâ fazladır.

Buyurdu ki: Tarîkatı inkâr odur ki, imtiyâzı kaldırıp, Hakdan başka hiçbir şeyi görmemektir.

Buyurdu ki: Hizmet görmek isteyen hocasına hizmet etsin.

Mısra’:

Hizmet edene hizmet edilir.

Buyurdu ki: Şimdi za’îf düşdüm. Dahâ önce Şâhcihân âbâdda Câmi-i mescidin havuzundan acı su içer, günde otuz cüz’ Kur’ân-ı kerîm okurdum. Onbin def’a kelime-i tevhîd söyledim. Bâtın nisbetim o kadar kuvvetlenmişdi ki, mescid temâmen nûr ile dolardı. Bunun gibi geçtiğim her köşe nûr ile dolardı. Azîz bir zâtın kabrine gitsem, onun nisbeti kaybolurdu. Fekat ben kendi nisbetimi örterek o büyük zâta tevâzu’ gösterirdim.

Beyt:

***Âcizliğimizden bu kadar haber veriyorum,
Çünkü yanağından gözümü ayıramıyorum.***

**Abdüllah-i Dehlevî hazretlerinin “kuddise sirruh”
ilhâmları ve keşfleri:**

Buyurdu ki: Bir gün Resûlullahın “sallallahü aleyhi ve sellem” hasretinden dolayı kendimden geçip, üzerime toprak serpdim. Dîn-i islâm da hoş bir iş olmayan bu davranışından dolayı bir de zulmet peydâ oldu. Şehîd Mazher-i Cân-ı Cânân hazretlerinin seçkin talebelerinden olan Mîr Rûhullahı rû’yâmda gördüm. Bana dedi ki, Resûlullah “sallallahü aleyhi ve sellem” oturmuşlar seni bekliyor. Büyük bir şevkle huzûrlarına koşdum. Beni kucakladılar. Abdüllâh-ı Dehlevî hazretleri bunu söylerken kollarını açıp, kucaklar gibi yaparak anlattı. Sonra şöyle anlattı. Sonra Seyyid Emîr Gilâlin “rahmetullahi aleyh” şeklini aldılar.

Buyurdu ki: Birgün yatsı nemâzını kıldıkdan sonra uyumuşdum. Resûlullah “sallallahü aleyhi ve sellem” teşrîf edip, beni uyumakdan men’ edip, sakındırdı.

Buyurdu ki: Bir def’asında Resûlullahı “sallallahü aleyhi ve sellem” rû’yâmda gördüm. Yâ Resûlallah **(Beni rû’yâsında gören gerçekten görmüşdür)** sözü sizin hadîs-i şerîfiniz mi, diye sordum. Evet, buyurdu. Devâmlı tesbîh ve tahmîd okuyarak, Resûlullahın “sallallahü aleyhi ve sellem” mubârek rûhuna gönderirdim. Bir def’asında okumamışdım. Bunun üzerine Resûlullah “sallallahü aleyhi ve sellem” **Tirmüzînin şemâilinde** ta’rîf ettiği şemâli ile teşrîf ederek, beni uyardı, okumamışsın, buyurdu. Bir def’asında beni Cehennem ateşi korkusu sardı. Resûlullahı “sallallahü aleyhi ve sellem” gördüm. Buyurdu ki: Her kimin bize muhabbeti varsa, o Cehenneme gitmeyecektir. Bir def’asında Resûlullahı “sallallahü aleyhi ve

sellem” gördüm. Senin ismin Abdüllah ve Abdülmuheymîn, buyurdu. Bir def’asında gördüm ki, yüzüm Sultân-ül-meşâyih Nizâmeddîn Evliyânın mubârek yüzüne çok benziyordu. Bir def’asında şöyle gördüm, bir şahs, Nizâmeddîn Evliyâ hazretlerinin gömleğini getirip, o senin pîrindir, dedi. Ben dedim ki: Benim pîrim Mirzâ Cân-ı Cânândır “rahmetullahi aleyh” dedim. Bir kaç def’a o sözümü tekrâr edip, sonunda o Sultân-ül-meşâyih senin sohbet pîrindir, dedi. Bir def’asında hazret-i Müceddid teşrîf ederek sen benim halîfemsin, buyurdu. Bir def’asında da hazret-i Hâce Nakşibend teşrîf buyurarak gömleğimin altına girdi, buyurdu. Bir gün büyük bir zât gelip, yanıma oturdu. İsmi sordum. Behâeddîn, dedi. Bir def’asında bir şahs bir hil’at getirerek Gavs-ül-A’zam bunu sana ihsan etdi, dedi. Mevlânâ Hâlid “kuddise sirruh” bu hil’at-i kutbiyyetdir, diye arz etdi. Bunun üzerine tevâzu’sundan o makâmın adını dilime alamam, buyurdu.

Birgün hazret-i Bâkîbillâhın mezârına giderek, teveccüh etmelerini arz etdim. Mezârdan çıkarak teveccüh buyurdu. O sırada öğle vakti (çok sıcak) idi. Çabuk kalkdım. Niçin kalkdım diye hâlâ hasretini çekerim. O teveccühün keyfiyeti beyân edilemez. Bir gün Hâce Kutbuddîn’in mezârına gitdim. Allah için bir şey ihsân ediniz, dedim. Bunun üzerine ağzına kadar su dolu bir havuz gördüm. Su, havuzun kenârlarından taşıyordu. Kalbime şöyle ilka oldu. Senin sînen müceddidiyye nisbetiyle bu havuz gibi doludur. Başka nisbete yer yok. Yine bir def’asında Sultân-ül-Meşâyih’in (Nizâmeddîn Evliyâ hazretlerinin) mezârına giderek, teveccühde bulunmasını arz etdim. Sizde kemâlât-ı Ahmediyye hâsıl olmuştur, buyurdu. Kendi nisbetlerini de ihsân etmesini arz etdim. Teveccüh buyurdu. Onun yüzünü kendim, kendimi de onun yüzü şeklinde gördüm. Son derece haz, pay aldım. Bir def’asında Hâce Muhammed Zübeyrin “rahmetullahi aleyh” vefât yıldönümünü gününde bulundum. Teşrif edip, çok ibâdet ediniz. Bu yolda çok kulluk etmek gerekir, tâ ki tasarruftan bir kapı açılsın, buyurdu. Sizin mertebemiz nasıl hâsıl oldu diye arz etdim. Çok ibâdet etmekle, buyurdu.

Bir gün bulunduğum yeri güzel bir koku sardı. Bakdım ki, üst tarafımda güzel kokular saçan nûrlu bir rûh göründü. Çevresini güneş gibi aydınlatıyordu. Bu kimdir diye hayrân kaldım. Sonra hâtırımdan Resûlullahın “sallallahü aleyhi ve sellem” mubârek rûhu mu, yâhud da Gavs-ül-a’zâmın “radiyallahü anh” rûhu mu dur diye geçdi. Bir gün böyle güzel bir hâl yine hâsıl oldu. Dergâhda bulunanlar arasında bir niza’ çıkmışdı. Hazret-i Müceddidin “radiyallahü anh” rûhâniyyeti gelip, buyurdu ki: Her kim niza’ yaparsa, onu dergâhdan çıkarınız buyurdu. Bir gün Seyyidetün-nisâ “radiyallahü anhâ” bulunduğum yere gelip, ben senin için dirildim ve geldim buyurdu. Bir gün şübheli bir yemek yimişdim. Hazret-i şehîd Mazher-i Cân-ı Cânânı gördüm. Beni kusdurdu ve her yemeği yimemek gerekir, buyurdu. Bir def’asında bana kayyûmiyyet makâmı sana ihsân edildi diye ilhâm olundu. Bir gün de senden yeni bir tarîkat

hâsıl oldu diye ilhâm edildi. Bir gün bulunduğum mekânı genişletmeyi düşündüm. Senin ehl-i iyâlin yok, ne lüzûmu var diye ilhâm olundu. Bir def’asında komşumun yerini almak istedim, niçin komşuna zorluk çıkarıyorsun diye ilhâm olundu. Bir def’asında Haremeyni şerîfeyni ziyâret için hâzırlandım. Senin burada kalman dahâ iyidir diye ilhâm olundu. Bir gün, ey Şeyh Abdülkâdir Geylânî, Allah için bir şey ihsân et, dedim. Yâ Erhamerrâhimîn bir şey ihsân et de diye ilhâm olundu. Bir günde şöyle ilhâm olundu: Hazret-i Sultân-ül-Meşâyih kendi halîfelerini Dekkene gönderdi. Sizi de Kâbil ve Buharâya. Ses ve lahnden müberra’ olan kelâm-ı Rabbânîyi üç def’a işitdim. Bir def’a medresede, iki def’a da şu ânda ikâmet ettiğim mekânda, ya’nî dergâh-ı şerîfde işitdim. Bir gece, yâ Resûlallah diye seslendim. Söyle ey sâlih kul buyurdu.

Abdullah-i Dehlevî hazretlerinin ba’zı kerâmetleri:

Bütün âlimler, velîler ve sonsuz feyzlerin tâlibleri açıkca bilirler ki; hiçbir kerâmet ve hârika, Allahü teâlâyı sevmek ve Seyyid-i Enbiyâyâ “sallallahü aleyhi ve sellem” tâbi’ olmak gibi olamaz. Bu iki temel husûs, Abdullâh-i Dehlevî hazretlerinde kemâl üzere idi. Ya’nî, kerâmetden üstün olduğu bildirilen istikâmet üzere idi. Onun kerâmetlerinin en büyüğü ve hârikalarının en üstünü, tâliblerin kalblerine tasarruf etmesi, hakkın feyz ve bereketlerini kalblerine akıtması idi. Bu büyük iş, Abdullâh-i Dehlevî hazretlerinde o kadar çok oldu ki, anlatması ve misâlleri cildlerle kitâb olur. Binlerce tâlibin kalbini devâmlı Allahü teâlâyı zikr eder hâle getirdi. Yüzlercesini cezbelere ve ilâhî feyzlere kavuşturdu. Çoklarını yüksek hâllere ve makâmlara erşirdi. Bütün bunların yanında dünyâyâ âid kerâmetleri, ilâhî ilhâmlarla gaybdan haber vermeleri ve haber verdiği gibi hâdiselerin vukû’u çok idi. İnsanların müşküllerini çözer, derdleri ve istekleri için düâ ederdi. Çoklarının işleri onun düâları ile hâllolurdu.

Beyt:

İşlerin olması mutlak Allahdandır.

Sakin zannetmeyin ki, Abdullahdandır.

O yüksek makâmlar sâhibinin her sözü, hârika olup, Allahü teâlânın Peygamberinin “sallallahü aleyhi ve sellem” mu’cizelerinin şu’âları idi.

Birçokları Abdullâh-i Dehlevî hazretlerini rü’yâda görüp, büyükle-
rin yolunu anlar, içine düşen şevk ile huzûruna gelir, yüksek makâmlara
kavuşarak memleketlerine dönerlerdi. Tâliblerin sayısı çok olmasına rağmen,
teveccüh ederek, herbirini makâmdan makâma geçirir, hâlden hâle ulaştırırdı.
Teveccühünün kuvvetli olması sebebiyle, senelerce sürece-
cek işleri günlere sığdırırdı. Çok fâsik ve fâcir kimse onun teveccühleri se-
bebiyle tevbe edip, doğru yola girmişdir. Ba’zı kâfirler onun küçük bir il-
tifâtı ile müslimân olmakla şereflenmiştir.

Hind brehmenlerinden birinin gâyet güzel yüzlü, yakışıklı bir oğlu var-

dı. Bu gayr-i müslim bir genç birgün Abdüllaḥ-i Dehlevî hazretlerinin meclisine geldi. Severeḳ sohbetini dinlemeye başladı. O meclisde bulunanlar, onun bu hâline hayret etdiler. Abdüllaḥ-i Dehlevî hazretlerinin başlıkları o gencin üzerine düşünce, gencin kalbinde birdenbire bir değişiklik oldu. Hemen küfrden tevbe edip, müslimân oldu. Böylece yüz güzelliğine bir de islâmın ve î mânın güzelliğini, nûrunu ekledi.

Beyt:

***Evliyâ ile onları candan severeḳ otur,
Onlarla oturan köle, kalkınca sultân olur.***

Abdüllaḥ-i Dehlevî hazretlerine hizmet edenlerden Mevlevî Kerâmetullah, zâtülcenb hastalığına yakalanmışdı. Abdüllaḥ-i Dehlevî hazretleri elini onun üzerine koyarak himmet etdi. Allahü teâlânın izniyle hastalık o ânda geçdi.

Bir def’asında gitmekde olan bir gemiye teveccüh etdi. Gemi olduğu yerde kaldı.

Talebelerinin ileri gelenlerinden Ahmed Yâr, ticâret için sefere çıkmışdı. Dönerken yolda hocası Abdüllaḥ-i Dehlevî hazretlerini birdenbire yanında gördü. Ona, hızla git, kâfileden uzaklaş, yolda soyguncalar vardır. Kâfileyi basmak istiyorlar, buyurdu ve gözden kayboldu. Ahmed Yâr şöyle anlatmışdır: Sür’atle kâfileden uzaklaşdım. Ben uzaklaşıp gitdikden sonra, yol kesiciler gelip, kervânı soymuşlar. Ben kurtuldum ve sağ sâlim evime ulaşdım.

Muhlis talebelerinden Zülf Şâh şöyle anlatmışdır: İlk zemânlarımda, hocam Abdüllaḥ-i Dehlevî hazretlerinin huzûruna (talebe olmaya) gidiyordum. Onu hiç görmemişdim. Çölde yolumu kaybetdim. Heybetli bir zât karşıma çıkdı ve bana yolu gösterdi. Siz kimsiniz, dedim. Ben ziyâreti için yanına gitmek istediğın kimseyim, buyurdu. Bu hâl bir kaç def’a başıma geldi.

Meyân Ahmed Yâr şöyle anlatdı: Bir gün hocam Abdüllaḥ-i Dehlevî hazretleri ile, kızı vefât etmiş olan ve hocama muhabbeti olan yaşlı ve sâlihâ bir hanımın evine ta’zîyeye gitdik. Hocam o hanıma hitâben: Allahü teâlâ sana vefât eden kızına karşılık dahâ iyisini ihsân eder, buyurdu. Kadın, efendim ben ihtiyârım, kocam da çok ihtiyârdır. Bizim çocuğumuzun olması mümkün değil, dedi. Sonra hocamla birlikde o evden çıkdık. O kadının evinin bitişiğindeki mescide gitdik. Hocam abdestini tâzeledi ve iki rek’at nemâz kıldı. O kadına çocuk vermesi için Allahü teâlâyâ düâ etdi. Sonra bana dönüp: Allahü teâlâyâ o kadına çocuk vermesi için düâ etdim. Düâmın kabûl olunduğuna dâir alâmetler gördüm. İnşâallah çocuğu olacaktır, buyurdu. Dahâ sonra hocamın buyurduğu gibi Allahü teâlâ o kadına bir oğul verdi ve çok yaşadı.

Bir gün bir kadın huzûruna gelip, hastasını şifâyâ kavuşdurulması

için Allahü teâlâyâ düâ etmesini arz etdi. O kadına kendi sofrasını verdi. İçinde ekmek ve kebab sarılı idi. Kadın evine gidince sofraya bezini açıp, içindeki ekmeğin ve kebabın helvaya dönuşdüğünu gördü. Anladı ki, hastasının eceli gelmişdi. Hastası vefât etdi.

Talebelerinin büyüklerinden Mîr Ekber Alînin akrabâsından bir kadın hastalanmışdı. Abdüllah-i Dehlevî hazretlerinden onun hastalığının geçmesi için düâ istedi. Fekat düâ etmedi. Def'alarca düâ etmesini istirhâm edince: Bu kadın onbeş günden çok yaşamaz, buyurdu. Allahü teâlânın takdîri ile onbeşinci gün vefât etdi. Mîr Alî, kadına teveccüh edip, hastalığının iyileşmesi için uğraşdı. Fekat yaşaması için fâide vermedi. Abdüllah-i Dehlevî hazretleri o kadının cenâzesinde bulundu ve Mîrin teveccühlerinin bereketleri bu kadının üzerinde açıkca görölmektedir, buyurdu.

Abdüllah-i Dehlevî hazretlerinin dergâhının yakınında râfizî' bir kadına âid yer vardı. Dergâh küçük geldiğinden genişletilmesi gerekiyordu. O yeri sâhibi olan kadından istediler. Fekat kadın inad edip, vermedi. Nihâyet Delhînin ileri gelenlerinden olan Hakîm Şerîf Hânı ona gönderdiler. Eğer satıp, para almaktan utanıyorsan, kıymetini gizli olarak gönderelim. Sen nezr, hediye gibi bize verdiğini söylersin, dediler. Allahü teâlânın velî kullarına düşman olan bu kadın, Hakîm Şerîf Hânın sözünü kabûl etmedi. Ayrıca Abdüllah-i Dehlevî hazretleri hakkında, râfizîlerin âdetleri olduğu üzere çirkin ve kaba sözler söyledi. Hakîm Şerîf Hân oradan kalkıp, Abdüllah-i Dehlevî hazretlerinin huzûruna geldi ve durumu anlattı. Bunun üzerine ellerini açarak: Yâ Rabbî! Söyledikleri senin indinde ma'lûm, dedi. Allahü teâlânın takdîri ile o evde bir çocuk hâriç, hepsi kısa zemân da öldü. Çocuk da hastalandı. Yakınları başlarına gelenlerin yaptıkları kötü iş sebebiyle olduğunu anladılar. O hastalanan çocuğu Abdüllah-i Dehlevî hazretlerinin huzûruna gönderdiler. O yeri de hediye etdiler.

Hakîm Rûkneddîn Hân başvezîr olunca, Abdüllah-i Dehlevî, sevdiklerinden birini bir iş için ona gönderdi. Rûkneddîn Hân onunla ilgilenmedi. Abdüllah-i Dehlevî hazretlerinin kalbi kırıldı. Kısa bir süre sonra, hiç bir sebep yok iken Rûkneddîn Hân o vazîfeden atıldı. Bir dahâ o yüksek makâma gelemedi.

Başka bir seferinde de Delhî vâlisine kalbi kırıldı ve o gün vâlî de görevinden alındı.

Bir def'asında, halîfelerinden bir kaç kişi, uzak bir yoldan Abdüllah-i Dehlevî hazretlerinin huzuruna dönüyorlardı. Yolda kendi aralarında şöyle konuştular: Huzûruna gelenlere teberrüken bir hediye vermek hocamızın âdetidir. Biri dedi ki: Bana bir seccâde vermesini arzû ederim. Öbürü bana da bir takke vermesini arzû ederim, dedi. Üçüncüsü de başka bir şey söyledi. Huzûruna vardıklarında herkese temennî ettiği şeyi ikrâm etdi. Abdüllah-i Dehlevî hazretlerinden böyle kerâmet çok vukû' bulmuşdur. Def'alarca kalbden geçenleri ihsân etmiştir.

Abdullah-i Dehlevî hazretleri, bir gün Hakîm Nâmdâr Hânı hastalığı sebebiyle ziyârete gitdi. Onu sekerât hâlinde, gözlerini kapamış ve şu'ûru gitmiş bir hâlde buldu. Yakınları hastalığının geçmesi için teveccüh buyurmasını arz etdiler. Hastaya bir bakdı ve o ânda hastanın şu'ûru yerine geldi, gözlerini açdı. Hasta râhatladı. Bir müddet onunla konuştu. Sonra Abdullah-i Dehlevî hazretleri gitmek üzere kalkdı. Adımını kapıdan dışarı atar atmaz, hasta vefât etdi.

Bir şahs Buharâdan Hindistânın Kâbil şehrine gidiyordu. Bir nehri geçerken devesi, üzerindeki ticâret malları ile birlikde suya batdı. O kimse eğer devam ve ticâret mallarım kurtulursa Abdullah-i Dehlevî hazretlerine bir çörek hediye edeceğim, dedi. Allahü teâlânın yardımıyla devesi ve malları kurtuldu. Huzûra gelip, hâdiseyi anlatdı. Bize vereceğini ver, buyurdu. O da verdi.

Ahmed Yârın amcasını sultân habs etmişti. Ahmed Yâr ağlıyarak hocası Abdullah-i Dehlevî hazretlerinin huzûruna geldi ve durumu arz etti. Birkaç kişi yanınıza alıp, gidin onu habsden çıkarıp geliniz, buyurdu. Kal'anın etrâfı nöbetçi askerlerle kuşatılmış, onu nasıl alıp getirebiliriz, deyince, siz orasını düşünmeyin. Sözümü dinleyiniz, onu kurtarırsınız, buyurdu. Bunun üzerine kal'aya gitdiler. Nöbetçiler onları hiç göremediler. Bunlar kimdir, nereye gidiyorlar demediler. İçeri girip, habsdeki kişiyi kurtardılar. Nöbetçilerden hiçbirisi onlara müdâhale etmedi.

Mevlevî Fadl İmâmın oğlu çok hasta idi. Rü'yâsında Abdullah-i Dehlevî hazretlerinin teşrîf ettiğini ve hastaya birşey içirdiğini gördü. Sabâhleyin hasta iyileşdi. Bunun üzerine bir hediye götürüp, takdîm etdi. Bu bizim geceki hizmetimizin ücreti midir, buyurdu.

Abdullah-i Dehlevî hazretlerinin huzûruna bir şahs gelip; Efendim, oğlum iki aydan beri kayıbdır. Beni çocuğuma kavuşdurması için Allahü teâlâyâ düâ eder misiniz, dedi. Bunun üzerine, çocuğunuz evdedir, buyurdu. O kimse çok şaşırarak, ben evden dahâ şimdi geldim, dedi. Tekrâr evinize gidiniz, çocuğunuz evdedir, buyurdu. O kimse emre uyarak evine gitdi ve gerçekden çocuğunu evde buldu.

Bir gün bir hanım Abdullah-i Dehlevî hazretlerinin huzûruna gelip: Oğlum doğru yoldan ayrılıp, uygunsuz kimselerin emrine girdi. Yanlış işler yapıyor, dedi. Oturup beklemesini söyledi ona ve oğlunun hâline teveccüh etdi. Oğlu aralarına karıştığı kimselerden ayrılıp, doğru yola girdi.

Garîbullah Saka, Abdullah-i Dehlevî hazretlerinin feyzlerinden istifâde edenlerdendi. Bir gün şiddetli bir hastalık sebebiyle neredeyse ölmek üzere idi. Akrebâları onu seher vakti Abdullah-i Dehlevî hazretlerinin huzûruna götürdüler. Hastaya bir teveccühde bulundu, hasta o ânda iyileşdi.

Mevlânâ Kerâmetullah Sâhib şöyle anlatmıştır: Abdullah-i Dehle-

vî hazretlerinin şerefli huzûrunda bulunduğum zemânlar, acâib ve garîb şeyler müşâhede ederdim. Bir def’asında sabâh nemâzından sonra murâkabe ve zikr zemânında, kitâbı koltuğumun altına alıp, okumak niyyeti ile geldim. Bakışlarını bana çevirdi ve otur, meşgûl ol, buyurdu. Büyük küstâhlık edip, sizin huzûrunuza gelmemin sebebi zahmet ve zorluk çekmeden öğrenmek istememdir. Sıkıntı ve zorluk çekdikden sonra her yerde mümkündür, dedim. Şâh-ı Nakşibend Behâeddîn’in hurmetine sana sıkıntısız ve zahmetsiz vereceğim, otur buyurdu. O sırada bana teveccüh etdi. Kendimden geçip, düşdüm. Sanki kalbim göğsümden dışarı çıkmışdı. Bir müddet sonra kendime geldim. Abdüllah-i Dehlevî hazretleri zikri bitirmişdi. Güneş de doğmuşdu. Şâh Ebû Sa’îd gibi seçkin talebeleri hâlâ orada idiler. Mahcûb oldum. Ne oldu buyurdular. Uyku bastırdı dedim. Tebessüm etdiler.

Abdüllah-i Dehlevî hazretlerinin vefâtı:

Abdüllah-i Dehlevî hazretleri dâimâ şehîd olmayı arzû ederdi. Fekat buyurdu ki: Mürşidim ve üstâdım Mazher-i Cân-ı Cânânın “kuddise sirruh” şehîd edilmesinden dolayı insanların başına çok sıkıntılar geldi. Üç sene kıtlık olup, binlerce insan öldü. Yine onun şehîd edilmesi sebebiyle, insanlar arasında kavga ve çekişmelerde ölenler, herkesin bildiği gibi yazıya sığmayacak kadar çok oldu. Bu sebeble şehîd olmakdan vazgeçtim. Bu satırları yazan Abdülganî bin Ebî Sa’îd derim ki: Hadîs-i şerîfde: **(Allah indinde dünyânın batması bir mü’minin öldürülmesinden dahâ ehvendir.)** buyuruldu. Cemel, Sıffîn, Hurre ve Kerbelâ vak’alarının ve yüzlerce yıl süren benî ümeyye ve benî hâşim harblerinin sebebi, Emîr-ül-mü’minîn Osmân bin Affânın “radiyallahü anh” şehîd edilmesidir.

Abdüllah-i Dehlevî hazretlerinin son hastalığında, bâsur ve kaşınması arttı. Bu sırada Luknovde bulunan babam Ebû Sa’îd Fârûkîye kısa zamanda birçok mektûblar yazıp gönderdi. Benden sonra yerime siz geçiniz, buyurdu. Bu mektûbları gördüm. İleriki bölümde babam Ebû Sa’îd hazretlerini anlatırken bir iki mektûbu orada nakl edeceğim. Ebû Sa’îd hazretleri bu haberler üzerine çok şaşırdı. Çoluk çocuğunu Luknovde bırakarak sür’atle Dehlîye geldi. Huzûruna gelince: Sizinle karşılaştığım vakit, çok ağlayacağım diyordum. Fekat öyle bir vaktde geldiniz ki, ağlayacak tâkatim de yok buyurup, çok ihsânlarda bulundular. Hastalandığında vasiyyetini yazdırmak âdeti idi. Bu sefer de yazdırdı ve hem de söz ile söyledi ve buyurdu ki: Devâmlı zikr ediniz. Büyüklere bağlılığınızı muhâfaza ediniz. Güzel ahlâklı olup, insanlarla iyi geçininiz. Kazâ ve kader husûsunda nasıl ve niçini bırakınız. Yol kardeşleri ile birlikde olmayı lâzım biliniz. Fakr kanâ’at, rızâ, teslim, tevekkül ve ferâgat üzere olunuz. (... **Allahdan dahâ doğru sözlü kim olabilir.**) (Nisâ sûresi: 87)

Cenâzemi âsâr-ı nebeviyyenin (mukaddes emânetlerin) bulunduğu

Delhîdeki büyük câmi'ye götürünüz. Resûlullahdan “sallallahü aleyhi ve sellem” şefâ'at isteyiniz. Cenâze nemâzımı da orada kılınız. Resûlullahı “sallallahü aleyhi ve sellem” âid olan mukaddes emânetler sebebiyle te-berrük hâsıl olsun.

Yine buyurdu ki: Hâce Behâeddîn Nakşibend “rahmetullahi aleyh” buyurdu ki: Benim cenâzemın önünde Fâtiha, kelime-i tayyîbe ve âyet-i kerîme okumak büyük işdir. Siz şu iki beyti okuyunuz, buyurmuşlardı:

Şi'r:

**Müflîs olarak senin kapına geldim,
Allah için güzelliğinden birşey isterim.
Rahmetini boş zembilime doldur,
Ben bunu bekliyorum çünkü rahmetin boldur.**

Ben de cenâzemın önünde bu şi'rın ve aslı arabî olan şu şi'rın güzel sesle okunmasını istiyorum:

Şi'r:

**Kerîmin huzûruna azıksız geldim,
Ne iyiliğim var, ne doğru kalbim,
Bundan dahâ çirkin hangi şey olur?
Azık götürürsün, O ise kerîmdir.**

Cumartesi günü idi. Mevlevî Kerâmetullah Sâhibe, çabuk Meyân Sâhibi (Şâh Ebû Sa'îd) “rahmetullahi aleyh” çağırınız, buyurdu. Hemen çağırdı. Şâh Ebû Sa'îd hazretleri içeri girince Abdüllah-i Dehlevî hazretleri bakışlarını ona çevirdi ve 22 Safer 1240 [m. 1824] senesinde kuşluk vakti murâkabe hâlinde iken, bu sıkıntılarla dolu dünyâdan ayrıldı. Vefât haberini duyan binlerce insan toplandı. Cenâze nemâzı büyük câmi'de kılındı. Şâh Ebû Sa'îd imâm oldu. Cenâzesi, hocası Mazher-i Cân-ı Cânân hazretlerinin medfûn bulunduğu kabrin sağ yanına defn olundu. Şimdi orada bulunan üç kabr-i şerîfden biri de Şâh Ebû Sa'îd hazretlerinin kabridir. Şâh Ebû Sa'îd hacdan dönerken Tuneke vefât etdi. Cenâzesi oradan getirilip, Abdüllah-i Dehlevî hazretlerinin kabrinin yanına defn edildi. Bu duruma göre Abdüllah-i Dehlevî hazretlerinin kabri ortadaki kabirdir.

Abdüllah-i Dehlevî hazretlerinin vefâtı için: “Nevverullahu mad-ca'ahû (Allahü teâlâ kabrini nûrlandırсын)”, “Can be Hak Nakşibendi Sâ-nî dâd (ikinci Nakşibend Hakka can verdi)” cümleleri târîh olarak düşürüldü. Şâh Raûf Ahmed de gâyet güzel bir rübâî söyledi. Şöyledir:

**Zemânın kayyûmu şâh Abdüllah-i Dehlevî,
Vefât etdi, açıldı ona Cennât-ı kerîm.
Kalbimden vefâtına târîh aradım buldum,
Fî ravhın ve reyâhîn ve Cennâtin naîm.**

Abdüllah-i Dehlevî hazretlerinin halîfeleri:

1– Ebû Sa’îd Fârûkî “kuddise sirruh”:

Kemâlât sâhibi, büyük âlim ve hâfız, mürşidimiz ve efendimiz Şâh Ebû Sa’îd hazretlerinin nesebi şöyledir: Şâh Ebû Sa’îd bin hazret-i Safî bin hazret-i Azîz bin hazret-i Muhammed Îsâ bin hazret-i Seyfeddîn bin hazret-i Muhammed Ma’sûm bin hazret-i Müceddid-i elf-i Sâni “radiyal-lahü anhüm”.

Zilkâde ayının ikisinde 1196 [m. 1782] senesinde Mustafââbâd beldesinin Rampûr nâhiyesinde doğdu. Dahâ çocuk iken sâlih bir kimse olacağının alâmetleri gözükiyordu. Buyurdu ki: Çocukluğumda Luknov beldesinde, akrabâlarımın Meyân Ziyâünnebî sâhib ile bayır bir yerden geçip, nemâz kılmak için mescide giderdik. Derviş bir zât gelip giderken benimle alâkadar olurdu. Bir kimse bunun sebebini sordu. Bu bir gün gelir yüksek bir dereceye kavuşur. Akribâsının mürâce’at ettiği kimse olur, dedi. O dervişin işâret ettiği gibi oldu. On yaşında iken Kur’ân-ı kerîmi ezberledi. Sonra tecvîd ilmini, kırâ’at âlimi Kârî Nesîmden öğrendi. Kur’ân-ı kerîmi tertil üzere o kadar güzel okurdu ki, dinleyenler kendilerinden geçerdi. Buyurdu ki: Benim Kur’ân-ı kerîmi gâyet hoş okuduğum bilinmezdi. Tâ ki, Kâ’bede harem-i şerîfde Kur’ân-ı kerîm okuduğum zemân dinleyenler hayrân olup, arab olmayanın bu kadar güzel Kur’ân-ı kerîm okuması görülmemiştir, dediler.

Kur’ân-ı kerîmi ezberledikten sonra, aklî ve naklî ilmleri öğrenmeye başladı. İlm öğrenmek için okunan ders kitâblarının ekserisini müftî Şerefüddînden ve Şâh Veliyyulah muhaddisin oğlu Mevlânâ Refiuddîn muhaddisden okudu. Kâdî Beydâvî tefsîrini ve Sahîh-i Müslim şerhini de ondan okudu. Sahîh-i Buhârîyi ise, yine Mevlânâ Refiuddînden ve hocası Abdüllah-i Dehlevîden ve kendi dayısı Sirâc Ahmedden okuyup, rivâyet, nakl etme icâzeti aldı.

Ebû Sa’îd Fârûkî hazretleri aklî ve naklî ilmleri öğrendikten sonra, tesavvuf ilmine yönelip, bu yolda yetişti. Tesavvufda önce babasından feyz aldı. Babası; ecdâdî müceddidiyye büyüklerinin yolunda tam istikâmet üzere idi. Dünyâdan yüz çevirmişti. Öyle ki, Nevvâb Nasrullah Hân devlet işinde vazîfe vermek istedi. Mâzeret göstererek kabûl etmedi. Dâimâ kendi virdleriyle meşgûl olurdu. Hadîs-i şerîf ilmini kendine zevk edinmişti. Fısk ve fücûr ehlinden yüz çevirmişti. Hicrî 1236 senesinde Luknovde vefât etdi. Ebced hesabına göre vefât târihi için “Fâze rıdvân-ül-mevdûd” ifâdesi söylendi. Seyyid Ahmed Sâhib ve Mevlevî İsmâ’îl Şehîd ve diğer azîzler techîz ve tekfîn hizmetini yaptılar...

Ebû Sa’îd Fârûkî hazretlerinin babası, onu tesavvufda bir müddet yetiştirdi. Sonra babasının izni ile nisbeti iki vâsıta ile Hâce Muhammed Zübeyre ulaşan Şâh Dergâhînin sohbetine gitdi.

Şâh Dergâhî hazretleri, son derecede istiğrak hâlinde (ilâhî aşk ile temâmen kendinden geçmiş) idi. Hattâ nemâz vakti gelince, onu uyarırlardı ve nemâzını kılardı. İlâhî aşk ateşi kendisini o kadar kaplamışdı ki, eğer yüz kişiye birden teveccüh etse, onları kendilerinden geçirirdi. Bir def’asında, cemâ’at ile nemâz kılarken, şevk-i ilâhî sebebiyle vücûdu öyle titredi ki, bu titreme önce imâma sonra cemâ’ate geçti. Dahâ sonra da mahalle halkını etkileyip, onları bir vecd (kendinden geçme) hâli kapladı. Yerlerinde duramaz olup, raks etdiler.

Şâh Dergâhî hazretleri doğuşdan evliyâlık hâllerine sâhib idi. Pencabın Hezare kasabasında hicrî 1162 senesinde doğdu. Doğum târihi ebced hesâbına göre: “Ma’deni feyz-i Hak” ifâdesidir. Çocukluğunda kendisini cezbe hâli kapladı. Vatanından uzaklaşıp, sahrâlara gitdi. Ergenlik çağına girince cezbe hâlinde bir mikdâr kurtulup, kendine geldi. Bir kimseden nemâzı kılacak kadar Kur’ân-ı kerîm okumasını öğrendi. Tekrâr kendinden geçme hâline girdi. Ağaçların yapraklarını yiyerek yaşadı. Nemâz vakti girince, kendine gelir, nemâzını kılardı. Sonra yine kendinden geçerdi. Nihâyet sahrâda Bedânven beldesinde Mezâr-ı Sultân-üt-tarikîn denilen yere gitdi. Orada Hâfız Cemâlullaha “rahmetullahi aleyh” Kâdiriyye tarikatında bî’at edip, bu yolda yetişdi. Zenginlerle görüşmekten çok kaçınırdı. O uyurken birisi çadırına para bağlayıp gitse, ondan burnuna necâset kokusu gelirdi. Onu alıp, denize atardı. Hiçbir sûretle onlara el sürmezdi.

Şâh Dergâhîyi sevenlerinden birisinin karşısına bir aslan çıkdı. Şâh Dergâhî hazretlerini hâtırlayıp imdâdına yetişmesini istedi. Birden bire gözüküp aslana tokat vurarak oradan uzaklaştırdı.

Nevvâb Ahmed Yâr Hânın hanımının hiç çocuğu olmazdı. Çocuğu olması için Şâh Dergâhî hazretlerinden düâ istedi. Düâsı bereketiyle çok çocuğu oldu.

Bir bakkal Şâh Ebû Sa’îd hazretlerinin huzûruna gelip, ayaklarına kapanarak şöyle dedi: Bir def’asında bir yerin kapısı düşdü. O sırada Şâh Dergâhî hazretleri kapının düşeceği yeri kaydırdı. Ben hiçbir zarara uğramadan kurtuldum.

Şâh Dergâhî hazretleri bir şahsa; senin evin yanacak, dedi. O şahsın evi yandı.

Şâh Dergâhî hazretlerinin vefât târihi ebceb hesâbına göre, insanların kutbu, Allahü teâlânın emri ile vefât etdi anlamında, “Mâte kutb-ül-verâ an emr-illah” cümlesiyle ifâde edilmiş olup, hicrî 1226 târihini gösterir. Kabri Rampûr beldesindedir.

Asl maksada dönüp, Şâh Ebû Sa’îd Fârûkî hazretlerinin hayâtını anlatmaya devâm edelim. Şâh Dergâhî hazretleri onu kısa zemânda yetiştirip, hilâfet verdi. Tesavvuf hâllerine dalıp, kemâl derecelerine ulaştı. Et-

râfına pekçok mürid toplandı. Zikr halkalarında vecd, kendinden geçme hâlleri oldu. Hâlbuki Müceddidiyye yolunda böyle şeyler kaldırılmış olup, raks ve benzeri hâller onlarda bulunmazdı. Onlar Eshâb-ı kirâm gibi kemâl ve sükûnet üzere ömr sürmüşlerdir. Onların simâ'ı Kur'ân-ı kerîm okumak, huzûrları nemâz, usûlleri emr-i ma'rûf ve nehy-i münkerdir. Hazret-i Şehîd Mazher-i Cân-ı Cânânın “aleyhirrahme” eshâbı da bu minvâl üzere idiler.

Ebû Sa'îd Fârûkî hazretleri aklî ve naklî ilmleri öğrendikten sonra tesavvuf ilmini de öğrenip, tesavvuf yolunda yetişdi. Önce babasından feyz aldı. Babası onu tesavvufda bir müddet yetışdirdikten sonra, “Oğlum senin himmet kuşun çok yükseklere uçmaktadır” buyurdu. Yukarıda anlatıldığı gibi, Kâdiriyye yolu şeyhi Şâh Dergâhînin hizmetine girip, oniki sene derslerine ve sohbetlerine devâm etdi. Çok mücâhede ve ri-yâzet çekerek, nefisini tezkiye ve kalbini tasfiye etdi. Yetişmek için ne lâ-zımsa yaptı. Dünyadan yüz çevirdi. Çok oruc tutdu. Nihâyet Şâh Dergâhî hazretlerinden Kâdiriyye yolunun icâzetini ve hilâfetini aldı.

Bundan sonraki hâlini kendisi şöyle anlatmıştır. İmâm-ı Rabbânî hazretlerinin (**Mektûbât**)ını okurken anladım ki, tesavvufda bu derecelere kavuşmama rağmen, kemâlât-ı nisbet-i Ahmediyyeye kavuşmamışım. Bu sebeble Dehlî şehrine gidip, oradan Pânipût şehrinde bulunan Senâullah-i Pânipûtîye bir mektûb yazdım. Bu nisbete kavuşma arzûmu bildirdim. Bana cevâb olarak yazdığı mektûbda Şâh Gulam Alînin, ya'nî Abdûllah-i Dehlevî hazretlerinin sohbetine gitmemi bildirdi.

Ebû Sa'îd Fârûkî hazretleri 1810 [h. 1225] senesi Muharrem ayının yedinci günü Abdûllah-i Dehlevî hazretlerinin sohbetine kavuştu. Çok iz-zet ve ikrâm gördü. Abdûllah-i Dehlevî hazretleri ondan talebe yetışdirmesini isteyince: “Efendim, ben huzûrunuza bunun için değil, bilâkis istifâde etmek için geldim” dedi. Bunun üzerine dahâ fazla iltifât ve teveccühe mazhâr oldu.

Birkaç ay sohbetinde bulunduktan sonra Müceddidiyye, Çeştiyye, Kâdiriyye yollarından icâzet verip, me'zûn eyledi. Talebelerinin çoğunu ona havâle etdi. Mevlânâ Hâlid-i Bağdâdî ve Seyyid İsmâ'îl Medenî gibi âlim zâtlar ondan istifâde etdiler. Hocası Abdûllah-i Dehlevî talebelerine hitâben: “Talebenin irâdesi Ebû Sa'îdin irâdesi gibi olmalı. Zîrâ hocalığı-lı bırakıp, talebeliği tercîh etdi” buyurdu.

Ebû Sa'îd Fârûkî hazretleri tam onbeş sene Abdûllah-i Dehlevî hazretlerinin sohbetine devâm etdi. Onun vefâtından sonra yerine geçip, talebe yetışdirmeye başladı. Hak âşıklarının kalblerini Allahü teâlânın ma'rifetiyle doldurdu. Bütün ecdâdı gibi islâm dînini yaymağa çalıştı. Ba'zı talebelerinin istihâmı üzerine yazdığı (**Hidâyetü'l-tâlibîn**) kitâbı fârisî olup, pek kıymetlidir. Dahâ önce geçmiş ve insanların se'âdeti için herşeylerini fedâ etmiş büyüklerin yaşayış ve ahlâkı ile ahlâklanmıştı.

Abdullah-i Dehlevî hazretleri vefât hastalığında Luknovda bulunan Ebû Sa'îd hazretlerini çağırarak için birkaç mektûb yazdı. Maksudı onu kendi yerine oturtmakdı. Bu mektûblardan biri şöyledir:

“Nesebi ve hasebi yüksek Sâhibzâde Ebû Sa'îd! Allahü teâlâ size selâmet versin. Esselâmü aleyküm ve rahmetullah. Bu günlerde za'îflığım, nefes darlığım ve kaşıntım arttı. Oturmak ve kalkmak çok güçleşti. Ayrıca bunlara bel ağrıları da eklendi. Nemâzları ayakda kılamıyorum. Şu ân-da ağır hastayım. Oturmaya dahî tâkatim yok. Sizin gelmeniz çok uygun olur. Mevlî Beşaretullah Sâhib, evindekiler hasta olduğu için, evine git-di. Gelip, gelmeyeceği belli olmaz. Bundan önce sizi yine buraya çağır-mak için birkaç mektûb yazıp göndermişdim. Buraya gelmeyi düşünme-diğinize hayret etdim. Görünüşe göre, bu fakîrin sıhhat bulması imkân-sız gibidir. Çok yazık ki, siz bu kadar gecikebiliyorsunuz.

Mısra':

Bu işte güzeller naza çekerler.

Görüyorum ki, bu yüksek hânedânın makâmına oturmak bizden son-ra size verildi. Önceki hastalığım sırasında görmüşdüm ki, siz bizim ma-kâmımızda oturuyorsunuz ve kayyûmluk size verildi. Bu garîb teveccühlerle kâbiliyetli sizden başka biri yoktur. Bu mektûbumu alır almaz bu tarafa hareket ediniz ve olgun oğlumuz Ahmed Sa'îdi, orada kendi ye-rinize bırakınız. Hüsn-i hâtemeye, Rabbime severek kavuşmama ve Ha-bîbullaha “sallallahü aleyhi ve sellem” ittiba' etmeme, düâ buyurunuz. Ves-selâm.”

Ebû Sa'îd Fârûkî hazretleri hocasının bu emri üzerine kendi yerine oğlu Ahmed Sa'îd Fârûkîyi bırakıp, Dehlîye gitdi. Hocası Abdullah-i Deh-levî hazretlerinin vefâtından sonra, onun yerine irşâd makâmına oturdu. Dokuz sene kadar talebelerin irşâdı ile meşgûl oldu. Güzel yollarının îcâbı olan acıları, şiddetleri, yoksulluk ve sıkıntıları hep çekti. 1833 [h. 1249] senesinde hacca gitdi. Yerine oğlu Ahmed Sa'îd hazretlerini bırak-dı.

Uğradığı her şehrin halkı onun teşrîfini ni'met ve bereket bilip, sohbetine koşdular. Ramezân-ı şerîfde Bander Münebbîde idiler. Bura-da terâvîh nemâzında bir hatim okudu. Zilhicce ayının başında Cidde-ye ulaştı. Mevlânâ Muhammed Cân hazretleri o zemân sanki Hare-meynin en büyük âlimi idi. Karşılama geldi. Zilhicce ayının ikisinde ve-yâ üçünde Mekkeye gitdi. Haremeyn halkı, kâdîları, müftîleri, ümerâ ve ülemâsı ile birlikte son derece ta'zîm ve hürmetle huzûruna geldiler. Şeyh Abdullah Sirâc, Şâfi'î müftîsi Şeyh Ömer, müftî Seyyid Abdullah Mirgâ-nî Hanefî, amcası Şeyh Yâsin Hanefî, Şeyh Muhammed Âbid Sindî ve di-ğer meşhûr zâtlar onunla görüşmek için geldiler. Haremeyn-i şerîfeyni ziyâretten sonra, memleketine dönmek üzere yola çıkdı. Yolda hasta-

lığı günden güne şiddetlendi. Ramezân-ı şerîfin ilk günü oruc tutdu. Zarar vermezse temâmını tutarım buyurdu. O gün hastalığı arttı. Gerçi hastaya ve yolcuya fidye yokdur ama, tabî'atım istiyor ki, tutamadığım orucular için fidye vereyim, buyurdu. Ramezânın yirmiikisinde Tonk bel-desine geldi. Nevvâb Vezîrüddevle çok hurmet ve ikrâm gösterdi. Bayram günü sekarât hâli görüldü. Öğle nemâzından sonra hâfızın Yâsin-i şerîf okumasını istedi. Üç def'a dinledi. Sonra, yeter buyurdu. Az kaldı dedi ve bugün Nevvâb Emîrüddevle eve gelmesin. Ümerânın gelmesinden zulmet hâsıl oluyor, buyurdu. Ramezân bayramı günü öğle ile ikindi arasında vefât etdi. Günlerden Cumartesi idi. Nevvâb ve şehir halkı toplandı. Mevlevî Habîbullah ve kâfilede bulunan diğer kimseler gasl işi ile meşgûl oldular. Şehrin kâdîsı Mevlevî Halîlürrahmân imâm oldu. Cenâze nemâzını kıldırdı. Cenâzesini Dehlîye nakl etdiler. Tabutunun nakli dört gün sürdü. Açtıklarında yeni yıkanmış gibi hiç değişmemişdi. Hoş kokuları ile insanlar teberrük etdi. Hocası Abdüllah-i Dehlevî hazretlerinin ve Mazher-i Cân-ı Cânân hazretlerini kabrleri yanına defn edildi. Vefât târihi için arabî ve fârisî ibâreler düşürüldü. Vefâtı 1250 [m. 1834] senesindedir.

Ebû Sa'îd Fârûkî hazretlerinin ba'zı kerâmetleri de şöyledir.

Bir def'asında Rampûrdan Sünbüle gidiyordu. Yolu gece vakti sâhile ulaştı. Karşıya geçmek için gemi kalmamışdı. Kendisini sâhile kadar bir arabacı götürmüştü. Kirâladiğı arabanın sâhibi gayr-i müslim idi. Sâhile gelip, durduklarında arabacıya "Arabayı suya sür" buyurdu. O da heybeti karşısında ürperip, arabayı suya sürdü. Ebû Sa'îd Fârûkî hazretlerinin kerâmetiyle araba suya batmadı. Normal bir yolda olduğu gibi sürüp karşıya geçdiler. Arabacı onun bu kerâmeti karşısında hayrete düşüp, müslimân oldu.

Meyân Ahmed Asgâr şöyle anlatmıştır. Ba'zan uyuyup kalır, tehec-cüd nemâzım geçerdi. Bu hâlimi Ebû Sa'îd Fârûkî hazretlerine arz etdim. Buyurdu ki: Bizim hizmetçiye söyleyin, teheccüd zemânında bize hâtırlatsın, sizi kaldıralım. Bu kadarı bize, diğeri size âid olsun. Bundan sonra teheccüd vakti gelince, sanki birisi gelip, beni kaldırırdı. Artık teheccüd nemâzını hiç kaçırmadım.

Talebelerinden Şeyh Ahmed Bahş, vefâtından sonra kabrini ziyârete gitmişti. Ona uykusunda buyurdu ki, Senin bağçende bir sened üzerinde kâfir bir kimsenin ismi yazılı onu yırt. O zât şöyle demiştir. Böyle bir senedin bende bulunduğunu unutmuşdum. İşâret buyurduğu yeri aradım ve o kâğıdı bulup yırttım. Böylece kalbimde gayrı müslim kimse lere ilgi kalmadı.

2- Ahmed Sa'îd Fârûkî "kuddise sirruh":

Ebû Sa'îd Fârûkî hazretlerinin büyük oğludur. 1217 [m. 1860] sene-

sinde Hindistânın Rampûr şehrinde doğdu. Yüksek babasının terbiyesinde yetişti. Kur’ân-ı kerîmi ezberledi. Aklî ilmleri Mevlevî Fadl İmâmdan ve müftî Şerefüddînden ve diğer âlimlerden öğrendi. Hadîs-i şerîf ilmini Şâh Abdül’azîzin “rahmetulahi aleyh” talebelerinden Reşîdüddîn Hândan ve diğer âlimlerden tahsîl etti. Müceddidiyye yolunun sülûkunu Abdüllah-i Dehlevî hazretlerinden ve babasından aldı. İcâzet ve hilâfetle şereflendi. İnsanları ilm-i zâhir ve bâtında kemâle ulaştırdı. Abdüllah-i Dehlevî hazretleri bir risâlesinde onun hakkında şöyle yazmıştır: “Ahmed Sa’îd, Ebû Sa’îdin evlâdır. İlm, amel ve Kur’ân-ı kerîmi ezberleme bakımından babası gibidir.”

Ahmed Sa’îd hazretleri, babası ile birlikte Abdüllah-i Dehlevî hazretlerinin sohbetinde bulunup, on yaşına varmadan müceddidiyye yoluna intisâb etti. Onbeş yaşına kadar bu sohbetlerde olgunlaştı. Abdüllah-i Dehlevî hazretleri evlenmemiş idi. Onu oğulluğa kabûl edip, hilâfeti mutlaka ile şerefletirdi. Onu o derece severdi ki, zikr esnâsında çok kalabalık olup, yer bulunmadığı zemânlarda bile onu yanına çağırır ve uzun müddet teveccühde bulunurdu. Ahmed Sa’îd hazretleri aklî ve naklî ilmlerde pek derin âlim idi. Geceleri ilm kitâblarını tedkîk eder, bir taraftan da zikri ve fikri hiç terk etmezdi. Mürşidinin emri üzerine teveccühü babasından alırdı. “Bütün makâmların teveccühünü babamdan aldım. Ba’zı kitâbları da ondan okudum”, derdi.

(Risâle-i Kuşeyriyye), (Avârif-ül-me’ârif) ve **(İhyâ)** gibi kitâbları ba’zan okur, ba’zan dinlerdi. Hadîs ilminde **(Sünen-i Tirmüzi)** ve **(Mişkât)** gibi kitâbları şeyhinden okumuştur. Yirmi yaşına girmeden bütün ilmleri tahsîl etmiş, bütün vaktini büyüklerin yoluna hasr etmiştir. Abdüllah-i Dehlevî hazretlerinin sohbetinde bulunarak otuz yaşında irşâda me’mûr edilmiştir. Babası hacca gitdiğinde makâmını ona bırakmıştır. Müceddidiyye yolunu neşr için çok büyük hizmetlerde bulunmuştur. Talebelerine diğer şeyhlerden senelerce öğrenemeyecekleri husûsları çok kısa zemânda öğretir, hiç birini mahrûm bırakmazdı.

Talebelerine son derece şefkatli idi. Altmış kadar talebesinin geçimini bizzat kendisi karşıladı. Talebelerine tefsîr, hadîs, fıkıh, **(Mektûbât-ı şerife)** ve **(Mesnevî)** okuturdu. Delhîde uzun zemân ikâmet edip, 1273 [m. 1856]de Hicâza gitdi. Ömrünün sonuna kadar Medîne-i Münevverede kalıp, tarîkati neşr ile meşgûl oldu. 1301 [m. 1861] senesinde Medîne-i münevverede vefât etti. Bakî kabristânında Osmân “radiyallahü anh” türbesi yanındadır. Çok velî yetiştirdi ve çok kitâb yazdı. **(Enhâr-ı erbea, (Sa’dü’l-beyân fî Seyyid-il-ins vel-cân), (Hakkul mübîn fî reddil-vehhâbîn), (Mektûbât-ı Ahmeddiyye)** ve **(Tahkîkûl-hakkul mübîn)**, kıymetli eserleridir.

Ahmed Sa’îd hazretlerinin üç oğlu vardı. Birincisi Muhammed Mazher hicrî 1248 de tevellüd ve 1301 [m. 1884]de Medîne-i münevverede vefât etti. Babasının yanındadır. İkinci oğlu mevlânâ Ebüsse’âdet Muham-

med Ömer hicrî 1244 de tevellüd, 1298 [m. 1881]de Rampûrda vefât etdi. Üçüncü oğlu Mevlânâ Abdürreşîd hicrî 1237 Luknevde tevellüd 1287 [m. 1870]de Mekke-i mükerrermede vefât etdi.

3– Şâh Raûf Ahmed Müceddidî “rahmetullahi aleyh”:

Ebû Sa’îd Fârûkî hazretlerinin teyzesinin oğludur. Önce onunla birlikde Şâh Dergâhî hazretlerinin sohbetlerinde bulundu. Sonra Abdüllah-i Dehlevî hazretlerinin hizmetinde ve sohbetlerinde bulunup, ona it-tiba’ etdi. Abdüllah-i Dehlevî hazretlerinin mektûblarını (**Mekâtib-i şerîfe**) adıyla bir kitâb hâlinde topladı. Yine onun kıymetli sözlerini ve sohbetlerini (**Dürrül me’ârif**) adıyla bir kitâbda topladı. Farsça ve hindce şi’rlerini içine alan (**Dîvân-ı Raûf**) adında bir dîvânı vardır.

Şâh Ahmed Raûf hazretleri, imâm-ı Rabbânî hazretlerinin “kuddise sirruh” küçük oğlu Muhammed Yahyâ neslindendir. Abdüllah-i Dehlevî hazretlerinin sohbetlerinde kemâle erip, icâzet aldı. Hindistânın Pehupâl beldesinde irşâd ile vazîfelendirildi. Orada büyük bir kabûl gördü. Halk ve ümerâ sohbet halkasında toplandı. Yüzlerce tâlib onun yüksek irşâdî ile kemâle erdi. Ebû Sa’îd Fârûkî hazretlerinin vefâtından sonra, orada bir veyâ iki sene kadar dahâ kaldı. Haremeyn-i şerîfeyni ziyâret için h. 1253 senesinde yola çıkdı. Bu yolculuğu sırasında denizde boğularak şehîd oldu. Yelemlemde defn edildi. Oğlu Şâh Hatîb Ahmed şaşılacak derecede yüksek ahlâk sâhibi nümûne bir insandı. Ahlâk-ı hamîde, cömerdlik ve tahammül onun yaşayış tarzıydı. Babasının sohbetinde yetişti. Hicâz yolculuğunda birlikde idi. Babasının vefâtından sonra onun sohbet meclislerini aydınlatdı. Pehupâlde h. 1266 da vefât etdi.

4– Şâh Abdürrahmân Müceddidî Câledehrî:

Nisbeti Şeyh Seyfeddîn “kuddise sirruh” vâsıtasıyla İmâm-ı Rabbânî hazretlerine “kuddise sirruh” ulaşır. Babası Seyfürrahmân hazretleri Mazher-i Cân-ı Cânân hazretlerinin müridi idi. Kendisi ise, Abdüllah-i Dehlevî hazretlerine bî’at edip, nisbet kesbetdi. Güzel ahlâkda benzersiz idi. Pencab halkı onun güzel ahlâkına hayrân idiler. Pekçok talebesi vardı. Haccı gidip, vatanına döndükden sonra Haremeyne iştiyâkı gâlib gelip, tekrâr gitdi. Dönerken Sînde denilen yerde (h. 1256) senesinde vefât etdi.

5– Mevlevî Beşâretullah Sâhib:

Önce Mevlânâ Naîmullah Behraçîye bî’at etmişti. Sonra Abdüllah-i Dehlevî hazretlerine talebe oldu. Hocası ona husûsî inâyetde bulunurdu. Nitekim Mektûbâtında bunu açıkca belirtmiş ve: “Mevlevî sâhib benim mümtâz talebemdendir” buyurdu. İlm-i zâhirde de üstün derecede idi. Nisbeti Şeyh Büdhin Behrâçîye “rahmetullahi aleyh” ulaşır.

6– Mevlevî Keremullah Muhaddis:

Önce Mevlevî Fahreddînin müridi idi. Sonra Abdüllah-i Dehlevî

hazretlerine talebe olup, icâzetle şereflendi. Şâh Abdül'azîz hazretleri (**Tefsîr-i Azîzî**)yi onun ricâsıyla tasnîf etmiştir. Dehlîde kırâet ilminin ehlinden ekserîsi, bu ilminde ve vücûhat-ı seb'ada onun talebesidir. Vâsıtalı ve vâsıtasız iki def'a Haremeyni ziyârete gitdi. İkinci seferinde vefât etdi.

7- Mevlânâ Hâlid-i Bağdâdî “rahmetullahi aleyh”:

Büyük ve meşhûr islâm âlimidir. Her ilmde şaşılacak derecede mahâret sâhibi idi. Elli hadîs-i şerîf kitâbında sened sâhibi idi. Hindistân ülemâsı onu medh etmiştir. Şâh Abdül'azîz hazretleri onu medh eden âlimlerdendir. Arabî ve fârisî şi'rlerindeki akıcılıkta Firdevsîyi ve Ferâz-dakiyi geçmiştir. Abdüllah-i Dehlevî hazretleri onun şi'rlerini Câmî hazretlerinin şi'rlerine benzetirdi. Hocası Abdüllah-i Dehlevî hazretlerini medh için yazdığı arabî ve fârisî şi'rlerdeki medh, Husrev ve Câmî'nin Sultân-ül-meşâyih ve Hâce-i Ahrârı medh için yazdığı manzûmelerden daha belîğdir.

İlm tahsîlini temâmladıktan sonra, ba'zı medreselerde ders vermekde iken, tesavvuf yolunda ilerlemek arzûsuna düşdü. Tam o sırada Abdüllah-i Dehlevî hazretlerinin talebelerinden Mirzâ Abdürrahîm isimli bir zât çıka geldi. (Onu da'vet için husûsî olarak gönderilmişdi.) Ona bir mürşid bulamadığından yakındı. Bunun üzerine birlikde Dehlîye gitdiler. Abdüllah-i Dehlevî hazretlerinin huzûruna kavuşup dokuz ay sohbetinde bulundu. Bir kimse ona Abdüllah-i Dehlevî hazretleri hakkında uygunsuz sözler söyledi. Bu sözleri söyleyen kimseyi domuz sûretinde gördü. Bunun üzerine hocasına bağlılığı kat kat artıp, canla başla ona teslim oldu. Huzûrunda uzakda ayakkabıların konduğu yerde otururdu. Hocasından çok inâyetlere kavuşup, sonunda kemâle erip, hilâfetle şereflendi. Hocası onu yetiştirdikten sonra, insanları irşâd için memleketine gönderdi. Ayrılırken bütün talebeleri ve sevenleri ile birlikde onu Şeyh Muhammed Âbidîn mezârının bulunduğu yere kadar (dört millik mesâfe) uğurladı. Vedâlaşırken onu gitdiği diyârda kutbiyyetiyle müjdeledi. Memleketine varınca, halk sohbetine hücum etdi. Sanki o diyârın saltanâtı ona verilmişdi. İrşâdı her tarafa yayıldı. Halîfeleri ve halîfelerinin halîfeleri binleri aştı. 1242 [m. 1826]de Şâmda vefât etdi.

Mevlânâ Hâlid-i Bağdâdî hazretlerinin hocası Abdüllah-i Dehlevîyi “kuddise sirruh” medh için yazdığı arabî kasîdenin tercemesi:

Arzûların kıblesine (hocama) giden yol sona erdi. Bu mesâfeyi kat' etmeyi nasîb eden Allahü teâlâyâ hamd olsun.

Allahü teâlâ; yorgun bineğimi gece yürümekden, kâh konmak, kâh gitmek külfetinden...

Beni, bukağı gibi insanın ayağını bağlayan akrabâ ve vatan te'sîrin-den, dostlar ile dünyâ servetine karşı duyulan alâkadan...

Annemi düşünmekden, kardeşlerime hasret duymakdan, amcam ve-

yâ dayımı aklıma getirmekten...

Bana, Abdüllaḥ-i Dehlevî hazretlerine gitme! Diyenlerin te'sîrin-den, çekemeyenler ile kınayanların sözlerine kulak vermekten kurtardı.

Beni son derece yalancı ve çok câhil bir cemâ'atin şerrinden korudu.

Ya'nî iş ve davranışlarıyla mahlûkların en berbatı olan Âzerbaycan râfizîlerinin şerrinden muhâfaza buyurdu.

Çünkü, onları yoldan çıkaran "İsmâ'il Kâşî" münâzara ve mübâhe-se ateşini tutuşdurunca yenilgiye uğradı.

Allahü teâlâyâ hamd-ü senâlar olsun ki, beni maksadların en yüce-sine ulaştırdı. Çok fazîletli ve kâmil mürşide kavuşmayı bana nasîb eyledi.

O mürşid (Abdüllaḥ-i Dehlevî hazretleri), karanlık ufukları aydınlatan ve herkesi dalâletden hidâyete kavuşduran zâtdır.

O reîs "Gulam Alîdir". Bakışı ile, çürümüş dağılmış şeyler dirilir. Mânen ölmüş kimseler onun feyziyle hayâta kavuşurlar.

Gulam Alî, bir ni'met denizi ve cömerdlik dağıdır. Bütün fazîlet ve iyi hasletlerin de kaynağıdır.

O hidâyet yıldızı, karanlık gecelerin dolunayı, takvâ ummânı, feyzler defînesi ve kerâmetler hazînesidir.

Abdüllaḥ-i Dehlevî "kuddise sirruh" sükûnetde arz, sağlamlıkda dağ, her tarafı aydınlatmakda güneş ve yücelikde gök gibidir.

İslâmiyyet pınarı, irfân ma'deni mahlûkâtın yardımcısı ve fadl-ı ih-sânın kaynağıdır.

Halkın şeyh-ül-islâmı, müslimânların gönül kıblesi, büyüklerin reîsi ve zor işlerin merci'idir.

Gizlice rehberlikde en iyiye götürücü ve halkı, açıkca Allahü teâlâyâ da'vet edicidir.

O, herşeyin Rabbi tarafından sevilmeindedir. Kim onun irşâdına uyarsa, sen o kimseye ey emsâllerine örnek olan zât diye hitâb et.

Abdüllaḥ-i Dehlevî kemâle ermemişlerin hepsini kemâle erdiren ve bütün kâmil insanların kusûrlarını da giderendir.

Ey âlemlerin Rabbi! Bu mürşidin hâtırı için, bu yüce zâta lâayık bir edebi ve terbiyeyi bize de nasîb eyle.

Ömrümün bir kısmını onun ömrüne ekle. Onun himâyesi sebebi ile halkı râhatlık gölgesi altında dâim kıl.

Beni hocamın hüsn-ü kabûlü ile mutlu kıl. Onu memnûn edecek hizmetleri bana nasîb eyle.

Bütün hâllerde, hayâtda kaldığım müddetce hergün kalbimde onun kadrini biraz dahâ artır.

Ey Rabbim! Uhrevî kurtuluşu te'mîn edecek bir tarzda, hocam benden râzı olarak cânımı al.

Elhamdülirabbirrahimü'l-mün'im. El kâdirül mukaddes El-Fe'âl-Sümmessalâtü alâ Resûlül müctebâ, Hayrülverâ ve sahibihî ba'de âlihî.

Mevlânâ Hâlid-i Bağdâdî hazretlerinin, hocası Abdüllah-i Dehlevî hazretlerini medh için yazdığı fârisî şî'rin tercemesi:

Güzellerin şâhına benden gizlice şu haberi verin. Dünyâ, nisan yağmurundan yeniden canlandı.

Seyirciler sıraya dizilmiş beklemekte ve gözleri onun yolundadır. Bütün güzeller toplanmışlar, na'meci ise güzel okumaktadır.

Şâyet yüzbinlerce cilde ve na'me ile salına salına bağçenin ortasından bir ân için lutfedip, şeref verirse.

Lâlenin kalbindeki yaraya ayağının tabanından merhem bırakır. Al yanaklı dilberlerin alnına kölelik damgası vurur.

İlkbehârın yeni açmış güllerine kendi letâfetinden su, câzibe verir. Bağçenin fidanları da karşısında utançlarından terlerler.

Düzgün selvileri kendi boy ve bosuna köle yapar. Şimşir ağacını güzellik iddi'asından pişmân eder.

Onun cemâlini kıskandığı için, gülün içi kanla dolar. Yeşillikte yaşayan tavus kuşunu da nazlı yürüyüşünden mahcûb eder.

Nergisin gözü onun mubârek yüzüyle nûrlanır. Tâze sümbül onun ayağını öperek intizâmsızlıktan kurtulur.

Bugün hâkimâne bir tarzda bağçenin seyrine gitmek için yönelmesi, bağçeyi, Cennet bağçesine karşı kıskandırıcı yapar.

Çünkü, nâziklik ve zerâfetden dolayı çekişme ve rekâbetin temeli pek sağlam ve kuvvetlidir. Bu rekâbet fidanlardan tut da harem dâirelerindeki kadınlara kadar gider.

Bir yandan sevgililer bezenerek yüzlerinden peçeyi düşürmüşlerdir. Öyle sevgililer ki, hepsi de meşhûr ressam Mâninin kaleminin kıskandığı kimselerdir.

Diğer taraftan bağçe öylesine açılmış ve yeşermiş ki, onu kalem ve yazıyla anlatmak mümkün değildir.

San'at kalemi reyhânî yazıyla çemenin kenârlarında birçok hârîkalar yazmıştır.

Menekşe, sevgilinin beniyle aynı renkde olduğunu iddia eder. Üzerine inci gibi çiğ düşmüş, gül de sevgilinin yüzü gibi ter saçıcıym diye böbürlenir.

Gonca ağzındaki sırrını yavaş yavaş açıklar. Nergis de gözleriyle gizli gizli işâretler, cilveler yapar.

Reyhânlar yeni terlemiş bıyık ve sakaldan, sünbül ise, sevgililerin zülûflerinden haber verir. Doğrusu selvi de güzellerin boylarıyla aynı seviyede olduğunu iddia eder.

Gül yaprağının üzerine düşen her damla çiğ, sanki Yemenin kırmızı yâkutu üzerinde ummânın incileri gibidir.

Bağçe yeşil örtüsünden dolayı zümrütü hor görür. Açılmakda olan lâle de kırmızı yâkutla alay eder.

Seherde esen rüzgâr, hazret-i Îsânın mu'cizesini hâtırlatır.

Gül, ilkbahâr bulutlarının haykırış ve ağlayışından hep güler. Tıpkı fânî âşkın feryâdından korkusu olmayan sevgililer gibi.

Hazret-i Yûsûfün kokusundan hazret-i Ya'kûbun gözleri açıldığı gibi, gülün kokusundan da bülbüllerin gözleri yeniden aydınlandı.

Semenderler, ateş renkli güllerin gölgesine sığına sığına artık su hayvanı oldular. Çölün yabânî hayvanları da bağçenin letâfetinden evcilleşdiler.

Bağçe yeşil, papağan yeşil ve na'me yeşil. Yeşil içinde yeşil. Böyle bir meclisde na'meci Nikisanın sesi bile rağbet görmez.

Seher yeliyle bir ânda binlerce gül açdı. Tıpkı o büyük velînin ma'nevî iltifâtından müridlerin kalblerinin açılması gibi.

Öyle bir velî ki, yaratılışın ışığı, ilm ve idrâk burcunun güneşi, hikmet defînesinin anahtarı ve ilâhî sırların hazînesidir.

O, mürşidlerin büyüğü, evliyânın meş'âlesi, rehberler rehberi ve büyüklerin merci'î.

O kutb, kudsî âlemin mu'temedi Dehlevî Abdüllah şâhdır. Onun iltifâtıyla siyâh taş dahî Bedehşânda çıkan yâkutun hassâsını gösterebilir.

Abdüllah Şâh, evliyânın önderi, ma'rifetullah sahrâsında gezen, azâmeti ilâhîye dalan ve ma'rifetullah deryâsında yüzen bir zâtdır.

Abdüllah Şâhın meş'âle yakdığı yer, her ne kadar Cihânâbâd ise de, bütün dünyâ onun meş'âlesinden ışık almaktadır.

Bugün Çinin kuzey ucundan batının nihâyetine kadar insanlar arasında onun bir benzeri yoktur.

Onun güneş gibi kemâlinden yarasadan başka kimse nasîbsiz kalmaz. Bu âlemde şaşından başka kimse onun bir benzerini göremez.

İmâm-ı Rabbânîye “kuddise sirruh” zâhir olan kemâlât, Mazher-i Cân-ı Cânândan “kuddise sirruh” sonra Abdüllah Şâhdan “kuddise sirruh” başka kimsenin kalbine yerleşmemiştir.

Abdüllah Şâhın feyzi ve ilmi kadar ne güneş dünyâyı aydınlatmaktan söz edebilir, ne de felek onun mertebesi kadar yüce olabilir.

Rüzgârın gücü yetmez ki, onun huzûrunda çeviklikden bahs etsin. Dağın da haddi değildir ki, onun himmetine karşı ağırlıktan dem vursun.

Eski müderrisler dahî bu devrde olsalardı, can atarak ders okumak için Abdüllah Şâhın meclisinde oturlardı.

Sefer der vatan onun dergâhından ayrılmayanların şânıdır. Onlar halvet der encümensiz bir ân bile geçirmezler.

O se’âdetli zümrenin parlak feyzi yanında, hoş derdem ve nazar derkadem hiç bir değer ifâde etmez.

Kalbden yüzer kitâb ilm ve irfân yazmış olan büyük âlimler, Abdüllah Şâhın yanında, yeni mektebe başlamış çocuklar gibidirler.

Abdüllah Şâhın köyünde (dergâhında), Ebû Yezid-i Bistâmî ve Halîl-ı Mansûr derecesine ermiş birçok evliyâ var ki, “Enelhak” ve “Süb-hânî” sözlerini kat’iyyen ağızlarına almazlar.

Eğer Suhâ yıldızı güneşe karşı parlaklık iddi’asında bulunması doğru olursa, büyük velîlerin Abdüllah Şâh ile aynı derecede olduklarını iddi’a etmeleri de doğru olur.

Dehlî şehri, Abdüllah Şâhın rûhâniyetiyle öylesine mücerred rûhların bir yeri oldu ki, insanoğlunun fikri ve akli bile şehir kal’asının etrâfında dolaşamaz.

Dehlî şehri her ne kadar küfr ülkesi ise de, lâkin Abdüllah Şâhın orada bulunmasından dolayı Cennet gibidir. Bu sözüm, âyet-i kerîmeye aykırı düşmez.

Hidâyet ve irşâd bağçesi son derece solgun ve perîşân idi. Abdüllah Şâhın feyzleriyle yeniden yeşerip, parlaklık kazandı.

Eğer son zemânlarda Abdüllah Şâhın mi’mâr gibi olan lütfu, îmân yapısının temelini yeniden bağlamamış olsaydı, virâneliğe yüz tutardı.

Dahâ Abdüllah Şâhı görmeden öyle ma’nevî hâllere kavuşdum ki, o hâller, Mülтанlı mürşidi gördükten sonra bile Iraklı Şeyh İbrâhîme zâ-

hir olmadı.

Turanlılar ve Horasanlılar beni çok kınadılar. Eğer müslimân isen küfr diyârına gitmeyi nasıl benimsedin, dediler.

Onlar Dehlîde küfr karanlığı var dediler. Ben ise, içimden eğer âb-ı hayât arıyorsan mutlaka karanlığa gitmelisin, dedim.

Dahâ Abdüllah Şâhı görmeden bana ihsân olarak verilen ma'nevî hâl, uzun sohbetlere rağmen Mekke ve Medînedeki evliyâdan ele geçmedi.

Ey nefsin hîlelerinden ve şeytânın aldatmalarından kurtulmak isteyen kimse! Sen cân-u gönülden Abdüllah Şâhın kölesi ol.

Eğer Sahre adlı cin, bir lahza bile Abdüllah Şâhın devrânının yüzü-ğünü parmağına takabilseydi, Süleymân aleyhisselâmın bütün saltanâtını bir karınca ile satın almazdı.

Dehlîde bulunmasına rağmen, fânî dünyâyâ meyl eden tâlihsiz bir kimse, tâlihsizliğine kan ağlasa yeridir.

Bir alçak kimse, ben Abdüllah Şâhın beldesine yakınım, fekat onu tanımıyorum, dedi. Ona dedim ki, gâliba sen Ebû Cehl ile Muhammed aleyhisselâmın hikâyesini bilmiyorsun!

Abdüllah Şâhın dergâhının çöpçülerine âcizâne yüzlerce ihtârım olsun ki, sakın o büyük kimyâyı elden kaçırmayınlar.

Lâyık olmadığımı bildiğim hâlde, Abdüllah Şâhın kabûlüne mazhar olmayı umarım. Kabûl edilmem için Şâh-ı Nakşibend ve Gavs-i Geylânînin rûhâniyyetlerinden de yardım beklerim.

Ben kelbim, hattâ dahâ aşağıyım. Sen ise, ey sevgilim, Necmeddîn Kübrâ gibisin. Lutfun ve kereminle uygun bulduğun bir şekilde bana bir iltifâtda bulun.

Doğana benzeyen nefsin korkusundan, saksağan gibi sana doğru kaçkırım. Bu saksağanı lutfunla bir doğan kuşu gibi yaparsan ne güzel bir se'âdet olur.

Mâdem biz akrabâ ve yakınlarımıza yabancı olduk, bâri sen bizi kendine dost ve bildik yap. Biz Selmân-ı Fârisî gibi yaptığımız için, siz de bize Muhammed aleyhisselâm gibi lutf buyurun.

Senin tertemiz cânın, Cân-ı Cânânı göstermek için öyle bir ayna olmuşdur ki, artık bu devrde ehl-i basîret nazarında Cân-ı Cânânın ta kendisisin.

Sen kendi feyz kadehinle âciz ve muhtâc Hâlîde kana kana içir. Çünkü, Hâlid çölde susamış birisidir. Sen ise bir ihsân deryâsısın.

8– Mevlevî Abdürrahmân Şâh Cihânpûrî “sellemehullahü teâlâ”:

Birçok büyük zâtın huzûruna gitdi. Fekat hiç maksadına kavuşamadı. Nihâyet Abdüllah-i Dehlevî hazretlerinin huzûruna gidip, ona tâbî oldu. Tesavvufda kemâle erip, hilâfetle şereflendi. Dünyâ ehlinden şaşılacak derecede halvet edip, uzaklaştı. Ferahabâd şehrinin emîri huzûruna kabûl edilmeyi def’alarca arz etdi ise de, hiç iltifât etmedi. Onun sohbetinde yetişip, icâzet alan zâtlar, kuvvetli nisbet sâhibi keşf sâhibi idiler. Ferahabâd nâhiyelerinde ve Şâhcihânpûrda onun irşâdı çok revâç bulmuşdu. Sellemehullahü teâlâ.

9– Mîr Tâlib Mevlevî Abdülgaflâr:

İlm-i zâhiri de Abdüllah-i Dehlevî hazretlerinden tahsîl etdi. Tesavvufda yetişdikden sonra, Haremeyn-i Şerîfeyne gitdi. İrşâdı Yemen’de revâç buldu. Oranın kâdîlığını da yaptığı rivâyet edilir.

10– Seyyid İsmâîl Medenî “aleyhirrahme”:

Önce Mevlânâ Hâlid-i Bağdâdî hazretlerine bî’at etdi. Nakşibendîye yolunun nisbetini aldı. Bir gün rû’yâsında Resûlullahı “sallallahü aleyhi ve sellem” gördü. Ona Dehlîye git, Gulam Alîden (Abdüllah-i Dehlevî hazretlerinden) müceddidiyye nisbetini al, buyurdu. Bunun üzerine Dehlîye gidip, Abdüllah-i Dehlevî hazretlerinden icâzet ve hilâfet aldı ve vatanına döndü. Sahîh keşf sâhibi idi. Bu kitâbda Şâh Cihân Câmi’ne mukaddes emânetleri ziyârete gidişi anlatılmışdı.

11– Mirzâ Beğ “rahmetullahi aleyh”:

İsmi Muhammed Derviş Azîmâbâdîdir. Herşeyi terk edip, Abdüllah-i Dehlevî hazretlerinin sohbetine devâm etdi. Tesavvufda kemâle erecek, icâzet ve hilâfetle şereflendi. Siyâh keçeden bir hırka giyerek, Hâce Nakşibend hazretlerinin kabr-i şerîfini ziyârete gitdi. İslâm memleketlerinin çoğuna, meselâ Anadolu, Şâm, Hicâz, Irak, Magrib ve Mâverâünnehr, Horasan ve Hindistâna seyâhat etdi. Şâh Gulam Alî, ya’nî Abdüllah-i Dehlevî hazretleri gibi bir mürşid görmedim, demiştir. Hiç kimseden korkmadan emr-i ma’rûf ve nehy-i anil-münker yapardı. Bu hizmetleri sırasında evli değildi. Herat vâlisi Şâhzâde Kamrân onun sevenlerinden idi. Âhır ömründe evlendi. Şâfi’î mezhebinde idi. Bu sebeble Bu-hârâ ve civârında şâfi’î diye anılırdı. Türkistânda Sebz şehrinin vâlisi tarafından şehîd etdirildi.

12– Hazret-i Ahmed Şîr Muhammed “rahmetullahi aleyh”:

Abdüllah-i Dehlevî hazretlerinin dergâhında ilm tahsîl etdi. Tesavvufda kemâle erip, icâzetle şereflendi. Talebelerine takvâyı, hayırlı amelîleri ve harâmdan sakınmalarını emr ederdi. Ömrünün son zemânlarında çok za’îf düştü. Kitâblarını satıp, tadrîse son verdi. Hindistânda yerleşti. Orada fitneler çıkınca, hicret için Haremeyn-i şerîfeyne gitmek üzere

yola ıktı. Mltana vardığında vefât etdi.

13– Mevlânâ Muhammed Cân Şeyh-ul-Harem “rahmetullahi aleyh”:

Abdllah-i Dehlevî hazretlerinden ilm tahsîl etdi. Çok riyâzet çekti. Hergün Hâce Kutbuddîn hazretlerinin türbesini ziyârete giderdi. Gece orada ibâdet ile meşğl olurdu. Sabâhleyin hocası için bir testi tatlı su getirirdi. Oranın suyu çok tatlı idi. Bir hizmeti şöyle nakl etmişdir. Oğlum ölecek derecede hastalanmışdı. Gece vakti alıp, dergâha götürdüm. Mevlânâ Muhammed Cân murâkabe hâlinde idi. Oğlumu önüne bırakıp, hastalıktan kurtulması için düâsını istedim. Ona dâ etdi. O ânda hastalığı geçip, sıhhate kavuşdu. Bir başka şahs da şöyle nakl etmişdir. Bir kadına tutulmuşdum. Hâlimi arz etdim. Eğer benden zinâ fi’li vâki’ olursa, benim bundan kurtulmam için yardım etmediğınızı indi ilâhîde arz ederim, dedim. Bunun zerine bana Lâ havle velâ kuvvete illâ billah okumamı söyledi. Ben de okudum. Sübhânallah! Lâ havle okur okumaz o kadına tutkunluğum hiç kalmadı. Sanki onunla benim aramda sedd-i İskender ekilmişdi. İki sene hiç şehvet hissetmedim.

Mevlânâ Muhammed Cân hazretleri, Abdllah-i Dehlevî hazretlerinden icâzet ve hilâfet aldıktan sonra, Harem-i şerîfe gitdi. nce çok güçlüklerle karşılaştı. Sonunda maksadına erip, döndü. Halîfeleri, İstanbul ve Anadolu da insanları irşâd etdiler. Sultân Abdülmecîd Hânın annesi Bezm-i âlem vâlide sultân ona intisâblı idi. Bir dergâh inşâ etdirip, hizmete vesîle oldu. Mevlânâ Muhammed Cân 1266 [m. 1849]da Mekke-i Mkerremede vefât etdi.

14– Seyyid Ahmed Kürdî:

Bağdâdda Mevlânâ Hâlid-i Bağdâdî hazretlerinden feyz aldı. Dahâ sonra Resûlullahın “sallallahü aleyhi ve sellem” işâreti ile Dehlîye gidip, Abdllah-i Dehlevî hazretlerinin sohbetinde, müceddidiyye yolunda kemâle erdi. Dehlîye yolculuğ sırasında hastalandı. Rüyâsında Resûlullahı “sallallahü aleyhi ve sellem” gördü. Şifâ için salevât ta’lîm buyurdu. Bunu okuyunca sıhhatine kavuşdu.

15– Seyyid Abdllah Magribî:

nce Mevlânâ Hâlid-i Bağdâdî hazretlerinden feyz aldı. Sonra Abdllah-i Dehlevî hazretlerinin huzûruna gidip, icâzet ve hilâfetle şereflendi.

16– Molla Pîr Muhammed:

Abdllah-i Dehlevî hazretlerinin huzûrunda kemâle erdi. Şaşılacak derecede istiğrâk hâlinde idi. Mazher-i Cân-ı Cânân hazretlerinin kabirini ziyârete gider, bütün geceyi orada geçirir, yağmur da yağsa aldırmazdı. Keşmir havâlisinde çok meşhrdu.

17– Molla Gül Muhammed “aleyhirrahme”:

Gazneyndendir. Abdüllah-i Dehlevî hazretlerinin sohbetlerinde kemâle erip, hilâfetle şereflendi. İnsanları irşâd ile meşgûl olup, birkaç zâta icâzet verdi. Hacca gitdi ve orada vefât etdi.

18– Mevlevî Muhammed Cân Heratî “aleyhirrahme”:

Abdüllah-i Dehlevî hazretlerinden feyz alıp, hilâfetle şereflendi. Çok kerâmetleri nakl edilmiştir. Kandehârda binlerce kimseyi irşâd etdi.

19– Mevlânâ Muhammed Azîm “aleyhirrahme”:

Şaşılacak derecede yüksek ahlâk sâhibi idi. Güzel ahlâk sanki onun tîneti idi. Abdüllah-i Dehlevî hazretlerinden icâzet almakla şereflendi. Hocasının vefâtından sonra Haremeyn-i şerîfeyne gitdikden sonra, vefât etdi.

20– Mevlevî Nûr Muhammed “aleyhirrahme”:

Çok riyâzet çekdi. Abdüllah-i Dehlevî hazretlerine bî’at edip, murâkabelerle meşgûl oldu. İcâzetle şereflendi. Abdüllah-i Dehlevî hazretleri buyurdu ki: Müntesîblerimden dört kimse iftihâr vesîlesidir. Mevlevî Şîr Muhammed, Mevlevî Muhammed Cân, Mevlevî Azîm ve Mevlevî Nûr Muhammed. Bu dört zât, aşk şerâbını hem içenlerden, hem de sunanlardan, ya’nî içirenlerdendir. Hepsi de derin âlim idi.

21– Mirzâ Murâd Beğ “aleyhirrahme”:

Zühdeki kemâli sebebiyle Abdüllah-i Dehlevî hazretleri ona, zemânın Cüneyd-i Bağdâdîsidir, buyurdu. İcâzetle şereflendi. Nisbeti çok kuvvetli idi. İnsanlar onun sohbetlerinde yüksek derecelere kavuşdular. Hocası hayâtta iken vefât etdi. Mazher-i Cân-ı Cânân hazretlerinin ayak ucuna defn edildi. Ona âfiyetler olsun!

22– Muhammed Münevver İmâm-ı Mescid-i Ekberâbâdî:

Abdüllah-i Dehlevî hazretlerinin halîfelerindendir. Kuvvetli nisbet sâhibi idi. Çok feyz vermiştir.

23– Meyân Muhammed Asgâr Sâhib:

Kuvvetli nisbet sâhibi idi. Abdüllah-i Dehlevî hazretlerinin emri ile babamın (Ebû Sa’îd Fârûkî hazretlerinin) huzûruna devâm etdi. Babam ona inâyetde bulundu. Dergâhın idâresi ile o alâkadar olurdu. İnsanlar onun teveccühleriyle çok şeylere kavuşdular. İlk hac seferinden sonra ikinci def’a babamla birlikte hacca gitdiler. Dehlîye döndükden sonra, hicrî 1255 senesinde vefât etdi. Dergâha defn edildi.

24– Mîr Nakş Alî:

Abdüllah-i Dehlevî hazretlerinin huzûrunda kemâle erip, Luknova gitdi.

25– Meyân Ahmed Yâr “aleyhirrahme”:

Tüccâr idi. Müceddidiyye nisbetini Abdüllah-i Dehlevî hazretlerinden aldı. Bu zâtın kabri de dergâhdadır.

26– Meyân Kamerüddîn:

Kâdiriyye yolunda yetişmiş bir zât idi. Peşâverden Abdüllah-i Dehlevî hazretlerinin huzûruna gelip, sohbetlerinde Müceddidiyye yolunda kemâle erip, icâzetle şereflenerek, memleketine döndü.

27– Muhammed Şîr Hân:

Afgâneden gelip, nisbete kavuşduktan sonra memleketine döndü.

28– Şeyh Halîlürrahmân “aleyhirrahme”:

Abdüllah-i Dehlevî hazretlerinin husûsî hizmetlerinde bulunan bir talebesi idi. Kuvvetli nisbet sâhibi olup, hocasının husûsî inâyetlerine mazhar oldu. Hocasının huzûrunda zikr halkasında bulunduğu bir sırada, bir şahs zehirli ok ile vurdu. Hocasının ayakları yanına düşüp, o ânda şehîd oldu. Bu hâdise Abdüllah-i Dehlevî hazretlerinin vefâtından önce, son hastalığı sırasında vukû’ buldu. Kabri, Mazher-i Cân-ı Cânân hazretlerinin ayak ucundadır. Allahü âlem.